

ANNI MONSTRAT
CONTIGERE TRICTIS

CIVITAS VERI
SIVE MORVM
BARTHOLOMEI
DELBENE PATRICII
FLORENTINI

AD CHRISTIANISSIMVM
HENRICVM III. FRANCO-
RVN ET POLONIAE REGEM

*Aristotelis de Moribus doctrinam,
carmine et picturis complexa,
et illustrata Commentariis*

THEODORI MARCILII.

*Professoris Elo-
quentiae Regij.*

Εἴπος φέρει ἔχι ἀρχαῖα.

α. χ. π. ε.

PARISIIS
Apud Ambrosium et Hiero-
nymum Drouart sub scuto
Solari via Iacobæa.
M. DC. IX.

THOMAS DE LET. FE.

CHRISTIANISSIMO
FRANC. ET NAVAR.
REGI HENRICO III.

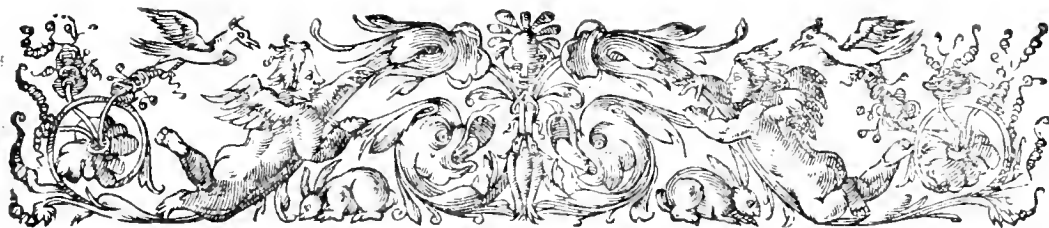

ARCHITECTI, qui tibi regias extruunt (Henrice regum inuictissime) & ea publicorum operum miracula attollunt, quibus urbium principem, quam ruinis deformem acceperas, supra orbis ornamenta decorasti: non ante prima ponunt fundamenta, quam exemplaria subiecerint, quibus opificij futura dignitas conspiciatur. Ego contra *Ciuitatem hanc Veri* siue *Morum*, regni à te feliciter efformati specimen, tuæ majestatis oculis conspiciendam non prius offero, quam tu victor efformasti. Nam quæ in illa verbis effinguntur, tu rebus præclare gestis expressisti: quæ virtutes præceptis philosophicis describuntur, tu regijs exemplorum documentis tradidisti: quæ vitiorum monstra consilio pulsantur, tu manu fugasti: quæ votis optatur ciuium securitas, tu eam singulari ope in tuo imperio collocasti. Laus ista temporum tua palma est, salus populorum tuum munus, votum animorum tua salus: tua omnium somnos vigilantia, tuus omnium otium labor, tua omnium artes tuetur industria. Quæ etiam si parua dicta sunt, tuarum virtutum amplitudini imputabis, & veritate pro laude contentus *Ciuitatem hanc Veri* speculum potius quam modulum aspicias, vnde regni non constituendi peritiam rimari, sed tanto ciuium bono iam constituti gloriam valeas admirari. Illam quidem olim Auus Henrico III. nunquam silentæ memoriæ Regi dicendam construxit: sed cum subito coorta bellorum ciuilium tempestas regnum oppressisset, & tantæ majestatis lumen extinxisset, iacuit illa in situ, & squalore, iisdem offusa tenebris, quæ Regem, quæ Regnum, quæ bonorum omnium mentes ob-

duxerant. Verùm cum postmodũ tuæ majestatis iubar afful-
sit, & ingruentem temporis infelicissimi caliginẽ discussit,
discordiarum faces extinxit, sanguinis passim fluentis riuos
repressit, & pacis optatam tranquillitatem reduxit, tum illa
cruta ex puluere, & eodem, quo tua Gallorum ciuitas omnis
publicè, priuatimque, lumine afflata, propius ad eum Solem,
vnde nouum sibi ardorem aspirari sentiebat, accedere con-
cupiuit. Huc accessit, quod regalis hæc tua munificentia,
quæ totum tui imperij orbem tanta felicitate compleuit, ad
familiam quoque Delbeneam respexit, & quam regio sem-
per numini deuotissimam cognouerat, nouis insuper bene-
ficijs deuinctissimam esse iussit. Qua enim dignitate Hen-
ricus III. Patrum meum decoratum esse voluerat, ean-
dem, quo illius interitu minus angerer, tu in me contulisti.
Quò fit, vt cum ego in Auum, in Patrem, in Patruũ, in totam
familiam congesta quondam regia manu beneficia in me
renouata experiar, Aui vestigijs insistens, monumentum
hoc vigilijs illius elucubratum, tuo numini dicare con-
stituerim. Erit enim, quale parauerat memoris erga suum
Regẽ, & deuoti pectoris indicium, tale & obsequij, & offi-
cij mei erga Regem, Dominũque meum testimoniũ: Im-
par quidem tantẽ majestati, tantisque ab ea profectis mune-
ribus votum: sed nec imparis famam metuo dum fugio no-
men ingrati, nec vllus tam improuidus veniet rerum æstima-
tor, qui non meæ infirmitati ignouisse malit, quam tuæ infi-
nitatis obliuisci. Accipe ergo (Regum munificentissime)
subditæ, & addictæ tibi mentis non ingratum studium:
& quam sola dandi facilitate excolere nouisti, regiam
beneficentiam sumpto hoc opusculo coli patiare Vale.
Datum Lutetiæ Parisiorum primo Cal. Febr. 1609.

MAIEST. T.

Deuotissimus & Addictissimus
ALFONSVS DELBENE
Episcopus Albiensis.

SERENISSIMO GALLIAE
DELPHINO HENRICI III. REGIS

*Inuictissimi, & Illustrissimæ Reginae
Mariæ Medicæ Filio*

OMEN.

EX maris est, sulcat qui Nerei cerula DELPHIN,
Exercens celeres per sua regna choros:
Sed pia felicitis dedit indulgentia cæli, et
Armipotente fouet Gallia læta sinus
DELPHINVM, maris & terre quem fata po-
tentem

*Spondent, quæ populis terra fretumque patet.
Imminet, ac domito DELPHINVS in orbe triumphos
Jam pariturus adest, cedit pisciculi.*

NOMEN.

VM tibi nascenti faciles, DELPHINE, sorores
Lanifica nerenti stamina læta manu,
Quæstio longa fuit, de nomine: cum sibi quæuis
Posceret arbitrium de tribus vna soror.

*Sed ratio & pietas peruicit: amabile nomen
Ominibus lætis imposuere tibi.*

*Vnanimeque sua mulcentes æthera voce,
Talia veridicis concinnuere modis:*

T*U* LVDOVICVS eris, te principe secula current
Nomine digna tuo, & populus gratissima terra
Omnibus, & cæli Zephyrus fecundia sanctus.
Spondet enim populis, LVDOVICI nomen, asylum.
Hoc tua firmabit magnis virtutibus omen
Vita pium, belli & pacis spectata per artes,
Quaque alit armipotens populos Europa feroces:

*Quaque Asia molles, trepidissima pectora, campi,
Delicijsque operata fouent: quaque arua feracis
Per Libyes agitant animi sub vulpe latentes.*

*Incluta ceu primi LVDOVICI Gallia Marte,
Et pietate inter gentes caput extulit olim,
Utque tui ditione viget nunc strenua patris,
In leges volet ire tuas sic ambitus orbis,
Totius, aut armis domitus trepidabit, & uno
Fœdere deuinctus pacis, tibi seruiet uni.*

Sic cecinere tibi nentes fatalia Diuæ:

Nostra quoque adspirans sic tibi Musa vouet.

A Serenissima tuæ D.

Cliente addictissimo

THEODORO MARGILIO.

AD POTENTISSIMUM,
ET CHRISTIANISSIMUM
HENRICVM III. GALLIÆ ET

POLONIÆ REGEM IN VERI

Ciuitatem Bartolemai
Delbene.

Præfatio.

REBVS in humanis dominetur ut inclyta VIRTVS,
Inclyte REX, cuius facile hinc est scire volenti.
Illa tua fulgens amicta sub pectore, laudum
Copia, me fecit, specie inflamatus honesti
Tollere humo ingeniū ut possem, & contendere longè

Mente animi super & tenebras, & nubila vulgi.

Nam velut exiguo nascens de semine pinus,
Purpurei surgit pulcherrima regis in horto,
Atq. alias inter frondoso vertice vires
Eminet arboreas: Tusco deuectus ab Arno
Sic ego, re tenui, valeo nunc vincere magnos
Muneribus reges, quos secula prisca tulere,
Fortune ve etiam quos nunc fouet aura benigna.

Inter & Arfacidas non ultima gloria Xerxes,
Et magni Eacida qui sanguine cretus Achillis
Magnus Alexander, non magna sortis amicis
Magnas donauere vrbes, sed perdere posset
Motio quas terra, vel seua incendia flammis,
Aut maris eluuiio, aut annosa abolere vetustas.

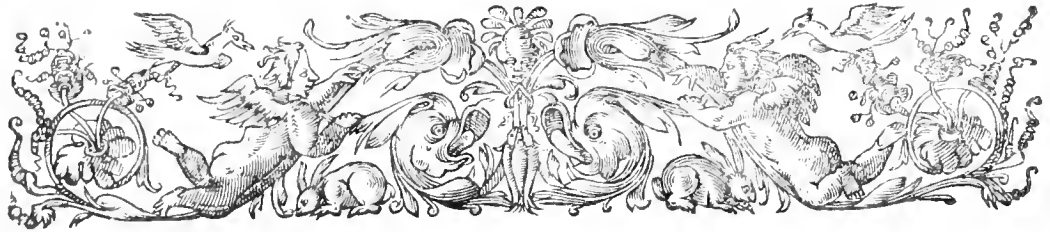
Ast ego magne tibi nunc REX HENRICE, beatæ
Urbis, & aterna, perfectæq. offero munus,
Structæ materia cariem haud metuente, situmque
Temporis, aut fortunæ astum, aut capitalia Regum
Iurgia, que pessum dant vrbes, maxima regna

Funditus euertunt, vastis conuulsa ruinis.
 Scilicet hanc urbem, tibi quam nunc dono dicoq.
 Inclyte REX, non discidij fax urere, nulla
 Frarum rabies agitare, aut praualet auri
 Ledere sacra fames, non exhaurire bonarum
 Quas comportarat virtus, perfusio rerum.
 Nulla hic ambitio viget, aula dira Celeno
 Unguib. armata, & properans liuentib. alis
 Tollere iners sese, & lucem adfectare, sibiq.
 Premia virtutis sollempnia poscere vecors.
 Ergo & quam tibi nunc REX dedico Maxime, digna est
 Cunctas imperio regere vrbes una, suaq;
 Sub ditione orbem terra, gentesq. tueri.
 Lustrat enim mentes VIRTUTVM purior aura
 Nostra ex vrbe fluens. Harum alta palatia cernis
 Ordine cliuorum hic plano, & variantia signis
 Quaq. suis, atq. heroum distincta figuris.
 Quos bene de vita meritos aut prisca tulere,
 Aut hac saecula vident positos in culmine laudis.
 Hos inter quoq. letus auos mirabere luce
 Circum purpurea fusos, teq. ipse decorum
 Legibus atq. armis primo in flore iuuenta
 Lucifer è caelo Veneris, non pulchrius olim
 Mane caput profert undis perfusus Eois.
 Fer quoq. de hinc oculos per quadrua compita circum
 Bina voluptatum hic facies. Fallaciter una
 In præceptis laciens blando quasi carmine vulgus,
 Saepè etiam magnos falsa sub imagine reges
 Decipiens, soliumq. euertit, sceptraque frangit.
 Hic etiam duplex dolor. Vnus sternere sollers
 Ante viam laudi, dominaq. anteambulo magna
 VIRTUTIS: VITII relegens vestigia fædi
 Alter, & adsiduo male conscia pectora scindens
 Vulnere, uti vultur celsa sub rupe Prometheus.
 Adspice dehinc geminas media regione viarum
 Surgere ceu moles, duplicis bicoloria templa,
 Fædus amicitiae duplex signantia, verum
 Et fictum. Vera in vulgus sunt fœdera saepè,
 Ficta sed aularum. Simulatio fingit amicos
 Hic omnes: ad rem si ventum est, omnibus omnes
 Hostes ambitio facit, & spes blanda lucelli.

Porro & flammiferi summo stat vertice saxi
 Templum ingens, Prudentia ubi, quæ regib. apta
 Inprimis, quoniam rebus præferre gerendis
 Vna facem potis est, alto velut equore lucem
 Fluctibus in mediis spargit pharus: atq. ea syrteis
 Et breuia ostendit, scopulisq. auertere puppim
 Voce monet veluti missa, portumq. subire.
 Hæc tibi REX INVICTE & talia, magnus in huius
 Urbis Aristoteles me interprete singula tradet
 Partibus, & mentem ornabit, lucisque beata
 In regione tuam sistet. Sic denique magni
 Maior Alexandri veniet tibi nomine fama.
 Maius enim gentes gyrum in rationis & equi
 Flectere, virtutumq. animos compescere habenis:
 Urbes quàm capere, aut arces excindere, & armis
 Vincere, & imperiis hostes frenare superbos.

A ij

P O T E N T I S S I M O
C H R I S T I A N I S S I M O Q V E

H E N R I C O I I I . G A L L I Æ E T

Polonia Regi inuictissimo.

DICTVRVS olim Romanus orator apud Cæsarem, *Cæsar, inquit, qui apud te audent dicere, magnitudinem tuam ignorant, qui non audent, humanitatem.* Quo principio mihi videtur omnes uti posse, Rex omnium Christianissime ac potentissime, quibus ad te scriptio dictioe aliqua suscipitur. Nam & Regiæ tuæ maiestati nulla par inueniri potest oratio: & humanitas tua ne infimorum quidem obseruantia & studij significationem respuit. Ac summa quidem tuæ maiestatis amplitudo certat cum pari humanitate ac beneficentia: nos tamen tenuissimis opibus homines, humanitatis tuæ & benignitatis admiratione ducimur magis, quam fastigij ac splendoris: perinde ut in ipsius præstantis æternæque naturæ bonitatem animo & cogitatione feruntur citius homines, quam in opes ac potestatem: priusque OPTIMI id est beneficentissimi olim Iupiter à Romanis, quam MAXIMI siue potentissimi nomine affectus est. Itaque multi ad te scribunt aut dicunt quotidie, qui tametsi in Maiestatis tuæ splendorem quasi orbem solis intueri non audent, clementia tamen tua & facilitate prope singulari alliciuntur. Quorū ut ego quoque in numero adherescerem, factū est non aliqua doctrina, ingenij aut ætatis fiducia quorū in me flos & spes, magis quam res aut maturitas: sed blandiente occasione quæ mihi valde cupienti, sed prorsus insperanti oblata est. Cum enim BARTOLOMÆVS DELBENIVS Patricius Florentinus CIVITATEM Veri, siue morum versibus descripsisset, in qua exposuit omnem Aristotelis summi viri de virtute ac vita beata sententiam, poetica talium rerum descriptioni, meam adhibere interpretationem voluit, ut si quid in ipso poemate supra captum vulgi esset, hoc ipsum oratione soluta liberius, quasi ante oculos poneretur. Quæ interpretatio tibi offerenda fuit REX INVICTISS. ET CHRISTIANISS. quoniam ipse tibi opus suum Poeta consecrauit. Est quidem hæc ieiunior mea & leuior commentatio, quam ut recte in tuo principis tanti nomine apparere possit, ab Aristotelis tamen doctrina & ingenio,

commendationis fortasse nonnihil accipiet, cuius è fontibus hic no-
 ster quasi riuulus emanauit. Argumentum quidem certe ipsum Poë-
 matis tale est, vt REGIA MAIESTATE non alienum videri possit,
 cum vt auctor ipse in operis sui præfatione posuit, talis sit hæc V E R I
 siue MORVM CIVITAS, vt omnibus omnium quæ conditæ vn-
 quam fuerunt ciuitatibus excellere videatur. Illas enim vel temporis
 vetustate, vel mutatione fortunæ, vel seditionibus ac bellis intesti-
 nis labefactari tandem & conuelli potuisse: hanc vero non illis tan-
 tum malis vacare, sed ne à communibus quidem his conuictus &
 societatis humanæ pestibus, & tanquam furiis, auaritia, ambitione
 libidine, aut id genus aliis expugnari. Virtutes enim vitiorum ex-
 pultrices tanquam ciues sunt incolentes hanc ciuitatem. Beatitudo
 autem ipsa quasi domina eius ac regina est, in cuius arcem muni-
 tissimam, mali adspirare nihil potest. Neque enim alia vitæ beatæ
 notio est, quàm *secretis malis omnibus, cumulata bonorum complexio.*
 Eaque vt naus duabus quasi anchoris prudentiæ sapientiæque fir-
 mata, nullis in cursu humanæ vitæ fluctibus frangitur aut iacta-
 tur. Non mirum igitur si adiungit auctor hanc illam ciuitatem esse,
 quæ nata sit aptæque leges aliis ciuitatibus imponere, omnes-
 que hominum cœtus ac societates à vitiorum semita quasi habenis
 rectæ rationis reflectere in viam publicam & regiam virtutis, inque
 ipsam deducere sedem ac regionem vitæ beatæ omnibus malis va-
 cantem, bonis omnibus circumfluentem. Quæ cum talis tanta-
 que ciuitas auctoris Poemate informata sit, verissima nimirum eius
 ratio est, prædicantis vt pini arbores procerissimæ de paruo semi-
 ne oriuntur, ita se à principiis tenuissimis profectum, iam faculta-
 tis tantum habere, vt ciuitatem donare possit, qualem ipsi olim
 orbis terræ principes amicissimis suis nunquam largiti sunt. Persa-
 rum enim Rex refertus omnibus præmiis donisque fortunæ Xer-
 xes, *Themistocli* Atheniensi quinque vrbes Asiæ vtendas fruendas de-
 dit: M. Antonius *Anaxenorem* citharædum quatuor ciuitatum ve-
 tigtalibus ditauit, Alexander multas plerisque amicis vrbes obtulit:
 nemo dare talem vnquam potuit, cuius ambitu & regione felici-
 tas ipsa contineretur. Itaque non diffido fore, vt libertalis, quem-
 admodum optimæ notæ vinum atatem facile ferat, vigeatque non
 præsentis solum, sed etiam posteritatis memoria, quia præclare
 auctor,

miscuit utile dulci,

grauissimasque Aristotelis de virtutibus, deque vltimo illo vitæ præ-
 mio disputationes poetici mellis dulcedine temperauit. Longe dissi-
 mili quidem vt spero, euentu, atque hodie multi exeunt libelli, de qui-
 bus ille veteris Poetæ versus recte vsurpetur.

Ὀνόμασι κατὰ τοῖς δὲ κενὸν ἔρποντες ἀπέπταν

Vanescunt momentanei, ceu fumus in auras.

Quorum de numero meus liber commentarius esset, nisi Aristotelis sapientiæ principis inuentis, & genio niteretur. Eaque fiducia tibi Regum MAXIME ET CHRISTIANISIME hoc qualecunque ingenij mei munus offero, absque vlla diligentiori commendatione, & sine magnifico laudum tuarum præconio. Nam & odio, vt inquit tragicus Poeta, sunt sæpenumerò nimie laudationes; & amensim, si tam leui hoc & angusto genere dictionis tuarum laudum magnitudinem adæquare velim, quæ solis orientis atque obeuntis terminis ac regionibus continetur. A.d.xiv.Kalend.Ianuar.Anno Salutis, CIO. IO. XXXV.

REGIÆ TVÆ MAIESTATI

obsequentiss. cliens.

THEODORVS MARCILIVS.

IN CL. V. BARPTOLEMAEI

DELBENE PATRITII FLORENTINI

CIVITATEM VERI, SIVE MORVM, SIVE

POETICAM VIRTVTVM ET FELICITATIS EX

*libris x. Aristotelis ad Nicomachum descri-
ptionem, Praefatio Theodori
Marcilij.*

LOS Imperij Romani C. Julius Cæsar cum in epulo Cleopatæ sacerdotem Achorem adfaretur apud Lucanum, de anno suo magnificè gloriatus est.

Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus.

quæ C. Cæsar de anno suo & si non vanissima gloriatio fuit, tamen affirmare licet Delbenij Patricij Florentini annum digniorem esse, de quo & ipse auctor gloriatur, neque vlla

vnquam ætas conticescat. Neque enim horarum aut momentorum, siue, vt dicitur minutiarum ieiunis ratio cinatiunculis, vt soliti mathematici, in puluere aut abaco subtiliter descriptis, sed poeticæ totius florum varietate, & vberimis sapientiæ fructibus anni sui partes omnes ita compleuit, vt sine asperitate hiemis vbique aut veris amœnitas, aut æstatis & autumnî maturitas & copia delectet.

In primis autem hæc anni pars quam *ciuitatem Veri siue morum* inscripsit, & quasi Nouembrem sui anni mensẽ voluit, in qua philosophiæ moralis, omniumque & animi & ingenij virtutum præcepta, sic vt Lucretius loquitur, poetici mellis sui contingit.

dulci flauoque liquore,

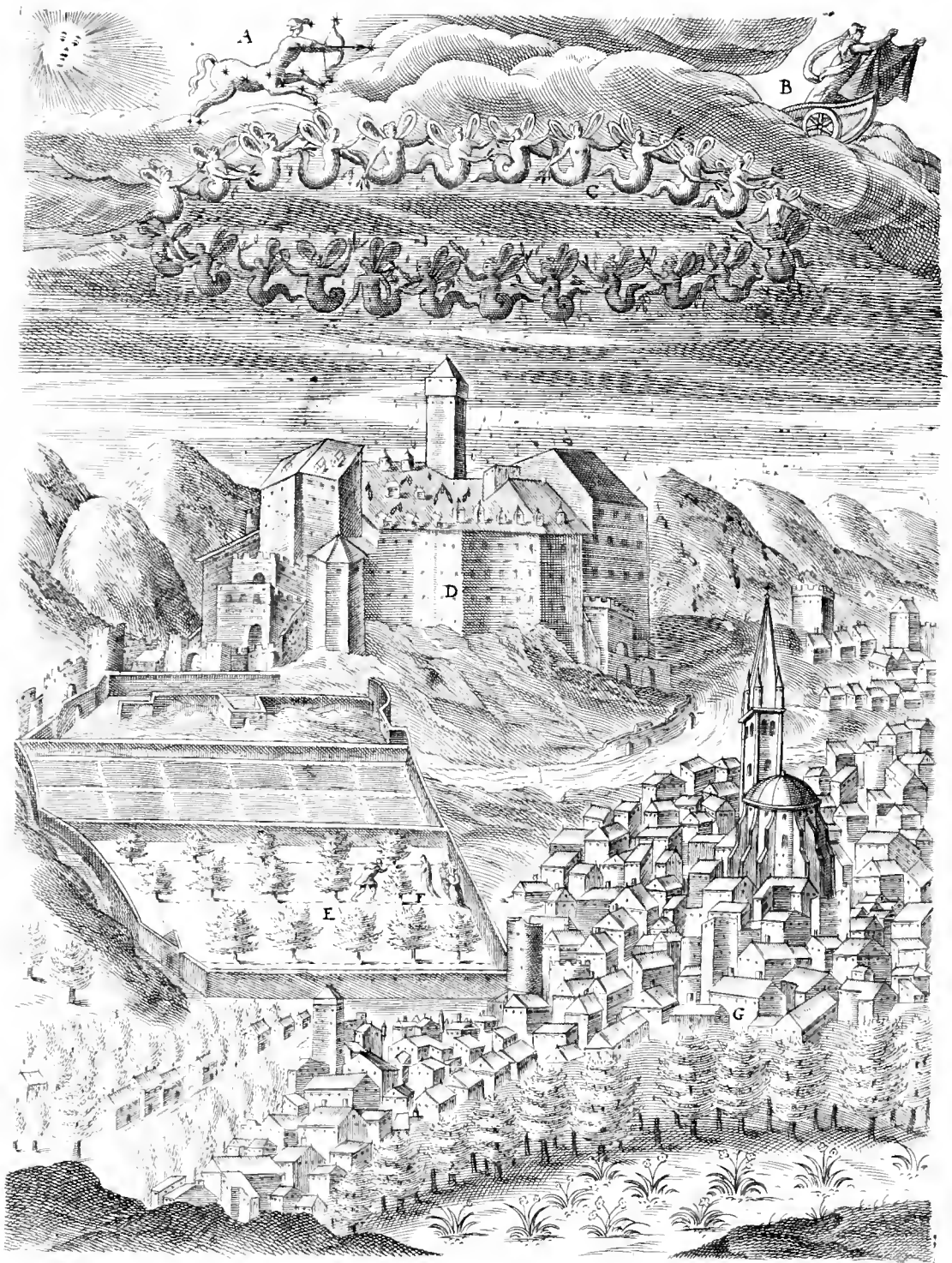
vt non solis iam virtutis aut sapientiæ studiosis, verum etiam voluptariis hominibus & imperitis, grata & iucunda videri possint. Quæ scriptione nihil, & in præsens, & ad omnem posteritatis memoriam esse debet commendatius. Quid enim præclarius quàm Aristotelis summi viri, de omni virtute ac felicitate mentem & sententiam ex umbraculis ocioque eruditorum, in priuatorum familias & principum comitatus perducere? Mihi quidem effector tanti operis ac muneris videtur non iniuria cum Lucretio dicturus.

Ania Pieridum peragro loca, nullius ante

Trita solo, iuuat insignem petere inde coronam,

Vnde prius nullis velarunt tempora Musæ.

Sed non alienum fuerit, principio statim de occasione huiusce tanti muneris

- A. Sol oriens & ingrediens Sagittarij signum, mense Nouembri.
 B. Nox in curru iuncto equis nigris fugiens cum velo suo in occasum.
 C. Pueruli alati x x i v. candidi significant dies, atri noctes, quarum hoc mense numerus maior.
 D. Castellum Riuolium, Taurino distans v i c i o P.
 E. Hortus Castelli Riuolij cedris citrisq. consitus.
 F. Margarita Gallix regis filia, Sabaudix principis coniux
 G. Riuolium oppidum.

muneris à Poeta suscepti paucis exponere.

Patrona ei beneficentissima fuit Margarita Francisci Christianissimi Gallia Regis filia, coniux Allobrogum Principis: cuius tanti merita semper habuit, vt sibi vix cogitatione ipsa magnitudinem eorum adæquare posse videretur. Huic Reginae tunc in arce Riuolij, in Pedemontanis degenti anno CLD L D LXV. forte odas aliquas ex libris anni sui antegressis, auctor in magno domesticorum eius comitatu frequentiaq. obtulit. Illa, vt auctoris animum ad maiora quædam excitaret, renidens, vereor, inquit, ne contra quam tu speras, post ver anni tui tam efflorescens, post tepentes Zephyros, cælumque serenum æstatis, messis & vindemia non copiosissima sit. Cum enim ad autumnum ipsum iam perueneris, nullam tamen lectori tuo spem adfers, futurum vt flores illos, & folia, & frondes, fructus aliquis reconditæ cuiusdam & seriæ doctrinæ consequatur. Tum ille de sua in Reginam obseruantia præfatus, illam sui ingenij esse inquit, solem, cuius radij hunc poeticum annum effecerint. Itaque non aliunde quam ab illa sperari posse autumnum fructibus abundantem, aut materiam quæ condimentis versusum adhibitis doctrinæ & studij quasi pabulum sit, quo legentium animi expleantur. Quæ cū auctor huiusce libri dixisset, tum Regina, memini, inquit te, cū in regis mei fratris comitatu es, legisse olim mihi, conuersa Hetruscè aliquot capita quatuor aut quinque ex libris Aristotelis ad Nicomachum, sed à lectione illa tunc me reiecit obscuritas, non minus negotij exhibens quam latina interpretatio. Neque enim ille interpres ea quæ breuiter dixit Aristoteles dilatare visus est, neque tantarum rerum magnitudinem summittere paulisper ad ingenia discientium, neque lucem vllam adferre dictioni Aristotelis, multis locis obscuræ, cū propter concisum & minutum genus orationis, tum quia propriis philosophiæ verbis referta est, quæ soli rerum illarum periti facile intelligunt. Has igitur tenebras ingenij tui luce depelli cupio, nudamque rerum præceptionem vestiri pellucente oratione, seueritatemque sapientiæ illius poetico tuo lepore hilarari. Quod mihi quidem videretur ita commode fieri posse à te, si oda vna, siue carmine separatim, virtutes vitiaque singula decantaueris, notis adpositis, quibus honesta & turpia secerni possint, vt animi à vitiis abducti ad honestatem moueantur. Hoc mihi gratius facere nihil potes, neque principi filio meo, cum ad florentem ætatem peruenerit, vtilius. Nam perinde vt ego, naturæ ipsius instinctu, poesi ducitur & delectatur. Itaque confido fore, vt carminum dulcedine delinitus, tam salutaria viuendi præcepta facilius mandet memoriæ, omniaque obseruet non minus iucundè ac hilariter, quam hoc ipso tempore in gremium meum, vt-pote puerulum accurrentem vides, laxatis ei habenis à præceptore. Vix, inquit, auctor, sine instinctu diuino adflatuque Apollinis hoc fieri potest. Magnum enim & inusitatum negotium est; tamen quia virtutis laus sæpe tribuitur necessitati: hac fiducia pergam oblectari difficultatibus non paucis, quibus tanquam visionibus nocturnis pulsatus mihi

animus, magnitudinem operis perhorrescit. Nam multa mihi in mentem veniunt incommoda, illud verò imprimis, Poësim totam in fabulis esse & iucunda rerum imitatione, itaque ceu alienam philosophia vituperatam esse à multis, vt Zenonē Stoicæ familiæ principe, quem dicere solitum ait Laertius. *Poesi nihil esse ineptius ad comprehensionem scientiarum.* Sed voluit, credo, Pœnulus ille dicere *ὀμσως*, non *ποιήσως*. At Romanus quidem certè Philosophus Cicero Tuscul. II. *Sed videsne*, inquit, *Poetae quid mali adferant?* &c. Et mox. *omnes virtutis nervos elidunt. Rectè igitur à Platone educuntur ex ea ciuitate, quam finxit ille, cum mores optimos, & optimum Reip. statum exquireret.* Perdifficile igitur & arduum videtur poetico more ac modo scribendi, veritatem ex Democriti puteo eruere, lucemque adferre sententiis obscuris, & dictioni Aristotelis. Sed alia ex parte se mihi offert vera illorum ratio, quibus poësis non videtur esse abhorrens à philosophia: vt Aristotelis, qui philosophum esse ait *φιλόμυθον* siue studiosum fabularum, & Strabonis, qui poësim primam esse ait antiquissimamque philosophiam, libro I. Geographiæ.

Nec verò mediocritate ingenij mei deterreor. Nam parui ingenij & minoris doctrinæ opinionem & famam subire malo, quàm inofficiosus videri, aut parum obediens. Et quidem obseruantia meæ in te magnitudo mihi dabit fortasse plura ingenio maioraque complecti, quàm credere vnquam aut sperare potuissem.

His ita dictis tum inde discessum est. Triennio autem post habitum illum sermonem, auctor hunc anni sui librum, siue hanc partem mensi Nouembri accommodatam perfecit. In qua cum vbertim animos legentium succo ipso & medulla disputationum Aristotelis de vero, bono, pulchròque de virtutibus animi & mentis ex decem libris eius ad Nicomachum pascere vellet, poeticæ facultatis in hoc argumento supellectilem exposuit, quæ cum ad tanti epuli splendorem vix satis lauta videretur, etiam à pictura sorore eius gemina germana mutuatus est. Sapienter enim vidit, nihil tam efficax fieri posse ad species rerum claras & illustres animis inferendas, quàm picturæ cum poësi coniugationem, vt si quid poeta non satis calamo deformauit, hoc penicillo suo pictor imitetur. Quod cum ita esse ostendere vellet Simonides poeta, ingeniosè dixit: *Poema loquentem picturam esse: picturam, tacitum poema.*

Poema vero suum auctor inscripsit Veri, siue morum ciuitatem: nihil enim ciuitati siue Reip. similius, quàm virtutum ac vitiorum ac Beatitudinis descriptio. Animus enim ipse vrbis similitudinem habet: virtutes & vitia bonorum & malorum ciuium, vt-pote habitus siue adfectiones animi firmæ & permanentes. Adfectiones vero siue imperfectæ virtutes ac vitia vt continentia, incontinentia tanquam ciues imperfecti, vt senes & pueri c. I. I. III. de Republ. c. I. I. IX ad Nicom. Prudentia publica siue politica, tanquam domina & regina

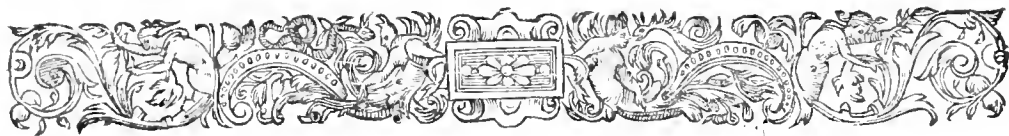
& ἀρχιτεκτονική vt cap. i. lib. i. cap. vii. l. vi. ad Nicomachum. Beatitudo ipsa denique tanquam *salus populi*, quam sapientissimus quisque semper *summam legem* esse iudicauit. Neque dissimili partium descriptione permotus D. Augustinus libros xii. omni doctrinæ copia circumfluentes, *de ciuitate Dei* inscripsit.

In primis autem fictio illa ciuitatis in poemate laudari potest, cum poetis nihil sit vsitatus, quam virtutum & vitiorum domos, & quasi regna versibus depingere. Sic enim ipse poetarum Deus Homerus Iliadis lib. xix. in Clypeo Achillis duas diuinitus pinxit doloribus suis ciuitates, pacis vnam, alteram belli, quas & Philostratus expressit in Pyrrhi imagine: Neque dissimiliter, Ouidius domicilium Inuidentiæ, Prudentius arcem Sapientiæ, in Pfycomachia, alij alia quasi carminis penicillo imitati sunt.

Neque ineleganter hæc, *veri aut morum ciuitas* nominata est: *Morum ciuitas*, quoniam collocatæ in ea sunt virtutes morales: *Veri ciuitas*, quia continet virtutes intelligentiæ siue mentis. Sed ne longior pugna ipsa prolusio sit, iam ad interpretationem operis tempus est accedere.

B ij

DIES PRIMVS IN QVO
ITINERIS IN HANC CIVITATEM
ET QVINQVE PORTARVM
CIVITATIS DESCRIPTIO.

*EMPVS erat, præcep̄s rueret cum pomifer annus
Vicina metuens Borealia frigora Bruma:
Iam coma siluarum de vertice glauca fluebat,
Somnia gaudebant per noctis pascier umbram,
Atq. soporatas mentes variare figuris:*

*Me quoq. contingens pigris cum leniter alis
Fouit, & hac pinxit mihi somnus imagine mentem.
Visa mihi coram Regina adsistere, & hisce
Vocibus adfari, laudisq. inmittere curam.
IAM PROCVL Octipedus fugiens à limine Titan
Scorpj, & hospitium letus sapientis inire
Centauri, fouet hunc: & mulcens lumine flauo
Arquitis antiqui canos in vertice tingit,
Sicque recentato spargit, quasi flore iuuentis:
At tua Delbeni semper candore niuali
Sparsa capillitij cano stat vertice silua,
Tinctaq. non ullo flauescit lumine Phæbi.
Iam decies duo lustra tibi fluxère, senectus
Iam grauis, & vitæ stat in ipso limine meta:
Quin tu alacer tandem quasi cui spes laudis honestum
Percussit thyrso pectus, languore solutus,
Tollis humo ingenium & mentem, properasq. subire
Æternum, quod dia colit SAPIENTIA, templum?
Me duce carpe viam, neq. te remoretur euntem
Aut oculorum acies hebes, & quasi vespere vitæ
Caligans: viræ sue haud postmodo ut ante virentes
Corporeæ. Hoc iter est mentis. Iuuenescit in horas
Mens animi & floret, cum debilitata senescit
Corporis extrorsum species: sic Phæbus in Austrum
Decliuus procul à nostro cùm limite cedit,
Sequit hiems nobis, ventis mare, frigore tellus
Clauditur, & bruma gyro interiore niualis*

Cogitur ire dies : alio sed climate vernus
 Et maria, & terras Zephyrorum pandit inertes
 Spiritus, & longi incipiunt procedere soles.
 Ergo ades, & sequere ingenio, penetraq. beatam
 Hanc sedem, est ubi dux PRUDENTIA reb. agendis.
 Hanc ego nunc viso his tantum comitata duabus.
 His Dominae monitis, non me sopor ille reliquit,
 In somnis vigilare tamen mihi visus, & acri
 Incensus studio, Dominae vestigia letus
 Pone sequi, celsas properè scandentis in arces:
 Qualis plena sui rediuvio lumine fratris
 Luna per aetherios nota regione viarum
 Campos fertur ouans, geminis circumflua stellis,
 Mane sub adventum Solis, cum Lucifer agmen
 Praeminat aetherium, & statione nouissimus exit.
 Ignea sic dominae pureq. simillima luci
 Semita, ego flammae velut umbra in sole corusca,
 Lucida quae non est, crepera tamen amula luci.
 Interea his Dominam visus mi adfarier ultro.
 Dum tua consector vestigia letus, & arcem
 Inuolito hanc, animi, tecum, alternantibus alis,
 Nescio quae inluxit mi animo tam clara repente
 Tempestat, hilaratq. noua ratione. Supremo
 Illa refert, à rege tibi haec sunt lumina, & uni
 Huic grates meminisse decet, non illa putare
 Muneris esse mei. Veluti cum deuius olim
 Deprensus sera in siluis, sub nocte viator,
 Inuenit si forte viam, cum Cynthia lucem
 Praebuit accensam magna de lampade fratris,
 Non Lunam, quid enim cuiquam dare surda petenti
 Luna potest, sed enim cali terraq. potentem,
 Cuius opus Sol est ipse & vaga Luna, salutat,
 Et grates agit huic gratas, debere salutem
 Huic uni meminit, qui dux est certus in omni
 Praemonstrare viam vita, quam dicere noctem
 Possumus. Incerta ut nocturnis Cynthia ductrix
 Horis, sic ratio caeca in caligine nostri
 Nobis dux animi est, vaga, multa aduersa reuertens,
 Ipsaq. ducis egens. Crescit Latonia, moxq.
 Decrescit, pleno nunc enitet ore, trientem
 Parcè dehinc aperit, furua caligine tandem

Triste caput mergit, non vultus non color unus
 Unquam illi, doctæ adsiduis variare figuris:
 Sic ratio humana est varia, & mutatur in horas,
 Nec semper statuit securos limine VERI,
 Cuius ego hanc urbem, turreſq. & fulgere longè
 Mœnia conſpicio, & flammam, quæ vertice rupis
 Marmorea mediò rutilat ſplendore perenni:
 Et quino latere adſurgens latèq. coruſcans
 Interiora urbis perfundit lumine puro.
 Aſpice planities circum ut pulcherrima ridet
 Non procul à pelago, cincta herbeſcentibus actis,
 Atque ſolo Cereris, ſiluaq. & ſtirpe Lysi.
 Fronte Eurum ſpectat, ſoli eſt auerſa cadenti:
 At latus hoc Boreæ patet, illud flatibus Auſtri,
 Mœnibus & magno foſſæ molimine clauſum eſt.
 Atq. ita natura & ſociatis dotibus artis
 Splendidaq. ad ſpeciem, ad vitâmq. eſt tuta beatam.
 Quinq. patet portis, quarum quæ prima, pyropo
 Auroq. effulget, fornix poſteſq. ſuperbi
 Stant ebore atque ebene, ſtat culmine Phœbus Apollo.
 Cumque horis ſtat clara dies, ſtat menſis & annus.
 Hæc ubi dicta dedit, portam Regina ſecundam,
 Viſit quæ fertis fragrans & amœna corollis,
 Chlorim habet, ac Zephyrum ſpargentes tempora Verni
 Floribus omnimodè variis, & ſuaibus herbis.
 Tertia habet flauam Cererem, patremque Lyæum.
 Menſa his adpoſita eſt, & præbet Copia cornu
 Diuite poma ſuo, Auctumnus noua pocula muſti.
 Quarta virens, hedera & circumueſtita ſequaci,
 Martem habet in gremio Paphia, captendula nectit
 Callida quos fabri, malè qui vulgavit amores
 Coniugis ipſe ſua, factuſq. eſt fabula vulgi
 Loripes inſenſuſq. ſenex. Tum ſtridet abeno
 Cardine quincta, ſuis impletq. ſonoribus aures.
 Verticem in hac ſummum retinet citharæduſ Apollo,
 Muſarumq. chorus. Quatiunt pars cymbala circum,
 Pars ſidibus, pars voce canunt, atq. æthera mulcent.
 Hanc, abeunte die, vir natu magnus, & idem
 Maximus ingenio, & natura ſcriba diſertus
 Clauſit: & huc inquit, non eſt ſine lumine Solis
 Regina intrare, & celeberrima templa ſubire.

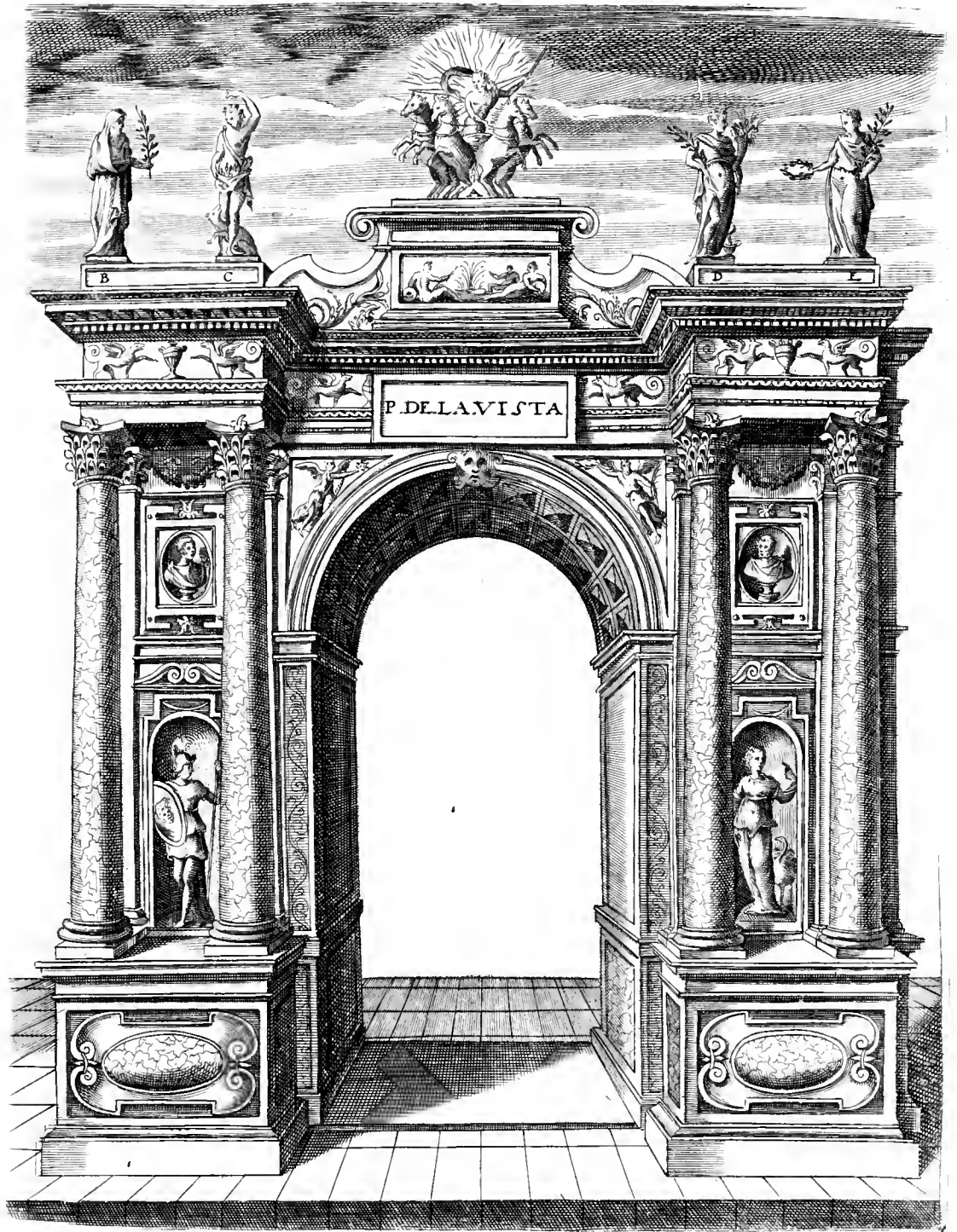
INTERPRETATIO.

CONCINNE ac eleganter hoc libro versibus tanquam penicillo depicta est forma primùm ipsa & tanquam facies *Veri* siue *morum ciuitatis* vniuersæ: deinde partes eius singulæ, portus, riuuli viginti, portæ quinque, ac viæ totidem, domicilia, valles, antra, arces geminæ inferior & superior, & si quid præterea urbem & natura & situ & descriptione ædificiorum & pulchritudine, imprimis nobilem reddit.

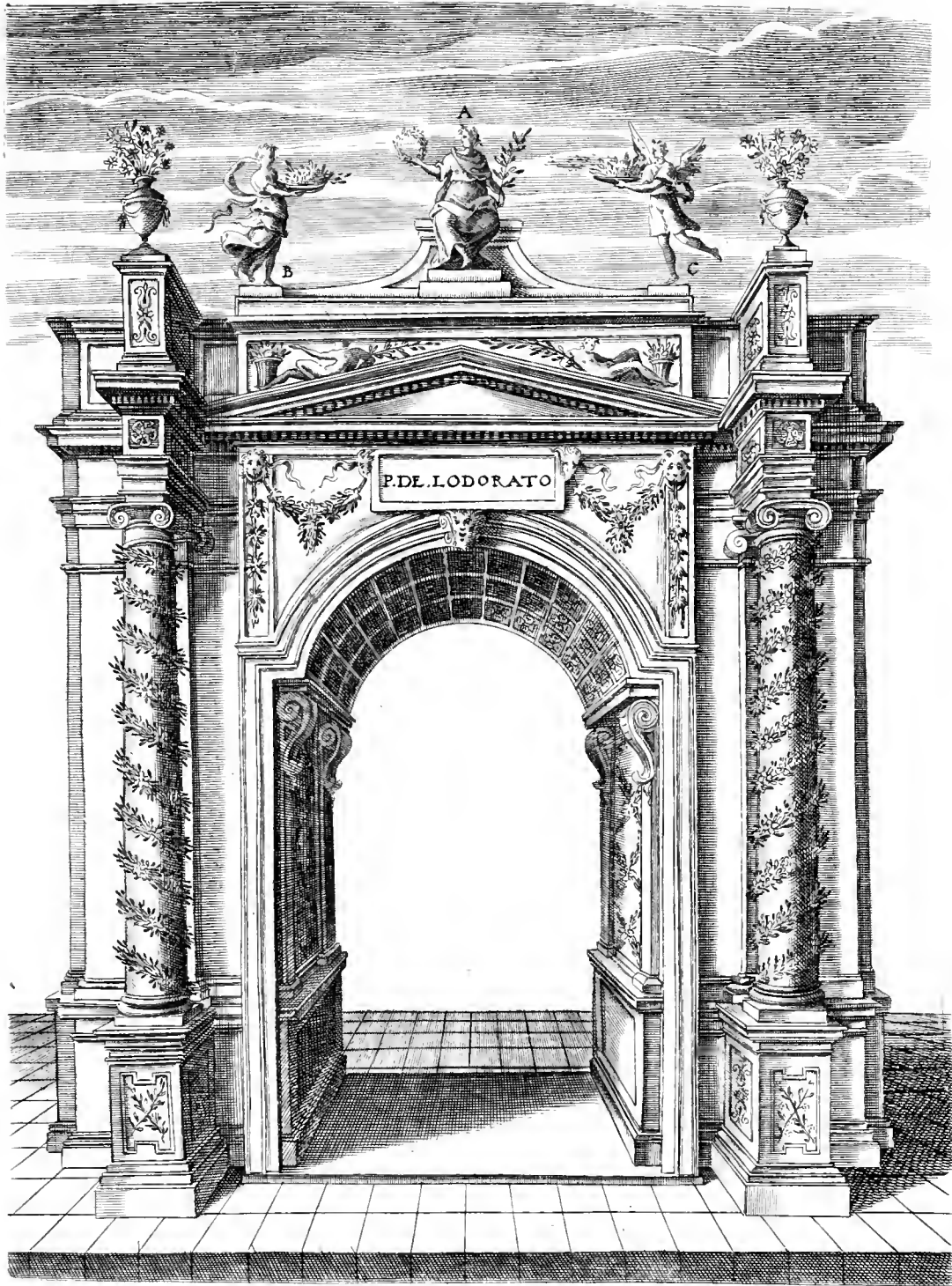
Ac portus quidem, regioque vrbi vicina est quasi locus homini circumfusus, in quo res illæ sunt, quæ sensu aliquo percipiuntur. Viginti riuuli sunt voluptates quæ actiones virtutum ac vitiorum comitantur. Ipsi verò sensus portæ sunt vrbs: viæ actiones virtutum & vitiorum: domicilia virtutes incolunt: vitia in vallibus quasi lustris, & ganeis delitescunt. Antra significationem habent appetitus. Arx inferior felicitatis morum siue politicæ regio est: superior autem sedes felicitatis quietæ & contemplantis. In eaque arce flamma depingitur, quæ specie pyramidis inter quinque templa erumpit. Cumque latera eius quinque sint, quodlibet eorum ad vnam de quinque portis ac viis directum est: flamma verò illa imago est mentis inflammatae studio veritatis. Templa sunt ædes dicatae virtutibus mentis, Scientiæ, Arti, Prudentiæ, Intelligentiæ, Sapientiæ. Cetera eiusdem modi planiora fient in ipso quasi cursu interpretationis, vt de sensibus internis, sensu communi, vi imaginandi & memoria: item de principiis, electione, consilio, voluntate, & si quid præterea requiritur ad cognitionem virtutum, vitiorum, & Beatitudinis.

Quoniam autem prima virtutum ac vitiorum animi, siue moralium descriptio est, de his principio quædam paucis adnotare visum est. Virtuti sua cuique domus depicta est in viis quinque directis illis, altis, luminosis, quæ conducunt à portis ad medium ipsum, & quasi umbilicum & arcem ciuitatis. Vitiorum autem receptacula sunt in vallibus illis quinque posita, quasi tetris tenebris, crassaque caligine opletæ voragine. Quas inter valles cum viæ & regiones virtutum interiectæ sint, videre licet quemadmodum virtutis cuiusque palatio vitiorum domicilia vtrinque opposita sint. Omnium autem virtutum vitiorumque tecta ex materia tali, eaque forma pictor imitatus est, cumque statuis, tabellis, topiariis, sigillis monstrosis, hortis, stirpibus, scaturiginibus, fontium, animalibus, aliisque ornamentis omnibus, quæ singularum virtutum & vitiorum domiciliis visa sunt maximè conuenire.

In talem igitur tot bonis affluentem ciuitatem, poeta commentus est Reginam proficisci duabus tantùm de puellarum suarum cœtu adsumtis: se autem quoque ipsum veri videndi studio inflammatum profequi. Dux autem reginæ & quasi mystagogus Aristoteles, cum quo dierum triginta quasi lustratione Regina primùm vias ciuitatis omnes, omniâque

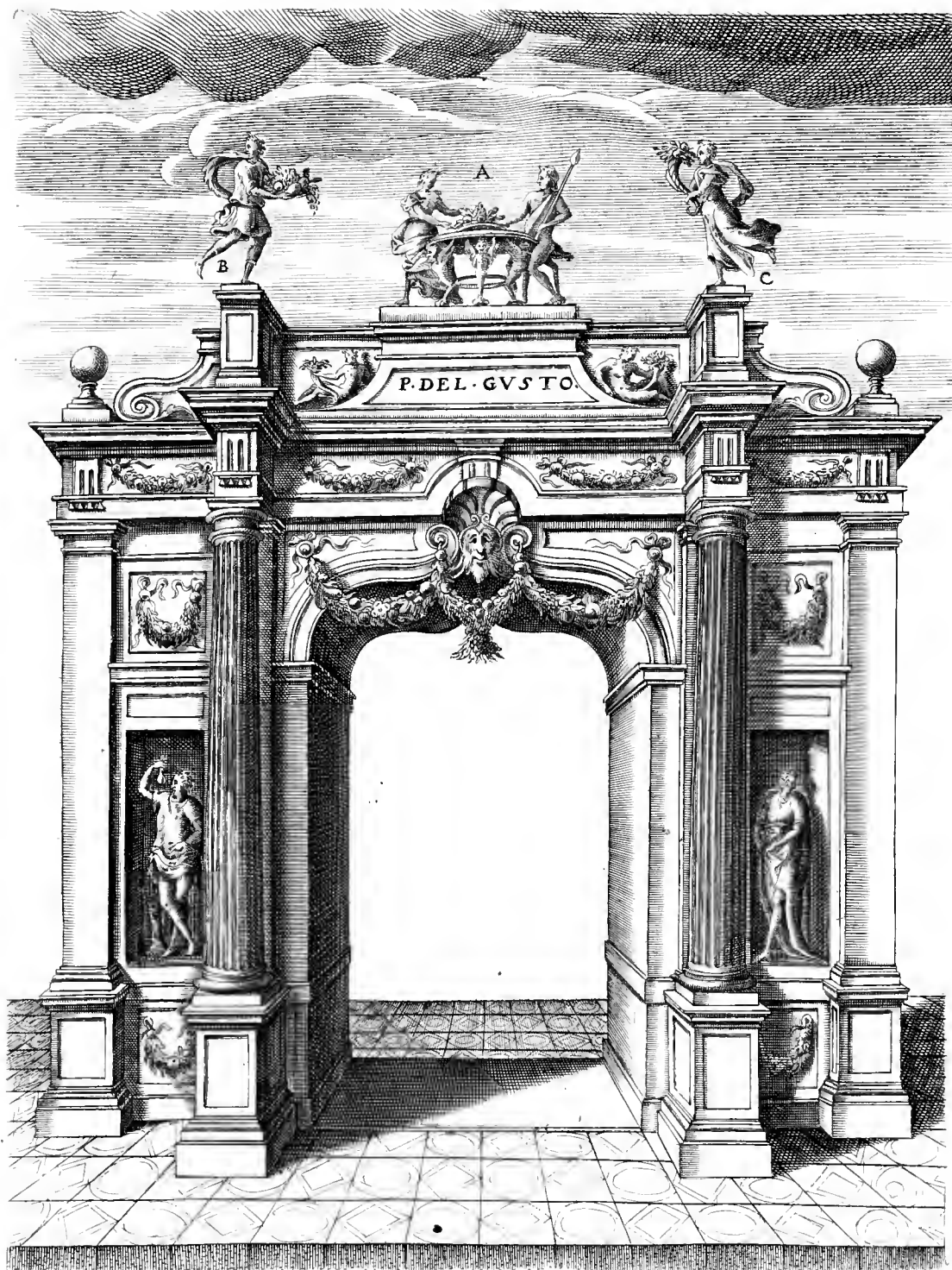

- A. Quadrigæ Solis, & hinc inde horæ anni siue partes I V.
 qua effigie notatur hæc porta esse videndi.
- B. Hiems
- C. Auctumnus
- D. Æstas
- E. Ver cum corolla florea.

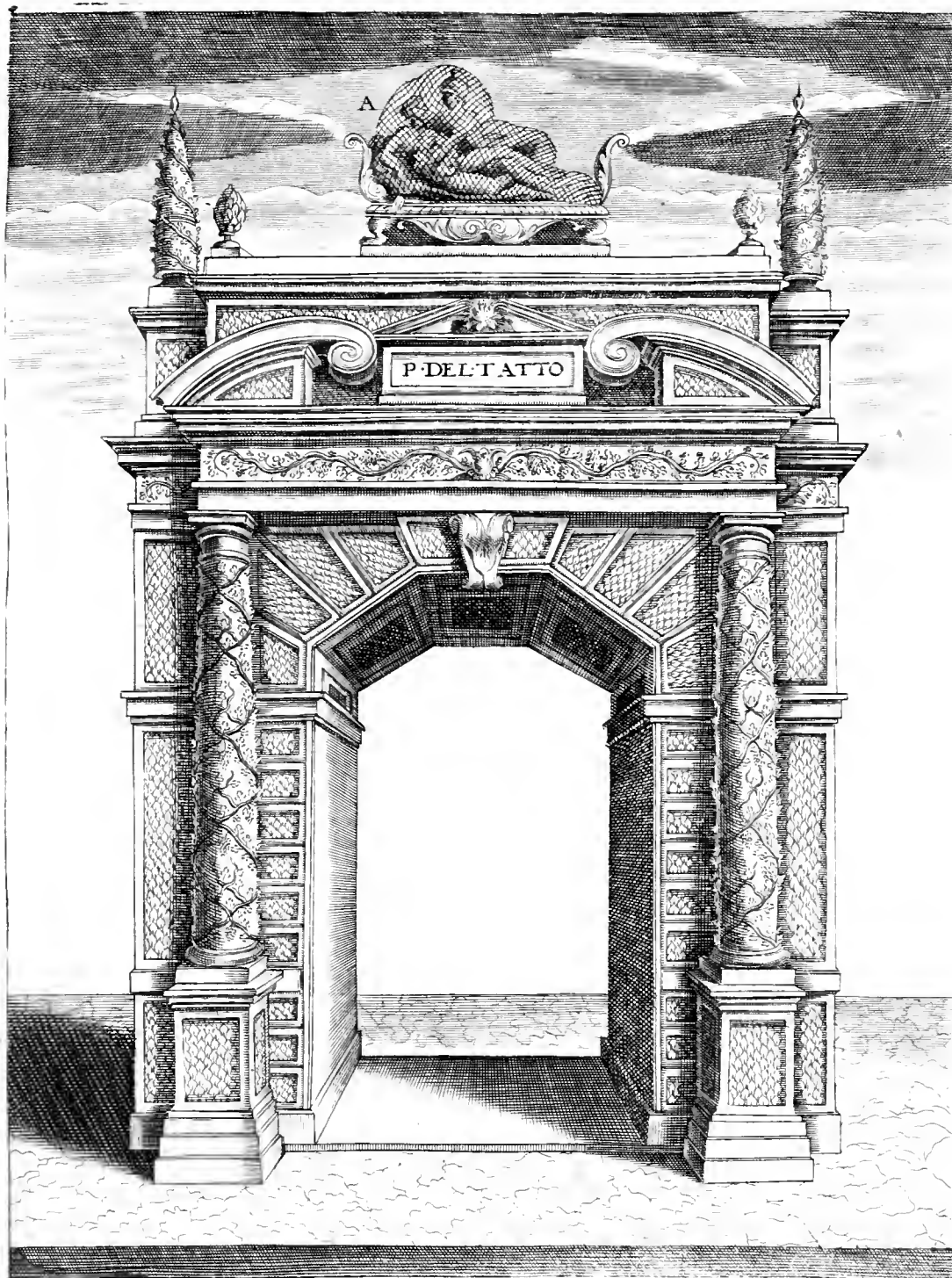

- A. Ver siue annus vernus in hyperthyro portæ odoratus.
 B. Chloris dea copiam florum offerens.
 C. Fauonius siue Zephyrus etiam ipse flores præbens.

C

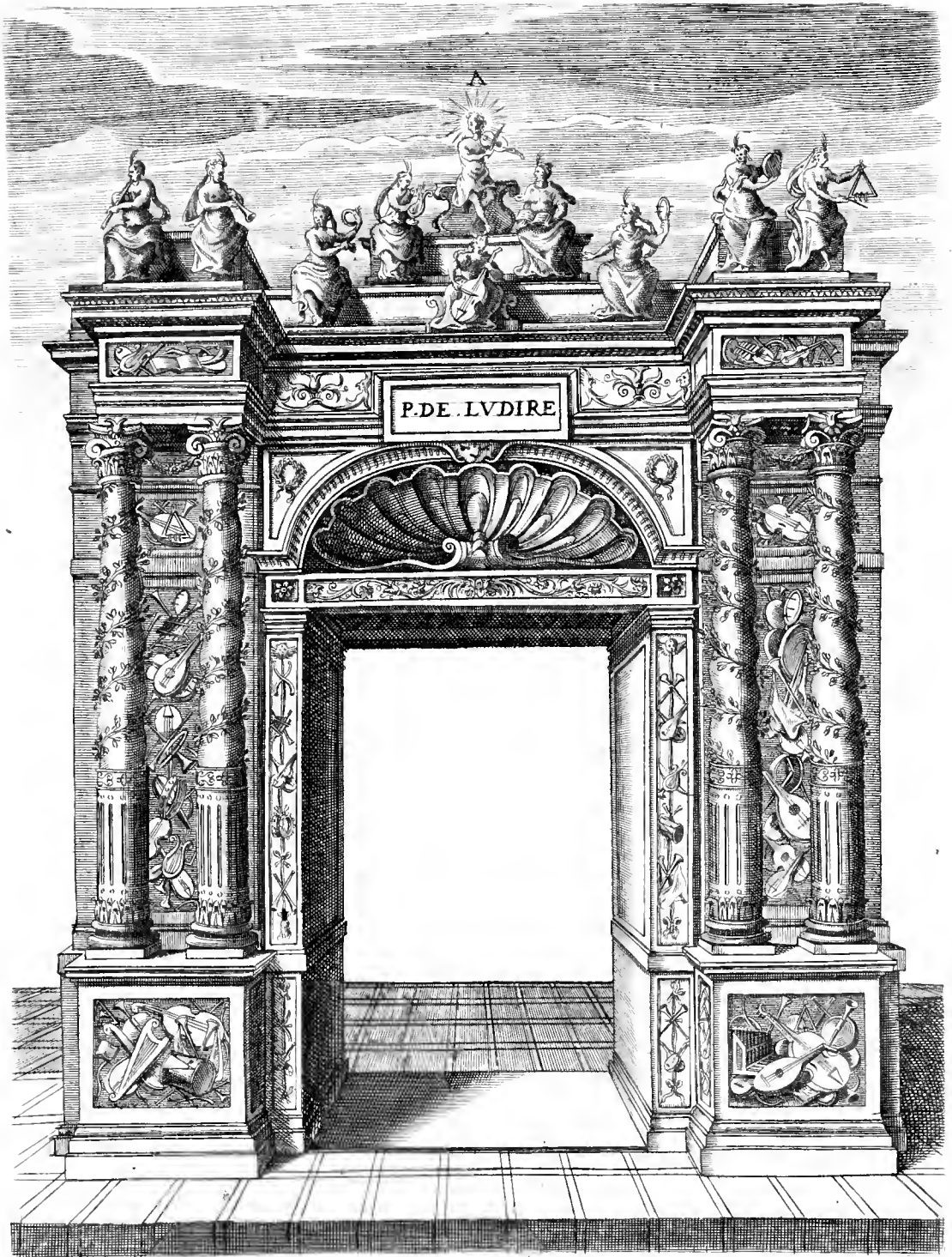

- A. Ceres & Bacchus epulantes in fastigio portæ gustatus.
 B. Auctumnus offerens poma siue auctumnitatem.
 C. Pomona Dea etiam ipsa cum munere suo.

A. Porta contactus siue tangendi, operta hederis, quibus nomen ipsum ab herendo & tangendo. In hyperthyro autem Mars & Venus irretiti à Vulcano.

C ij

- A. Apollo habitu pastoritio, cithara canens in hyperthyro portæ
 aheneæ circumq. eum
 Musæ cum suo quæq. instrumento, Qua effigie declaratur esse
 hæc porta audiendi.

virtutum ac vitiorum domicilia contemplatur. Deinde in priorem, siue morum ac politicæ Beatitudinis arcem ascendit. Est autem quasi puluis siue moles tres habens gradus, & marmore candido exaggeratus. Postremò in summam siue contemplationis ac veritatis peruenit arcem, in cuius vertice illa mentis ad veri cognitionem excitatæ flamma est, de qua paulo antè commemorauimus.

Pro licentia verò poetis concessa, effingit auctor se in horto castelli Riuolij amœnissimo, primo die Nouembris, Solis tactu leniter tepesciente, & *liquidissima*, vt Lucretius loquitur *cæli tempestate*, sub citri arbore, ad opacandum locum patulis diffusa ramis, obdormiuisse. Tum visam sibi in somnis secundum quietem Reginam, cum duabus de familia puellis adesse, atque his eum verbis cœpisse affari.

I AM PROCVL OCTIPEDIS, &c.

Inducitur enim regina exordium orationis suæ, capiens à mensis Nouembris descriptione poetica. Nam ait. Iam solis radio inaurari caniciem Chironis centauri senis, qui à mathematicis vsurpatur sagittarius, poetæ vero Chironem appellant, vt illi in descriptionibus XIII. signorum ad catalecta Virgilij additis. Alij alio nomine adfici voluerunt, vt Sositheus apud Iulium Hyginum, C. Cæsius Bassus in Arati Phænomena. Iunius Columella lib. x. Ausonius in signis cælestibus. Chiron igitur, siue Crotus ille, siue Sagittarius de orbis signiferi, signis duodecim vnum est, per quod meare sol dicitur mense Nouembri.

Deinde Regina subiungit ad exemplum Chironis, qui solis claritate perfusus iuuenescere videtur, auctorem quoque huiusce operis iam corpore ingrauescente, mente animi tamen magis efflorescere. Non oportere igitur se ignauitæ dare, sed acrius incumbendum esse ad virtutem & Beatitudinem, ad quam ipsa nunc itinere breui & quasi compendiaro proficiscitur.

SIC PHOEBVS IN AVSTRVM.

Comparatio à conuersione solis: Namque vt Solis ad brumale signum recessu, hiems nobis existit, contraque æstas iis, qui ad Austrum: sic ætate ingrauescente corpus affligitur & infirmatur, sed alia ex parte mens vegetatur ac iuuenescit. Cuius rei causam explanauit copiosè Aristoteles problemate IV. partis XXX. Neque inelegans illud Valerij dictum est cap. VII. lib. IX. *Senescentibus membris eruditorum, intus animos industria beneficio, florem iuuentæ retinere.*

HIS TANTVM COMITATA DVABVS.

Duas Reginæ comites adiunxit decoris causa. Indecorum enim matronis, ne dicam reginis, sine vlllo comitatu proficisci: vnde illud Homericum Odyssææ lib. primo, de Penelope.

ὄυκ ὄϊν, ἀμα τῆς κ' ἀμφίπολοι δὺ' ἔποντο

Non sola, ancillæ huic geminæ sed ponè sequentes.

Sic apud Iustinum lib. xiv. Olympias Regina, *duabus ancillis innixa.*

GEMINIS CIRCUMFLVA STELLIS.

Lunæ Reginam ipsam similem fecit. Est enim Luna *siderum regina*, vt apud Horatium in carmine sæculari, & *astrorum decus*, vt apud Virgilium lib. ix. Æneid. & *siderum mater*, vt Apuleij Milesiis lib. xi. Eademque Æschylo *πρέσβυτον ἀστρων, ἡλικὸς ὀφθαλμὸς, honoratissima stellarum, noctis ocellus.* Comites autem Reginae puellas cum stellis Lunæ vicinis comparauit.

CREPERÆ TAMEN ÆMVLIA LVCI.

Similitudine auctor, & Reginae præcellentiam, & statum suæ mentis expressit. Nam post solem ipsum & cælestia, flammæ splendor maximus est: cui Reginae mentem purissimam, & luce adfluentem sua, per similem esse ait: se autem adhesisse comitem, quasi flammæ vmbra, quæ in omni vmbrae genere tenuissima est.

ANIMI ALTERNANTIBVS ALIS.

Sic Plato in Phædro dixit *ψυχῶ ἐππερωμένω μεταφορῶσιν*
Animum pennis aptum permeare cali regiones.

VELVTI CVM DEIVS OLIM.

Alia comparatio planissimè conueniens. Omnia enim similia: diuina luce nihil vsquam rerum, aut certius est, aut clarius: humanæ autem rationis lumen paruum & incertum est. Neque enim fit semper vt ratio imperet, adpetitus obtemperet, parsque inferior animi inlustretur à superiore. Vitam vero in terris nocti persimilem esse planum est. Hinc illud poetæ Lucani lib. ix. qui Pompeium mortuum reapse cognouisse ait.

quanta sub nocte iaceret
Nostra dies

SIC RATIO HVMANA EST.

Ratio humana instar lunæ. Itaque mentem Aurel. Cassiodor. cap. i. lib. de Anima, dictam esse ait quasi *μήνιω*, id est *Lunam*, quia *varia vicissitudine commutatur* &c.

CVIVS EGO HANC VRBEM.

Iam quasi verbis Reginae, ingreditur in descriptionem ciuitatis Veri, obseruatis diligenter omnibus adiunctis, quæ vir scientissimus Aristoteles cap. xi. lib. vii. de Republ. necessaria esse putauit ad positionem vrbis idoneam, eiusque frequentationem.

QUINQVE PATET PORTIS.

Quinque portis notati quinque sensus externi. Per has enim quasi

portas omnium rerum species ad mentem fluunt. Itaque inquit M. Tullius lib. 1. Tusculanarum quæstionum, *ut non solum physici docent, verum etiam medici, qui ista aperta & patefacta viderunt, via quasi quedam sunt ad oculos, ad aures, ad nares, à sede animi perforatae.* Pauloque post eas partes dixit esse *quasi fenestras animi*: eaque de re Lactantius Firmianus cap. 11x. de opificio Dei Lucretius lib. 111.

HARVM QVÆ PRIMA.

Prima videndi porta est, in qua pyropus, qui ut Ovidius inquit, *flamas imitatur*: eaque gemma denotatur splendor oculorum & claritas. De qua scientissimè Aristoteles lib. de Sensu & sensili, in eumque locum Auerois in sua paraphrasi, *oculis proprium & suum ait esse lumen.* In eadem porta effigies Apollinis: Apollo enim Sol est, cuius radio perfusæ res, oculis cernuntur. Ebur vero candidum, & ebum nigrum significationem habet candidæ partis in oculo, & pupillæ, quæ nigra est.

QVÆ SERTIS FRAGRANS.

Odoratus porta effigiem habet Choridis Deæ florum, & Fauonij venti, cuius aura flores è terræ sinu elicit. Flores autem & corollæ grati odoris.

TERTIA POST FLAVAM CEREREM.

Gustatus hæc porta est, in qua depicti Liber pater, & Ceres, quibus Copia dea Fortunæ ancilla, pleno cornu adponit omnis generis augmentum.

QVARTA VIRENS HEDERA.

Porta contactus, in qua tangendi vis expressa columnis hedera implicatis, & complexu Martis ac Veneris. De implicatione autem hederarum Plinius cap. xxxiv. lib. xvi. Catullus epithalamio Manlij. Horatius in Epodis ode xv.

TVM STRIDET AHENO CARDINE QVINCTA.

Quinta est audiendi porta, eaque ahenea. Aeris enim materies tinnibus & sonis aures complet facilè & iucundè. Hinc poëtis æs *argutum tinnulum, sonorum, &c.* per quam Regina in ciuitatem Veri siue morum ingressura est, ut pote portam disciplinæ, & menti ceteris omnibus propinquiorem. Sermo enim est effector disciplinæ. Is autem neque oculis, neque vlllo alio sensu accipitur, sed auribus tantum, ut planissimè demonstrat Aristoteles lib. de Sensu & sensili. Veraq. Plutarchi vox. *τῆ ἀρετῆς μία λαβὴ τὰ ὅσα.* Virtus unam habet ansam, aures. Et Apuleij. *Per aures homo prudentiam sapientiamque discit.*

Apte igitur conuenienterque apud hanc portam Aristoteles Regiæ primum occurrissè si igitur, quæ cum, die in aliarum portarum spectaculis consumpto, hac porta cum, sole obeunte intrare vellet, demonstrat ei Philosophus hoc nisi clara luce, neutiquam licere, eoq; dicto claudit.

DIES SECUNDVS QVO
DIE IN VERI CIVITATEM
INGRESSVS IPSIVSQUE CIVITA-
TIS QVÆDAM GENERATIM
descriptio est.

*Am roseis stellas digitis Aurora fugabat,
Cum redit ad portam, qua cardine stridet ahenò
Regina. Occurrit qui vespere clauserat, idem
Magnus Aristoteles. Nunc, inquit, denique fas est
Regina intrare huc tibi: nec te dignior ulla
Intulit ante pedem, meus à quo tempore primum
Condidit hanc urbem stilus, & mens conscia VERI,
Quàm bene docta manus, venturi & præscia quondam,
Zeuxidis expressit nuribus te excellere castis,
Effigiemq. tuam sapiens in sede locavit,
Atria ubi Domina, Veneris qua temperat æstus:
Verùm ades, & memori mea pectore dicta repone,
Dum moneo, tibi qua nostram visenda per urbem,
Tota tripartita est, triplici & regione viarum.
Adspice ut aëria pars hæc in culmine rupis
Fulgeat: ut clivo imposta huic, & collibus istis
Altera, de summa lucem regione fluentem
Accipiat: tum tertia dehinc in vallibus imis
Abdita caligat, pigris inamabilis auris.
Partibus his tria respondent variantia regna,
In quibus humane peraguntur tempora vite.
Primum, ubi sceptram manu SAPIENTIA dia capeffit,
Natio quam circum est, speculatrix callida VERI:
Alterum, ubi est sollers PRVDENTIA rebus agendis,
Quiq. præesse aliis, aut iussa capeffere docti:
Postrema solium fallax regione locavit,
Rebus in humanis Siren, hera blanda, VOLVPTAS,
Agmina quam cingunt sacris operantia ventris
Et Veneris, gumie, nebulones, Alcinoique.
Adspice præterea bis deni compita riui
Quadrua uti lambunt urbis, sed dispare multum*

Ingenio

*Ingenio laticum. Bis quinis flumine dulci
 Alueolus scatit & nitidis argenteus undis,
 Ast totidem tetro adspectu, & lucentibus undis,
 Et malè quas caütus qui pertentaerit olim,
 Postmodo ei triste os sensu torquebit amaror.
 Parte alia viden' ut rapidis in vallibus infra
 Nubila tempestas semper? neq. Cynthius unquam
 Has penetrat sedes radiis, non flamine purgant
 Threicij Borea, sed turpes semper olenti
 Illatæque iacent merse caligine noctis?
 Plena tamen pars huc properant, certantq. priores
 Intro ferre pedem, vitam quia posse beatam
 Vivere ibi sperant: huc primus & ultimus ordo
 Tendit, in hac magni adspirant consinia reges,
 His aduersa viden' fulgentibus atria tectis
 Colle in quaque suo? Pandens se hic largior æther
 Omnia circum auris puris, & lumine vestit
 Purpureo. Tamen has refugit pars plurima sedes,
 Inlustresque odère vias, quibus itur in arcem
 Rupis marmoreæ, fulgent ubi lucida quinque
 Tempia, micat verò sacra inter tecta, perenni
 Lumine flama, vicens media regione. Sed illa
 Ætheriis modo recta plagis adsurgit, eandem
 Sæpe etiam inclinant variantes flamine venti,
 Nutantemq. procul rapiunt de tramite recti.
 Mentis ea humane effigies. Adfectibus illa
 Lenibus ad certos fines pertendit honesti:
 Aut rapidis fertur, varioq. errore viarum
 Æstuat, & falsa sperans sub imagine portum,
 Ad breuia & syrteis, latebroso in gurgite vitæ,
 Frangit stulta ratem. Sed cui PRUDENTIA lumen
 Præfert dia suum, quanquam diuersa viarum
 Offert se facies, cautus tamen eligit unam,
 Cuius iter summa pertendit in atria sedis,
 Finis ubi, & meta est vitæ suprema beate,
 Atria plena bonis, quæ nec fortuna, nec ulla
 Vis auferre potest, lapsus neq. temporis unquam
 Perdere: quin animus qui possidet illa beatus,
 Nec sperare potest meliora, aut pluribus unquam
 Adfluere, & præ sorte sua, nil cetera curat.
 Arques uti sellers, ad signum destinat ictus,*

*Non aliò flectitue oculos, aut plura minatur.
 Icere nam medium laus est: temeraria in auras
 Spargere tela manu, facile ipsa ignavia possit,
 Hæc sedes itaq. est lumen, dux, meta viarum,
 Sola potest ciues, gentes, vrbesq. beare,
 Nec tamen huc fas est nullo discrimine cuiuis
 Scandere, & in vita summa regione beata
 Sistere se. Nam scire viam qua ducit in arcem
 Paruum est, turbida si mens est, nec rebus honestis
 Apta satis fungi, quia vel natura vel usus
 Abnuat. Urbe itaq. hac nostra procul esse iubemus
 Ætatem, ceu vere nouo qua florida gestit
 Ludere, nugari, contemnere. seria, regnum
 Caca VOLVPTATIS, rebus præferre gerendis
 Nec curat domitare armis rationis, ut hostes,
 Adfectus animi, malè responsantis honesto,
 Spernentisq. decus, quo prænitet inclyta VIRTUS.
 Est Cræsi qui cæcus opes, iustosue triumphos
 ROMA tuos: validas est sano in corpore vires,
 Aut oris speciem fugitiuam, aut illicis auram
 Forma, qui male, sanus amat, metamq. bonorum
 Æstimat, inque via, velut ipsa in sede quiescit.
 Vallibus est imis qui degener incubat, illic
 Feda VOLVPTATIS relegens vestigia: vulgus
 Hæc fatuum, hæc proceres, hæc magnos formula reges,
 Excepto sapiente tenet. Sed plura profari
 Iam vetat hora: meus nam Sol declinans in æquor
 Lumina subducit, summi que Solis imago
 Præuia ni fuerit menti, sociatâq. nostræ,
 Cæspitat, & gemina languet caligine noctis.
 Sic ait, & sacro finem dedit ore loquendi
 Dius Aristoteles, speciosâq. limina clausit.*

 INTERPRETATIO.

IAM ROSEIS STELLAS DIGITIS.

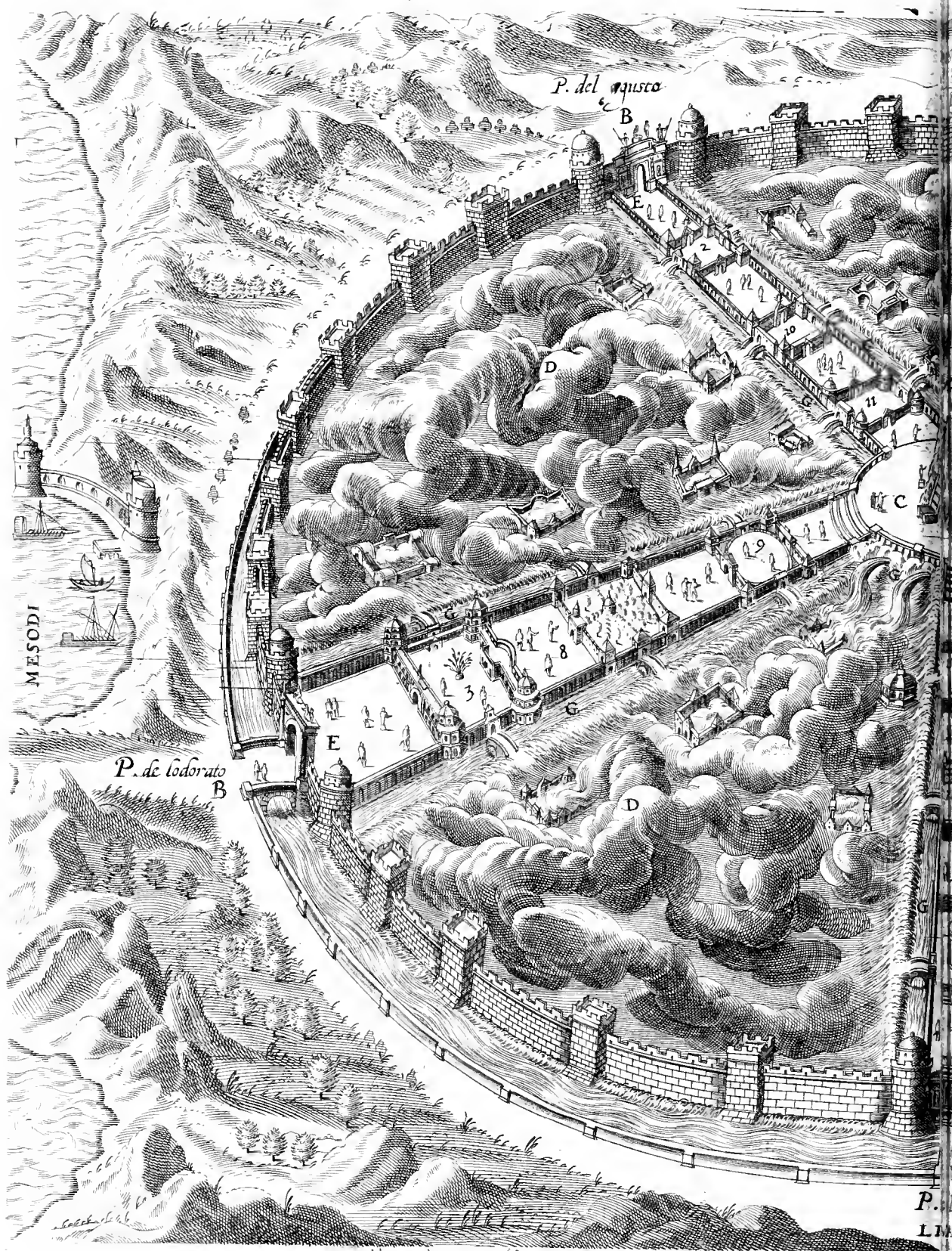
HVIUS CE diei principio solis ortus poeticè depingitur, & Aristoteles per aheneam, siue audiendi portam ex veri ciuitate prodit, ac Reginam eiusque comitatum excipit. Neque enim alia quàm ahenea illa siue audiendi porta in Veri ciuitatem regina discendi cupida introire potuisset, cum, vt die antegresso intellectum est, auditus sit proprius cognitionis sensus ac disciplinæ.

Sed principio statim dubitatio existit, quo pacto Reginam Aristoteles non prius visam ita facile agnouerit? Scire igitur operæpretium est, ita commentum esse auctorem, quasi reginæ imaginem Zeuxis non solum pingendi, verum etiam diuinandi peritia excellens, iam olim viuentē adhuc Aristotele, in ipsa Veri ciuitate, in atrio Temperantiæ tanquam castitatis specimē penicillo suo expresserit. Præterea mortuis diuinandi peritiam attribuunt poætæ, vnde Homeri tota νεκρία siue mortuorū diuinatio in Odyssæa. Itaque si omnibus vita functis verandi siue diuinandi facultas concessa est, multò minus ea deesse potest sapientiæ totius principi Aristoteli. Denique per somnij speciem hæc peregrinatio tota effingitur: somniorum autem licentia & libertas quanta sit, omnes sciunt, eaque D. Hieronymus olim defensione. lib. I. Apologiæ aduersus Rufinum, solertissimè vsus est.

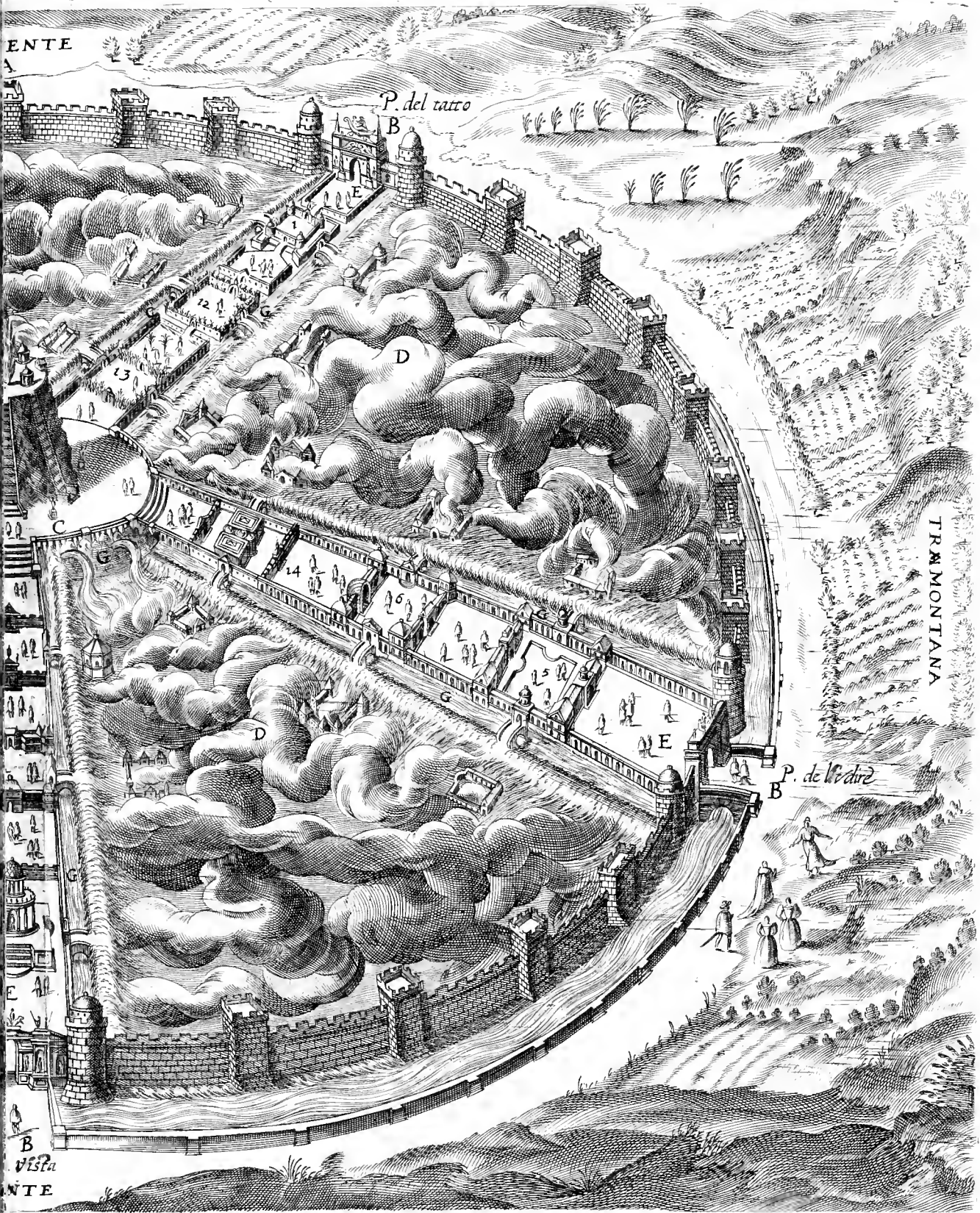
In Veri ergo ciuitatem Regina tanquam Xenagogo siue hospitem duce Aristotele ingreditur. Atque is principio statim demonstrare incipit, quemadmodum tota ciuitas veritatis, tributa sit in partes tres. Quarum prima excelsissima rupes, quasi ἀκροπόλεως siue summæ arcis in ea locum obtinens: altera puluinus, siue moles plana, in quam gradibus aliquamultis adscenditur, ex latis ac luminosis virtutum viis, cuique moli, rupes illa imposita est: tertia vero infima, valles quinque habens, crassis circumfusis & occultatas tenebris. Siue, summa ciuitatis pars, rupem habet excelsam, in eaque templa virtutum mentis siue intelligentiæ: media planiciem altam vitæ politicæ, & v. in eam vias latas siue regias virtutum moralium: tertia & infima est vitiorum. Harum autem ciuitatis partium similitudine, triplex vitæ nostræ genus declarari ostendit, vt iam olim ab eo positum fuit c. v. lib. I. ad Nicom. Summa enim ciuitatis pars quasi vita est philosophica, in contemplatione rerum & veri inuestigandi studio posita: altera pars, nempe media, imago est vitæ politicæ, cuius laus omnis in actione consistit: tertia verò infima pars, speciem habet vitæ voluptariæ, mollis, delicatæ, ab Epicuri & M. Apicij disciplina non abhorrentis. Tribus autem his viuendi modis, homines aut imperare ait, aut seruire, intelligens de ratione & appetitu. Namque in philosophantium animis & politicorum, adpetitus tanquam seruulus, rationi ceu reginæ & dominæ parere cogitur: voluptariorum autem hominum ratio, quasi ancillula miserrimam adpetitui seruit seruitutem. De triuio autem hoc vitæ, philosophus loco anted. Dio Romanus orat. iv. de regno. Plutarch. lib. de instit. puer. D. Thomas II. II. Quæst. CLXXIX. Artic. II.

ADSPICE PRÆTEREA.

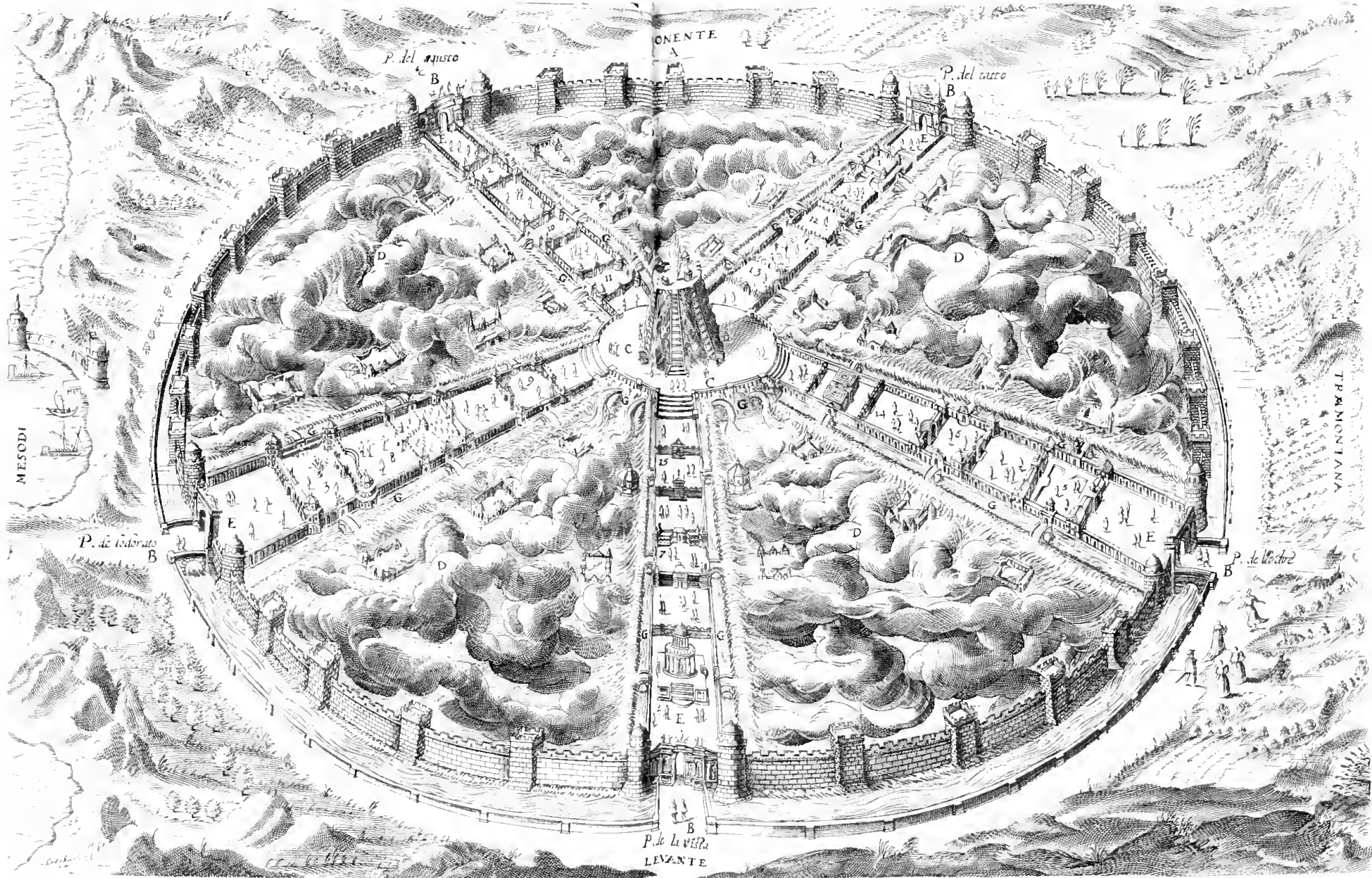
Voluptates ac dolores virtutum ac vitiorum comites, notari ait riuulis xx. voluptates riuulis decem dulcibus & limpidis: dolores aliis toridem turbidis & amaris. De hoc voluptatum & dolorum comitatu infra differendi locus die xxv.

- A. Ciuitas VERI siue MORVM.
 B. Quinq. vrbis huiusce portæ significationem habentes quinq. sensuum exteriorum.
 C. Tres sensus interni. Nempe sensus communis, Vis imaginandi, Memoria.
 D. Valles in quib. atria vitiorum.

- E. Palatia virtutum moralium, per eaq. transitus in arcem & templa virtutum mentis.
- F. Tria genera vitæ humanæ. Voluptarium, Actuosum siue Politicum, & contemplationis siue philosophicum.
- G. Viginti riuuli, quorum decem, habent significationem voluptatum: decem alij dolorum.

- A. Ciuitas VERI siue MORVM.
 B. Quinq. vrbis huiusce portæ significationem habentes quinq. sensuum exteriorum.
 C. Tres sensus interni. Nempe sensus communis, Vis imaginandi, Memoria.
 D. Valles in quib. atria vitiorum

- E. Palatia virtutum moralium, per eaq. transitus in arcem & templa virtutum mentis.
 F. Tria genera vitæ humanæ. Voluptarium, Aduosum siue Politicum, & contemplationis siue philosophicum.
 G. Viginti riuli, quorum decem, habent significationem voluptatum; decem alij dolorum.

PARTE ALIA VIDEN^r.

Ingreditur nunc Aristoteles, Reginae illas quinque plenas nebularum & caliginis in parte ciuitatis infima demonstrare valles, in quibus sunt domicilia vitiorum. In has autem valles decem riuuli, quinque dulces, totidemque amari, illi voluptates, hi dolores comitantes vitis. Decem hi riuuli ex radice rupis ita influunt, ut ibidem stagnantes nebulam excitent, qua circumfusae valles inobscurantur: decem vero alij, ex utroque regiarum viarum latere, viarum scilicet, in quibus palatia virtutum. Horum item quinque amari, totidem dulces, illi dolores, hi voluptates comites virtutum. Adiungit deinde Aristoteles, vulgus imperitorum caligine illa nihil deterritum, certatim properare per semitas & ponticulos qui laterales ac transuersi conducunt in valles. Nimirum hi ut Plautinus ille, *Non prorsus, verum ex transuerso cedunt, quasi cancer solet:* Vias autem illas directas, excelsas, luminosas, quibus ad virtutum palatia peruenitur, à tam paucis ait frequentari, ut tanquam regiones incultae desertaeque ab omnibus, herba vestiri & siluescere videantur. Atque haec tam clarae & illustres viae domiciliis virtutum distinctae, recta conducunt ad celsissimam illam rupem, & quasi urbis totius arcem munitissimam, quae templis quinque ornata, speciem ac similitudinem gerit vitae in veritatis cognitione posita, quae cumulus & consummatio est totius beatitudinis. Haec igitur nunc ita summatim Aristoteles: lucem vero in hisce viis exelsis & tanquam regiis, rectam esse rationem, siue prudentiam virtutibus praeluentem: nebularum in vallibus obscuritate intelligi, obstruentem virtutis luminibus adpetitum: riuulis comites virtutum dolores ac voluptates declarari, ex his quae infra dicturi sumus patebit.

PERENNI LVMINE FLAMA.

Adpositè verò, flammæ perennis specie, mens ipsa intelligi potest. Nam ut præclare quondam ipse Aristoteles dixit cap. x. lib. iii. de arte dicendi. *Ὁν νοῦν ὁ θεὸς φῶς ἀνέτηεν ἐν τῇ ψυχῇ* mentem Deus ipse ceu animi nostri lumen accendit. Neque dissimili ratione Virgilius in vi. Æneidis mentem vocauit.

Auræ simplicis ignem.

Et Prudentius agens de mente, in Hamartigeneia, inquit,

Ignitum quoniam Deus indidit olli

Ingenium

ÆTHERIIS MODO RECTA PLAGIS.

Ostendit Reginae iam Aristoteles duo esse, principia, de quibus omnes actiones humanæ fluunt, mentem & adpetitum. Qua de re copiosè Aristoteles iam olim disputauit cap. ii. lib. vi. ad Nicom. cap. x. lib. iii. de anima.

Sed sæperatio siue mens, adpetitus quasi nube inobscuratur: vnde rietas per magna existit in electione finium. His igitur auctoris versi-

culis paucis, plane lectis & intellectis, patebit generale illud principium eis contineri, quod sæpissime usurpauit Aristoteles olim, ut principio lib. I. ad Nicom. c. I. lib. III. Top. cap. VI. lib. I. de arte dic. cap. I. lib. I. de Repub. omnia nempe ad bonum aliquod referri. Quod quidem etiam L. Seneca disputauit epist. CXIX. & Pfellus introductione sua in modos philosophiæ: nihil fieri sine boni alicuius electione, aut veri, aut verisimilis. Boni enim duplex ratio est, nam aut verum est, aut verisimile. Verum bonum, aut supremum siue perfectissimum est, nimirum beatitudo: aut interiectum, ut virtus, valetudo, pecunia. Bonum verisimile interdum est vi naturæque sua bonum, sæpe vero etiam malum, sed in specie aliqua boni delitescens, ut iam olim docuit Aristoteles lib. II. de moribus ad Eudemum, cap. III. lib. VII. de Repub. Mentis igitur acie occæcata, soliti homines aut verisimilia bona pro veris amplecti, ut vitium pro virtute, cap. III. lib. I. de Rep. aut interiecta pro summo, ut honores, aut pecuniam, aut valetudinem pro ultimo vitæ præmio & fine.

SED CUI PRVDENTIA LVMEN.

Prudens siue is cuius mens occæcata non est, sed qui adpetitum habet rationi obedientem, is neque bona verisimilia pro veris confectatur, neque interiecta pro summo, sed via breui & quasi compendiarie nititur ad beatitudinem, vel actuosam siue politicam, vel quietam & cognitionis: & acquiescit vel in media parte huiusce vrbs regione, videlicet illa quæ inter valles quinque plenas caliginis, arcemque summam interiecta, similitudinem habet vitæ positæ in actione: vel progrediens etiam vltimus in arcem vltimam siue supremam ascendit, quæ speciem gerit vitæ contemplantis, atq; hic proprie nominatur sapiens.

ARQVES VTI SOLLERS.

Quemadmodum qui collineare nititur ad scopum, à rebus quæ scopo siue signo vicinæ sunt, oculos auertit, ut signum ipsum siue medium ferire possit: sic prudens aut sapiens ab omni verisimilis & interiecti boni specie, refert se cogitatione ad beatitudinem actionis aut veritatis. Quam Aristoteles ipse comparationem attigit c. II. lib. I. ad Nicom. & cap. VI. lib. II. Plutarchus item libro de virtute morali.

HÆC SEDES ITAQVE.

Pergit laudare ac depingere summum bonum, idque multis nominibus insigne facit. Nam & lumen esse ait, & ducem, & metam viarum omnium vitæ humanæ, eoque beatos fieri homines priuatos siue singulares, & familias, & ciuitates. Singulorum enim siue priuatorum vita beata posita est in cognitione veritatis: familiæ vero ciuitatis & imperij beatitudo consistit in actione, c. VII. lib. X. ad Nicom. His ita positis adiungit Aristoteles de conditione animorum, qui magis apti sunt, & viis quasi compendiariis minimeque obscuris ad cognitionem adept-

tionemque illius extremi vitæ humanæ præmij.

NEC TAMEN HANC FAS EST.

Notis quibusdam planum facit, qui sint maximè idonei auditores disciplinæ moralis. Vna est nota, si adpetitus eorum, rationi non difficillimè obtemperet. Altera, si cum præcepta morum, siue bene beatæque viuendi acceperint, ea experiri porro pergant, & conferre ad suam vitæque communis felicitatem, neque sint officiorum expertes: finis enim huiusce de moribus disciplinæ non est præceptorum cognitio, sed vsus siue actio, vt est c.iii. lib.i. c.ii. lib.ii. ad Nicom. Tertia auditoris idonei nota est, ætas paulò maturior. Ratio autem huiusce præcepti non vna est. Et vt à iuvene ordiar, hic idoneus non est, quia in Ethicis & Politicis opus experientia est, & vsu rerum. Is verò sine temporis diuturnitate acquiri nequit, quia rerû singularum obseruatione existit c.i. lib.i. Sapient. maioris. Iuueni autem vitæ necdum diuturnitas aliqua. Eadem causa & ratio, cur iuuenis aut puer mathematicorum subtiles rationes scire possit: phycas, aut eas quæ post phycas philosophias, non item, c.lix. lib. vi. ad Nicom. Eaque de redicendi locus erit die vicesimo octauo.

Altera deinde ratio, quia non curat iuuenis perturbationes, & voluptates virtuti repugnantes frenare, aut dolores perpeti actionum, quibus in possessionem virtutis eundum est. Itaque in huiusce Veri siue morum ciuitatis parte infima, vbi vitiorum valles ac domicilia sunt, tanquam in Calypsonis aut Ciræ latibulis indormiens, aut quasi Sirenarum scopulis adherescens, non laborat peruenire in mediam ciuitatis huiusce regionem, vbi sedes Beatitudinis Politicæ: aut supremam, siue ἀκρόπολιν, & quasi arcem, vbi regnum Sapientiæ & Beatitudinis, quæ ex contemplatione. Perturbationes nempe animi, & turpes voluptates, omnem ad illas regiones aditum intercludunt, sapienterque Tullius, *Voluptates*, inquit, *blādissimæ dominæ, sæpe maiores partes animi, à virtute detorquent.* Idemque. *Voluptate*, inquit, *dominante, maximas virtutes iacere necesse est.* Veraque est tabella quam Cleanthes, vt idem ait, *sane commodè verbis pingere solebat. Iubebat eos, qui audiebant, secum ipsos cogitare, pictam in tabella Voluptatem, pulcherrimo vestitu, & ornatu regali, in solio sedentem, præsto esse virtutes, vt ancillulas, quæ nihil aliud agerent, nullum suum officium ducerent, nisi vt Voluptati ministrarent &c.* De qua tabella etiam D. Augustin. c.xx. lib.v. de ciuit. Dei. Hinc & conquestio illa Virtutis, in carmine Mnaseæ Sicyonij.

Α' δ' ἐγὼ ἀτλάμην ἀρετῶν, ὡδὴ τῆ δὲ καΐθημαι

Ἡδονῆν, ἀγρίως κειραμένην πλοκάμους.

Ecce voluptati vicina, miserrima virtus

Hic sedeo, ad tonsis sic quasi serua, comis.

Quos versus longè aliorum, & contra Poëtæ mentem pertraxit Athenæus lib.i.

In his ergo qui ætate iuuenes, duplex quàm dixi causa est cur huiusce

iufce doctrinæ auditores parum idonei fint: aliæ in his qui non ætate sed moribus iuuenes, siue qui, tametsi ætate matura, non minus tamen quàm iuuenes perturbationum procellis aguntur, potius quàm iudicij & consilij clauo reguntur, vt incontinentes, aut quia officiorum expertes. Hi auditores nec idonei sunt, quia perturbatio aut ab officiis auersio, eos à Beatitudinis etiam Politicæ regno excludit.

Duo itaque iuuenum genera, vnum ætate, alterum moribus animi: vtrisque hoc philosophi auditorium clausum est.

Neque tamen sic clausum illud iuuentuti est, vt prorsus non admittatur ad vllam huiusmodi præceptorum auditionem: immo verò etiam iuuenes, etiam pueri vocantur, vt virtutum præceptis audiendis perturbationes suas refrenare discant. Ergo etiam pueris Romæ scripta carmina de moribus olim, quale illud Appij Cæci, aut M. Catonis. Itaque duplex huiusce philosophi auditor idoneus est, vnus ad perfectionem, & politicam illam felicitatem: alter ad necessitatem & præparationem. Viri audiunt, vt auditio illa eis instrumentum sit Beatitudinis politicæ siue actuosæ, siue quo consequi possint Beatitudinem illam actuosam, & vt philosophi verbum est *ἐν παραξίαν* c. iix. lib. i. c. v. lib. v. ad Nicom. pueri & iuuenes, vt instrumento huic præparentur. Viris auditio illa tanquã vini in dolium purgatum diffusio: puero autem & iuueni, est animi tâquam dolij purgatio, siue *purè lauatio & inunctio* & odor, quo imbutum, vino deinde huic vtile sit. Ex quo discrimine auditorum elegans illa Horatij Poëtæ ad morum sapientiam discendam, cohortatio, epist. ii. lib. i.

Nunc ad bibe puro

Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.

Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem,

Testa diu.

Et illa Epicteti ad ingredientem

philosophari, vox apud A. Gellium c. xix. lib. xvii. *Ἀνθρώπε ποῦ βάλλεις Σκέψαι εἰ κεκέρασαι τὸ ἀγρεῖον. Ἐἰ γὰρ εἰς τιῶ ὀισιν αὐτὰ βάλλεις, ἀπώλετο. ἢ σαπῆ, ὄυρον, ἢ ὄζος γένοιτο ἀν, ἢ πὶ πύτων χεῖρον. Homo, in cuiusmodi vas diffundis? vide an purgatum sit. Nam si in opinationem ea diffundis, periëre, Si putruerint, lotium aut acetum fient, aut si quid deterius est. Cum discrimine illo etiam Persius accipiendus est Satyra v. cum ait.*

capite hinc iuuenesq. senesq.

Finem animo certum, miserisq. viatica canis.

Hæc itaque de huiusce philosophi auditione, quasi formula est, quæ tamen includere nõ videtur iuuenes, qui propter à natura insitam prudētia vim, ætate iuuenes, morib. animi senes sunt. Est nempe aliqua prudentia naturalis, quæ Aristoteli *Δεινότης* c. xiii. lib. vi. ad Nicom. Hæc sæpe tanta in animis innata est, vt ipsi prudentiæ virtuti gemina germana sit. Multique & inueniuntur hodie, & inuenti olim, ætatis flore, sed mētis quasi ætate & solstitio. Sic Tarchon ille apud Geographum lib. v. propter iudicij quasi vestibulo pœne ipso vitæ & limine, maturitatẽ, capite cano fuisse perhibetur adhuc infans, & vagiens in cunis. Canum finxere illum, quia vt Plauti verbum est. *Sapere oportet qui sunt capite*

candido. Ad hoc exemplum, ut Herenn. Philo refert, lib. de legat. ad Caium, Tiberius Cæsar etiam adolescentulus cum esset, dictus est, ὁ πρεσβύτης id est, Senior, δι' αἰδῶ τὴν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, quod reuerentur homines ingenium eius, & prudentie vim. Et apud Eunapium. Sophista Iulianus ἐν μειρακίῳ πρεσβύτης, in adolescentulo, senior. Et Macarius Monachus Ægyptius olim dictus παιδαγωγέρον siue, senilis puer, ut est historiae Lausiacæ c. xv i i. Nicoph. Callisti Eccles. historiae c. xi v. lib. i x. Sic etiam Manuel Comnenus Imp. apud Nicetam. ἐν μείρακι σώζων τὸν κατὰ γένεσιν νοῦν, In adolescente, mentem gerens senilem. Et Felix Aur. Cassiodori amicus, præfat. lib. xi. Senilis iuuenis. Et Sapiencie Salom. c. i v. antefertur bonus puer & sapiens, regi stulto & seni. Et verò sapienter Pindarus Olympiis Oda v. φύονται δὲ καὶ, inquit, νέοις ἐν ἀνδράσι πολλαὶ θάμα, καὶ πρὸς τὸν ἀλικίας ἑοικῶτα χρόνον. Nascuntur cani etiam in iuuenibus cito capilli, etiam ætatis ante solitum tempus.

Utraque igitur causa illa & ratio quam posui ex Aristotele, cur puer aut iuuenis auditorio scientiæ moralis parum idoneus sit, principio illo nititur, quod puer aut iuuenis finem ἐνπραξίας & Beatitudinis Politicæ consequi non potest. Nam qui nullo aut paruo rerum usu est, non potest collineare ad hunc scopum. Puer aut iuuenis eiusmodi est. Ergo &c. Item. Qui non curat perturbationes animi cohibere, non potest ferire hoc medium, aut adsequi finem. Puer aut iuuenis eiusmodi est. Ergo &c.

Hinc argumentum quoque tertium vltro se offert. Qui perfectus ciuis non est, non fruitur hoc fine felicitatis politicæ siue actuosæ, Puer aut iuuenis eiusmodi est, c. i. lib. iii. de Rep. c. ix. lib. i. ad Nicom. Puer itaque aut iuuenis &c.

Dixi, puer aut iuuenis. Sic enim & Philosophus ipse c. iix. lib. vi. ad Nicom. dixit modo πᾶς siue puer, modo νέος siue iuuenis, ut declararet se agere de auditore, qui aut puer, aut certè iuuenis, necdum ad usum rationis perfectum ad propinquans.

EST CROESI QVI CÆCVS OPES.

Præclarè iam Aristoteles adiungit, quam longè diuertant mores sapienti & vulgo imperitorum. Sapiens enim recta via contendit in arcem ipsam beatitudinis. Imperiti autem de via in semitam prorepunt, & ut Plautus loquitur, *inhiant miseri quod nusquam est*. Alij enim ut pauperes, pecuniam: alij ut ambitiosi, honores: alij ut deformes, pulcritudinem: alij ut infirmi, valetudinem: alij aliud vltimum vitæ suæ præmium ac finem statuunt, neque intelligunt, aut lippa illa acie mentis suæ vident, hæc omnia nihil aliud esse, quam instrumenta veræ felicitatis, & summi boni, ut disputauit Aristoteles cap. i v. & v. lib. i. ad Nicom. Itaque ut is amens videretur cui cum oculos pascere liceret cuiusdam statuæ spectaculo tam adfabrè miròque artificio fictæ, quam illæ deorum imagines pulcherrimæ sunt apud Aristotelem cap. i i i. lib. i. de Republ. tamen mallei speciem citius

aut scalpelli contemplaretur: sic iniquissimi sunt illi rerum affirmatores qui bona quæ in corpore, aut extra corpus casu fortunæque proueniunt, quærentes, tanquam flexiones & deuerticula viarum, decurrant à regione ipsa vitæ beatæ.

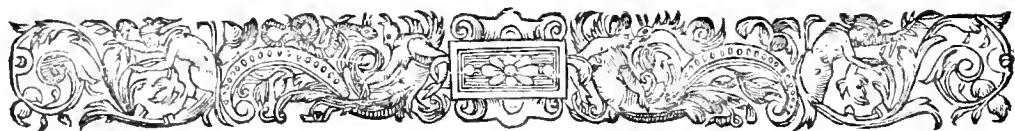
VALLIBVS EST IMIS QVI DEGENER.

Quoniam hic error, & hæc imperitorum animis effusa caligo est, vt verisimilia pro veris, interiecta bona pro summo, siue beatitudine ac sine bonorum amplexentur: idcirco fieri ait, vt hæc Veri ciuitas frequentetur maximè in vallibus ac semitis vitiorum, in iisque plurimi tanquam ad Sirenium scopulos adherescant, inque libidinis omniumque voluptatum cæno, tanquam sues volutentur. Hæc aliaque plura, die sequenti Reginam docebit Aristoteles. Nunc autem Sole obeunte finem dicendi facit, quia Sole isto, supremi Solis siue diuinæ mentis quasi imagine non lucente, ingenij sui aciem hebetari ait, tenebris geminata noctis, Solis nempe occasu, & ignoratione veritatis Ethicæ, cuius cognitio pendet à Sole & sensu. Sed & triplicem facere noctem potuit. Quippe illas de quibus dixi, & præterea Christianæ veritatis ignorationem, quæ nox ceteris longe grauior. De quo die tamen & nocte, suspicione aliquid præcepisse, ad eumque Christianæ gentis diem respexisse putant aliqui Aristotelem. Peruulgata enim est vox eius morientis, & in ipso vitæ exitu ac supremo spiritu, causam totius naturæ complexu augustiorem, venerantis.

Sic igitur & huiusce diei, & reliquorum in hac Veri ciuitate peregrinatio concluditur, quasi Aristotele noctibus obmutescente, & quasi linguas immolante numini Mercurij, qui ritus Græciæ olim: & perinde, vt si Pythagoræ seruet præceptum, vetantis de rebus Pythagoricis, hoc est, de rebus diuinis ac præclaris, verba fieri sine lumine. Apud Iamblichum.

E ij

DIES TERTIVS, IN QVO
 DESCRIPTIO BEATITVDINIS
 POLITICÆ.

LVMINE iam terras, undis elutus Eois
 Spargebat croceo Titan, cum limina pandens
 Urbis Aristoteles, caliq. in lucida templa
 Suspicit, & Solem ore pio sic ritè precatur.
 Cynthie cor cœli, lucis mare, viuuda mundi

Mens ac temperies, nostra tua lumina menti
 Præfer, & hunc concede volens mihi Sancte laborem,
 In geminas animus REGINAM est ducere sedes,
 Regna beata ubi sunt semper florentia vitæ.

Harum est illa prior, quam limine possidet arcis
 Dux hominum vitæ PRVDENTIA, vertice at ipso
 Spectatrix residet sollers SAPIENTIA Veri.
 Nunc itaq. hanc REGINA prius spectemus in arce
 Quæ prior est, animus quam prudens calle viarum,
 Quamquam multiplici, tamen occupat, & sibi quarit
 Quàm breuiore potest aditum regione: marini
 Sicut regna Dei, properat qui visere quondam
 Nauita, de fluiuis pelago miscentibus undas
 Vicina regione suas, hunc qui breuiore
 Vortice torquetur, sibi sollers eligit: utq.
 Fonte suo riuus maior, maioraq. riuus
 Flumina, maius item fluiuis est omnibus æquor,
 Quod recipit cunctas, vlllo neq. crescit aquarum
 Agmine: sic VERI est RESPUBLICA, motus & actus
 Continua minor est recti ad suetudine, & ipsam
 Virtutum exsuperant longè, splendentia tecta:
 Quæ tamen exoptanda minus votiuaque, summi
 Quàm sedes excelsa boni, quo plenius vno, aut
 Certius, aut numero nihil est perfectius omni,
 Sufficiens sibi, nil externi aliunde requirens,
 Nobile, semper ouans, & ab omni parte beatum.
 Vnius hoc regis contingit munere nobis,
 Vnus qui dare cuncta potest. Cœlestis imago

Illius in tali purissima munere splendet.
 Tale bonum frustra magna conantur apisci
 Corporea vires, leuis aut fortuna tenere
 Sub ditione sua, & proprium sibi velle dicare:
 Mente animi capitur, cuius possessio nullas
 Temporis una vices metuit, non frigora mortis
 Aut senij, non fortuna momenta superba.
 Ætheria nam sede venit, terræq. futurus
 Tempore non multo ciuis, sibi corpore paruo
 Hospitium magna metatur originis hospes.
 Illius auspiciis, ductuq. & lumine certam
 Premonstrante viam rectæ rationis, in arcem,
 Scandere fas ipsam, & sedis pia regna beate.

Hæc videntur ut vitæ sedes REGINA beate
 Trigeminis celo adsurgit fundata columnis,
 Dispare materia? Triplicis, sed dispare vultu
 Ista boni facies, huius quo premia regni
 Omnia nituntur. Primam rutilantibus auro
 Textam, purpureisq. leuem variare figuris
 Adspicere pennarum: fragilis dehinc altera testis
 Pellucet conflata vitri: tum tertia longè
 Præcellens aliis, solidòq. adamante columna
 Structa, suo validè hanc fundamine sustinet arcem.
 Premia fortune quid sunt, nisi quolibet olim
 Ventorum faciles impelli flamine pluma,
 Aut steriles leuiter qui ludunt aëre pappi?
 Corporea dotes fragiles ut vitrea, robur
 Forma valetudo, citò deficit: haud perit ullo
 Tempore, fortune nulla inclinante fathiscit
 Tempestate, bonum quod clusum pectoris imo
 Vir prudens adyto generosi possidet. Ergo
 Nec sedet instabili vitæ regione locatus
 Vir bonus ac sapiens: neq. si Fortuna caduca est,
 Corporis aut pereunt dotes, ego vincar inertem
 Et fragilem vitæ male substruxisse beatæ
 Ingenio sedem: quia talis fabrica, qualem
 Condicio recipit generis tam lubrica nostri.

Sola vices nescit, neq. fluctuat incluta Virtus.
 Utq. animus donec mortali est corpore clusus,
 Impiger hoc vegetat, viresq. in rebus agendis
 Sufficit assidue: talis pulcherrima rerum

*Virtus est animi custos: hunc armat honestis
Moribus, adfectusq. docet frenare rebelles
Prudente imperio, & rectæ rationis habena.*

*Corporis hæc eadem vires conseruat, honores
Auget, amicitias iungit, bene parta tuetur,
Diuitiasq. sibi, non se summittere nouit
Diuitiis. Animi constans & certa beati,
Sic est conditio, & sedes inmota, nec ullis
Exagitata malis, mea quam mens condidit, arce
Urbis in hac summa, menti duo regna beata:
Sic tamen ut mortalis, in his quoq. iura tenere
Possit condicio, quam sola potentia celi
Summonet, æternosq. vetat contingere honores.*

*Deniq. uti lentum quod crescit in aquore vimen
Coralis, mira specie lapidescit in auris
Et Solis radio, cum primum viuere in undis
Desit, & iussum est Neptuni excedere regno:
Sic Ratio recta & Virtus ubi luce caducas
Contigerint dotes, cogunt durefcere, & arcent
A molli leuitate animum, durosq. labores
Fortiter exanclare docent, & quicquid acerbum est,
Æqua mente pati, portumq. intrare quietum,
Illius ex pelagi scopulis, quam nomine VITAM
Mortales perhibent falso. Nam vita recessu
Est vitalis in hoc, quem VIRTUS, RECTAQUE nobis
Ostendit RATIO: hanc vitam qui viuunt abunde est
Diues, honoratus, sanus, speciosus, & omni
Nube animi demta cumulatus semper honestæ
Munere letitiæ, & puris circumfluis auris.*

*Huc itaq. ut faciles, nullaq. ambage viarum
Sint aditus REGINA tibi, prius atria circum
Me duce virtutum, prima lustrabis in urbe,
Lucentesque vias, ipsam quibus itur in arcem.
Præterea disces lateant cur vallibus imis
Squallentes vitij ganeæ, sub luce maligna,
Totaq. uti facies urbis, sit mentis imago
Humana, quam vel RATIO cæu lumine spargit,
Vel nebulis occæcat inertem deuius error.
Partem animi summam RATIO tenet, aptaq. honestum
Votis expetere, atq. bonis meliora VOLUNTAS
Præferre: ast ima iuuenatur sede CVPIDO:*

*Caca vel effundit quasi missas IRA quadrigas
Carceribus, spumasq. ferox agit ore cruentas.
Sic & luce diem & tenebris metimur, Eous
Promit in orbe diem, paullo post Hesperus idem.
Inuoluit tenebris calum, rebusq. colores
Aufert omnimodos, caca caligine noctis.*

*Plenius hæc Regina tibi tunc discere tempus,
Postem cum veniet tenebris Aurora fugatis:
Talia nam memorare nefas sine lumine Solis,
Qui nunc occiduo nitidum caput æquore mergit.*

CYNTHIE COR CÆLI.

TERTIVS hic est in *Veri* ciuitate peregrinationis dies, cuius principio petit à Sole oriente lucis copiam Aristoteles, vt ea perfusus, tradere possit Reginae viam, qua peruestigatur in *Veri* ciuitate, vtraque beatitudo, actionis vna, altera cognitionis. Ac primum, Aristoteles verbis depingere instituit mediam ciuitatis *Veri* partem, siue sedem politicæ beatitudinis, siue actuosæ, ad quam præluet radius prudentiæ siue rectæ rationis actuosæ. Prudentiam autem ita *rectæ rationis* nomine adfici posse, iam olim ipse ostendit, principio libri VI. ad Nicom. Neque tamen idem prorsus est virtus prudentiæ, & ratio recta illa: sed subtilius hoc quidem discrimen, quàm vt in hac populariter descripta ciuitate locus ei esse videatur. In politicæ verò beatitudinis itinere lumen prudentiæ requiritur, tanquam ducis & magistræ omnium virtutis actionum. Quod scienter item declarauit Aristoteles c. XII. lib. VI. ad Nicom. Virtus enim boni alicuius finem eligit ac proponit. Fine autem illo tanquam signo proposito, reliquæ sunt prudentiæ partes, in peruestigandis viis ac rationibus, quibus ac boni propositi finem liceat peruenire. Itaque prudentiam Aristoteles meritò & iure, *mentis oculum* nominauit. Quamquam alij locum illum Aristotelis de solertia & calliditate, alij de ipsius mentis parte actuosæ, sed non optimè intelligunt. Crito etiam ille, vnus de Pithagoræ discipulis in libro de prudentia & felicitate, Prudentiam affirmat *ducem ceterarum virtutum esse ac matrem*. Male autem loco illo Aristotelis c. XII. lib. VI. ἡ δ' ἐξίς &c. scriptum est, pro, ἡ δ' ἐξίς &c.

MARINI SICVT REGNA DEI.

Felicitas mari similis est: animus humanus nautæ properanti ad mare. Mediæ ille siue interiectæ rationes, quibus ad beatitudinis aditum, & quasi portum via munitur, tanquam riuuli sunt, qui conducunt ad mare. Ac primum vita beata omnium rerum expetendarum quasi comprehensio quædam & summa est: vt mare omnium riuulorum ac flu-

minum recessus & collectio est. *Quis enim, ut ille apud Plautum interrogat, hic fluvius est, quem non recipiat mare? Animus autem beatitudinis adpetens, nautæ per similes adspiranti ad mare, qui si viam, nescit qua deveniat ad mare, amnem comitem querit sibi: sic prudentis animi partes sunt, quærere ac moliri auxilia & instrumenta vitæ beatæ, ut autem ille qui maris desiderio tenetur, sæpe de flumine ad flumē digreditur, donec ad illud peruenit, quod recipitur, non alio flumine aliquo, sed ipso mari, utque illud inuentum aliis omnibus riuulis anteponeat: pari ratione prudentia & virtutes morales, corporis & fortunæ bonis anteponendæ sunt, utpote in ipsam beatitudinem proximè tanquam mare bonorū influentes. Ut autem mare ipsum fluuiis omnibus quos excipit sic beatitudo ipsa etiam prudentiæ, & virtutibus ceteris longè prior, & antiquior habenda est.*

QVO PLENIVS VNO AVT CERTIVS.

Descriptio summi boni ex adiunctis, ut cum ait, nihil extra eius amplitudinem relictum esse, item beneficium esse largientis omnia Dei, atque ipsius largitoris quasi imaginem. Præterea non in fortunæ rota, non corporis viribus, aut specie, sed mente ipsa collocari, quæ sola immortalis corpore senescente magis magisque inluminatur atque efflorescit, quia nihil terrenum habet aut concretum, sed è cælo ipso in corporis velum, ceu roris gutta in flores, defluit. Quod Aristoteles idem c. III. lib. II. de ortu animalium dixit, *ὅτι νοῦν μόνον ὑπερβαίνει ἐπεισιέναι, καὶ θεῶν εἶναι μόνον* id est, *mentem solam ex materia non emergere, verum extrinsecus eam superuenire, solamque in homine participem esse diuinitatis.* Cui non dissimilem Aristotelis sententiam exposuimus, etiam die antegresso ex c. X. lib. II. de arte dicendi.

Est igitur quidem, ut diximus, *vitæ beatæ*, præmium diuinum & cælestē, siue ut Aristoteles ipse locutus est c. IX. lib. I. ad Nicom. *θεόσδοτος*. Sed tamen hæc ita diuidi solent, vltimum illud vitæ præmiū vel acquiri studio industriæque mentis humanæ, vel nihil aliud esse, quàm profectum à Dei largitate beneficium, sine vlla corporis aut animi nostri contentione. De priore illo genere, nempe quod usu & consuetudine procreatur, in hoc poemate auctori potissimum sermo est.

HÆC VIDEN' VT.

Orationis suæ penicillo depingit sedem *Beatitudinis* politicæ, locatam in media ciuitate Veri, in mole illa siue puluino ex marmore. Quæ sedem tribus columnis fulciri atque sustentari ait, ita ut columnæ illæ significationem habeant triplicis boni, spectantis ad vltimum bonum. Triplex autem illud bonorum genus, diuitiæ & honores, valetudo, prudentia. Diuitias & honores declarat species illa columnæ ex pennis inauratis ac purpureis contextæ: valetudinem refert columna vitrea: prudentiam verò columna ex adamante solido ac fulgenti formata. Omnia conuenientissimè. Nam & pecuniæ & gloriæ bonum pluma leuius

leuius est, & valetudo quasi vitrea fracta, vel fragilis: sola prudentiæ columna vi nulla fortunæ labefactari potest, ceterisque columnis, vt valetudinis & pecuniæ conuulsis aut euerfis, vnius tamen prudentiæ vi totum illud politicæ Beatitudinis ædificium sustentari potest.

NEC SEDET INSTABILI.

Ante occupatio est, occurrens dubitationi. Si enim pecunia & valetudo columnæ sunt beatitudinis, non sanè expetenda videtur plumea illa & vitrea felicitas. Sed occurrit sapienter, & docet Aristoteles, non depingi hoc sermone Dei beatitudinem, cuius pars nulla fortunæ telis exposita sit: sed illam quæ in homines cadere, & conuenire potest. Huius autem etsi habitus ac status ipse interior mutari non potest & conuelli à fortuna, tamen ei ornamenta quædam externa & opportunitates præclare agendi eripiuntur interdum. Quocirca intelligi necesse est actione virtutis, homines eatenus beatos & bonis omnibus florentes fieri, quoad naturæ humanæ conditio capere potest illam felicitatem, vt disputauit etiam olim Aristoteles cap. x. lib. i. ad Nicomach.

VTQ. ANIMVS DONEC.

Pergit de triplici hoc genere boni explicare, atque ostendere quantum Prudentiæ splendor antistat valetudini & pecuniæ. Nam vt Prudentiæ radio virtutes, sic splendore virtutum pecuniam ac valetudinem inlustrari necesse est. Atque vt olim docuit Aristoteles c. xiii. lib. vi. ad Nicomach. sine prudentiæ luce, & quasi *oculo* nullam existere in animis propriè virtutem: sic nisi cum virtute socientur pecunia & valetudo, in bonis impropriè numerantur. Quod nunc pereleganti comparatione antè oculos idem proponit Aristoteles. Vt enim corpus, inquit, animi regentis ac moderantis auxilio viget ac viuit: sic Prudentia ceteraque virtutes, animum ipsum à contagione sensuum, & omni turpitudinis offensione tuentur, atque efficiunt vt homines diutius ac certius frui possint pecunia, valetudine, forma, gratia siue amicis, atque id genus aliis, quæ tandem volubilitate fortunæ aut lapsu temporum deflorescunt.

DENIQ. VTI LENTVM.

Declarat coralij similitudine ita esse vt dixit, nempe radiis Prudentiæ stabiliora & diuturniora fieri etiam bona corporis & fortunæ. Vt enim coraliū tenerum & molle ipsa naturæ suæ conditione, tamen radiis Solis perfusum lapidescit: perinde pecunia, valetudo, & id genus alia, per se leuia, incerta, momentanea sunt, luce autem Prudentiæ, firma, certa, stabilia efficiuntur. De coralij lapidescentis ingenio, Dioscorides c. cxxxix. lib. v. Ouidius lib. iv. Metamorph. Interpres Pindari ad Nemea, Oda vii.

ET ARCENT A MOLLI LEVITATE ANIMVM.

Aliam adiungit prudentiæ & virtutis laudem. Illa tanquam Achillis arma esse, quibus recti & muniti animi, nullis fortunæ telis, nulla temporum permutatione, de sede sua, & statu dimoueantur. Hanc pharum esse, qua prælucente in vitæ infesto & ancipiti cursu, mentem quasi nauum adpellimus in portum vitæ beatæ, florentis ac felicitis, omni malorum genere vacantis, omni bonorum copia circumfluentis.

HVC ITAQUE VT FACILES.

Virtutem ac Prudentiam esse dixit comitem ac ducem itineris recti ad summam felicitatem. Nunc Regiæ pollicetur, se die sequenti ostensurum, qua in parte ciuitatis, Prudentiæ illius & virtutum recta inuenienda sint, & quemadmodum illis opposita sint domicilia vitiorum. Recta enim virtutum esse in viis quinque directis ac luminosis, quæ à portis ciuitatis pertinent ad sedem Beatitudinis: vitiorum autem latibula esse in vallibus quinque illis depressis & caliginosis. Præterea duplicem esse in Veri ciuitate aërem, quorû ille purus, tenuis, luminosus: hic autem crassus & concretus. Sic autem esse duos animi nostri appetitus, vnum expertem rationis, in parte animi inferiore, concupiscente, irascente: alterum vero compoté rationis, in parte superiore siue mète, scilicet voluntatem siue βούλησιν, & consultationem, siue βούλευσιν. Nam rectè siue cum ratione adpetimus, vel sine deliberatione, vel deliberato. Cuius rei mentionem etiam fecit Aristoteles c. xi. lib. iii. de anima, & c. xiii. lib. i. ad Nicom. & planissimè D. Thomas partis i. Quæst. xxc. & xxxci. Nemescius c. xxxiii. de natura hominis. Non dissimilis autem Virgilij ratio esse videtur in vi. Æneidis duplicem aërem effingentis, vnum Elysijs, cum inquit,

*Largior hic æther campos & lumine vestit
Purpureo*

Alterum Tartari. *Stat ferrea turris ad auras.* De quibus auris planissimè Papinius lib. ii. Thebaidis.

*Undique pigræ
Ire vetant nubes, & turbidus implicat aër.*

SIC ET LVCE DIEM.

Pereleganter vtrumque animi appetitum expressit, permutatione temporis, siue vt à Césorino in lib. de die natali dicitur, *diei civilis*, in tenebras & lucem. Vt enim die appropinquante noctis tenebras dissipari necesse est, sic appetitus inferioris, nempe irascendi & concupiscendi caligo depellitur, luce appetitus superioris siue voluntatis & consultationis: contrâque inferior ille appetitus inobscurat sæpe consilium & rationem, perinde vt noctis caligo inquit Aristoteles hoc ipso tempore nobis lucem eripit, finemque adfert dicendi.

DIES QVARTVS, IN QVO

DVÆ PARTES MENTIS, ET DVO

GENERA VIRTVTVM, NEMPE ACTIONIS

ET COGNITIONIS, DISTINGVNTVR, ET DE

virtute actionis siue morali docetur,

nempe mediam esse inter vi-

tiorum extrema.

IAM vigil aetherios impellere Lucifer ignes,
 Cæperat, albatuſq. ſuo præcurrere Regi,
 Cum Sophiæ pater in celum ſua lumina tollens,
 Vota facit pius, aque ſuo capit omnia Sole.

Phœbe decus mundi, celiq. ſolique voluptas,

Perpetua fons lucis ades, tua lumina nobis

Præfer, ab Eois veniens, & littore rubro,

Ætherius tibi natura calor inſitus ille,

Adſidue cuius genitali ſemine facta

Parturiunt maria & terra. Tu luce coruſcas

Natiua, de fonte tui radij omnia lucem

Accipiunt: aliter noſtro de pectore lucent

Virtutes, non natiua, ſed tempore & uſu

Quæſita, & ſtudio vigilandi in rebus honeſtis.

Te ſine caligat mens nubila, te ſine Veri

Vestigare vias, eſt ſemina ſpargere ventis.

Tu potes ingenerare animo Virtutis amorem,

Qui languet ſine luce tua, celiq. calore.

Namq. tua luſtrans face terras, æquora, celum,

Omniaq. exponens magni miracula mundi,

Ad Verum ceu voce vocas, & in atria Solis

Illius inuitas, feliciſ præmia vite

Solus qui donare poteſt. Tu limite cali

Semper agens medio geminos ſub fræna iugales,

Dum neq. te ad Boream ſolito ſublimior efferſ,

Aut mage quàm par eſt properas decliuſ in Auſtrum,

Ipſeq. te cohibes Tropicatorum ſcammate utrinque,

Ire doces medio Virtutis tramite mentes,

Ut procul auerſa vitiorum ſinibus imis

Et summis, fugiant cæcas caligine sedes.

*Ad te nunc REGINA meus se flectere sermo
Incipit. Hæc modo quæ memoravi splendida nobis
Sol exempla mouet: noster quoq. sensus eodem,
Hortatur, mediumq. etiam iubet ipsa ferire
Nostri acies oculi. Nam si pertendere in orbem,
Fixa velit Solis rutilantem pupula, cæcis
Utrò se tenebris damnauerit: & viceuersa,
Carcere qui tetro & longa caligine mersus,
Fucundo fruitur non unquam lumine Solis,
Orbatur paulatim acie: sic flamine nullo
Aut nimio adfectus, animi quoq. lucida virtus,
Deficit. Aut veluti medius tepet inter aquarum,
Frigora, caelestesq. ignes, agitabilis aër:
Limite sic medio est, inter contraria virtus.*

*Virtutum quoq. te & vitiorum signa docebo.
Hæc duo sunt, nullis unquam fallentia rebus,
Felle madens DOLOR, & circumflua melle VOLUPTAS.
Actibus incumbens alacer, qui gaudet honestis,
Possidet huic animi virtus penetrabile: sed idem
Si dolet, huic vapido vitium sub pectore gliscit.
Qui modicis gaudet mensis, tenuiq. paratu,
Quem procul à Paphis castris, spurcòq. cubili
Vita iuuat, virtus huic temperat intima, nomen
Cui dat temperies: contra, sic viuere, cuius
Contristat, sensuq. animum malè torquet amaro,
Aduersi stupet hic vitij aut impellitur æstro.*

*Hæsc voluptates, atq. hos REGINA dolores
Significant riuui, per lucida strata viarum,
Infima Virtutum hac lambentes atria in urbe.*

*Sed plures falsus dolor aut fucata Voluptas
Decipit, & medio Virtutum à limite valles
Transuersos agit in piceas. Hoc scire saluti est
Discrimen. Vitij facies blandissima Siren,
Ore voluptates primo speciosa nitentes
Ostentat: crucios à tergo saua dolores
Ingerit: at contra Virtus satis aspera primo
Est aditu, morsusque aliquos habet ante-dolorum,
Fine voluptates, quas nec dulcedine vincit
Nectar & ambrosia. Hoc etiam discrimine riuui
Sunt alij dulces primum, dehinc torquet amaror:*

*Atq. latex idem contra gustamine primo
Pungit amaritie, dulcis sed sine salina est.*

*Sed neq. virtutum quiqui profitentur amorem,
Omnes tangit amor: simulant pars plena, disertis
Ardua laudantes virtutum culmina verbis,
Ipsi ut laudentur; vere quia laudis egeni
Falsam inhiant, implentq. aures popularibus auris,
Fucatosq. petunt inopes Virtutis, honores,
Nec prodesse aliis quarunt, sed vana præesse
Ambitio subigit: veluti custodis in vno
Capræ si grege sint & oves, factò agmine capræ
Profiliunt, celerésq. ouibus præcurrere certant.
Pastor in extremum sepe illas reiicit agmen,
Vsq. tamen referunt sese. Tam dira cupido
Dignis posteriore loco, est innata prioris.
Iustitiæ aut specie larvati, aut Religionis
Omne, lucra inhiant, messem & socialiter auri
Argentiq. metunt. Hæc illis inclyta Virtus,
Hæc illis est summa boni. Meliora sciuntq.
Et celebrant, factis sed deteriora sequuntur.
Ut toga sit palmata vident, & picta figuris
Gestarum variis rerum, iustisq. triumphis
Fulgida, promeritos qua vestit lata clientes
Virtus: ut contra vitium stet sordibus atrum, &
Vilibus in tunicis, fallacibus inlita fucis
Pallula sit quanquam: sed vitæ turpiter actæ
Pellucet species, oculosq. incestat imago.
Plurima pars tamen hac cupiunt vestirier, isto
Se pulchros habitu, populisq. patrésq. seueri
Sperant, elatóque superbi vertice tollunt
Alta supercilia, & Iunonem passibus æquant:
Et quamquam vitio madeant intercute plures,
Gloriola cæci tamen, & ridentis inani
Fortunæ specie, ut sani rectè, atq. beati,
Adplaudunt sibi gratanturque, Phreneticus olim
Respuit ut medicum, &, quia sum te sanior, inquit.*

*Recta valetudo est animi tutelaq. Virtus.
Auersi tamen hac, audent sperare salutem:
Accipiunt, qualem non semper cautus Ulyxes
Repperit ad Scyllæ propius confinia nauim
Adpellens, socios ubi sex malè perdidit, omnes*

De meliore nota, remóq. armísq. valentes.

*Talia peccanti vivum dictare colorem,
Quis potis, aut culpam pratexere Quinctilianus?
Libera diuino cum sit concessa voluntas
Munere, & è multis electio callida, lumen
Consilij dubiæ per cæca crepuscula vite.
Artibus instructi, his, opera effigiare valemus
Digna in huiusce urbis tectis adytísq. locari.*

*Hoc REGINA tibi patefiet, crastina Phæbi
Cum radiis lampas totum patefecerit orbem:
Nam celi editurus nunc claudit Vesper Olympum,
Nec mihi fas quidquam fari sine lumine Solis.*

IAM VIGIL ÆTHERIOS.

NUNC ad Solem ipsum oratione cõuersa pereleganter diei ortum exprimit Aristoteles. In qua descriptione duæ ponuntur quasi notæ propriæ Solis: claritas nempe lucis, & calor, quæ res vt à Solis vnus ac eiusdem vi naturæque fluunt, sic animi humani virtus est duplex, vna quæ in actione consistit, altera quæ in cognitione & scienciâ.

Cum luce igitur Solis nunc Aristoteles confert vitam, cuius finis cognitio est summæ veritatis, hoc est Dei: cum calore autem Solis vitam actioni seruientem cuius finis felicitas communis, siue politica. Itaque definitione sic eam declarauit Aristoteles c. VII. lib. I. ad Nicomachum, & c. VII. lib. X. *actionem esse animi, fluentem à virtute optima.*

ÆTHERIVS TIBI NATVRA.

Nunc à dissimili ostendit inter Solis proprietates, & animi virtutes interesse, quod illæ Soli à natura ingeneratæ sunt: nobis autem virtutes industria & vsu quærendæ sunt, et si naturæ vi magis minúsue ad eas sumus propensi. Quæ disputatio est Aristotelis c. I. lib. II. & c. XIII. lib. VI. ad Nicom. Itaque nunc Solis auxilio opus sibi esse ait Aristoteles ad felicitatis vtriusque inuestigationem: ciuilis siue agentis, & solitariae, siue cõtemplantis. Quemadmodum autem Solis radij sint duces ad politicæ felicitatis cumulum, ipse paulo post dicturus est. Nunc autem ostendit Solis clarissimam lucem, quasi instrumētum esse ad ipiscendæ illius felicitatis, quæ posita est in rerum inspectione. Copia enim suæ lucis latè longèque in omnes naturæ partes fusa, oculis nostris exhibet cælum, maria, terras, & quicquid horum ambitu continetur. Harum autem omnium rerum inspectione diligenti, via sternitur ad cognitionem veritatis. Itaque hac etiam ratione Sol à Physicis *mens mundi atque temperatio* nominari potuit, vt à Cic. lib. VI. de Repub. Plinio c. VI. lib. II. Plutarcho in lib. de facie in orbe Lunæ, & Cleanthe apud Lærtium.

Ammiano Marcel. lib. XXI. Iul. Firmico c. IV. lib. I. Etiam Heraclitus Solem veritatis inuestigationi auxilio esse cum dicere vellet, obscure illud ac more suo enuntiauit, quod est apud Plutarchum in lib. de animalium prudentia *Εἰ μὴ ἥλιος ἦν, εὐφρογὴ ἀν τῆν: Ni Sol exstitisset, nox fuisset*: noctem geminam, opinor intelligens, oculorum noctē siue cæcitatem, ac mentis noctem siue ignorationem. Tangit autem quoque auctor vestigium illud, quasi aliqua suspicio Aristoteli, de vero & vno Deo, & à quo felicitas *θεός δδός*, vt dictum die II. & III.

TV LIMITE CÆLI DVM MEDIO.

Nunc de felicitate politica siue actiuosa docere pergit, quemadmodum scilicet hanc petentibus etiam via præmonstretur à Sole. Qui cum in orbe signifero conuertitur, extra metas suas, & quasi cancellos nunquam egrediens, sed mediam regionem cæli semper obtinens, exemplo suo docere videtur homines, medium in actionibus ferendum esse, ita vt à vitiosis extremis quasi pestiferis & nocentibus refugiamus, ad eundem modum quo ipse, hinc, Austri extremum pruina rigens, declinat, inde septem stellas *unde horrifera*

Aquilonis stridor, gelidas molitur niues,

Geminos autem ad fræna iugales, auctor dixit, vt interpret Sophoclis in Aiace, Solis curram iunctum esse ait duobus equis candidis, quorum ille Lampon, hic Phaëthon: aut *geminos* dixit valde similes: & sic geminietsiquatuor sint, vt soliti numerari,

NAM SI PERTENDERE IN ORBEM.

Aliud simile, quo nihil, sic enim loqui licet, *idoneius*. Nam vt acies oculorum exstinguitur tam illis, qui Solem acriter oculis intuetur, quã iis, qui diutissimè in tenebris, vt carcere aut specu aliquo detenti fuerunt: sic animi nimia elatione aut depressione, virtutis lumen exstingui necesse est. De oculorum autem illa mediocritate Aristoteles problem. XXIX. Partis XXXI. c. I. lib. V. de ortu animalium. Lucret. lib. IV.

AVT VELVTI MEDIVS.

Locum & regionem virtutis terminari duobus repugnantium inter se vitiorum extremis, alia comparatione docet non minus clara & illustri, quàm illa fuit superior. Nam vt aeris natura tepida, inter aquæ frigus & ignis ardorem interiecta media est: sic habitus virtutis medius inter extrema vitiorum est, quorum alterum excedit mediocritatem, alterum est infra modum, vt Aristoteles ipse copiosius declarauit, c. IIX. lib. II. ad Nicom. Æquè igitur extremum vtrumq. nocet, vnde veriuerbum vetus *Ἀκρότητες ἰσότητες extremitates, equalitates*. Vt inedia & voratrina, æquè vtraque iugulat. Differit ea de re Ioann. Cassian. c. XVI. Collat. II. Faustus Episcop. c. XVII. lib. I. de lib. arbitr. At de virtutibus vetus *vetustum* illud prouerbium esse ex philosophorum scholis, testis locuples Dionysius lib. IIX. narrans de C. Marcio Coriolano *Ἐοικε*, inquit, *ἀληθές*

εἶναι δὲ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων λεγόμενον φιλοσόφων. Ὅτι μεσότητες εἰσιν, ἀλλ' οὐκ ἀκρότητες αἱ τῶν ἡρώων ἀρεταί, μάλιστα δὲ ἡ δικαιοσύνη. *Videtur, vera esse illa veterum sapientum vox, virtutes morales, mediocritates esse, non autem extremitates, maximèque Iustitiam virtutem &c.* Quanquam alio etiam modo, virtus ipsa est ἀκρότης, siue extremitas videlicet καὶ τὸ ἄριστον καὶ τὸ εὖ vt loquitur philosophus c.vi.lib.ii.ad Nicomach. hoc est, *quatenus optima est & bene habet.*

VIRTUTVM QVOQVE TE.

Pergit subiungere de voluptate, ac dolore, signis virtutis & vitij certissimis. Nam, vt est c.iii.lib.ii.ad Nicom. habitum atque perfectionem virtutis in eius animo esse intelligimus, qui munere virtutis atque officio non inuitus neque iniucundè perfungitur: quibus autem hoc ipsum doloris quasi morsus efficit, ij habitum vitij animo comprehenderunt, vt argumento est voluptas ea, quam ex turpi flagitiosaque vita percipiunt. Idque nunc Aristoteles per illustri exempli adpositione declarauit. Quibus enim parcè, sobriè, continenter viuere melli ac voluptati est, inquit, ij temperantiæ virtutem habent, quibus autem hoc ipsum felli siue dolori est, ij sunt intemperantes.

HASCE VOLVPTATES.

Ostendit reginæ riuulos ex arce inferiori erumpentes habere significationem voluptatis adiunctæ virtutibus, & doloris, qui comitatur vitij. Fluunt autem hi riuuli dextra læuâque, iuxta vias illas in quibus domicilia virtutum. Sed eorum riuulorum alij puri ac dulces: alij turbidi & amari, vt dictum die primo.

SED PLVRES FALSVS DOLOR.

Falsa & inani quadam specie voluptatis aut doloris decepti homines, è via sæpe in deuerticulum abeunt, relictisque itineribus ac domiciliis virtutum, abdunt sese in valles ac latebras vitiorum. Doloris enim metu & molestiarum, à studio virtutis deterriti: illecebris autem blandissimarum voluptatum deliniti, ad vitiorum calles adherescunt. In quo cernere licet, quantopere occæcati sint. Illis enim qui à natura virtuti tanquam spinæ rosæ additi sunt, doloribus perhorrescunt: illos non vident, qui ex vitiorum gurgite ac voragine erumpunt. Voluptates appetunt eas, quibus vitiorum frontes, quasi meretricularum, fucatae sunt: ad illas non respiciunt ex virtutibus efflorescentes. De quibus eleganter Cebes Thebanus in tabella vitæ humanæ. Et Musonius apud A.Gellium c.i.lib.xvi.

SED NEQ. VIRTVTVM.

Et tamen vt in boni viri specie latitent, magnificè de virtute ipsa loquuntur, siue vt Horatius poeta eleganter dixit ep.vi. *Virtutem verba putant, vt lucum ligna:* aut vt Iuuenal. *Virtutem verbis Herculis inuadunt:* aut

vt philosophus ipse c. i. v. lib. ii. ad Nicomach. Ἐπὶ τὸν λόγον καὶ ἀφύρῳιτες
 ὄντων φιλοσοφῶν. *Confugientes ad verba, putant se philosophari.* Cum enim
 lucrari & voluptates carpere, & falsum gloriæ choragium comparare
 optent: specie quadam & ostentatione virtutis, apud imperitos fidem
 sibi faciunt, qui tantum actiones ipsas, non autem animum quo susce-
 ptæ sint, considerant, succoque illo & apparatu, non ipsa virtutis facie
 natua commouentur.

VT TOGA SIT PALMATA VIDENT.

Declarat hominum amentiam, qui tametsi virtutem, animi vestem
 pulcherrimam & quasi ornatum regalem esse intelligunt, vitiorum au-
 tem sordidato & pannoso vestitu nihil esse fœdus, vitij tamen liben-
 tius futili centuculo, quàm virtutis toga palmata vestiuntur.

PHRENETICVS OLIM RESPVIT VT MEDICVM.

Pergit hoc ipsum illustrare similitudine. Recta valetudo siue sanitas
 est corporis temperatio, cum videlicet ea congruunt inter se, è quibus
 constat, vt est apud Aristotelem problem. iii. Partis i. & c. iii. lib. x.
 ad Nicom. sic virtus perturbationum moderatio est, & quasi valetudo
 animi, & perpaucos tamen inueniri ait, qui hanc siue sanitatem siue
 tranquillitatem animi & pacem sectentur. Sed à mediocritate siue me-
 dio defluunt ad extrema vitiorum, vt quondam Vlyxes ad Scyllam
 plus nimio nauim adpellens, de remigio suo sex comites amisit. Odyf-
 seæ XII.

TALIA PECCANTI.

Quasi anticipationem quadam illis occurrit qui dicerent, deflectere se
 à virtutum via in vallem vitiorum, sanè, sed vi ac necessitate quadam
 id potius, quam culpa sua euenire. Itaque illum ipsum, de quo paulo
 antè mentionem fecimus, Vlyxem, & si mortalem *catum, malum, crudum-
 que & callidum atque subdolum*, tamen à Scylla sibi cauere nequisse. Sed
 Aristoteles sapienter sanè hanc defensionem refellit c. i. & deinceps lib.
 iii. ad Nicom. ostendens homini datum esse diuinitus τὸ ἐκείσιν id est vo-
 luntarium, in quo inest electio siue consilium, voluntas siue liberum
 arbitrium, & consultatio, quæ tria principia interna sunt omnium vitæ
 nostræ actionum, quibus tanquam tædis prælucentibus, animi sine of-
 fensione in domicilia virtutum proficiscuntur, posita in viis quinque
 vrbis huiusce excelsis atque luminosis, vt Aristoteles die sequenti Regi-
 næ dicturus est.

DIES QUINTVS, IN QVO
DE FORTITVDINE PRIMA
VIRTUTE MORALI.

LVCIDA vicina refugit iam tela diei,
Nigrantésq. sinus pepli Nox contrahit, atros
Deingat & properanter equos: comes auolat vnâ
Pallenti ore Pauor: curru Sol aureus igneo
Inuebitur contra, Comes huic Fiducia, suadens

Res agere, & solita ignauis etiam addere calcar.

Sole igitur duce nunc, Veri spectemus in vrbe
Virtutis prime visenda palatia, circum
Signa vbi porticibus robur spirantia in amplis.
Illa viros referunt oculis, quos ignea quondam
Extulit in calum virtus, hodiéq. nepotum
Posteritas memorans, celo pia laudibus aequat.
Nam neq. precipiti calor hos temerarius vnquam
Impulit effrenes ausu: neq. in aspera rerum
Pallidus ire Timor, neruisq. Ignauia languens
Inualidis vetuit. Non illos nubilus olim
Adtonuit vultus, non spe deiecit honesta
Triste supercilium Fortune: sed neq. tales
Debilitare animos, incendia sua dolorum
Eualuere vnquam, non terribilissima mortis,
Terriculas longè quæ cunctas vincit, imago
Demouere statu. Mortis, quam dicere portum
Humana soliti vitæ, sed non sine magna
Vulgus in hunc penetrare solet formidine portum,
Omnes ipse rates quia portus conterit. Aequo
Hunc animo subeunt tamen illi, mascula virtus
Quos armans trepidare vetat, dum finibus hostes
Defendunt patriis, aut dulcia pignora natos
Propugnant, carôsue malis damnisque parentes
Non timide prohibent, animamq. impendere gaudent.
Patriâq. in primis dum sacra tuentur, & aras,
Et pro relligione ruunt in vulnera, quondam
Concidit vt prona in subiectos victima cultros,

Sanguinis & riuo fumantes imbuit aras.

*Acceptas, pelago, ceus sponte volubile, semper
Flumen reddit aquas: vitro Virtutis amore,
Sic animi trepidis opponunt pectora fortes
Rebus, & officio deuota pericula vincunt,
Et patria reddunt caróq. accepta parenti,
Debita vel natis impendunt munera vita.*

Sunt alij specie fortes Virtutis inani

- I. *Namq. alios trepidum ventoso Gloria curru
In certamen agit, tamæ vel dira loquacis
Cogit in arma fames, laudúmq. immensa cupido,
Purpureóue facit fortes fucata veneno
Ambitio, aut pœnas metuens ignauia, vires
Colligere ipsa iubet, maculásq. horrescere cera*
 - II. *Caritis. Est alius fortes imitariæ audens
Aspera qui didicit contemnere fortiter vsu*
 - III. *Adsiduo. Est alius cui cæco ira impete feruens
Excitat immanes stolidi in certamina vires,
Aut animi pœnas dolor ingeniosus in acres
Cum lasus fremit, & vindictæ occasio ridet.*
 - IV. *Nec dubitant aliqui sese in discrimina ferre
Qualibet, euentu quoniam certare secundo
Sunt soliti, hæc illis auget fiducia robur.*
 - V. *Sæpe etiam vecors dubiarum inscitia rerum
Exagitat mentem, & protrudit in aspera cecam.*
- Hi talésq. animi falsa sub imagine fortes,
Virtutisq. solent simulato fallere vultu.
Omnibus his locus est nullus Virtutis in aula
Huius, quam duce me REGINA inuisere perges,
Adspice de fusca silice ut venisq. rubente
Sanguineis, surgunt hæc atria: lampas in ipso
Limine uti supero lucet: Rationis imago
Rectæ illa est, radio speciosa palatia lucis
Virtutum quæ complet, uti pharus ardua quondam
Emicat, ostendens trepidis ex æquore portum.
Adspice uti rutilent insignia tectæ trophæis,
Atria uti longis circum redimita coronis,
Et lauru victrice virent palmisq. Reportant
Certa etenim dubiis ex rebus præmia fortes,
In patriam atq. lares multa cum laude reuersi.*

Sed nunciam satius, REGINA, est visere in ample

*Interiora domus. Viden' ut simulachra virorum,
Ista coronato latis stent vertice palmis?*

*Atq. in porticibus viuum spirantia robur,
Sustineant tectum solida ceu mole columna?*

*Hanc quoq. porticibus qua cingitur area circum,
Inspice. Stat media, structum de hostilibus altè
Curribus atq. armis visenda mole trophæum,
Et latè rutilat, subiectis ignibus ardens.*

*Quales de spoliis congestis victor aceruos
Est solitus struere, & subiectis vrere flamis,
Et sua victrici redimitus tempora lauru,
Gradiuo venerans offerre ea munera patri.*

*Ante focum talem, facièq. habitiq. Minerva
Inuicta, medio stat limite strenua VIRTUS,
Et neq. se in medias infert temeraria flamas,
Nec procul absistit nimium, frigètq. virago:
Parte alià metuens plus a quo incendia, pallet
Pigma cito longè fugiens IGNAVIA cursu.
Leua iacet rapidis ambusta AVDACIA flamis,
In quas precipiti vecors sese intulit ausu.*

*Ingentes sed iam est opera spectare columnas,
Hæc modò Virtutis quibus inclinata recumbunt,
Atria, ceu quondam illorum, Respublica nervis
Incubuit, quorum hæc spirant simulachra figuris.*

*Primus in his ingens Pario de marmore spirat
Amphitryoniades, nodosæ robore clauæ,
Exsuiòq. acer Nemei horrente Leonis.*

*Priamides illi stat proximus Hector, & armis
Et pietate illi, non proximus ordine tantum.*

*Romulides sequitur, patria qui signa Camillus
Rettulit, atq. una totum seruauit in arce
Imperium. Flamis dextram crepitantibus vrens
Scauula stat. Viden' ut frons nil caperata, doloris
Arguit expertem? Nimirum pectore in imo
Acer amor patriæ, violentior astuat ignis.*

*Impiger hinc Brutus stat, qui patrem exsuiit ultrò,
Vt patriæ indueret patrem pius. Adspice contra
Est locus, herois nulla sub imagine spirans,
Fornicem ubi fulcit, sublimi mole columna.*

*Regis Alexandri hic steterat celeberrima quondam
Effigies, patulas illi sonuere per aures*

*Dum mea de Sophia studio dictata, sed aures
 Hæc postquam in rapidas abierunt irrita, Veri
 Deuius à meta, currûq. excussus, habenis
 Rectæ suis ratio quem temperat, excidit amens
 In valles, vitiis ubi turpia regna profanis.
 Scilicet huic solium postquam fortuna tenere,
 Et dedit imperiosa manu tractare Darij
 Sceptra, per aurore populos urbésq. beatas,
 Immemor ipse sui, stirpisq. oblitus auite
 (Vt soliti Reges sese ignorare superbi)
 Filius esse Iouis, Deus immortalis haberi
 Velle ferox cæpit, patrem ignorare Philippum,
 Talibus auersos iugulare insanus amicos,
 Templâq. Amicitie mensas, violare profuso
 Sanguine amicorum. Sed enim rex Iuppiter ipse
 Has intemperias, hæc impia facta perosus,
 Fulmine prostravit statuam bacchantis, & alto
 Exclusam hospitio Virtutis, sede locari
 Vallis in aduersa iussit, quam AVDACIA præceps
 Possidet. Hic inter nunc stat simulacra superbo
 Vana supercilio Regum, qui nomine digni
 Vix satis humano, diuum sibi poscere honores,
 Et regnum tentare Iouis furialiter ausi.
 Haud secus ac montes furiato pectore quondam
 Montibus accumulans, insana mole Gigantes,
 Et vasti properant conuellere limen Olympi.
 Scilicet hæc solita est, mutato nomine, stultis
 Fabula narrari de Regibus, omnia rite
 Quos audere iubet, vapido sub pectore feruens
 Imperij species, calumq. imitata potestas,
 Iura negare sibi scripta, & contemnere leges,
 Vulgi ut terriculas fatui, non vincula Regum.*

*Nunc geminas huc flecte acies, atq. intima tecti
 Inspice, nullæ ubi sunt statuae, sed plurima imago,
 Præscia venturi viuis quam ductibus olim
 Zeuxidis est imitata manus. Licet ora tueri
 Martia, & in duris exercita pectora rebus,
 Quæ Regina tuo aut patrum viguere sub auro.*

*Prima tui se offert hic magna parentis imago
 Francisci, quo rege, suis in finibus olim
 Magna renascentes Musarum GALLIA fructus*

*Vidit, & hanc nouiter cali se munere vitam
 Viuere letata est: vitam, sine lumine cuius
 Ipsa etiam mors est, perhibet quam nomine vita
 Vulgus iners: nec stare diu aut florere beato
 Culmine regna solent, quorum de finibus exsul
 Musa procul fugit & SAPIENTIA, cæca VOLUPTAS
 Succedit profugis, & opum vesana CUPIDO.*

*Hic etiam magno virtutis robore sæptus
 Vir tuus Emanuel, depicta in imagine splendet,
 Qui patria eiectus regni ditione, diuq.
 Curarum pelago iactatus, & aspera longe
 Perpeffus mala multa fugis: sed robore mentis
 Perstitit inuicto, sedesq. recepit auitas,
 Concilio & virtute, cato non impar Ulyxi.*

*Clara Magellani hic quoq. velificantis imago,
 Auspiciis cuius, Cano duce deinde, carina
 Neptuno mirante ipso, Nerei q. puellis,
 Emensa Oceanum est immensum, & nominis vna
 Omne digna sui VICTORIA, præpete cursu,
 Terrarum & pelagi totum circumdedit orbem.*

*Hæc ubi fatidica sapiens sub voce peregit,
 Maiores procul à tectorum culmine spargi
 Umbras conspiciens, Solémq. auertere cursus
 Æquor in occiduum, finem dedit ore loquendi.*

LUCIDA VICINÆ REFUGIT.

DIEBUS antegressis intellectum est generatim de vi naturæque virtutis, nempe habitum esse, quo instructi & ornati mediocritatem tenent auream illam, quæ ceu merides quædam est inter metas solis, ortum & occasum, vbi poætæ sedem ac domicilium aiunt esse omnium Deorum, Lactant. ad Thebaidem III. Deinde explicatum est de principiis & quasi fontibus iis, è quibus manant virtutes, mente, appetitu, electione, consilio, voluntate. Præterea demonstratum est quemadmodum virtutes procreentur, nempe actionibus honestis. Postremo quæ notæ sint virtutis aut vitij in animo iam insidentis, nempe voluptas & dolor. His ita expositis, Aristoteles consequens nunc esse ait de virtutis cuiusque natura dicere speciatim.

Quinto igitur hoc peregrinationis die, Reginam & comites eius Aristoteles in Veri ciuitatem ab illa, per quam introierunt, porta audiendi nempe, via breui quadam iuxta murum vrbis, & videndi atque odoratus portas, ducere porro pergunt, ad illam quæ contactus porta est, à

- A. Palatium Fortitudinis.
- B. Ingens trophæum in area palatij media.
- C. Fortitudo.
- D. Timiditas siue Ignauia.
- E. Audacia.

cuius portæ ingressu, via ducitur illa, in qua exædificatum est à Poëta palatium Fortitudinis. De qua virtute primo loco nunc dicere instituit Aristoteles, vel quoniam ceteris omnibus notior est, vel quia illius qua irascimur, animi partis propria est. Quæ si minus prior naturæ ordine, at certe vehementior est. Acrius enim vitæ pericula propulsare soliti omnes, quam sectari commoda, vereq. M. Cicero: *Quis, inquit, honorem, quis gloriam, quis laudem, quis ullum decus tam unquam expetat, quam ignominiam, infamiam, contumeliam fugiat?* Aliter tamen ordine naturæ prior temperantia esset, nempe ad concupiscendi facultatem attinens. Hæc enim prima facultas animi esse videtur naturâ, vt ex D. Thomæ disputatione intelligi licet partis I. quæst. xxci. artic. ii.

Per quam autem adpositè Aristoteles inducitur cum de fortitudine, cuius extrema sunt timiditas & audacia, dicturus esset, à descriptione diei sic incipiens, vt in ipso quasi ingressu, ac limine sermonis sui, timoris ac fiduciæ mentionem fecerit. Nam & timorem, noctis: & fiduciam diei & solis, comitem esse dixit, quemadmodum Lucretius lib. vi. *Noctis terribilem caliginem,* & Amm. Marcellinus lib. xxix. *Horrore, inquit, tenebrarum hebetari solent obstrictæ terroribus mentes, vt inter innumera multa, Ajax quoq. Homericus docet, optans perire potiùs luce, quàm pati formidinis augmenta nocturna.* De Nocte autem Dea & curru eius, Theocritus Idyll. ii. Apollon. in iii. Argonaut. & vtriusque interpres. De Pauore Deo res protrita est.

SIGNA VBI PORTICIBVS.

Intelligi vult palatium Fortitudinis, cuius formam & quasi faciem paulo post expressurus est: nunc ambitu eius cõtineri ait, signa heroum & fortium virorum, qui pro salute patriæ, in periculum capitis & vitæ discrimen, vltro se intulerunt, ornatissimâque amplificatione laudes eorum inlustrare pergit ex adiunctis, quibus eos tâquam notis insignes facit, vt, non rebus secundis insolenter efferri, non aduersis de statu animi deiici, non mortis aut doloris & supplicij metu frangi ac debilitari potuisse.

OMNES IPSE RATES PORTVS QVIA CONTERIT.

Perurbane lusit in illos qui mortem adpellant portum quietis, vt Herodotus lib. vii. Sotades apud Stobæum, Dionysius Longinus *αὐτὸς ἕως*. Epictetus apud Arrianum c. x. lib. iv. M. Cicero lib. i. Tusc. Quæstionum. Noster autem festiuissimè, mortem ait portum quidem esse, ast naues omnes, id est omnium corpora, in eo portu frangi, cum quidem animus, qui corporis nauclerus & gubernator est, in vitæ sempiternæ domicilium peruenire nequeat, quin nauis eius in morte quasi ipso portu & aditu frangatur.

ACCEPTASQ. MARI.

Planissima comparatio, vt omnia ex mari flumina oriuntur, in eiusque

que sinum rursus influunt, vi solis ex mari vapores eliciente, quibus in pluuiam conuersis, terræque in gremium fusis, existunt flumina, quæ in oceanum deinde rursus deonerantur: sic viri fortes, quam à patria vitam acceperunt, eandem illi egregia animi alacritate refuderunt. De fluminum autem ortu sic Aristoteles in Meteoris c. xiii. lib. i. ea nasci partim ex aere ac vaporibus terra conclusis, partim aqua caelesti, & imbre guttatim quasi confluente.

NON ILLOS TREPIDVM.

Præclare in ipso quasi vestibulo & limine sermonis à vera sincerâq. Fortitudine, distinguit genera quinque Fortitudinis fallacis & fucosæ, latentia in specie quadam & simulatione Virtutis, nempe illorum, qui miseras & ærumnas sufferre & perpeti audent non patriæ, parentum, amicorum salute permoti, aut aliqua specie honestatis animum pulsante: sed alij aliis causis permoti. Primum genus illorum est, qui gloriæ spe aut infamiæ metu nihil periculi recusant. Alterum, illorum qui se periculis offerunt fiducia quadam experientiæ de quibus Aristoteles c. v. lib. ii. de arte dic. Tertio loco sequuntur illi qui irarum facibus inflammati & ultionis adpetentes, pericula contemnunt. Quarti generis sunt, qui freti felicitate qua semper vsi fuerunt, fortiter in aciem ac dimicationem veniunt. Postremo genere illi continentur, qui fortiter faciunt ignorance: vt si Hector cum Achille dimicaret persuasus non esse Achillem, sed Patroclum aut Thersiten. Primum illud genus, veræ fortitudini persimile ac pænè geminum est. Quintum autem siue postremum, à similitudine virtutis longissime omnium recessit. Atque hæc omnia exsequutus est copiosè Aristoteles cap. vii. lib. iii. ad Nicomach.

ADSPICE DE FVSCA SILICE.

Ingreditur nunc Aristoteles Reginae totum Fortitudinis palatium aperire. Ac principio id quadratum esse ait, vnâque in quouis latere porta insigne. Materiam deinde murorum posuit silicem, qui lapis est colore ferri, distinctus venis sanguineis, quales cernere licet in iaspide. Ex tali igitur, siue lapide, siue saxo, in regia Fortitudinis efficta esse ait trophæa, fornices, coronas, scilicet propter lapidis huiusce duritiem ac firmitatem virtutis domicilio conuenientem. de qua duritie Plinius cap. xlix. & xxi. lib. xxxvi. Neque alia mens Virgilij cum ait in Æneid. vi.

Quam si dura silix, aut stet Marpesia cautes.

Præterea ostendit Aristoteles Reginae, turriculam cristallinam similitudine phari eminentè in ipso frontispicij tympano, tanto quidè fulgore, vt atrium palatij totum fulgore suo lustret & compleat. Cingi autem ait, Fortitudinem à doloribus, ærumnis ac periculis, quæ magno animo excipiunt viri fortes, cum aliis honestatibus impulsis, tum pa-

CIVIT. VERI

triae salute maximè. Præfert autem eis lumen suum recta ratio siue prudentia, comes omnium virtutum moralium, quæ phari specie in hoc palatio, quemadmodum & in ceterarum virtutum domiciliis, expressa est. Itaque hoc semel nunc præmonuisse contentus Aristoteles, in aliarum virtutum historiis non iterabit. Iam autem in ipso Fortitudinis palatio, in ambitu quadratæ illius amplissimæque arcæ, ostendit, quemadmodum columnarum loco recta sustinentium statuarum positæ sint palma, laurique coronatæ, ad similitudinem effictæ veterum heroum ac virorum fortium, qui vel ante ipsum Aristotelem, vel ætate ipsius, laude fortitudinis celebratissimi fuerunt. His ita præmonstratis, deinde ad parietes ipsos huiusce regiarum, quasi digitum intendens Aristoteles, ostendit Reginarum depictas in eis à Zeuxide, non pingendi solum, verum etiam diuinandi peritissimo, virorum fortium imagines, qui exstiterunt, aut hodiè que sunt, multis retro ætatibus post Aristotelis è vita excessum.

SED NVNC IAM SATIVS.

Speciatim Aristoteles Reginarum de statuis heroum & virorum fortium narrare incipit. Sunt autem illorum hæ statuarum qui pro patria vel emori, vel omnibus periculis vitam opponere non dubitarunt, qualis Hector, Mucius Scævula, M. Furius Camillus æqualis Aristotelis, & alij quos longum esset enumerare.

QVALES DE SPOLIIS.

Narrat hunc ritum Silius Italicus lib. x. T. Livius lib. xlv. L. Florus cap. xii. lib. iv. Appianus in Libyca, & in Mithridatica. Plutarchus in C. Mario.

ADSPICE CONTRA EST LOCVS.

Bono dilectu est vsus auctor in exclusione Alexandri. Nam multorum ille quidem suffragiis fortissimus est, sed re ipsa & veritate nõ item. Nam Darium ille quidem ac Persas vincere potuit, animum suum vincere, iracundiam cohibere non potuit, quæ vel præcipuæ sunt partes viri fortis. Sed Hipponacteio satis eum præconio commendavit L. Seneca epist. xcvi. Vnum illud tacitus præterire non queo, ita impium fuisse, ut cum exoletus, delictum eius, morbo extinctus esset, medicinæ principi Æsculapio tanquam ignavo medico iratus, omnia eius templa inflammavit. Nam Epictetus, auctor sanè grauis, Arriani cap. xxii. lib. ii. Αλέξανδρος inquit, ἐκέλευσεν ἐμπαρῆσθαι τὰ Ἀσκληπιεῖα δ' ἄπο θανάτου τῶν ἐρωμένων. &c. Ερώμενος autem ille Hephæstio.

NVNC GEMINAS HVC FLECTE ACIES.

Haec tenus heroes antiqui: nunc ad recentiores ventum est: quorum depictas in pariete imagines à Zeuxide Aristoteles Reginarum ostendit

facultate illa diuinandi, qua præditi manes vt dictum à principio. Ac primùm Francisci, qui Reginae pater fuit, principis immortalitate dignissimi.

qui Geticum moderatus Apolline Martem, & belli fulmen, & patronus ac parens vnicus litterarum fuit.

VITAM SINE LVMINE CVIVS.

L. Seneca epist. xxii. *Otium sine literis mors est, & viui hominis sepultura.* Et Aristoteles noster interrogatus quantum excelleret docti indoctis, respondit, *quantum viui mortuis.*

HIC ETIAM MAGNO.

Designatur Emanuel Philibertus Allobrogum princeps, Reginae coniux, qui laboribus viginti quinque annorum exantlatis, post bella plurima & grauissima, tandem pristinam dignitatem quasi postliminio reciperauit.

CLARA MAGELLANI.

Imago Fernandi Magellani qui præfuit classi, quæ Magellanici freti inuentrix. Ex qua etiam Sebastianus Canus deinde, naui sua, cui omine futuri euentus, nomen & tutela erat Victoria, orbem terræ totum circumuectus est.

HÆC VBI FATIDICA.

Tota Fortitudinis regia lustrata, extremo iam diei tempore, non media qua ingressus fuit Aristoteles, sed læua Regiæ porta egreditur, cui è regione, vallis Audaciæ, cuius domicilium postero die Reginae ostensus est.

DIES SEXTVS, IN QVO
DE AVDACIA ET TI-
MIDITATE.

PVRIVS extulerat solito de Tethyos undis,
Os Hyperionides, dispellebatq. pruinas
Auroræ vitreas, axis feruore citati,
Miane parum cautos anni quæ tempore mordent
Pomiferi extremo: quasi vellet Cynthius ultro,
Ipse suam præferre facem in caligine ceca.

Vallis, quam retinet præcep̄s *AVDACIA* sedem.

Ergo & Aristoteles *REGINAM* inuitat, & huius
Inquit, tam nitida rapienda occasio lucis.

Riuulus hic nobis iam traiciendus, & illam

Tempus mire viam, riuus per lubrica ripa

Quæ ducit, iactare ferox *AVDACIA* sese

Gaudet ubi in vapidæ squallente crepidine vallis.

Hæc vulgo placita est vallis. Pars plurima recto

Denia virtutis de tramite, tectâ subire

Audacis properat domine, quia mole figurâq.

Utraq. tectâ vident simili, neq. cura notare est,

Quod domus hæc cæca est, pura nitet altera luce,

Lampadis ut rectæ rationis lumine splendent

Ardentes virtute animi: temerarius autem

Fertur in arma amens, nec sat rationis in armis,

Et citò deficiens, leniter suscepta relinquit.

Solus ut in siluis deprensus fortè viator,

Forticulum sese facit, & contemnere murmur

Fratri Iouis audet, iterq. interritus urget:

Idem si magno super ingens porta fragore

Intonuit cæli, & propius sua fulmina misit

Iuppiter, horrescit subito, & tremit externatus,

Consiliumq. via, & susceptas proiicit amens

Sarcinulas, seq. ipse aliquo timidissimus ancro

Occulit, hospitio aut trepidat latitare priore.

Talis erat manus hæc olim dum vita maneret,

Hic iam porticibus quorum simulacra sub altis,

Stare vides *REGINA* modis pallentia miris.

Illic ante omnes locus his, Audacia quorum

Impia sacrilego superos incessere bello

Institit, atq. ingens ferro rescindere calum;

Titanésq. feri, & Terra sentina Gigantes:

In quorum subière vicem, qui tectâ perosi

Sacra Deo, flammis abolent, ritúq. profano

Vertere docti aras in haras, calóq. placentes,

Turpiter incesta violare libidine castus.

De genere hoc isto Xerxes, quem Græcia vidit,

Et genuit, templis olim scelerata mouere

Bella, facésq. inferre piis, & sacra Deorum

Omnia, sacrilegum subiectis vrere flammis,

Vinclâq. Neptuno, tenebrâsq. intendere Cælo.

*Sed viden' ut pallet statua illius ante-minacis?
Cernit ad effugij rimas, respectat, ut olim
Callidus admissis agitator in orbe quadrigis
Circensi. Tam parua suo est AVDACIA sine,
Maxima principio, & calo non lenta minari.
Clasibus innumeris venit, lembo effugit uno.*

*Nec procul hinc vecors Salmoneus Elidis olim
Qui dominus parua, magni Jovis æmulus esse
Sustinuit, tonitrusq. imitari & fulmina, inert
Arte faces vibrans, & ponte inuectus abeno.
Ille faces vibrat, ferro quatit unguia pontem,
Et sonitu feriunt aures crepitante quadriga:
At pater ipse Deum simulato fulmine ouanti,
Fulminis intorsit trifidi penetrabile telum,
Præcipitemq. dedit Furiarum in tristia regna.*

*Hic & Alexander meus olim, pectore forti
Cognitus, attentas monitis dum præbuit aures,
Consiliisq. meis: at postquam talia surdè
Audiit, & sese penetrauit in atria blanda
Cæca Voluptatis, procul à ditione beata
Virtutis, simulacrum eius nunc exsulat. Ipse
Iuppiter immisso deiectum fulmine, poni
Iussit in his ubi sese effert AVDACIA, tectis,
Hic itaq. ille minax, & picto fulmine pollens,
Nunc latet, atq. Audax meruit, non fortis haberi,
Quem populi tremuere olim ceu fulminis alas,
Omnia terrifico dum complet nomine regna.*

*Adspice nunc Regina gradu inferiore locatos,
Rege sub hoc meruere duces, qui premia belli,
Et parua quasi strictura de fulmine tanto,
Verius aut nebula, & sub inani nomine reges,
Euoluere tamen superis æquarier ipsis.*

*Cerne quoq. audacis statuam REGINA Leandri,
Turpiter incestæ Veneris qui percitus æstro,
Non vlla virtute potens, mare tranat, & undas
Vincere lætantes Aquilonibus audet, amore
Cæcus, Abydenæ & specie, ipso in frigore Ponti,
Fervidus Heronis, calique tonitrua & igneis,
Fulgur ut è pelui spernit, dum sperat amicæ
Inruere amplexum, atque optata nocte potiri.*

Sic ait, audacique egressus limine, porro

Pergit Aristoteles, magno cum porta fragore
 Intonuit celi, & tremere omnia visa repente,
 Ipsa mouere etiam tellus. Tum pallida nobis
 Ora metu frigent, gelidus per pectora manat
 Sudor, & ut gemina velantur lumina nocte.
 Mox tamen excussus timor hic, animisq. receptis
 Pergimus ad molem fossa & multo aggere clusam,
 Muniri ut solita arx, hostem qua finibus arcet.

Quae colit hanc, simul ac venientes turba notauit,
 Eminus, occlusit portas, pontesq. reduxit
 Sublicios, & se latebras timidissima in imas
 Condidit, exsanguisq. metu, & tremefacta pauore,
 Arrectisq. comis, paruo discrimine mortis.

Tum Sophie pater, Has, inquit, Regina latere
 Quin patimur viles animas? Ego conditor huius
 Ipse arcis, quales latitent hac sede truones,
 Et noui, & latebras illas tibi carmine pingam.

Principio latebra in quas sese IGNAVIA condit
 Murcida, sunt tecto distantes longius illo,
 Mascula ubi virtus, quam Audacis limina regni.
 Conueniensq. istis, faciem queis vertere pallor

Tam facile est solitus, positum de marmore tectum,

Isidor. c.
 v. lib. xvi.

Pallidulo est, cineris veluti Lunense colorem,
 Quod simulat. Tremulo pendent circum atria filo
 Pallida de ceris, molli effigiata sigilla
 Pollice. In his Phalaris, Siculasque cruenta per vrbes
 Sparsa Tyrannorum seges olim, quiq. timore
 Sese alij insignes nimio fecere tyranni,
 Quosq. superstitione, aut male mens sibi conscia semper
 Sollicitos habuit, subigens quoq. tuta timere
 Omnia, & adsiduis tepidos pallefcere curis.

Fossa domum trepidam cingit plenissima ceruis,
 Et lepores tuti inludunt, damasq. fugaces.

Nomina ibi legere est etiam, trepidissima corda,
 Alnorum & salicum quae mollibus inscripsere
 Corticibus, titulosq. suos grandes, sed inani
 Fartos gloriola, & mera qui mendacia spirent.
 Scilicet hi, patina dum feruent, poculaq. inter
 Et scortilla fori, vulgusq. ignobile, verbis

* Fortis ca-
 pus cam-
 pus mo-

Maxima bella gerunt, * forti concurrere campo
 Non dubitant cuius, ipsum quoq. vincere posse

*Et vicisse olim perhibent certamine Martem.
Ast ubi terribilem sonitum procul ære canoro
Increpuit tuba, cumq. manus iam prælia poscunt,
Proiectis fugiunt clypeis, celerissimus alas
Dat pedibus timor, elapsos Infamia vestit.*

*Hæc ita dum Senior Regina singula pandit,
Cynthius, occiduo nitidum caput æquore merfit,
Dictisq. imposuit, veniens Nox inscia, finem.*

EXVrgENS PELAGO.

SEXTO peregrinationis die in Veri ciuitate, Aristotele duce, Regina lustrare pergit domicilia vitiorum cum fortitudine pugnantium, nempe audaciæ & timiditatis. Prius autem à læua in vallem ubi est domicilium Audaciæ descendit, per pontem quo instratus est riuulus ille, fluens ad læuam palatij Fortitudinis. Deinde Audaciæ regia explorata, meatu sub riuulum, ex altera parte siue dextra fluentem, abdito, ingressa, transit, & in vallem peruenit, in qua positum est domicilium Timiditatis.

Principio igitur demonstrat Reginae viam Audaciæ Aristoteles, quàm præceps ac lubrica sit, quàmque facilis animi nondum planè habitu Fortitudinis confirmati, lapsus, in vallem Audaciæ, quâraq. in vulgo iudicij sit prauitas, cui plerumque audacia & furiosa quædam temeritas, fortitudo vera esse videtur. Atque hic, omnium praua consuetudine ac vitiis imbutorum, communis error est. Nam perturbationis nube occæcati, etiamsi vitiosissimi sint, tamen & aliis & sibi ipsis tanquam virtutem adeptis, gratulantur. Hoc autem eò fieri cõsuevit, quoniam vitia plerumque latent in specie virtutis, bonique naturam fallaciter imitando, adulterant: ita vt facile imperiti ea pro virtutibus amplexentur. Atque in primis Audacia, fortitudinem mirifice imitatur, cuius idcirco regiam, eadem esse ait auctor materia & structura, qua palatium Fortitudinis. Itaque animos facile in fraudem impelli, vt Audacia eis Fortitudo esse videatur. His ita intellectis, Regina in aream Audaciæ ingreditur, ubi Aristoteles ei demonstrat, ex marmore & ære fictas illorum statuas, qui olim Audacia commemorabili exstiterunt. Maximè vero detestabilem esse docet, longissimèq. à medio virtutis aberrantem audaciam illorum, qui secundis fortunæ ventis elati, Deum ipsum adæquare, bellumque ei nefarium atque omni scelere imbutum facere conati sunt. Idque exemplis docet Titanum & Gigantum, qui cum diis bellarunt, Xerxis, Salmonæi, Alexandri, & similibus.

DE GENERE HOC ISTO XERXES.

Exemplum Xerxis, qui Athonem celsitate incredibili montem

complanare, ac Hellespontum iungere adgressus est. De cuius amentia plenæ historiæ, pleni libri.

NEC PROCVL HINC VECORS SALMONEVS.

Salmoneus Eliensium rex : quem fulmen ac tonitru Iouis effingere, in eiusque loco sanctè religiosèque à suis coli adpetentem, Iupiter iratus fulmine exstrinxit, quemadmodum à Virgilio narratū est Æneide VI. Manilio lib. V. Astronomic. Ioanne Tzetta Chiliadis VII. histor. CVII. Atque huius impietati par, & gemina illa fuit Remuli, Tiberino rege Albanorum editi. De quo Dionysius Halicarnass. lib. I. & Ouid. lib. XIV. eleganter *Fulmineo periit imitator fulminis ic̄tu.*

Perurbanè autem & factè lusit auctor oppositione ficti ac veri fulminis. Salmoneum scilicet non Claudiano tonitru, non fulgure expelui, neque bruti : sed veri ac deliberati fulminis telo interemptum fuisse.

ET PICTO FVLGINE GAVDENS.

Apelles Alexandrum fulmen tenentem depinxit in templo Ephesiæ Dianæ, vt commemorauit Plinius c. X. lib. XXXV. & Plutarchus in Alexandro pictum ab Apelle ait Alexandrum *κεραυοφόρον* id est *fulmen tenentem.*

QVEM POPVLI TREMVERE OLIM CEV &c.

Mater Alexandri Olympias sibi visa est in somnis flamam parere à fulmine accensam, vt narrauit Plutarchus in Alexandro : & Georgius Cedrinus in compendio historiæ, proprium fuisse ait Alexandri *ἰσχυρὸν, καὶ σφοδρὸν, καὶ πυρῶδες.*

ADSPICE NVNC REGINA.

Intelligi vult Alexandri duces, Ptolemæum, Perdiccam, Lyfimachū, Seleucum, Antipatrum, & ceteros qui imperium eius per breui tempore tam latè longèque propagatum, quasi hereditarem testamento ipsis relictam, creuerunt. Rectissimè autem hos inter audaces recensuit Aristoteles, quia cum Deorum immortalium honore coniungi penè omnes concupiuerunt, vt de Clito, Demetrio, Lyfimacho, Plutarchus docet oratione II. de fortuna & virtute Alexandri. Concinnè autem dictum, Alexandri duces tanquam stricturas de tanto fulmine fuisse. Quemadmodum Plutarchus eadem oratione regna illorum vocauit, *σμικρὰ ἀποσπασμάτια τῆς Αλεξάνδρου διαδάμεως* hoc est, *minuta quedam ablegmina dicionis Alexandri.*

CERNE QVOQ. AVDACIS.

Audax Leander Abydenus non specie honestatis, sed amoris incendio victus, mari se committere solitus nocte intempesta, & nando commeari ad Heronem. Itaque *Audacem* proprie Martialis nominavit

uit Epigram. CXXI. lib. vltimi.

SIC AIT, AVDACIQVE EGRESSVS LIMINE.

Lustratis Audaciæ tectis Aristoteles cum Regina egressus porta lateris dextri, per subterraneum iter emergit in vallem Timiditatis, ex altera parte, domicilio fortitudinis oppositam, quo tempore auctor ingeniosè commentus est, fulgurare ac tonare cœpisse, & terram moueri. Aristotelem vero & Reginam ait extimuisse, declarans virtute quidem eorum animos egregiè munitos fuisse, vacuos tamen stupore ac duritia immani. Atque ita nunc quasi in transcurso attingit vitium illud tertium pugnans cû fortitudine, quod paulo ante duabus de causis silêtio præteritum est, tum quia proprio vacat nomine hoc vitij genus, tam quia paucissimi tali vitio ad fines reperiuntur. Vix enim aut ne vix quidem existit, qui animo ita duro sint & immani, vt ne in terræ-motibus quidem, aut æstibus maris contremiscant. Tali autem si quis duritia inuentus fuerit, eum Aristoteles c.vii.lib.iii.ad Nicom. posse, inquit, *adpellari nomine communi, stupidum aut insanum*. Rectèque adiungit, vix in hominem cadere hoc vitij genus, c.x.lib.eiusdem, vt & L.Seneca epist. 1c. *in-humanitas*, inquit, *est ista* &c. Et tamen posse conuenire in homines, argumento esse dixerit aliquis veteris Galliæ populos, qui neque ruinam ædium, neque Oceani æstum, neque terræ motiones, neque vllam vim maiorem formidauère, vt refert Geographus lib.vii. Ælian. Var. c.xxiii. lib.xii. Nicolaus de moribus gentium apud Stobæum Serm. XLIX. & sequente. Sed nimirum excipit Celtas illos Aristoteles cap.vi.lib.iii. ad Nicom. c.i.lib.iii. ad Eudemum, quasi qui hominem exuerint ex homine. Quod autem de Celtis alij, hoc de Germanis tradit Herennius Philo lib. de somniis. Videlicet, quia Græcis olim, Celtæ communiter ac generatim populi omnes Galliæ & Germaniæ, vt res notissima.

PERGIMVS AD MOLEM.

Conuenientissimam Timiditati atque ignauiæ sedem depinxit, nempe arcem fossis valloque incinctam, neque habentem alios pontes quàm sublicos, timidissima scilicet prouisione, vt ad quamuis auram metus, statim subleuari possint aut eximi. In arce autem ipsa, & in muris ac portis depinxit homines eneruatos, exsangues, & quasi.

pallentes morte futura

Arrectisque horrore comis.

Qui simul Aristotelem viderunt, & Reginam eiusque comites ad propinquantes, atque illi muti metu exanimati, & vix viui, pontibus exentis, quasi cochleæ vel testudines, se tectis suis abdiderunt. Aspicit hic ad Reginam Aristoteles, & missas, inquit, faciamus viles animas, metu abiectas in suis latibulis, significans ignauos, angusti & parui animi homines, magis despiciatui esse solere, quàm audaces & contumeliosos, odio. Remotior autem à palatio fortitudinis depicta est Timiditatis domus quàm Audaciæ, quia Timiditas & ignauiam nimium quan-

tum dissimilior est fortitudini, quàm audacia.

His ita cognitis, narrat deinde Aristoteles Reginae de sede illa Timiditatis, quemadmodum in area eius, pallentes è cera fictæ sint imagines cum aliæ, tum illæ tyrannorum in primis, vt Phalaridis, Agathoclis, Alexandri Pheræi & similibus, quibus in metu ac suspitionibus ætas omnis consumpta est. Nam vt rectè Laberius.

Necesse est multos timeat quem multi timent.

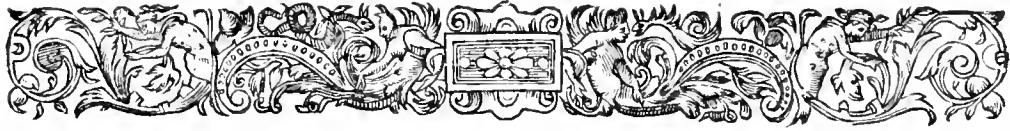
Festiva & memorabilis in hanc sententiam narratio est Plutarchi in commentario libello ad Principem doctrinæ expertem, de Clearcho Pontico tyranno, qui somnum capiebat in cistula delitescens, tanquam serpens in latibulis.

SICVLASQ. CRVENTA PER VRBES.

Singulis enim ciuitatibus suus tyrannus. Dionys. lib. vii. Iustinus lib. iiv. Paull. Oros. c. xiv. lib. ii.

FOSSA DOMVM TREPIDAM CINGIT.

In fossa quæ Timiditatis castellum cingit, greges degere ait ceruorum, leporum, ac damarum, intelligens milites ac duces ignauos & ῥι-
 ῥαπίδας, qui hastas & clypeum timidissimè abiecerunt. Quales illi bello Augusti & M. Antonij milites, quos Q. Cornificius Poëta, P. Virgilij æmulus olim, perurbanè appellauit *lepores galeatos*, apud Eusebium: & illi de quibus concinnè Sidonius Apollinaris epist. vii. lib. v. *in pratoriis leones, in castris lepores*. Nec dissimilis iocus Lyfandri in Corinthios, *fulmina belli esse illos ciues, in quorum fossis tuti sint lepores*, quod in vita eius commemorauit Plutarchus. Idemque de Archidamo Zeuxidami in apophthegm. In ἡρασιδείλους, & Thraones bene illud quoque Messius Volscorum dux apud T. Liuium lib. iiv. *In ocio tumultuosi, in bello segnes*. Et Tertyllianus c. i. De corona. *In pace leones, in prælio cerui*. Et Synesius epist. cix. *Ἐν εἰρήνῃ θρασεῖς, ἐν πολέμῳ δέλοι, ἀπαύραχῶ πονηροί*. *In pace præsidentes, in bello timidi, ubique improbi*. Et iam olim Sophocles *κακῶι παρὸς ἀγμῶι, ἐν δὲ τοῖς λόγοις θρασεῖς*. *Pugnare segnes, blæsterare strenui*. Facetè autem Aristoteles talium bellatorum titulos & nomina in alnorum & salicum corticibus inscripta esse ait, quasi diceret, *Salmacida spolia*. Nam arbores illæ fragiles, & amatorum magis quàm armatorum inscriptionibus commodæ. Atque his dictis sole iam obeunte, finis huic sermoni impositus est. Postero die iturus Aristoteles cum Regina in palatium Temperantiæ, positum in cliuo & via gustatus. Nam etsi Temperantia & gustandi & tangendi voluptatum refrenatio est, tamen Regina per gustatus portam, quæ prior est, in cliuum Temperantiæ ingressura est.

DIES SEPTIMVS, IN
QVO DE TEMPE-
RANTIA.

PRAEVI A venturi Solis, Tithonia coniux
 Dispulerat toto palantes aethere stellas,
 Cum pater ipse urbis, reserato limine, Phæbum
 Exoriente die, solito de more salutans,
 Phæbe pater dixit, terras, mare, sidera, cælum
 Lumine qui complens, vegetas vitalibus auris
 Omnia, nunc duce te Virtutis in atria nobis
 Sint aditus faciles huius. Sic fatus, in alta
 Atria Virtutis scandit, qua pulchrior vlla
 Vix alia esse potest. Nam qua sua lumina præfert
 Omnibus in tectis, alias Prudentia seruans
 Virtutes, hanc ista sua moderamine seruat
 Temperia Virtus, hodierni lumine Solis
 Quam duce Aristoteles Regina ostendere pergit,
 Atq. ait, intendens dextram. Sata sanguine Regum,
 Hæc tam celsa vides qua stare palatia, partim
 De niueo, partim roseo de marmore splendent.
 Vestibulum vide sis geminis hoc stare columnis,
 Vna PVDICITIAE Pario de marmore imago est:
 Altera de rosea quam fulgere Iaspide cernis,
 Recta VALETUDO est. Terra defigit ocellos,
 Casta Pudicitia semper-florentis imago.
 Cingit ei myrto Paphia & canentis oliuæ
 Serta corolla caput, de termite. Leta nitenti
 Ore VALETUDO est, atque illi tempora velat
 Seruia de cedri foliis, & flore amaranti
 Purpureo. Mediis nunc qua patet area vise
 Porticibus. Sedet hic vestali schemate virtus,
 Aurea TEMPERIES quam signat nomine. Lychnum
 Dextra tenet, blando tenerum palpamine leua
 Agnellum fouet. Hinc Bacchus, Venus atq. Cupido
 Jnde sedent domiti, & manibus post terga reuinctis.
 Cedrus heræ ipsi umbram facit, & cognata saligno

*Suaeolens generi vitex. Sed plurima in ipsis
Porticibus simulacra videntur? Sub imagine tali
Sedibus his viuunt illi face pectora quorum
Lege Pudicitiae salua, exarsere iugali.
Nec nimio madidi mentem turbare Lyao,
Sed soliti Baccho & Veneri pugnare, paratis
Sede sua rectam Rationem pellere, & omnia
Atria Virtutum vastis conuulsa ruinis,
Turpibus in foedas vitis protrudere valles.*

*Nec verò effigies his tantum plurima splendet
Porticibus, sed & in tecti penetralibus ipsis
Sunt aliis clara virtutibus. Ista subire
Nam cupiunt quoque tecta, quibus sub pectore gliscunt
Virtutes aliae. Sed nos simulacra morentur
Florum, celebres quos fecit amabilis, olim,
Virtus, TEMPERIEM morum quae nomine praefert.*

*Hoc Pagasæ, videntur? Alcestis in agmine, vitam
Cuius morte suam sibi coniux repperit olim.
Nunc quoque marmoreis hac illam verba labellis
Edere velle putes. Mea te sanctissime coniux
Fatis eripuit mors accersita, sed illa
Nunc eadem tribuit mihi vitæ munere, serua
Posteritate frui. Comes huic est Icarionis,
Per duo lustra viri coniux errantis amore
Nota: maritalis quae seruans federa lecti,
Sola suos tutata lares, surdè audiit omnes
Auersata procos, vni sua semper Vlyxi.
Ille sed interea ludit: securus amorum
Penelopæ, & Veneris miles Venerisq. puelli
Est ad signa frequens, & nunc latet abditus atra
Vicina in vallis caligine, postera Solis
Vt tibi lux oriens reueget. Nunc adspice tecto
Interiore domus, pictoris ut ingeniosa
Est imitata manus, visenda mole sepulchrum.
Hoc Cariae regi terra, molimine coniux
Magno constituit pia, thyrsos pectus amoris
Saucia, solamen magnum sed inane. Mariti
Namque sui tanquam sitiens, exterritaque aestu
Ceu desiderij magno, permiscuit vnda, &
Obduxit cineres, & viuens facta sepulchrum est
Mortui. At Hippolyti sequitur quam cernis imago*

*Flebilis, in sancta qui dum persistere certat
Lege Pudicitia, refugitq. incesta nouerca
Vota suae, illius male ferali occidit arte,
Turbatis distractus equis: dehinc Virbius esse
Cœpit, & aeterno mactari Diuus honore.*

*Restitit hæc fatus sapiens, vocemq. represit,
At roseo facies Regina offusa colore est
Candida: purpureo ut niueum violauerit ostro
Si quis ebur, vel mixta rosis ut lilia vernant
Candida puniceis, suauis perfusa rubore.
Ipsa etenim iuxta se picta in imagine vidit,
Et comites geminas, quarum altera fluminis Arui
Venerat Hetrusci, latè dominantis alumna,
Antiquo illorum de stemmate creta, leone
Aurato & viridi quibus arma insignia fulgent.*

*Dum Regina sua suspensa in imaginis heret
Adspectu, atq. hic ora sui quoq. picta mariti
Vestigare oculis pergit. Nulla exstat imago
Illius hic, inquit Sapiens, nec querere frustra
Hanc insiste, latet vallis regione propinqua,
Et statua socia est, qui plurima lusit, Ulyxis.
Nec plures opus est, Veneris iam visere porro
Qui domitas habuere faces: lustremus & illos
Sobria qui sicca peregerunt tempora vitæ,
Atq. epulis, donisq. modum posuere Lyæi,
Et ventrem sibi non ventri submittere sese
Prudentes, temerè nihil indulserè salua,
Parua sed affectas recreantia corpore vires.*

*Adspice candenti Pylus de marmore Nestor
Primus in his, potuit leuiter qui tempora longa
Ferre grauis senij, mensa quia margine parua
Contentus, paruoque epulans faciliq. paratu,
Fecit uti sano sibi mens in corpore sana,
Et validi starent animoque & corpore nerui,
Ergo senex Gracos sana plus robore mentis
Fuit, & Iliacas molimine subruit arces
Ingenij mage, quam ferro expugnauit Achilles.*

*Hunc etiam specta qui Rex Lacedæmonis olim
Sobrius & siccus, ciues quoq. viuere paruo
Contentos docuit, cultusq. horrescere molles,
Viueret ut forti sub pectore mascula Virtus.*

*Hic Epaminondas, patriæ quo sospite sospes
Gloria, & extincto patriæ decus occidit unâ.
En saluum ut præfert clypeum, vocemq. videtur
Mittere, SIC MORIENS, inquit, MODO NASCOR AMICI.
Paupere tecto idem tuguri, cultuq. beatus,
Fluxa leues animas capientia munera, semper
Fallacis contempsit heræ, parcusq. loquendi,
Pro re pauca solens fari, sed plurima scire,
Et gerere. His dictis, sero iam vespere pausam
Fecit Aristoteles, cernens Hyperione lapsa
Littus ad Hesperium, biugos succedere Noctis.*

PRÆVIA VENTURI SOLIS.

EGRESSVS cum Regina eiusque comitatu ex Timiditatis palatio, Aristoteles, in clium ascendit, vbi domicilium est Temperantiæ, constructum marmore partim candido, quale Parium, partim roseo, quale Porphyrites marmor Ægyptium, quod rubere ait Plinius c. vii. lib. xxxvi. Duæ præterea statuæ sunt ad portam ipsam vestibuli positæ, sustinentes vtrinque fornicem siue arcum. Quarum illa ex iaspide rubenti est, qualis purpurea iaspis apud Plinium c. ix. lib. xxxvi. Hæc autem ex Pario marmore candore insigni. Prior illa palatij Temperantiæ materia & statua, nempe rosea, valetudinis integræ significationem habet, cuius nota esse consuevit coloris bonitas, tanquam rosa in ore purpurascens: posterior est indicium castitatis. Ac valetudinis quidem statua, coronata cedro est, & amaranto: nam hæc durare possunt, & quasi valere diutissimè. Castitatis autem statua ferto ex oleæ myrtique ramulis implicato, redimita est. Non temere. Nam de Castitate nunc Aristoteli sermo est, non tam illa virginali, quam ea quæ nuptiarum & matrimonij propria est. Est autem oliua castitati amica, itaque sacra Mineruæ: Myrtus verò arbor est Veneris. Arbores autem hæ, cognatione quasi naturæ, quam *συμπάθειαν* Græci vocant, arctissimè tenentur, vt est apud Theophrastum c. xvi. lib. iii. de causis stirpium. Qui cum dixisset, Oleam & Myrtum esse amicas, deinde subiungit. *τὰς τε ῥίζας συμπλέκεαζ Φησι τῶν δένδρων Ανδροτίων, καὶ τὰς ἔμυρρίνης ῥαβδδους φύεαζ διὰ τῶν ἀχρεμόνων τῆς ἐλαίας.* Quod Latine interpretor. *Nā & radices earū implicari ait Androtio, & myrti ramulos inter oleæ ramos & quasi tabulata, inrepere.* Cōsociatis igitur oleæ Myrtique ramis, castitas maritalis aptissimè coronata est, in qua & pudicitia & Veneri locus est. Valetudinis autem & pudicitia statuis ornatum est Temperantiæ limen, vt primo statim ad spectu planum fieret, abstinentia in cibis, sobrietate in potionibus, & pudicitia siue castitate, integram valetudinem & florentem diutissimè conseruari. Easque laudes qui habent, his viridis & honorata contingit

- A. Palatium Temperantiæ.
 B. Statua Temperantiæ cum corona ex amaranto & vitice.
 C. Effigies Bacchi vincti & adligati, nota Temperantiæ refrenantis voluptates saliuæ.
 D. Venus & Cupido vincti, nota Temperantiæ coërcentis libidinem.
 E. Cedrus arbor, nota durationis & valetudinis.
 F. Vitex siue *ἀμνος*, nota castitatis.
 G. Aristoteles.
 H. Regina Margarita, Galliæ regis F. Sabaudiæ principis coniux.

senectus: contráque, vt inquit M. Cicero *libidinosa & intemperans adolescentia, effærum corpus tradit senectuti.*

QVA PVLCHRIOR VLLA VIX ALIA.

Temperantiam virtutem esse ait præstantissimam. Est enim hæc virtus conseruatric prudentiæ, eaque dignitas in ipso nomine significatur. Dicta enim à Græcis temperantia σωφροσύνη, tanquam ἑξοσα τιῶν φρόνων, id est *conseruans prudentiam*, vt est apud Aristotelem ipsum cap. v. lib. vi. ad Nicom. Eaque mente Plato in Cratylo σωφροσύνη, id est temperantiam, esse dixit σωτηρίαν τῆς φρονήσεως, siue *conseruationem prudentiæ*: Et Iamblichus eam ex Homeri sententia esse ait, quasi σῶσαι φρόνοις, siue *saluam & incolumem prudentiam*. Et Hierax philosophus eandem esse ait τήρησι καὶ σωτηρίαι τῆς φρονήσεως, id est, *custodiam & conseruationem prudentiæ*. Et interpres Euripidi in Hippolytum, hanc ait esse *virtutem ἢ ἑξομωτὰς φρένας*, siue *qua conseruamus mentem*. Stobæus sermone xxxvii.

CINGIT EI MYRTO PAPHIA, &c.

Oliua castitatis amica, tantopere quidem vt à scriptoribus rei rusticæ proditum sit, lætius eam prouenire ac vberiolem fieri, si pueri, & puellæ castæ quotannis baccam eius legerint. Sic enim à Florentino commemoratum est in Geoponicis lib. ix. & repetitum à Palladio Rutilio Tit. vi. lib. i. de re rust. Myrtus autem arbor Veneris, Pausanias in Eliacis lib. ii. ῥόδον καὶ μυρσίην Αφροδίτης ἱερὰ εἶναι, καὶ οἰκεία τῷ εἰς κάλλος λόγῳ, id est, *Rosam & Myrtum esse stirpes Veneri sacras, proprièque attinere ad rationem pulchritudinis &c.* Eademque Seruius ad ii. Georg. & Æneid. v.

SEDET HIC VESTALI SCHEMATE VIRTVS.

In area ipsa simulacrum sedet Temperantiæ, specie, figuráq. virginis vestalis, sed coronatæ floreo ferto, & dextra lychnum tenens, læua agnum. Hæc enim Virtus florentes seruat, lucémque rationis puriorem & castos ac pudicos facit. Ergo & sedet à dextra eius Bacchus vinclis constrictus, à læua Venus & Cupido. Ipsius verò Temperantiæ sedem opacant cedrus & vitex. Cedrus nota durationis incorruptæ, vt res populariter nota est: vitex autem castitatis & Pudicitæ, nam reprimere creditur Venerem. Dioscorides cap. cxxxvi. lib. i. Plinius cap. ix. lib. xxiv. Ælian. de animalib. c. xxvi. lib. ix. Etymologista in Πάμνος. Hinc etiam vitici nomen Græcè, vt ἀγρός diceretur.

SED PLVRIMA IN IPSIS PORTICIBVS.

Paucis nunc Aristoteles temperantiæ vim exprimit, eiusque materiam declarat, nempe illam versari in voluptatibus iis refrenandis, quæ vel ex sapore vel tactu percipiuntur. His enim voluptatibus deleniti atque corrupti, propriè dicuntur intemperantes. Causam expressit Aristoteles Probl. ii. & vii. Partis xxxix. nimirum, quia, inquit, ad trectatio, & corporis titillationes, cum bestiis homini magis communes, quam
vllō

ullo alio sensu perceptæ voluptates. Harum igitur voluptatum genus nunc infamat Aristoteles, ac docet quibus propter earum operam malis, homines conflictentur. Nam & mentis aciem, & rationis rectæ siue prudentiæ lumen præstinguunt, & famæ vulnus infligunt, & inertiae mancipatos homines tenent, & *ad incitas*, vt aiunt, siue angustias rei familiaris, & mendicitatem deducunt, & vt paucis multa complectamur, hominem exuere cogunt ex homine, siue homines tanquam Circeæ potione, conuertunt in belluas. Præsertim autem illæ quæ percipiuntur tactu voluptates, nocentes ac pestiferæ sunt, hominemque de gradu mentis deiectum, deprimunt infra tardæ languidæque pecudis conditionem, vt non minus sanctè quam ornatè & copiosè demonstrauit Lactantius Firmianus c. xxiii. lib. vi.

NEC VERO EFFIGIES TANTVM.

Non temperantes, solum sed & aliarum virtutum compotes in hoc Temperantiæ palatio esse ait, innuens omnium & animi & mentis, siue & actionis & cognitionis virtutum quasi solum ac fundamentum esse Temperantiam.

HOC PAGASÆA VIDEN' ALCESTIS IN AGMINE.

Ingressus iam Aristoteles cum Regina in palatium Temperantiæ, pergit porro ei demonstrare statuas illorum qui pudicè ac pudenter vitam egerunt. Qualis Admetus olim Thessaliæ rex, eiusque coniux Alcestis, quæ nemine ciuium ac ne parentibus quidem ipsis pro salute principis ad mortem sese offerentibus, ipsa id vltro expetiuit. De quo argumento tragedia exstat Euripidi, & narrauit Ioannes Tzetzes historia LIII. Chiliad. II. Sed refellit hæc omnia Palæphatus.

COMES HVIC EST ICARIOTIS.

Altera statua est Penelopæ, cuius pudorem ac pudicitiam, & Homerus, & omnes deinde Homeri vestigiis ingressi poetæ, mirificis in cælum laudibus extulerunt. Longissimè tamen ab his diuersa interpres Theocriti narrauit in eclogam VII. & Seruius in ecl. Virgilij II. Acro in epist. II. à quibus non dissentit M. Cicero, qui lib. II. de nat. Deor. ex Mercurij cū Penelopa congressu natū esse ait Pana, Idemque à Plutarcho attingitur lib. de inter. oraculorum Iulianus etiam Cæsar in epistola ad Callixenā πῶ Πηνελόπειν, inquit, ἐπαυμένην χεδὸν ὑπὸ πάντων ἐπὶ τῇ φιλαδρίᾳ, id est, *Penelopam pænè ab omnib. laudatam quasi amantiſsimam viri. χεδὸν* siue pænè dixit, nō nescius, multos huic de castitate Penelopes opinioni reclamare. Et L. Seneca epist. xxci. quasi rem dubiam posuit plenamq. controuersiæ. *Quid inquiris*, inquit, *an Penelope impudica fuerit, an verba sæculo suo dederit?* Plane autem quasi omnium pro corū amica potius, quam cuiusquam inimica fuerit, eam inrisit auctor, siue auctores illi potius, obscœni carminis, quod Virgilij Maronis castissimo poemati tanquam regiis rectis pulcherrimè *calatis & laqueatis* cloaca, subiūgitur. Pausanias quoq. in Arcadicis siue lib. I. x. traditum esse ait à Mantineis, Vlyxem cum is à Troia reuertisset, Penelopæ nunciū remisisse, quod suspecta esset nomine adulterij. Itaq. Lacedæmonem eam reuertisse, ac inde Mantineā ve-

nisse, vbi & è vita excefferit. Et Lycophron in Alexandra sic Penelopam depingit.

ἢ δὲ Βασάρῃ
Σειμῶς καὶ Ἰφίτου καὶ Ἰφίτου δόμους.

Sed Bassara

Virosa & impotens, exhauriet domum.

Quem in locum adnotavit interpres Ifacius, Durin Samium in scriptis reliquisse, Penelopen ita in procos omnes piam fuisse, vt illi fratres eius essent, ipsa omnium soror. Sed pergamus sanè ad alia, neque cogamus poëtas quasi ad iuratos iudices, pro testimonio verum dicere.

ILLE SED INTEREA LV DIT.

Ait non esse in eisdem sedibus aut regione Temperantiæ Vlyxem, sed in valle tenebrosa Intemperantiæ: respiciens eò, quod Vlyxem Calypsonis & Circe, aliarumque amoribus poëta infamarunt, vt patebit die sequenti.

NVNC ADSPICE TECTO INTERIORE DOMVS.

Artemisia coniux Mausoli, quem Cariaæ terræ regem fuisse aiunt, melius quàm alij Satrapam, siue magni regis præfectum, vt patet oratione Demosth. de Rhodiorum libertate, & commentario in eam Vlpiani. Hæc viro extincto, præ magnitudine desiderij cum ossa eius & cineres contusa in puluerem, & aquæ indita sic tanquam siriens obbibisset: sepulchrum præterea vel fanum ei fecit tanta magnificentia & sumtu, vt inter opera orbis terræ prodigiosa numeretur. Hoc ita multi narrarunt, vt indiligentia videri possit in re tam vulgari esse diligentem. Illud non alienum fuerit paucis adiungere, quod à Græcis nonnullis vt Theopompo apud Suidam, proditum est, & tangit quoq. Geographus lib. xiv. Artemisiam magnitudine mæroris confectam & luctu, contabuisse.

AT HIPPOLYTI SEQVITVR, &c.

Hippolytus insigni castitate, filius Thesei Atheniensium regis, cum decreuisset nunquam se Venere vlla contaminare, ac nouerca deinde complexum eius amore inflammata peteret, constantissimè recusauit. Atque hoc etiam argumento, in manibus est tragædia Euripidi Græca. Hippolytus coronatus, & Latina item alia L. Senecæ. Per similes de adolescentis Comminij castitate, apud Plutarch. narratio est in Parallelis.

RESTITIT HÆC FATVS SAPIENS.

Cum auctor in palatio Temperantiæ, dignum Reginae pro singulari eius ac perpetua totius vitæ castitate locum assignare vellet, inter alias eiusdè ætatis insigni castitate Heroinas, Aristotelè his dictis conticuisse ait, quoniam hoc ipso tempore in atrio illo, Regina pænè viam ac spirantem oris sui adspexit imaginem, & præ modestia erubuit. Est autem hæc illa Reginae imago, quam à principio libri auctor dixit à Zeuxide,

pingendi ac diuinandi artifice in atrio Temperantiæ depictam fuisse, in eaque Regnam ab Aristotele agnitam esse, cum primum ad veri ciuitatem adpropinquauit, vt intromitteretur.

ET COMITES GEMINAS.

Intelligi vult comites Reginae puellas honestissimis familiis natas, quibus cum Regina plurimum delectaretur, eas potissimum ex omni suo comitatu socias tunc sibi adiunxit, huiusce ad virtutem ac beatitudinem perfectionis. Harum altera Philiberta Scffelia, filia Marchionis Camerae: altera Petri Tornaboni filia, quam habet in matrimonio Iulianus DELBENE, eques ordinis D. Mauricij & Lazari, filius auctoris huiusce operis.

NULLA EXSTAT IMAGO ILLIVS HIC.

Virtutum laudatio & vitiorum reprehensio, poeticae pene propria est materies, vt ex Aristotelis lib. de poetica licet intelligi, & oratione Maximi Tyrij, qua laudauit poetica. Quare cum auctor Temperantiæ nomine complures ætatis suæ homines non fictè aut fallaciter, sed verè sapienterque dilaudauerit, nunc quoniam in ipsa veri ciuitate constitutus est, in qua non modo falsi aliquid proferre, sed etiam veri vel tantillum silentio dissimulare scelus nefarium est, ignoscent æ qui lectores, si apertè palamque & liberè nonnullos qui memoria ipsius non castissimè vixerunt à Temperantiæ castris exclusit, non mehercle contumeliæ causa, sed quoniam ita lex operis quædam ab eo suscepti, poscere videbatur. Hisce auctor iucundè sanè, quasi illud in sacris olim præconis voce vsurpatum dixit, *Exesto*, & à Temperantiæ sedibus ablegauit eos, in vallem Intemperantiæ, perinde vt pastor ille apud Theocritum Ecl. i. Venerem ipsam à tuguriolo, regno suo, longè abesse iubet gentium, *Abi*, inquit, *in Idam*, *abi in complexus Anchisæ*.

ἔρπε ποτ' Ἰδαν

Ἐρπε ποτ' Ἀρχίσταν. Itaque inducitur nunc Aristoteles admonens Regnam, ne frustra multam operam ponere velit in requirenda sui viri Emanuelis Philiberti imagine. In palatio enim illam depictam esse Intemperantiæ, propter imaginem Vlyxis, vt die sequenti patebit.

ADSPICE CANDENTI.

Positis multorum exemplis, qui domitas habuerunt libidines, nunc Aristoteles de statuis adiungit eorum qui parce, abstinenter sobrièque vixerunt, vt Nestor ille *triseclisenex*, & *dulcioriloquus* dictus à Poeta Næ-A. Gel. c. vii. lib. xix. De huius enim frugalitate, non difficulter coniectura fieri potest ex his quæ Homerus Iliad. lib. xi. narrauit, vbi ancilla Nestoris Hecamede, Arsinoi filia, mensam ei adponit, non epulis exquisitissimis exstructam, sed modico & pertenui adparatu. Hic enim epularum ei adpositarum quasi index ab Homero describitur. Cœnæ caput,

capiti nomen debentia cape.

Accessit fauus mellis, & panis. O mensam regalem, qualem nunc sit, non dicam, *munifici gregario*, sed fossori aut caprimulgo adponeres, vitam sibi præ tanta victus parsimonia & asperitate, vitalem non esse proquiraretur. Sed Nestori tamen ea victus moderatio ac tenuitas, vt inquit iam Aristoteles, & vitam diutissimè propagauit, & mentis aciem ita indidit acrem, vt ipse consiliis suis citius quàm Achilles armis, Troiam cepisse videatur, sapiensque apud Homerum Agamemnonis exclamatio sit optantis decem, vt ipse loquitur, *συμφερόμους*, id est *consiliarios* Nestoris haud dissimiles, breui enim futurum vt talium virorum consiliis, Troia excinderetur.

HVNC ETIAM SPECTA.

Lycurgus non ipse tantum frugi ac sobrius, sed Lacedemoniis etiam suis auctor vitæ sobriæ & frugalis. Acres autem siue acriter intelligentes abstemij, vt Lycurgus ille alter Thraciæ rex. De quo Virg. in iii. Georg.

PARCVSQUE LOQVENDI.

Attingit Spinthari Tarentini hominis dictum illud commemorabile, de Thebano Epaminonda Græciæ facilè principe, qui cum ei vsus magnus & consuetudo intercesserat. *Μηδενί που τὸν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπων ἐν τετυχημένῳ μήτε πλείονα γινώσκοντι, μήτε ἐλάττωνα φηγγόμενον*, id est *Neminem in omni vita sibi videre contigisse hominem, qui & plura sciret, & pauciora loqueretur*. Sic enim à Plutarcho expressum est in lib. de genio Socratis, & lib. de ratione audiendi. De frugalitate autem Epaminondæ, & voluntaria paupertate, Plutarchus in Pelopida narrauit, & multa in lib. de genio Socratis, & in apophtegmatibus Epaminondæ. Æmilius item Probus in vita eius. Ælianus in variis cap. v. lib. v. Ioannes Grammaticus historia cccxlii. Chiliad x. & alij sexcenti, quos recensere omnes ambitiosum potius quàm vtile aut elegans videretur.

DIES OCTAVVS, IN
QVO DE INTEMPE-
RANTIA.

LINQVEBAT vetuli surgens Aurora cubile
Non inuita viri, Solem de more precari
Cæpit Aristoteles. Sol, dixit, lucida mundi
Temperies, tua nunc si aliàs optabilis unquam
Præuia lux nobis. Vallem lustrare scelestam
Ingredimur, sedes ubi spurcas ipsa locauit,

Squallentiq. Intemperies se iactat in aula.

*Sic ait, & vallis nebulæ vellere operta,
Transit in aduersum limen, dehinc ordine pandit
Singula Regina; Sole irradiante parumper,
Et retegente omnes latebrosa in valle recessus.*

*Ecce forum primo venales limine merces
Inquit, habens Veneris, variâsq. cupedinis artes,
Inlecebrâsq. omnes, fucos, mangonia formæ,
Fercula regifico luxu, carchesia Bacchi
Nectari & ambrosia summi Iouis amula: postes
Ornati Venerisq. rosa, Bacchiq. corymbis.*

*Adspice liuenti hanc aram de marmore: pallens
Hic Intemperies sedet, illi dexter Iacchus,
Nebride succinctus, redimitus tempora sero
Ex hederis, thyrsóq. nitens, sua pocula miscet:
Aliger à læua Veneris puer, oscula figit.
In faciem effigiati omnes pallore virentem,
Ut soliti Venus & vinum quos fregit, in omnesq.
Artus se insinuans languore oppressit inertem.
Umbram ara hinc faciunt platanus genialis, & inde
Vertice baccifero Veneri gratissima Myrtus.*

*Ante pedes illis prostrata in limine primo
Recta, nefas, Ratio est, pedibus quam proterit omne
Uulgus in hæc penetrans se tecta furenter: at illi
Sæuius insultant, quos ardens purpura vestit,
Diuitie quibus, & faciendi impune potestas
Quidlibet, adsiduè tacito sub pectore dictant
Plurima, quæ fieri Rationis formula recta,
Et prohibet turpi reuocans à limine virtus.*

*Sic fatus Senior monuit penetrare volentes
Reginam & comites: Premere hanc in limine vestris
Effigiem pedibus sit cautio, dixit, & ultra
Ardua suspenso vestigia ponite gressu.*

*Iamq. aditu primi superato liminis, ingens
Porticus à læua, dextra inremeabilis error,
Et Labyrinthæa cacum vertigine tectum,
Ingressis patuit. Prius hoc lustrabimus inquit,
Dius Aristoteles, tecti penetrabile dolosi.*

*En Labyrinthæis non est in flexibus illis,
Dadaleo veluti Minois carcere taurus:
Agmina sed volucris percussit arundine pectus*

Quorum cæcus Amor. Valet aucupis arte Cupido.

*Captat aues auceps, amittesque & retia tendens:
Aut pedicis fallit, visciue volumine tectis
Tangit arundinibus: sed in hanc magis exserit artes,
Corporis egregij si qua, & prædiuite penna
Uellere conspicua est, & versicoloribus alis:
Sic amor est. Humili non tam de plebe gregales
Captare & capere insuenit, quàm murice & auro
Fulgentes proceres. Hæc illi maxima præda est.*

*Ille viden' Troiam ut caperet qui maior Atrides
Venerat, est captus flauæ Bryseidis aura,
Quam domino rapuit seruam male-sanus Achilli.
Ut gremio mentum mentemq. fouentis amica
Deposuit; fortis Veneri, contendere dictis
Strenuus Æacida: belli in certamina segnis.
Parte alia furit Æacides, spoliatus amica,
Et sedet ante rates, proiectis casside & hasta
Flebilis, & citharæ strepitu solatur amorem.
Sicuti cornuto victus certamine taurus,
Formosa iunice piger postquam excidit, abdit
Se latebris mærens, & sola per auia fertur.*

*Nec procul hinc Circa fruitur, dare cautus Amori
Uulpio Sisyphides ludum, sollersq. alieni
Cultor agri, proprium sine cultu deserit aruum;
Et furit, interea dum sicca & sobria curat
Penelopea domi: versa vice filia Solis
Æolida male-fida suo, fert sacra sacerdos
Multiuagæ Veneri, sociisq. indulget Ulyxi,
Extremoque sui satiatus nectare amoris,
Vertit in ora suum, & turpi grunnire subegit
Conclusos in hara. Sic olim pastor Vlyxes
Qui sapiens populi, mutata est sorte subulcus.*

*Impulsi in Veneris cœnum, prouoluere porro
Sic gaudent se deinde, sives ut corpus olentis
Obscæna cupiunt mersare voragine lama.*

*Fortè sed & dubites Labyrinthi quale recessu
Interiore illud specus inletabile, pigra
Stant ubi circum aura, & picea caligine calum,
Quò neque nunc, præter solitum rutilantia Phæbi
Ora suum penetrare diem potuère, sed horret
Sic media sub luce, velut nox incubet alis*

*Intempeſta. Luto fictas habet angulus ille
Uulgiuaga Veneris neptes, popularia quondam
Coniugia, ut Phrynas, ut Laides, hoc genus omne.*

*Vix ea fatuus erat, Regina exterrita lauo
Omne, reſſitq. retrò veſtigia, & illam
Abſiſtens procul eſt animo exſecrata mephitin.*

*Iamq. poli medium tranſcendens Cynthius axem,
Declives agitabat equos, cum cetera pergens
Exſequi Ariſtoteles, Spaciis ne excludar iniquis,
Porticus ad laenam ſupereſt, hanc viſere tempus,
Ut porro ſpectemus, ait, quos illa reſſu
Continet effigies: non eſt hac ganea quanquam
Multum digna oculis qua perluftratur honeſtis.
Namq. ſuo hi Baccho fidi Cereriq. clientes,
In ſe dum properant inuergere ſæpe liquores
Vitigenilatices, crebrisq. madere culullis,
Exſtinxere facem rectæ Rationis, & ipſos
Fecerunt hebetes ad vitæ munia ſenſus.*

*Aut epulis auidi nimium incubuere paratis,
Atq. gula preſſi ſæua ditione furentis,
Non unquam celo potuere ad tollere mentem.*

*Adſpice purpurei longo ſtant ordine reges,
Omnes pampinea redimiti tempora fronde,
Laſciue aut teneris hederæ ora ſuperba corymbis
Umbrati. Ante omnes videntur? hic Dionyſius olim
Sicania dominus, ſæuâq. tyrannide princeps.
Nunc etiam ſitire merum, ſitire cruorem
Dixeris, in vultu tanta ebrietatis imago
Et crudi ſpecies animi ſedet. Adſpice iuxtim
Dictus Alexander quondam meus, & mea doctus
Dicta ſequi, & rectæ rationis viuere lege.*

*Idem poſtquam aſia populos & regna ſubegit,
Omnia ceu rapidi peruadens fulminis alis,
Temperie, dominâque procul Ratione valere
Iuſſa, deliciis totum ſe immerſit, & inter
Agmina mæcharum, ſcurras, mollisq. clienteis
Baſſarei, didicit bacchari, & ſtertere multo
Depositus vini certamine. Cantharus illi
Pro clypeo, ſcaphium galeæ ſucceſſit, equina
Florea ſerta, iuba, ſuprema in caſſide pinnaſ
Ingentes, niueas, ſolita diſtinguere tractu*

*Puniceo : didicit geniales dextera talos
 Vibrare , & Venerem iacere , hastas strenua quondam
 Hostis in aduersi pectus torquere , rigensq.
 Palliolo malaco , cecit lorica : vicemq.
 Bucephali , torus expleuit de flore beato
 Fartus Acidalia , & nocturna in bella paratus.
 Sic Bacchi & Paphia factus de principe seruus,
 Obruit assiduo Rationem flumine vini , &
 Militia Veneris : vitio non deditus vni.
 Tanto saepe magis felici sidere fossor,
 Quam rex aut fatuus , dias in luminis oras
 Editur . Ecce alij reges multi atq. tetrarcha ,
 Cypridis aduersum specus hoc inamabile , limis
 Suauiter vsurpant oculis . Amor omnibus idem .*

*Iamque aderat Vesper solito sufflamine linguam,
 Offusisq. oculos tenebris vincire paratus,
 Cum propero Sapiens hac nobis edidit ore .*

*Vltima nunc est meta super : Lustratio spurci
 Illius ecce antri , tenebris vbi vulgus opertum
 Arte voratrina certat , studioq. bibendi
 Censetur , superare ipsas non segne crocutas
 Ingluue , aut rapidis Stymphalidas unguibus acres,
 Ventris proluvie spurcas , & ponè fluentes
 Turpiter : at calices eadem plebecula siccant
 Innumeros numero , & Lenai flumine mentem
 Obruit insano , ac velut alta in dolia longus
 Deciderit serpens , bibit ac vomit . Eminent illo
 Agmine Aristippus quasi dux & signifer , & quis,
 Quotquot sunt , natus Vertumnis : callidus omnes
 Sape chameleo uti , variata pelle colores
 Induere . Huic positum hoc leue sicco è pumice signum est .*

*Ponè Philoxenus hunc sequitur , gruis improbus olim
 Poscere qui solitus longissima colla , salina
 Longius in longo ut fluitarent gutture grate.
 Sunt alij deinceps , Epicurus cum grege multo,
 Insipiens quos edocuit sapientia cursum
 Flectere de meta Virtutis , & aspera primo
 Illius intrantes mordentia limine , longè
 Omen ut aduersum fugere , adproperare Voluptas
 Quo lenociniis animum vocat , improba Siren.
 Hanc summam esse boni , Virtutes nomina tantum :*

*Extra quàm Venus & Venter quod dicitur, honestum
Essenihil: cum corporea quoq. mole perire
Socratis & suis aequè animam. Furor impius ille,
Perdidit innumeros lymphatis mentibus olim,
Atq. hodie perdit, quamquam sub lumine Veri
Perspicuo magis, & cæli adspirantibus auris.*

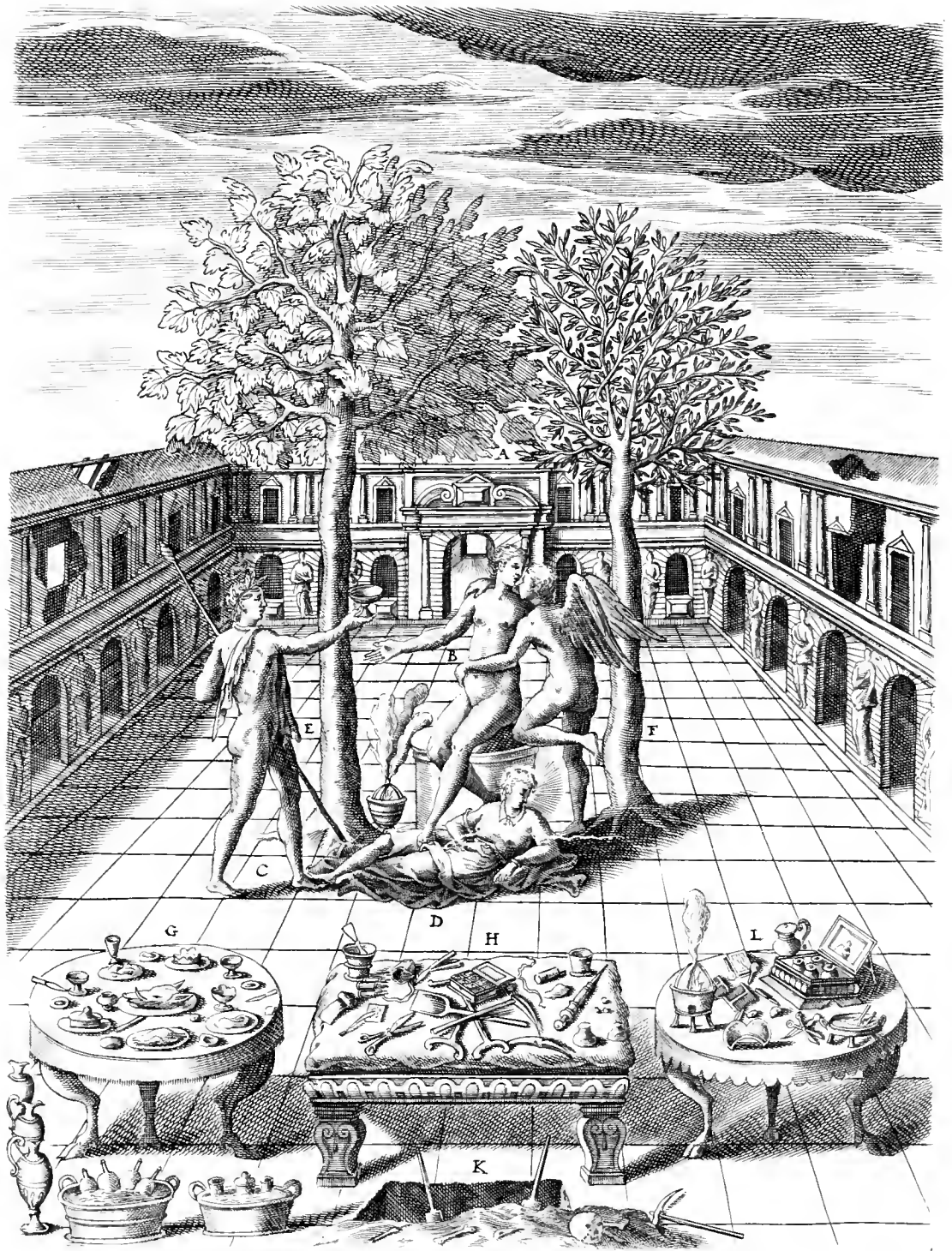
*Sic fatus Senior, iam præcipitante diei
Littus ad Hesperium supremo lumine, transit
Vallis in aduersæ regionem, limite cæco
Sub terra. Ingressis domus hic adparuit ingens,
Clusâq. sollicitè clathris, atq. obiuce crebro.
Nulla ibi comparent hominum vestigia clusas
Ante fores, steriles circum agri, & sentibus hirti.
Inclusos ibi tum magno clamore vocamus,
Pulsamusque fores saxis, cubito, pede. Frustra.
Nemo audit, tanto aut strepitu excitus ostia pandit.*

*Ergo velut nullis habitatas linquimus ades,
Oppressisue stupore graui, aut torpere veterno
Adsuetis, velut hiberno sub sidere glres.*

SOL, DIXIT, LUCIDA MVNDI TEMPERIES.

Cum virtuti, cuius quidem locus ac regio semper media est, & semper vitiiis, quæ virtutis quasi metam aut deserunt, aut transcendunt, eadem subiecta sit materies, nempe adpetitus ac perturbationes animi: sapienter intellexit auctor sibi licere domicilia virtutibus ac vitiiis eadem materia structurâque ponere, variatis tantum ac mutatis eorum statuis & imaginibus, referentibus speciem ac similitudinem eorum, qui fuere olim aut hodièque sunt virtutum illarum aut vitiorum habitu insigniti.

Egressus igitur octauo nunc profectionis suæ die ex palatio Temperantiæ, per læuam atriij portam Aristoteles, descendit in subiectam vallem, vbi regio & domus est Intemperantiæ. Huius ante ipsum vestibulum & limen, aream depingit latissimè patentem, vbi venale propositum sit omne genus epularum, potionum, deliciarum, odorum, quibus illecebris & lenociniis tracti homines, deinde Veneris ac saporis voluptatibus arctissimè irretiti tenentur. Limen verò ipsum intransibibus, ara se offert, in qua sedes Intemperantiæ sub specie figurâq. Veneris. Iuxta sunt statuæ, hinc Bacchi, inde Cupidinis. Ante statuarum pedes proiecta rationis effigies, vt quasi inferius portæ limen, pedibus introeuntium proteratur. Nam serui Intemperantiæ & cliètes proterunt & conculcant rationem, quidni? vt dominæ suæ gratificentur

- A. Intemperantiæ palatium, structura eiusdem modi qua illud Temperantiæ, sed caducum & ruinis deforme.
- B. Effigies Intemperantiæ quam Cupido suauiatur F.
- C. Bacchus pocillans quasi heræ suæ Intemperantiæ.
- D. Recta Ratio quam Intemperantia pedibus subiectam habet, & quasi contentim conterit.
- E. Platanus ingens huic choro umbram faciens.
- F. Myrtus arbor sacra Veneri.
- G. Adparatus Gulæ.
- H. Adparatus & instrumenta curandis morbis, gula crapulâq. contractis.
- I. Fuci, pigmenta, odores, aliâque inuitamenta Veneris.
- K. Mors voluptatibus accelerata.

quæ rationi & prudentiæ est aduersaria maximè. Illud præterea ex illa rectæ rationis obtrita & conculcaræ specie miserabili colligendum est, libidinosos, impuros, intemperantes animos, tantò minus quàm ex aliis vitiis laborantes, odio & reprehensione carere posse, quod omnium maximè voluntariam atque idcirco turpissimam libidini suæ seruiunt seruitutem. Facilius enim multò est voluptatibus repugnare, quàm dolori, vt iam olim etiam præmonstrauit Aristoteles c. xi. lib. iii. ad Nicom.

His ita expositis, admonet Aristoteles nunc Reginam eiusque comites, vt suspenso Intemperantiæ domum vestigio, introcant, nec inconsideratè pedibus premant abiectam ipso in vestibulo & lumine, Rationem.

INGENS PORTICVS A LÆVA.

Iam explicare ingreditur de vi naturæque Intemperantiæ. In huius enim quasi ludo ad voluptatem eruditos, tam effrenata vi concupiscendi & indomita esse, vt nihil eis in omni vita magis propositum sit, quàm perfrui voluptatibus illis, quæ vel ex tactu vel sapore percipiuntur. Atqui hos natura sensus nobis tradidit, non vt voluptatum fierent ministri & satellites: sed tactum quidem addidit quasi calcar, ad speciei propagationem, gustatum ad indiuidui conseruationem, siue vt homines singuli corpus suum vitamque victu cultuque necessario tuerentur. Veruntamen quoniam hi sensus vegetiores in homine sunt, quàm vllò in genere animantium, eò fieri videmus, vt acrius ac furentius veneris ac saporis titillatione homines, quàm tardæ languidæque pecudes inflamentur. Domicilium verò Intemperantiæ partitus est in haram helluonum, & Labyrinthum amoris: illam à læua posuit, hunc à dextra. Cum enim vitium ventris & gutturis cogat homines, vt Afranij hac in re verbum vsurpemus, *obbrutescere*, meritò gulones in haram auctor conclusit, tanquam sues stolidos ac immundos, sapienterque Homerus Odysea decima cum declarare vellet, vitiosum illud

remigium Ithacensis Vlyssæi

tantum abdomini suo natum fuisse, non laudi & gloriæ, commentus est, Circa veneficiis omnes mutatos fuisse in sues. Labyrinthi verò carcer amoris & libidinosis conuenientissimus est. Causam Lucretij verbis exprimamus licet:

Nam vitare plagas in amoris ne laciamur

Non ita difficile est, quàm captum retibus ipsis

Exire

Neque ambigo quin Labyrinthi specie, à poëtis amoris implicatio proprie declaretur.

VALET AUCVPIS ARTE.

Perquam eleganti vsus allegoria est, in qua inducitur Amor vice aucupis, animi humani specie auium, quarum illæ maiores pennis, purpura

auroq. depictis, vt regum ac procerum, aliæ minores, vt vulgi, quarum alæ unicolores ac nigrae. Viscum dicit blandimenta & inlecebras amoris. Quemadmodum ille apud Plautum ad amicam adolescens

Viscus, inquit, merus vestra est blanditia

Citius autem reges illos & proceres opibus & copiis adfluentes, in amoris blanditiis tanquam visco inherescere ait, quoniam maiores habent ocij ac libidinis opportunitates.

ILLE VIDEN' TROIAM.

Regum vt fortunam, sic Intemperantiam ferè maiorem esse quàm priuatorum, per opportunè ostendit exemplo regum regis ad Troiam Agamemnonis, qui libidine ardens, flagitiosè amicam Bryseidè Achilli eripuit, & amenter illius viri animum offendit, quo vno spes victoriæ nitebatur: Alia parte Achilles, verbo quidem præmium & honorem, re ipsa & veritate amicam sibi ereptam dolens, libidinem suam, & suæ & publicæ dignitati anteponebat, Græcosque ab Hectore opprimi faciliè patitur, vt dolorem suum vlciscatur. Quo loco auctor inlustri comparatione, Achillem fecit tauro similem victo in certamine de iuuenca.

Nam persimile ac geminum illud Agamemnonis & Achillis libidine inflammatorum discidium, pugnae taurorum de iuuenca formosa decertantium. Qualem elegantissimè pugnam Virgilius pinxit lib. III. Georgicorum, & Ouid. principio lib. IX.

NEC PROCVL HINC CIRCA FRVITVR.

Vlyxes cautus ille quidem, sed parum castus, quippe qui neque à Calypsone sibi, neque à Circa & ceteris in peregrinatione illa temperarit. Claudunt vero ei latus non satellites, sed sues, socij nempe eius, quos Circa portionibus suis conuertit in pecudes. Itaque falsissimè in eum lusit auctor, iam illum esse non vt regem maximè decet, populi pastorem, sed subulcum verius.

SOLLERSQ. ALIENI CVLTOR AGRI.

Queri scilicet de Vlyxe suo Penelope potuit, quod de viro suo apud Plautum matrona illa. *Fundum alienum arat, incultum familiarem deserit.* Et vt Theognis olim dixit, ἐχθράρην ἀνδρα μαργόν, ὅς τιώ ἀλλοτείας βέλετ' ἀρουραν ἀρουῶ.

Virum se odisse salacem,

Quisquis arare amens arua aliena cupit.

Sic ἀλλοτείας ἀρούρην alienum arare fundum. Sophocles epigramm. in Euripidem, apud Athenæum lib. XIII.

FORTE SED ET DVBITES.

Adiungit nunc extremum quasi gradum intemperantiæ, importunam scilicet libidinem summæcæniarum vxorum, quas patrui, & εὐθύρρημονες, rusticatim scorta, lupas, meretrices vocant: vrbaniore, vt aulici

& poetæ, amicas aut sorores, Catullus mœchas. His quasi suburræ, assignauit auctor, antrum in extrema labyrinthi parte, in eoque posuit statuas illis, quarum olim domus patuit omnium cupiditati, vt Laidis, vt Phrynes ac similia, quæ sese omnibus peruulgarunt. Sed Regina stabulum hoc lutulentum, impurum, inuisum, quasi malum auspiciū detestata, pedem retulit, in eamque partem regressa est, vbi statuæ principum illorum, quibus olim lupulæ illæ, *summanianæ uxores* siue vt Diocletianus A. loquitur, *mercales uxores* non tam odio fuerunt.

I AM Q. POLI MEDIUM.

Libidinosorum regione lustrata, refugiens à Venæris grege impurissimo Aristoteles, inclinato iam in pomeridianum tempus die restare ait porticum, in qua ceu hara spurcissima, tanquam sues in cœno, voluntantur in cibo & potione, vinolenti siue *bibones*, siue *bibiones*, aut *bibonij*, & illi qui signanter sanè à Latinis, *Helluones*, *gulones*, *gurgites*, *lurcones*, *comedones*, *fagones*, *edones*, *mandones*, *ventres*, *manduci*, *gumia*, *glutones*, *degulatores*, *nominati sunt*. Principe inter hos loco, Aristoteles ponit Dionysium superioris Dionysij Syracusani filium, hominem siue belluam potius, siti ac voracitate insigni. Huic Alexandrum discipulum suum adiungit, de cuius pergræcationibus & vinolentia & quasi cum Baccho ipso, perpotandi certamine, notissimæ historiæ.

CANTHARVS ILLI PRO CLYPEO.

Imitatus est locum Plauti ex Bacchidibus

*Vbi que imponat in manum alius mihi pro cæstu Cantharum,
Pro galca scaphium, pro insigni sit corolla plectilis,
Pro hasta talus, pro lorica malacum capiam pallium
Vbi mihi pro equo lectus detur, &c.*

SUPREMA IN CASSIDE PINNAS.

Sic Plutarchus in Alexandro, galeam eius & pinnis & crista equina insignem fuisse. Ἦν δὲ, inquit, καὶ τὴν κράνους τῆς χαίτης διασπέρτης, ἧς ἐκάλειπον ἐν εἰσηκῆ ἀπὸ τοῦ λευκότητι καὶ μεγάλῃσι θαυμασόν. *Erat & galeæ iubâ insigni, cui utrinq. adstabat pinna, candore & magnitudine miranda, &c.*

TENEBRIS VBI VVLGVS OPERTVM.

Principes in porticu helluationis collocati: plebecula in antro quodam remotiore. Optimè. Nam sordes principum in aperto ac propatulo positæ sunt: priuatorum maculæ latent. In priuatis autem illis gulonibus Aristippus voluptarius philosophus excellit ceteris, item Philoxenus Eryxidis, siue Cytherius, siue Leucadius, aliter enim ab aliis nominatus est: bellissimus homo, qui collum gruis optare solitus fertur, quò diutiùs cibi & potionis suauitate frueretur. De quo iam olim Aristoteles c. ix. lib. iii. ad Nicom. & lib. iii. ad Eudemum Problemate vii. Partis xxix. Athenæus lib. i. & ix. Suidas, alij.

ET PONE FLVENTES TVRPITER.

Imitatio illius Petroniani.

*Tales Herculeæ Stymphalidas arte coactas
Ad calum fugisse reor, pænèq. fluentes
Harpias, cum Phineo maduere veneno
Fallaces epulæ*

Illud, *pænèque fluentes* &c. correxère aliqui *pennàque fluentes*, idq. interpretati, *volantes*, vt Iustus Lipsius Antiquar. lect. c. iix. lib. i. Sed Petronius videtur voluisse, *ponèque fluenta*, pro, fluentes postica parte: ex illo Virgilij de Harpyis, *Turpissima ventris Proluues* Et voluit scilicet Petronius, in *pone* syllabam producere, quam Virgil. corripuit.

CALICES PLEBECVLA SICCAT, &c.

Tangit conuiualem ritum, bibendi ad numerum literarum, quibus scriptum nomen amicæ aut amici.

SVNT ALII DEINCEPS.

Non pessimè pingit coloribus & penicillo suo *Epicuri de grege porcos*. docentes summum bonum esse in corporis iucunda titillatione. De quorum principe Epicuro eleganter sanè M. Cicero Ennij poetæ verbis lib. ii. de natura Deor. *Sed inquit, dum palato quid sit optimum iudicat, cali palatium non suspexit.*

DOMVS HIC AD PARVIT INGENS.

Domicilio Intemperantiæ & partibus eius cognitis, nunc Aristoteles cum Regina in vallem pergit, altera ex parte palatio Temperantiæ oppositam, in eaque ostendit sedem vitij, quod infra Temperantiæ mediocritatem est. Hoc autem, quia proprio vacat nomine, communi ab Aristotele dicitur *ἀναστυρία* siue stupor. Si quis nempe ita sit exensus, siue nullo sensu, ita durus & immanis, vt tanquam stipes aut fungus, neq. doloris morsu, neque titillatione corporis vel tantulum moueatur. Tales quia paucissimi reperiuntur, consideratè auctor ædes huiusce vitij depinxit in recessu & solitudine, ab omni commercio & societate hominum distantes, conuenientèrque adiunxit, pulsatas quidem diu multumque fores, & in clamatos habitatores, vt intromitterent: sed illos neque strepitu, neque clamore vllò excitari potuisse, quippe stupore oppressos, & omni sensu vacantes. Quare occidente iam sole in collem vicinum discesserunt, vt cum sole experrecti, in Magnificentiæ regionem & Liberalitatis proficiscerentur.

D I E S N O N V S , D E
M A G N I F I C E N T I A E T
L I B E R A L I T A T E .

COEPERAT Eo desurgens aequore, lotos
Iungere Phœbus equos: sese in vestigia cœpti
Sermonis Senior referens, adfarier orsus
Reginam est. Oritur Sol, inquit, munere cuius
Lux & vita venit: sed enim præstantior illa

Vita, sui complet Ratio quam luminis aura.
Splendor in hac summus, species pulcherrima, cuius
Visio, mirificos accendere possit amores.

Fulgor enim si Auri tanta dulcedine mentes
Adlicit humanas, vitam ut sine munere tali
Vitalem esse negent, hoc cassos sanguine, manes
Inter, & Orciui numerent in parte peculi:
Esset amabilior quantò, si cognita, Virtus?
Qua sine nil aurum, nisi splendens luce maligna
Atq. insigne lutum. Sola est quam propter honestè
Aurum optes Virtus, quaras, teneasq. paratum.
Sola docet rectè largiri & parcere: sola
Conciliare potest auro decus, & dare partis
Lucem diuitiis. Sic fatus scandere collem,
Cœpit in aduersum Sapiens, ubi surgit ad auras
Lata domus duplici distincta colore: virenti
Marmore pars dextra est, venisque interfluit auri:
Altera stat niueo de marmore, totaq. leui
Argento virgata nitet. Sublime columnis
Surgit marmoreis tectum, simulantibus illos
Qui vel magnificè regalia munera lati,
Aut modicis instructi opibus, tribuère volentes,
Libero uti par est animo, non seruus herili
Ut iussu solitus, mediocria. Limina postquam
Hæc sumus ingressi, & spirantes marmore vultus
De prasino & Pario suspeximus, inclyta partim
Obstupuère oculi tantæ miracula molis:
Partim animos sensu pertentaucère suavi

*Gaudia. Stat medium ramis felicibus arbor,
Complexa impluuij spatium, geminóque minatur
Stipitis in celum fecundo vertice. Dexter
Aurea mala gerens, pleno ceu Copia cornu
Fundit humi, Hesperidum seruata feruntur in hortis
Qualia, & Herculeo pretium cessisse labori:
Laeuus habet nitidos argentea munera flores.*

*Has ita dum statuas, Regina & in arbore fructus
Miratur, taciteq. oculos per singula ducit,
Insolita rerum suspensam in imagine, dictis
Ultro his compellat Sapiens. Quos arbore flores
Cernis in hoc, ait, & fulgentia poma metallo
Diuite, quaq. suo numeroque & tempore, nullo
Concutiente fluunt: quantumq. & quando petenti
Conuenit & danti, sua quisque sub arbore mala
Et flores legit hac. Laeuo sub stipite flores
Accipiunt, quos emerita fiducia laudis
Non ita commendat, sed commiseratio sortis
Humana iuuat. Hic viduas solatur egenteis
Munere, pupillóque aliquis, seniuue tremantis
Quos premit, & graue sollicita curuiscere cogit
Paupertatis onus, quasi magno pondere pressis
Incumbens humeris, offundensq. ora rubore,
Tristitiaq. animos. Patet hic sociale petenti
Hospitium, mensa ieiunis dentibus acri
Instructa hic epulis, & sospita focilat egros
Cura ministeriis, & morbi tadia longi
Sedulitate leuat: male clusi carcere caco
Insontes, aliquo redimuntur munere, fontes
Ipsi etiam inueniunt misera solatia sortis
Hic aliqua, & dotem virgo, quae nubilis olim
Indotata domi residet, sub paupere tecto.
Hi talésq. fluunt laeuo de vertice flores.*

*Aurea sed dextro fluitant sub stipite mala.
Scilicet in dubio Virtus certamine Martis
Cognita, & insignes quos fecit adorea belli,
Donati hinc abeunt, & ouanteis munere vena
Diuitis. Haud minus hi studiis deuota Mineruae
Semper, & ingenuas quos vita exculta per artes
Promouet, accipiunt, etiam maioradaturi,
Si saperent illi, Domina quos riuus inaurat*

*Fortuna liquidus, rerumq. capeffere habenas
 Fusit, & imperij reditus tractare beatos.
 Hinc & sepe frequens magni mercede redemptor
 Abscedit maiore operis ditatus: ab illo
 Artes impluerent nisi munera stipite, nullas
 Scena voluptates dare posset, comica ubique
 Siparia, & tragici caderent aulaa theatri.
 Non epulas festosque dies agitare per vrbes
 Gauderent populi: ruerent celeberrima Diuum
 Fana, neq. exstrueret noua quisquam: thure calere
 Nulla pio, aut sertis halare recentibus ara
 Posset, Magnifico tantum sub pectore Virtus
 Lata valet, tales producit in arbore fructus.*

*Quodq. magis mirere, pluit de vertice leuo
 Arboris, adsidue quasi florum argenteus imber:
 Arboris adsidue dextro de stipite, sponte
 Aurea precipitant viuo quasi flumine, mala.
 Semper enim gemina quantum fluit arbore, tantum
 Summi lex aeterna Iouis iubet vsque renasci.*

*Nec verò aut Borea frigus penetrare sonori
 Ha frondes metuunt: Solisue ardore propinqui
 Torrentur nimio, curantue Canicula quantum
 Cogitet Erigones rabere, & sata sidere diro
 Vrere, rorifluo sed iugiter aere gaudent.*

*Sed nunc has etiam, quas porticus ordine longo
 Explicat hac statuas, duce me cognoscere perge,
 Regia progenies. Princeps hic Phæbus Apollo
 Ipse, & magnifico quasi ductor in agmine. Nullus
 Aequè est magnificus. Vitam mortalibus agris
 Largitur, stellis radios, rebúsque colores
 Innumeros, terris factus, sua gaudia celo.*

*Inferiore gradu positus, quo principe quondam
 Florentes Solymæ. Raram quia fecit in illo
 Cor sapiens, & dextra potens gestamine sceptri
 Mixturam. Hinc gemino celi pro munere gratus,
 Condidit aeterno templum mirabile regi,
 Quod coluere omnes, quâ Sol oriturq. caditq.
 Tale fuisse nihil fasti, nil tale futurum.*

*Hic etiam Regina Carum celeberrima: struxit
 Coniugis erepti quæ tristis amore, sepulchrum
 Nobile Mausoli, vacuo velus aere pendens.*

Possidet haud procul hinc statuam, cognomine dignus
 MAGNI rex Macetum, terra notissimus orbi,
 Magnificè magnis, qua gentes sparsit in omnes
 Et populos, priuásq. domos, ciuésq. merentes
 Muneribus: neq. in hac illi contendere quisquam
 Laude, pote ex facili, mortali semine cretus.
 Innumeri testes, atq. hos non vltimus inter
 Ipse ego. Magnificè nam me illius arca talentis
 Instruxit, facerem qui sumtus, omnia magnò
 Conductis operis, dum per miracula rerum
 Scrutor, & in libros inuenta solòq. salòq.
 Et celo, refero variis animalia formis,
 Ut replicata iuuent seros mea scripta nepotes,
 Atq. legant oculis quasi pictum, singula sese
 Ut moueant, pariant, viuantq. animata: patefcat
 Denique totius nature ut scæna theatri.

Hæc ita narrauit postquam dux noster, ad imam
 Respexit seriem, cupiens quoq. cetera scire
 Regina, atque nouos heroum discere vultus,
 Quos noua mirantur virtutis lumine claros
 Secula magnifica. Dilecti hic ora parentis
 Vidit, & ingemuit, lacrimisq. fluentia tergens
 Lumina, Me miseram, dixit, sum visa videre
 Nunc quoq. magnanimo te pectore suspirantem,
 Ut solitus cum sæua tuis Fortuna reflaret
 Auspiciis, tanti te principe digna retractans
 Consulta imperij. Sed nec prohibere fluentes
 Largi magnifico valuit de pectore riuos,
 Aut facere, ingenuis quin sedes ponere velles
 Artibus aternas, Phæbiq. fouere clientes,
 Sartaq. præstares castæ sua tectæ Mineræ,
 Et noua substrueres, accires denique in orbem
 Inuitans mercede tuum, quos laude madentes
 Ingenij, quamuis alio sub Sole, bearet
 Fausto per populos non inuida murmure Fama:
 Non minus interea magnis Prætoria magnorum,
 Impensis operum strueres cum plurima, leui
 Marmore, gemmatóque auri distincta nitore.
 Quid memorem valide clusuras limite regni
 Hostibus opposuisse tuis? munimine quorum
 Vndique tuta suos etiam nunc Martia fines

*Posteritas colit, externi securam minarum
Orbis, quæ Sol cunq. potest agitare iugales.*

*Hæc Regina ubi sic querula sub voce peregit,
Suscipiens Senior, genuitq. & secula dixit,
Quam fluerent terris felicia, lata fauentis
Premia Fortuna, si respondere labori
Virtutis niueo pateretur stamine fusus
Parca: sed paribus non semper passibus ire
Virtus Forsq. potest. Neque sic tamen abiicit hastas
Debilis, aut misera est, memini ut iam dicere, Virtus.*

*Sed properemus & hæc popularia visere signa,
Porticibus leuis quæ circum lata renident,
Vultisq. illorum referunt, quos lumine recta
Inradians fecit Ratio, ut sine crimine largi,
Res angusta domi quibus est, succurrere vellent,
Et sua perrigere his, subigens quos turpis egestas
Poscere cogit opem: caro sed prima parenti
Altera tutela misera, lacrimabile cuius
Illos prestat onus, fido dehinc dona clienti,
Tertia at hospitibus, quarta his qui sanguine iuncti,
Quincta per adfines sparsa, & postrema per omnes,
Formula quos illis non iunxit ciuica iuris,
Ipsa sed humane iussit miserescere sortis
Conditio, similisque animo sibi fingere casus.
Nec verò hæc alios recipit pulcherrima sedes,
Quam qui distribuunt hæc talia munera lati,
Sicut vina ruunt in apertos flumina riuos.
Ac neq. difficiles sitienti pocula præbent,
Ut puteus, latice atro de gurgite cuius
Hauriat immisso longe molimine restis
Nitaturq. opus est, vrentem qui sibi speret
Inde leuare sitim: neq. sic, velut aggererupto
Pigri stagna lacus, verni sub temporis horam,
Sic temere in lamas spatari, & inhospita tesqua,
Inq. specus tetros, & olentes ire mephites
Quæ paullisper amant, mox turpiter arida squallent,
Nec pisces domino præbent, nec grata vianti
Pocula. Nigrantis putei se habet instar Auarus,
Prodigus in stagni morem effluit: hos media inter
Sunt regione illi, quibus hæc in limina pandit
Sese aditus, qualiq. olim ratione fuere*

*Largiflui, quorum hic simulacra nitentia cernis.
 In primo viden' ut soror hic argentea Phœbi
 Premineat, ductrix velut agmine? Cynthia ipse
 Dux est magnificis: soror eius Cynthia ductrix
 Munificis. Simul hec fatus, simul extulit altè
 Dux oculos calo noster, bigasq. citatas,
 Et nitidam Lune properantis lampada cernens,
 Conticuit, Solis metuens sine lumine fari.*

HOC CASSO SANGVINE.

Tangit adagium vetus, *Pecuniam esse hominibus sanguinem.* Legend. Artemidor. c. xxxv. lib. i. Plutarchus apud Stobæum Serm. ccxxx.

VBI SVRGIT AD AVRAS LÆTA DOMVS.

Magnificentia & Liberalitas virtutes nulla alia re differentes sunt, quàm intentione quasi & remissione largitatis, & feruandi in muneribus decori quadam distinctione. Magnifici namque in muneribus amplis ac splendidis: liberales in modicis & quotidianis feruant decorum. Illi publice magis, hi priuatim largiuntur. Itaque virtus regia magnificentia est, & principis maiestati conueniens, liberalitas autem vulgaris & priuata. Verèque olim Aristoteles dixit c. ii. lib. iv. ad Nicom. homines vitæ splendore magnificos, etiam liberales nominari posse, non autem etiam retro & contra, beneficis & benignis omnibus deberi laudem. magnificentiae. Quanquam igitur hæ virtutes non gradu aliquo tantum aut externa conditione, sed vi naturæque ipsa differunt, tamen propter summam earum cognationem & similitudinem, idem atque vnum eis auctor palatium exædificauit, in duas tamen partes diuisum, quarum altera magnificentiae propria est, altera liberalitatis. Magnificentiae partem ex marmore splendido & virenti effinxit. Aptissime. Nam ut magnificentiae splendor & amplitudo maior est quàm liberalitatis: sic virens Lacedæmonium marmor cæteris hilarius. Sic enim Plinius c. vii. lib. xxx. *pretiosissimi, inquit, generis marmor Lacedæmonium viride cunctisque hilarius.* Viride autem illud marmor quasi interfluentibus auri venis variatum atque distinctum facit, quoniam aurum magnificentiae & splendoris maximum instrumentum est, & principis solius dignitati conueniens. Apage, dicit Alsius aliquis, ergo feneratores perierint: vellem pol quidem, sed tamen auri possessio priuatis cõceditur, publica largitio eius siue sparsio in populum, principi reseruata est. Sic enim Iustinianus Nouella cv. cum dixisset, missilia consulibus, numos argenteos tantum permitti, subiungit: *Nam auri sparsio tanquam propria regie dignitati relinquenda est, cui soli eminentia fortuna, facultatem largitur auri contemnendi: argenti autem mittendi, cuius proximum ab auro pretium est,*

- A. Palatium Magnificentiae & Liberalitatis.
 B. Imago Magnificentiae largientis poma aurea.
 C. Liberalitatis effigies, quae largitur flores argenteos.
 D. Arbor à radice vna duplex instar citri, pars eius dextra malis aureis Magnificentiae onusta est: læua floribus argenteis Liberalitatis.

ceteri consules facultatem habent. Sed & antè Iustinianum, mens eadem Theodosio l. i. C. Theodos. De expens. ludor. Denique sic pro auro tanquam pro imperij nota propria, aut potius tutela & quasi Palladio, principes Romani propugnauère, vt reges Persarum, aliósq. omnes extra orbem Romanum principes absterruerint, vt si fortè aureos nummos cuderent, suam in his imaginem exprimere reformidarint. Nummos argenteos aliorum regum iconiis permisère, suis referuauère aureos, vt summam imperij prerogatiuam. Eaque de re narrans Procopius lib. iii. belli Gothici, solos Francorum reges ait exceptos fuisse, qui bona venia Imperatoris Iustiniani Massiliae & Arelato nummos sua, non principis Romani effigie, aureos signarunt. Liberalitatis verò sedes ac domicilium ex marmore candido est, quale Parium aut Lunense apud Pliniũ c. v. lib. xxxvi. Candoris enim color tenuis & simplex, qualis priuatorum beneficentia & liberalitas. Idque marmor nunc quasi virgatum esse ait argento, quoniam vt Horatius dixit, & nemo nescit, *Vilius argentum est auro.* Benè autem, *letam domum*, harum virtutum dixit. Liberalitatis enim est *διδόναι καὶ ἀπαλλάττειν ἡδέως.* *Dare & sumtum facere libenter.* c. i. lib. iv. ad Nicom. Aptèque & moratè Catull. Epithal. Pelei.

Dona ferunt præ se, declarant gaudia vultu.

Neque disconuenit huic rei, etsi recta originitio non est, illa Isidori. *Liberalem dictum, quia libenter donet, nec murmuret.* Et L. Seneca concinnè c. iii. lib. i. de benefic. *Gratias Deas fingi ridentes, quia promerentium vultus hilares sunt,* &c. Contráque apud eundem c. vii. lib. ii. *Fabius Verrucosus beneficium ab homine duro asperè datum, panem lapidosum vocabat, quem esurienti accipere necessarium sit, esse acerbum,* &c.

LIBERO VTI PAR EST ANIMO.

Dixit, *magnificè regalia munera* &c. tangens Magnificentiae nomen: *libero* autem *animo* &c. respiciens ad Liberalitatis nomen, quæ dicta est, vel quia digna homine libero, vt videri vult interpres Terentij: vel *quia à libero animo profiscitur*; vt L. Seneca c. xxiv. de vita beata.

OBSTUPVERE OCULI.

Ostendit magnificentiae dignitate & amplitudine, homines in admirationem rapi & obstupescere: liberalitatis autem specie adlici amorem & beneuolentiam, vt iam olim declarauit quoq. Aristoteles cap. ii. lib. iv. ad Nicomach.

STAT MEDII SPACIUM.

In communi Magnificentiæ & Liberalitatis quasi impluuió, citri vnus quidem sed geminata species depicta est, vnáque ex parte malorum aureorum copia, vt vetus poëta loquitur incuruiscentis: ex altera vero parte floribus tantum vestita, argenteis, nihilq. habentis nisi frondium ac florum amœnitatem. Qua imagine magnificentia distinguitur à liberalitate. Namque vt flores & folia fructibus, argentum auro: sic libe-

ralitatis munera magnificentiæ largitionibus superantur. Quod autem virtutis vtriusque commune est, vt voluntaria non extorta earum largitio sit, hoc eadem arboris huiusce pictura intelligi licet, quam talem exprimit nunc Aristoteles, vt malis ac floribus, in gremium eorū quos æquum est accipere, per se ipsa ac sua sponte fluat, & quoties opus est. Pari enim ratione, Liberalitatis & Magnificentiæ laude florentis officium est, sua sponte ac voluntate, tali tempore mensuræque largiri, quæ & ipsius, siue dantis, & accipientis rationibus maximè opportuna esse videatur.

HIC VIDVAS SOLATVR EGENTES.

Alia Liberalitatis ac Magnificentiæ distinctio, sumpta ex varietate personarum in quas beneficia conferuntur. In aliis enim Liberalitati, in aliis Magnificentiæ locus est. Liberalitati in priuatos ac tenuissimis opibus homines: Magnificentiæ in lautiores, & qui aliquo sint numero & loco. Ac primum recenset homines tali conditione, vt desiderare possint alienam Liberalitatem & munificentiam, vt viduas mulieres, senes homines, pupillos, & id genus alios, quibus auctor effinxit beneficia dari sub læuo stipite arboris, vnde folia tantum defluunt & flores.

INCUMBENS HUMERIS.

Vt Theognis olim questus

A δειλὴ πένι, ἢ ἐμοῖσι καθήμενῃ ὤμοις

Σῶμα καταχρῶνός τε καὶ νόον ἡμέτερος

Ah mala paupertas, humeris quid tu incuba nostris,

Corpus & ipsum animum, sic mihi turpificas?

AVREA SED DEXTRO.

Altera in arboris parte, siue sub dextro stipite, Magnificentia magnis amplisque præmiis adfcit homines honestos vt scientia militari, aut præclarissimarum artium disciplinis excellentes, ceteraq. exercet, quæ fat perspicuè Poëta ipse commemorat.

SI SAPERENT ILLI.

Si saperent, vt Leo ille nouæ Romæ Imperator cognomento Magnus, qui cum professoribus artium suis, salaria vocato Rationali suo Eunuchō iussisset dari, atque ille vt captus eiusmodi hominum est, submurmurauisset, in milites hanc pecuniam rectius erogari posse. Vtinam verò, inquit, meis temporibus ea contingeret felicitas, quæ militum stipendia in professionum salaria mutaret. Narrat Suidas, & alij.

DOMINÆ FORTVNÆ.

Lusit ad Fortunam Imperij Romani, auream de qua C. Suetonius Galbæ c. iv. Iul. Capitolin. in Pio & in Marco. Æl. Spartianus in Seuero.

SPONTE AVREA PRÆCIPITANT.

Cuius modi spontaneum illud, differit copiosè Aristoteles c. i. lib. iv. Ad Nicom. Benè Arnobius lib. vii. *Bonus auxiliator nunquam rogari se poscit, spontanea semper opitulatione subueniens, &c.*

LEX IOVIS IVBET VSQ. RENASCI.

Tangit præceptum philosophi de Liberalitate ex loco anted. Sic largiendum ne desit copia in posterum etiam benignè faciendi, ne communi proverbio notemur, quo negatur, *Largitio fundum habere*. De quo sapienter Tullius lib. ii. De offic. Quem tamen Lactantius Firmianus locum reprehendit c. xi. lib. iv.

QVAS PORTICVS ORDINE LONGO.

Sequitur descriptio statuarum, ac principio illarum quæ in dextra huiusce palatij parte viris Magnificis positæ sunt. Quoniam vt dextra læuis: sic munificis ac benignis, magnifici excellunt. Atque inter hos ipsos, principem locum Apollo tenet, auri ipsius, quæ Magnificentiaæ suppellex potissima est, omniumque sub Luna rerum procreator & parës. Huic Solomonem adiungit, regem sapientiaæ dignitate amplissimum, à quo illud orbi terræ notissimum, præstati æternæque naturæ templum exædificatum est, præclaræ cuiusdam ac prope singularis opus Magnificentiaæ. Et vnde, inquires, notus Aristoteli Salomo? Hæc aut talia quæ passim hæc Ciuitas habet dubitatem, ad ea remitto, quæ de mortuorum diuinandi peritia dixi die operis secundo.

ÆTERNO TEMPLVM MIRABILE REGI.

Iisdem panè verbis C. Tacitus templum hoc lib. v. historiarum laudauit. *Illic, inquit, immense opulentiaæ templum, &c.* Et Herennio Philoni legatione ad Caium est, *ᾠλισθημότατος καὶ ἑπιφανέστατος νεῶς, εἰς ὃν ἀνατολῆ καὶ δύσεις ἀναβλέπουσιν, ἡλίου ἔσπον παντὸς ἀρχῆσε λάμπων. Templum præ aliis omnib. nobile atq. illustre, in quod orientis & occidentis totius oculi coniecti, quod tanquam sol ipse, vsquequaque lucet, &c.* Etiam Dio Nicænus lib. xxxvii. narrans de Iudæorum religione & sanctimonia, *Ἐνί, inquit, θεῶ νεῶν τε μέγιστον, καὶ ᾠεικαλλέστατον, πλὴν, καὶ ὅσον ἀχανής τε καὶ ἀνώροφος ἦν, ἐξεποίησαν. Vni Deo templum maximum longèq. pulcherrimum excitarunt, nisi quatenus hians & patulum, & sine fastigio est, &c.* Sed quo pacto illud templum patulum? Dixerim, illud, *καὶ ὅσον ἀχανής, &c.* intelligi debere, non de toto templo, sed atrio templi, quæ pars eius quarta, dictaque *atrium gentium*, aut *vestibulum*: quod sine recto fuisse, & quemadmodum sub dio fuerit Iosephus explicat Orig. c. xiv. lib. xv. Et Exscidij c. vii. lib. vi. & contra Apionem lib. ii. Tangitur quoque Ezechielis c. xl. Et quia semel hoc tēplum intrauimus, vnum etiam Cornelij Taciti ex loco antedicto, de structura eius bonum verbum in eo dicamus, qui loco citato, inter cetera templum illud Hierosolymitanum fuisse ait, *intimis clausum*. Quod verbum
nempe

nempe *intimis*, etsi nonnulli, ut Iustus Lipsius v. c. ablegarunt, tamen ipsum è seruitute illa se adlegare velle videtur in ingenuitatem, ac locum pristinum. Templum enim illud *intimis clausum* Cornelius dixit, partes interiores opponens atrio de quo dixi. Eæ partes intimæ sic clausæ, ut vel non omnibus vel paucis, vel vni tantum paterent, ut pinxit non malè Georgius Cedrinus quasi in tabella, compendio historiarum, ex Iosephi ut adparet cap. xiv. lib. v. Exscidij. Templi nempe Hierosolymitani quinque ambitus fuisse. Extimum patuisse omnibus, non Iudæis tantum, sed etiam peregrinis. Hoc scilicet, *atrium gentium* de quo dixi. Alterum Iudæi æquè omnes introibant exclusis tantum exteris. In tertium viri tantum illius gentis admissi. In quartum soli sacerdotes. In sacrarium autem ipsum, ad eiusque aram venire stolis induti illi tantum sacerdotes potuerunt, qui casti essent. In adytum denique summus pontifex stola peculiari amictus, semel quotannis ingrediebatur. Atque hæc omnium intima templi pars sæpe ipso templi nomine afficitur, nimirum propter excellentiam, ut in Macabæorum historia lib. iii. Hæc mea de C. Taciti loco sententia est, quæ si refelli potuerit, tamen iocandi materies non erit, quasi in Veri ciuitate mentiens. Aliud enim mentiri, aliud mendacium dicere. Sed iam missas faciamus *scholicas dapes*, nostri poetæ epulo contenti simus. Exemplum igitur illud sapientissimi regis consideratè auctor posuit, ut ostenderet nihil à magnificentia ipsa fieri posse magnificentius ea largitate, qua diuini nominis amplitudo & gloria inlustratur.

HIC ETIAM REGINA CARVM.

Adiungit statuam Artemisæ, cuius magnificentia spectata in Mausoleo.

POSSIDET HAUD PROCVL HINC STATVAM.

Ex numero quidem virorum fortium sustulit Alexandrum ut meritis est, supra die quinto: sed nunc iustam ei debitamque impertit laudem Magnificentia. Quæ sexcentis facile testimoniis confirmari potuisset, cum orbem terræ splendor eius, tanquam sol ipse compleuerit: sed solerter ab auctore factum est, ut Aristoteles de Alexandri discipuli sui Magnificentia illa commemoraret potissimum, quam ipse tanquam instrumentum habuit scribendæ historiæ de natura animalium. Qua de re Plinius narrauit c. xvi. lib. iix. Athenæus lib. ix. Qui tantos in historiæ illius confectionem & remunerationem Aristotelis, sumtus Alexandrum fecisse ait, ut octingentis ij talentis æstimati sint. Quæ nobis interpretari licet fere quadringenta & octoginta aureorum milia. Quo nunc pretio Philosophiam ipsam, totumque Heliconem, si esset venalis, nemo, ut Plautus loquitur, præstinaret siue emeret.

HÆC ITA NARRAVIT.

Artificioſa transitione leniter ac ſenſim auctor quaſi deſluit ab antiquitatis exemplis ad recentiora , occasione Regina , quæ viſa ibi patris ſui Franciſci primi, inter Magnificentiaſplendore inluſtres, imagine, multiplicem eius magnificentiaſplendore laudem perſtringit breuiter. Sed nulla inter has laudes maior , quam quod *Literarum parens* vno orbis terræ conſenſu , nuncupatus eſt.

SED PROPEREMVS ET HÆC.

Transit Ariſtoteles in laeuam palatij partem , vbi ſtatuaſ illorum qui liberalitate ceteris excelluerunt. Sed quoniam hæc plebeia fere, ac parum inluſtria exempla ſunt, acres ipſæ in vulgari notitia poſita, contentus Ariſtoteles dominam huiuſce ordinis & Reginaſ poſuiſſe Lunam argenti procreatricem , quod liberalitati paulò ante conuenire dixerat, finem facit. Poſuit autem gradus Liberalitatis, quales officiorum olim Romæ. Hos ſic enumerat A. Gellius c. xiii. lib. v. Primi parentes, deinde pupilli tutoribus ſuis, poſt clientes patronis, tum hoſpes hoſpiti. Hinc cognati cognatis, ad finibus ad fines, denique ceteri.

DIES DECIMVS , DE
 PRODIGALITATE, ET INANI
 OSTENTATIONE MAGNI-
 FICENTIAE.

LUTEA puniceos ab Eoſ littore ſurgens
 Aurigabat equos coniux Tithonia, Solis
 Nuncia vicini: Senior ſuſpexit ad ortus,
 Atque ait, atherij dux flamee limitis, effer
 Nunc puro magis ore diem, radióquetenebras

Discute largiſtuo, quibus hac in amabilis horret
 Vallis, vbi ſedes vitiorum biga locauit.

Sic ait & cliui cœpit deſcendere calle,
 Herbido, & in vallem geminis vbi ſimplice tecto
 Atria ſtant vitiiſ. Simul ac penetravit in horum
 Septa pedem Sapiens, Reginaſ farier orſus

*Sic breuiter. Viden' ut deformia tecta ruinis
 Hæc iaceant? dixit. Fuenunt prius integra, & arte
 Non bene structa minus, neq. pauperiore metallo,
 Quàm quas magnifici gemmis auroq. coruscas,
 Largificiue tenent, argento diuite sedes
 Lucentes. Sed enim postquam illas blanda VOLVPTAS
 Et Veneris Bacchiq. cliens maleuada IUVENTVS
 Incoluit, pessum deformibus ire ruinis
 Cæpere. His posita hic statuæ sunt limine primo.
 Dextra viden' facie ridet pellace VOLVPTAS,
 Leua nitet facili socialiter ore IUVENTA.
 Debinc latera his cingunt AMOR & JOCVS & GYLA, semper
 Quos sociare sibi comites EFFVSIO gaudet.*

*Strata iacet miserè transuerso limine diues
 Antea, nunc sed egens, & inani COPIA cornu,
 Et pedibus teritur balatronum intrare volentum.*

*Ipsa sed in summa sedet arbore, flebile dictu,
 Et disperdit opes HERA PRODIGA, deiicit ipsos
 Vertice defringens ramos, atque aurea mala
 Proiicit, & nitidos argentea munera flores,
 Magnifica tantum, Ratio quas recta iubebat,
 Largificaque manu, velut aqua impendere lance,
 In bene promeritos, & premia ponere laudi
 Debita, diuitias. Hæc autem dira Celeno
 Diripit, & quasi de postico limine turpes
 Corporis effundit, contactuq. omnia fædat.*

*Adproperantq. ruuntq. sues, velut agmine facto
 Lenones, scurra, perductores, parasiti,
 Mæche, & aquarioli, balatrones, hoc genus omne,
 Et capiunt, rapiunt: sibi quisq. est proximus ipse,
 Sæq. suamque probè grex improbus, hinc stabilit rem.
 Sicut in excelsa nascentia culmine rupis,
 Soli diripiunt, poma infelicia, corui.*

*Parte alia sedet, ostentans Iactantia, sumtus,
 Sic quasi magnificos, sed inanes, & sibi struxit
 Condignam rutubam, foliis & arundine textam.
 Maximâq. his meriti qui sunt, paruisima donat:
 Paruulâque his tribuit, meriti qui grandia: nullo
 Dilectu, aut trutina recte Rationis, honesti
 Nec finem inspiciens, mediûmve ferire parata:
 Diuitias tantum ostentans. Hæc unica meta,*

*Magnarumq. is fructus opum, placet unicus illi.
 Ergo etiam patinis, magnaq. struice sodales
 Accipit, & magnos facit in proscania sumtus.
 Attica sed, Cereris per pompam, ut virgo canistrum
 Fert: sua transferri ad speciem per compita gestit
 Muricis ardenti fuco vela ebria, sumtus
 Quæ testentur heri magnos locupletis, & ingens
 Scana instrumentum: miseris quæ gloria quondam
 Magna fuit Megaris, in paruo muricis usu.
 Protrahit aut mimum sollers componere, seruos
 Venatum, teretèsq. plagas, venabula, mulos,
 Qui prædam referant, pretio, sed, scilicet, emti
 Ingens corpus apri, populi quæ ante ora stupentis
 Bellua prætereat, ceu sacra fercula pompe.*

*Circum porticibus sed iam spectemus in amplis,
 Hosce parum læta priscos sub imagine reges,
 Insipienter opes vanis qui sumtibus olim
 Adtriuere suas. Quo primus in agmine, trunca
 Effigie, & certo est sine nomine, primus inanes
 Amens Pyramides cœpit qui educere calo.*

*Inde Cheops sequitur regum stultissimus ille,
 Fætiferi quondam Nili, ditione fluenta
 Pinguia qui tenuit: sed dum molitur inani
 Pyramides studio vecors, disperdidit omnes
 Regni diuitias, insanis sumtibus: ipsas
 Denique filiolas, cupide spurcèq. locare
 Nocturnas sollers operas, satis unde diurnis
 Pyramidum merces operis. Amasis comes illi
 Nilipotens aequè, & fatuus rex, plurima stultè
 Qui monumenta struens, magnam destruxit opum vim.*

*Stant alij serie longa quos dicere longum est.
 Hos inter quoq. Romulida. Nero seuus uterq.
 Claudius & Caluus: peior sed utròq. tyrannus
 Caius, atq. alij furiata mente, coactas
 Qui seruire sui, vesanis sumtibus, orbis
 Diuitias, sparsere vagis ceu semina ventis:
 Mox eguere aliis, quasi me conuincere vellent
 Prodigæ, qui dixi, non est manus inclyta regum:
 Atq. iidem quasi pro me causam dicere vellent,
 Omnia diripere, lupus velut acer ouile:
 Prodegisse ut eos nemo contendere posset,*

*Quippe iterum succi plenos, pennisq. renatis
Sublimes aquilas, in celi nubibus alti.*

*Hæc ubi illustravit Senior. Super Ultima, dixit
Area nunc illa est, extremo limite vallis
Quam Regina vides horrere. Inleta locorum,
Hæc facies, varias sedes habet: è quibus illa
Quam vigilax servat custodia, cæca profani
Carceris est domus: hinc patet è regione paratum
Hospitium miseris, quos improba cogit egestas
Poscere opem vita, atque aliena lance foueri,
Hæc aut illa domus, manet indubitata profusis.*

*Parte alia lucus colitur fanumq. Lauerna.
Vicina regione forum crudele superbis
Adsidue feruet, structum undique & undiq. tectis,
Peruigili cura, ieiunis dentibus acres
Hic agitant, qui sua legunt cumulantq. tributa,
In capita, & merces, & fructus aspera, ut olim
Omnibus in tectis crepitans salit horrida grando,
Aspera cum deseruit hiems, & frigora mordent.*

*Scilicet ut miseros & egentes, sic & auaros
Prodigitas facit: effundunt, effusa requirunt
Acrius, & rapiunt, pessum, quò plura dedere.*

Sed grauius rapere est bona, quàm disperdere parta.

*I. Qui sua dilapidant ipsi bona, sunt in amore,
Vinctaque cum multis comedunt patrimonia: solus
Rem partam vigilax veluti draco, servat auarus.*

*II. Est ut consilio sapientis tactus amici
Prodigus, euigilet, referatq. in pristina sese
Quæ male deseruit recti vestigia: crescit
Semper auaritiæ sitis, etsi flumine rerum
Partarum crescente. Sitim ceu potio gignit
Ipsa grauem, turget diro quibus hydrope venter.*

*III. Sape & deterior canis cum aspergitur atas,
Heluo se in gyrum rationis sponte reflectit,
At semper tacite crescit, crescentibus annis
Auri sacra fames, breuior quo semita vitæ
Jam reliqua superest, maiora viatica querens.*

*IV. Ipse nocet sibi, sed non paucis viuit asotus
Commodus: ipse sibi malus est, neq. commodat ulli
Euclio deparcè parcus, bellum facere ipsi
Non segnis Genio. Plura his cum dicere vellet,*

- A. Palatium vitiorum quæ cum Magnificentia & Liberalitate pugnant.
- B. Inanis sumtum ostentatio, vitium, quod Magnificentiæ modum excedit.
- C. Prodigalitas, vitium Liberalitatis modum excedens.
- D. Restrictio Magnificentiæ, vitium non pertingens ad modum Magnificentiæ, pomique & quasi Calabri hospitis dona largiens.
- E. Avaritia, vitium, quod à modo Liberalitatis distat.

*Hesperus ortus erat. Phœbique sub æquore mersa
Lampade, conspiciens Noctis procedere bigas
Conticuit Senior, factoque hîc sine quieuit.*

LVCIDA PVNICEOS.

DECIMO die, postquam depinxit speciem orientis solis Aristoteles, de palatio Liberalitatis & Magnificentiae transit in vallem à læua manu, quàm duo vitia incolunt, prodigalitas, & inepta sumtuum ostentatio. Qui profectiois huiusce ordo sic fiet planior. Duarum virtutum est vna domus, nempe Liberalitatis & Magnificentiae. Vtraque autem virtus, à duobus vitiis acerrimè oppugnatur: Liberalitas hinc à prodigalitate, inde ab auaritia: Magnificentiae splendor, hinc à vanitate quadam siue insolentia, inde à paruitate quadam & restrictione sumtuum. Quatuor igitur aduersaria his virtutibus vitia sunt. Horum duo transfiliunt mediocritatem, vt prodigalitas & sumtuum ostentatio inanis: duo item infra mediocritatem repunt, vt auaritia, & sumtuum quos Magnificencia exigit, restrictio. Scienter igitur vnâ domum auctor vitiis ædificauit tanquam cognatis, primùm illis quæ transeunt modum vt profusioni & sumtuum insolentiae: deinde illis quæ consistunt intra modum, vt auaritiae & restrictioni.

Hodierno igitur die qui decimus est in ciuitate Veri, ingressurus est Aristoteles cum Regina, in palatium quod coniunctæ incolunt profusio, quam ipse olim ἀσουλία, & sumtuum vanitas, quam βαναυσία & ἀπειροκαλία nominauit, vt c.ii. lib. i. v. ad Nicom. Atque huic affine illud vitium quod μικροφιλοτιμία, vocauit, ac iucundissimè depinxit Theophrastus in notis, qui liber totus pene exscriptus est à Stobæo.

VIDEN' VT DEFORMIÀ.

Descriptio domicilij vitiorum, profusionis nimirum & inanis Magnificentiae, quæ tecta lacera fingit ac ruinosa esse, culpa iuuentutis ac voluptatis, quarum statuas videri vult in ipso ingressu positas, vnâ à dextro vestibuli latere, alteram à læuo. Circum has statuas aliae inibi visuntur vt amoris, ioci, vitij ventris & gutturis, siue ita dicendum, verbo Tertulliani, Voratrinæ, quæ pestes, quasi administræ sunt & satellites profusionis. Itaque ab his fingit euersum Copiæ cornu in ianua ipsa tanquam liminis vice proiectum esse, vt conculcetur ab ingredientibus & proteratur, ex quo intelligi vult auctor, nihil aliud profusionem siue Luciliano verbo vti licet *prodigatatem* esse, quàm dissipationem patrimonij atque omnis pecuniae, dantem sine dilectu, sine iudicio, nullâq. habita ratione personarum, loci, aut temporis, neque quantum aut quomodo largiens sit, considerantem. Eandemque non de beneficiis à quoquam accipiendis, non de re domestica & familiari augenda

cogitantem. Itaque ostendit Aristoteles Reginæ, quo pacto in his tectis arbor Liberalitatis & Magnificentiæ ludibrio & direptioni sit mimis, lenonibus, scurris, muscis aulicis, ganeonibus, atque id genus aliis sexcentis, qui arbore insensa ramos eius defringunt, fructum disperdunt, flores ipsos decerpunt & dissipant.

PARTE ALIA SEDET.

Βαυνοσίαι siue sumptuum vanitatis domicilium, structum foliis & arundine.

MAXIMAQUE HIS MERITI.

Commutatio ex Aristotelis cap. II. lib. IV. ad Nicomach. Eiusmodi *βάνηυσον* siue ostentatorem diuitiarum, ἔμψ δὲ πολλοὶ ἀναλώσῃ, ὀλίγα δαπανᾶν: ἔ δ' ὀλίγα, πολλά. *Vbi magni faciendi sumitus, paruos facere, ubi parui, magnos.*

MISERIS QUÆ GLORIA MEGARIS.

Etiam hoc in exemplum posuit Aristoteles capite anted. quem locum bene auctor noster accipit, malè omnes alij Græci Latiniq. interpretes. Nam illud ἐν τῇ παράδει, nihil intelligi philosophus aliud voluit, quàm in transitu & via. Exemplum autem sequens, imitatus est auctor ex Horatij epist. VI. lib. I.

CIRCVM PORTICIBVS.

Lustrata palatij huiusce parte in qua profusio est, ingreditur nunc illam in qua sumptuum vanitas & insolentia est, docetque Reginam de simulacris in ea expressis, quarum prima est regis Ægyptij, qui sumtib. insanis, inanissimum opus, nempe pyramides altissimas excitauit. Nam vt grauitè simul & vrbane inquit Plinius c. XII. lib. XXXVI. Pyramides illæ *regum pecunie otiosa & stulta ostentatio*. Quanquam aliam quoque longè deteriore illarum causam & occasionem ipse posuit Aristoteles c. XI. lib. V. de Rep. Aliam item attulit Iosephus in originibus Iudæorum c. V. lib. II. & Zonaras lib. I. annalium, nempe substructionibus pyramidum laboriosis, oppressos fuisse Iudæos à regibus Ægypti. Alij sepeliendis regibus Ægyptiis eas fuisse. Cui sententiæ ad stipulatores hoc sæculo qui ἀυλόπαι, siue qui inspecere. Alij horrea illa fuisse Iosephi, vt Etymologista.

Regis autem qui tantæ inanitatis operi initium attulit, statuat auctor sine capite confinxit, vt nomen eius in hominum ignoratione versari ostenderet. Sic enim Plinius loco paulo ante citato, negat inter auctores constare, à quo Pyramides factæ sint, *iustissimo*, inquit, *casu obliteratis tantæ vanitatis auctoribus*. Diodorus etiam Siculus lib. I. πεί δὲ, inquit, πυραμίδων, ἔδ' ἐν ὅλως ἔδὲ τῶν ἐγγυαίων, ὅτε τῶν συγγεφεύσι, συμφωνῆται. *De Pyramidibus nulla, inquit, neque inter ipsos Ægyptios, neque inter historicos siue rerum gestarum scriptores, consensus est.* De Cheope autem

autem & Amasi rege Herodotus lib. II. Amasis quidem rex curasse dicitur, Sphingem illam mirabilem sepulchro suo imponendam, de qua Plinius c. XII. lib. XXXVI. & alij. De Nerone autem utroque, Claudio & Caluo, siue Domitiano, & de Caio, Suetonius, Tacitus, alij. Cum autem ait auctor *Nilipotens aquè, & fatuus rex*, iocari voluisse videtur ex vrbano illo prouerbio, *Aut regem aut fatuum nasci oportere*. Noster enim significare videtur, adiungi posse, *aut utrumque*. Quasi felices fatui sint, felices reges, feliciores fatui simul & reges, illud denique *satis merces*, rectè, pro sat mercedis, ut auctor ad Herenn. lib. I. *satis otium*. Tullius lib. XII. ad Attic. *satis tempus*, Et iuris auctores, ut l. XIX. De op. libert. *Satis tempus*. Quod autem Aristoteles se dixisse ait, reges non posse prodigos nominari, est c. I. lib. IV. ad Nicom.

SUPER AREA NVNC ILLA EST.

Effingit, & quasi ingenio suo instruit aream quæ ante huiusce palatij fores, amplissimam, in eaq. principio carcerem construit, deinde hospitium pauperum quod Græci vocant Xenodochium, Latini (non quidè M. Cicero, sed alij) *hospitium*: tum Lauernæ, furum ac rapidicariû Deæ templum: postremò *senaculum* quasi quoddam, aut forum, vbi ad arariû ruunt, *ὧς γὰρ ὄντες*, exactores angarij, nouorum vectigalium inuectores, publicani, atq. id genus omne pessimarum pecuniæ hirudinum. Carceris imagine auctor intelligi vult, prodigos cum debita contraxerint, multòq. oppressi ære alieno fuerint, neq. iam soluendo sint, ire in carcerem rectâ viâ. Hospitalij specie declarat fortunatos lautòsq. homines, patrimoniorum effusione, fieri mendicabula. Lauernæ Deæ templû indicio est, eos qui sua dissiparint, aliena deinde rapere, ac perfossores parietum fieri solere, siue vt M. Cato locutus est olim, *veſticulariam vitam viuere, ac repente largiter habere, repente nihil*. Senaculum deinde illud aut forum, siue receptaculum potius publicanorum, signum est, principes cum egere inceperint, prouincias deinde suas compilare. Itaq. in literis sacris, *Rex egens, magnus est calumniator*. Prouerb. cap. XXIX. Idque de Hunerico Vandalorum rege iactatum in Africa prouerbium olim, vt narrat Victor Vticenf. Persec. Vandal. lib. II.

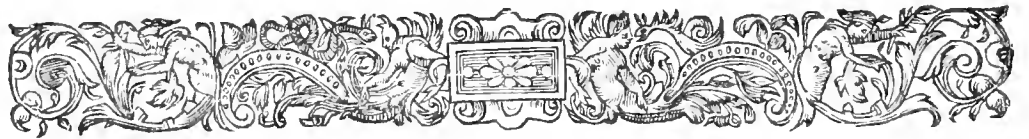
PINNISQ. RENATIS SVBLIMES AQVILAS.

Diuitiæ enim patrifamilias & principi, quod auibus pinnae, vt apud Ciceron. epist. II. lib. IV. ad Attic. *Qui mihi pinnas inciderant, nolunt easdem renasci*, &c. Et Artemidori c. V. lib. I. *τὸς εὐπόρους πλεεὶ φαμὲν ἔχειν*. *Diuites dicimus pinnis præditos*. Hinc & adagium vetus *Καλλίας πλεεργύρος*. De quo Suidas.

SED GRAVIUS RAPERE EST BONA.

Ostendit Auaritiæ malum esse grauius quàm Profusionis, vt differit quoque Aristoteles c. I. lib. IV. ad Nicomach. Nam prodigalitati, aut vis quædam egestatis & inopiæ, aut natura ipsa, ingrauescente iam ætate modum aliquem profectò & finem facit: auaritia verò neque paupertate minuitur, neque senectute refrigescit, sed vtriusque rei accessione, ceu ignis oleo infuso, exardescit magis magisq. & inflamatur.

Præterea effusionis macula eò leuior quàm illiberalitatis & auaritiæ, quod auari de alieno rapiunt, prodigi autem largiuntur de suo. Itaq. hi defensione illa uti solent si vituperentur, *Nostra*, inquit, *hæc, non aliena sunt*, ut Herodes olim Atticus Sophistes. Cum enim Achaia tunc præses Quinctilij castigarent hominem, quasi nimios sumtus faceret in statuas, τί δὲ ὑμῶν, ἔφη, διεκίχεν, εἰ ἐγὼ τοῖς ἐμοῖς ἐμπαιζῶ λιθαρίοις; hoc est, *quid vestra*, inquit, *hæc curatio est, si meis ego inludo saxis?* Et ille apud Persium dissolutus, profusus, perditus adolescens, rectè monenti, inquit, *Ne sis mihi tutor.*

DIES VNDECIMVS, DE AVARITIA ET RESTRICTIONE MAGNIFICENTIÆ.

POSTERA lux aderat, cum matutinus, opaca
Tendit in aduersæ, Sapiens, confinia vallis,
Tramite secreto: sedes ubi tetrica genti
Turpilucricupida, sollerti querere nummos
Omnibus ex causis, inuentos claudere seris

*Arcarum: & neque scire frui, nec velle fruendi
Cedere partem aliquam: canis ut præsepia seruans
Nec sænum esse potest, & equos arcere paratus,
Restrigit dentes, longèque absterret, & hirrit.*

*Huc ubi deuenit Senior, Sata sanguine regum
Dixit, in hac latitare vident caligine, circum
Nubila multiplicis Labyrinthi limina? Scire
Est operæpretium, quantò spatiosior ista
Sit domus * hæc, latè campos amplexa patentes,
Splendida quàm sedes, ubi Magnificentiæ regnat:
Et nitet, huic gemina est quæ Munificentiæ. Quantò
Longiùs à sede hac distet Labyrinthus, auari,
Adsiduo quem per, sed inani momine, reptant:
Quàm quæ prodigi habent, deformia tecta ruinis.*

*Sed sedem propiore gradu spectemus auaram,
Ipsa in vestibuli transuerso limine strata
Ecce, nefas dictu, PIETAS iacet, inq. columna
Fornicibus morem, substant simulachra: Senectus*

* Ist hæc

*Curua, gemens, labiis demissis, obsita rugis,
 Lymphatisque PAVOR, pallore exsanguis inertis,
 Siccatenens fauces SITIS, aduersaria ventri
 Dira FAMES, dextraq. stipem deformis EGESTAS
 Accipit exiguam rapidè, prunaq. batillum
 FRIGVS habet viua: togulisq. virilibus omnes
 Femineisq. stolis simul omnes sint vt amictæ,
 Cernis? & vt facie horrentes, ac fronte striata?
 Nocte dièque patet cuius penetrare volenti
 Cæca domus, sed qui semel intra limen auarum
 Sponte pedem tulerit, frustra miser inde regressum
 Expetit, vt canit hoc inscriptum carmine limen.
 Ingredere, egressum, sed desperare memento.
 Hoc simul insculptum Regina in marmore legit,
 Horruit, ac trepidè retro vestigia vertit,
 Vt qui lucifugum pressit pede nescius anguem:
 Atq. ait, vltro à me scelerati liminis auram.
 His ego me latebris, temeraria dedere seruam
 Ipsa velim, Regum genus alto à sanguine, quorum
 Munere libertas aliis data contigit vltro
 Gentibus? & quos nec sine libertatis honore
 Nuncupet hostilis quoq. diro felle veneni
 Lingua madens? Valeant, Senior, spectacula, tanti
 Quæ mihi constarent, & libertatis auita
 Eriperent, oculis, pretium, quoque carius ipsis.
 Ipsa etiam præ quo vilis mihi vita. Renidens
 Parce metu, dixit Senior, Remeabile tectum est
 Me duce: nec filum tibi circumspexeris, olim
 Quale suo dedit Ægidæ Minois, in hisce
 Dirius est quanquam Labyrinthi flexibus, illo
 Monstrum, quod domuit, pro caris corpus Athenis
 Proiciens vltro Theseus, cum laude reuersus
 Inde domum multa, atq. omni memorabilis æuo.
 Ergo ades intrepidè, & mecum Regina, per istas
 Ingredere ambages: neq. te remoretur euntem,
 Horrida vel species monstri, penetrabilibus ipsis
 Quod latet inclusum tecti, aut labor improbus, acris
 Exercens studio, sed inani, flexibus illos
 Bis ternis clusos Labyrinthi, semita feruet
 Omnis quorum opere: arboreo ceu stipite nigrum
 Itq. reditq. agmen, celeres prorepere ab imo*

*In summum, summóq. leues decurrere ad imum
Formicæ, & specie casti gestire laboris.*

*Mœnia quæ flexus intercurrentia cernis,
Ut sibi construerent, hîc qui spatiantur avari:
Diruere ante aliis ausi sua nequiter olim
Tecta, nec è tignis alienis condere sedes
Has veriti, nihil ut plenæ decederet arca.
Hoc illis studium, hæc vita est, nil promere, semper
Condere opes, veteresq. nouis cumulare lucellis
Diuitias, plures veluti circumdare stultè,
Si quis amet chlamydes, viuuiq. his se obruere ipse.*

*Serica uti sollers tenui deducere fila
Stamine, multiingis anfractibus, agmine repens
Exiguo textor, seseq. inuoluit, & ultro
Immoritur, veniunt Seres spoliántq. iacentem
Multiplici togula, & pectunt sibi vellera lati:
Sic alias aliásq. sibi circumdare frustra
Certat, auarus opes, venit heres, & simul omnes
Diripit, unctáq. transglutit patrimonia gaudens.*

*1. Primus Auaritiæ circus, nunc inspicere, quales
Contineat. Deparci omnes, velut Euclio terris
Aurum defodiunt, cumulatis undiq. saccis
Incubitant, vigilésq. metu, strepituq. pauentes
Quolibet adsiduè, fures velut omnibus horis
Immineant, manus aut Prædonum seua, parati
Omnia qui rapere, aut malè cacas occupet heres
Callidus, insidias struere. Aurea peruigil olim
Hesperidum draco non seruauit in arbore poma
Cautius. At nulli rapimus sua, nostra tuemur,
Dicere, & hac soliti causa prætexere sordes.
Hoc satis est? culpæue caret, quod plurima & auri
Mæsis, & argenti, multos satis una beare
Que poterat, vestra pallens & inutilis arca
Clusa perit fundo, ceu cæco carcere fontes?*

*Hos iuxta locus his, magnos qui impendere sumtus
Polliciti, demunt aliquid prius inde pusillè,
Atq. minutatim quasi circum rodere gaudent,
Magnificæq. secant ita corpus laudis, honesta ut
De facie demens, inhonesto vulnere nares.*

*Proximus à primo Labyrinthi circulus iste
Strictior. Hic habitant, exactio menstrua ditat*

*Fenore quos nimio, celerésq. in vota Calende
 Latificant: aliis FENV S quasi FV NV S, & ipsa
 SORS quasi MORS, FRVCTV S talis quasi vortice FLVCTV S
 Tristitia, miseros altum qui mergit in equor.*

III. *Alter ab hoc circus lenones cingit avaros,
 Lenásq. & quibus ars producere. Sicut hirundo
 Venatur, volitans agros & compita circum,
 Ipsa sibi prædam, nidísq. loquacibus escas:
 Sic muliebre secus tentant adfamine lingua
 Melliflue hæ Lamia, venaturámque per omnem
 Cœtum, oculis faciunt, in amoris vincula fædi
 Ut lacias, & adulterio stupróq. sequestrent.*

IV. *Interiore autem gyro, strepit alea, feruent
 Alueoli, talos manus improba mittere quarit
 Compositos, mox deinde rapax quoq. tessera, talis
 Subiicitur, totos detexere callida census.*

*Aspera tum gliscit vibratis pugna fritillis,
 Hastarum vice. At in medio certamine Mauors
 Sæuit atrox, expletq. sitim, non sanguine misso,
 Corporis è vena, sed vulnere diuitis arcæ.*

*Hacce parum lata, paulum statione moratur
 Dum Regina, dolens tali caligine mentes
 Implicitas Labyrinthea, sonuère per aures,
 Vicina ex regione preces & vota, grauésq.
 Auditi gemitus. Stupuit Regina, sed ipse
 Nil graue præcipias animo, sed fortiter aude
 Hunc etiam, dixit Sapiens, inuisere circum.*

V. *Mendici hæc, vaga turba, tenent latissimaregna,
 Qui cumulare stipem stipe gaudent. Flebile carmen
 Auribus occentant alienis: gaudia pectus
 Ipsis pertentant tacitum, crescente lucello,
 Et tunica introrsum aureolis pannucia ridet.*

VI. *Intimus hic porro circus, sunt castra tagacis
 Perfida Maiugena, iuxtim Dea Noctis amica,
 Pulchra Lauerna sedet: fures stant atq. rapones
 Sub signis, præsto manuari quidlibet arte
 Furtifica leuæ, & miluinis unguibus acres,
 Baltea curtare, & detexere pallia, noctu
 Culmina tectorum vigiles perrepere, totum
 Sub terris habitare diem, cauti que recessu
 Se in latebrare ipsi, furtiváq. præmia, cæco.*

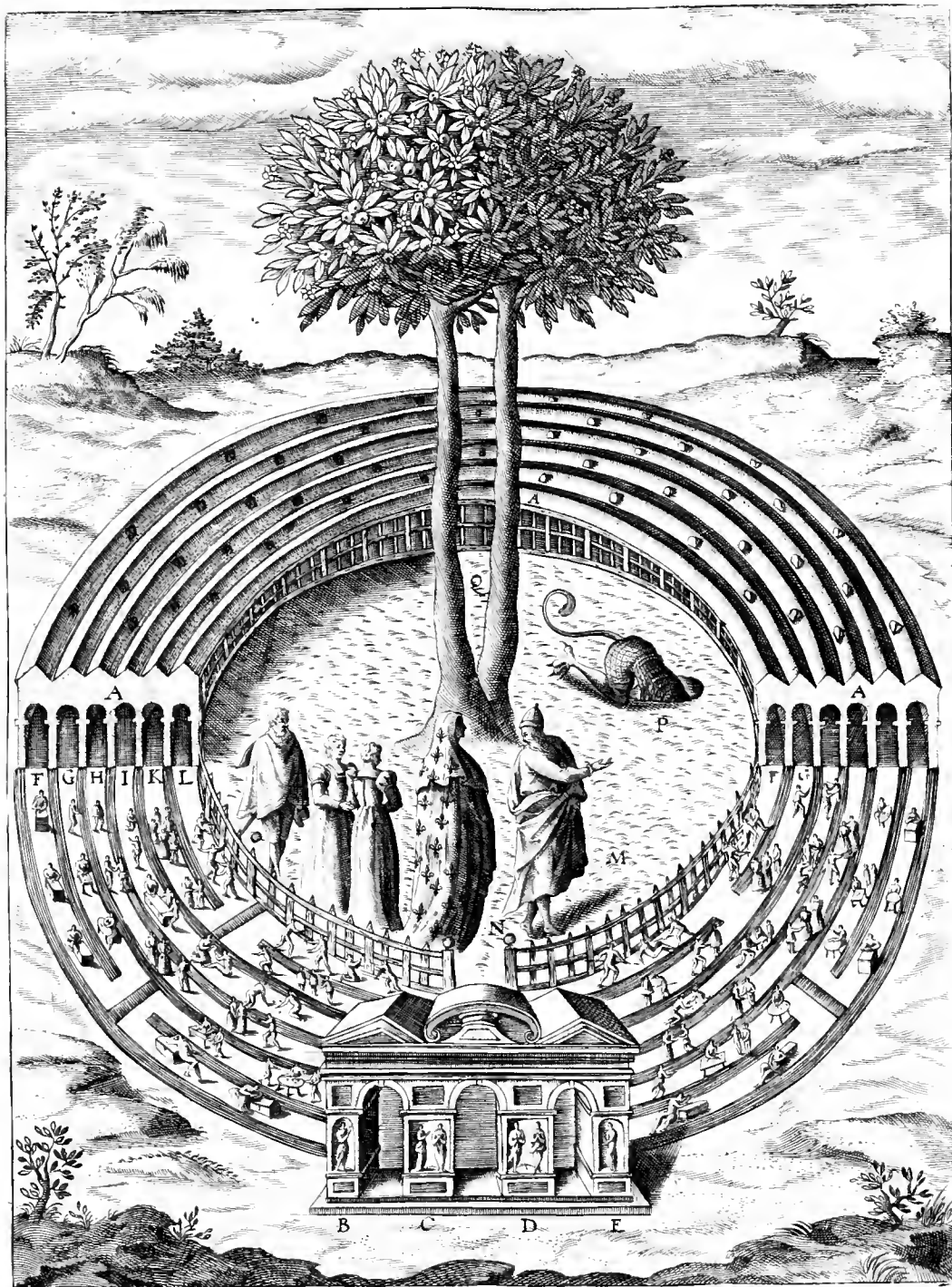
*Adspice nunc medio Labyrinthi carcere, quale
Pascitur, in riguo secreti gramine prati,
Monstrum horrendum, informe, ingens, certissima vita
Pestis Avaritia. Huic neq. olentis bellua Lerna
Vertice multiplici certauerit: hanc neq. caccis
Carceris inclusum Dictæi flexibus olim,
Semiferum genus oppugnet, prolésq. biformis.*

*Non minus atq. Hecale est rugis pannucia, venter
Sicut inexpleto tumet hydrope, squamea tergum
Tota, sed insolito squamarum tegmine, crebra
Cautio, & immodici stipulatio feneratoris, atrox
Pagina, lucrificis miseros urgere Calendis,
Squamarum vice sunt: intortoque agmine cauda
Stringit, uti vigilax draco, seu a pedésq. manúsq.
Armat in exitum, rapidos, velut, unguis, gryphes:
Tortilis est pro nare manus, rapere omnia sollers,
Anguimani vibrant qualem in certamina barri.
Arboris hæc, omnes, asperrima bellua, fructus
Largificæ rapit, ac terræ in penetralia condit,
Et timet ipsa frui, prohibétq. insana volentes.*

*Hæc Sapiens: atq. his voluit subiungere plura,
Terribiles oculorum acies cum bellua flexit:
Sed Dominam adspiciens Virtutis luce micantem
Magnificæ, subito mentem externata pauore,
Mugit immensum, quo territa vallis, & omnia
Intremuere simul Labyrinthi regna profani.
At soliti tenebris se bellua condidit antri,
Sol quoq. confecta lucis statione diurnæ,
Mersit lucificos, Erythræo gurgite, crines.*

POSTERA LVX ADERAT.

Satis iam diu peregrinatus cum Regina sapientiæ princeps Aristoteles, in valle quæ posita est ad læuam palatij Liberalitatis & Magnificentia, omnémque satis formam & tanquam faciem vitiorum in ea valle commorantium, Regina ostendit, quorum alterum extra Liberalitatis, alterum extra Magnificentia modum & quasi limites procurrit. Hodierno igitur die, qui est in Veri ciuitate vndecimus, hora diei prima, siue cum ipso exortu solis, per cuniculum transit Aristoteles cum Regina in vallem palatio Liberalitatis Magnificentiaque oppositam à dextra, vbi sedes ac regio est vitiorum, quæ intra metas Liberalitatis & Magni-

- A. Labyrinthus, in quo vitia duo, Avaritia & Restrictio Magnificentiae.
 B. Effigies Senectutis imposta vni de parastatis siue antis ianuae.
 C. Statuae Pauoris & Paupertatis.
 D. Fames & Frigus.
 E. Sitis.
 F. Primus Labyrinthi circulus in quo statuae tenacium, quod primum genus Auarorum est.
 G. Alter circulus, in quo feneratories, quod alterum genus Auarorum.
 H. Tertius circulus, in quo Lenones, tertia species Auarorum.
 I. Quartus circulus, in quo aleatores, quattum Auarorum genus.
 K. Quintus circus, in quo mendici.
 L. Sextus, in quo fures.
 M. Aristoteles.
 N. Regina.
 O. Auctor ipse operis.
 P. Avaritia ipsa, specie monstrofa.
 Q. Arbor Liberalitatis & Magnificentiae.

Magnificentia, quasi tardi & languidi cursores, deficiunt. Nempe Avaritia Liberalitati opposita, & Restrictio sumtuum aduersaria Magnificentia. Harum recta, inquit Aristoteles multo esse ampliora quam illa virtutum Liberalitatis & Magnificentia, aut vitiorum Prodigalitatibus, vanaque impensarum ostentationis. Quod scientissimè auctor excogitavit. Intelligi enim vult, ut res est, à multo pluribus avaritia & angustata illius restrictaëque Magnificentia limen teri, quam aut prodigalitatibus & ineptæ sumtuum gloria, aut virtutum ipsarum, Liberalitatis & Magnificentia. Itaque ut plures sunt Avaritiaë restrictaëque Magnificentiaë clientes, sic attrio eis opus fuit maiore. Præterea Avaritiaë & miseræ illius ieiunæque Magnificentiaë domicilium, callidè auctor à Liberalitatis & Magnificentiaë sede aliquantò longiùs, quàm Profusionis & impensarum venditationis ac gloriaë recta, distare finxit, ut significationem faceret, à Liberalitatis laude, ac splendore Magnificentiaë, longiùs avaros, & illos qui miserè ieiunèque sumtum in res magnas & præclaras faciunt, abesse, quam prodigos aut impensarum ostentatores. Profusi enim & sumtuum gloria insolescentes, citius ad Liberalitatis & Magnificentiaë metam quasi ab ovo siue calce reflectere se possunt, quam tenaces illi & sordidi aut ieiunè magnifici, è carceribus ad metam virtutis emittantur.

IPSA IN VESTIBULI.

Pictor penicillo suo coloribus ianuam Illiberalitatis & ieiunæ Magnificentiaë veriùs imitari non potuisset, quàm auctor his versibus expressit. Nam ecce limen ianuæ inferius, miserabili aspectu est. Iacet enim crudeliter ac nefariè pedibus ingredientium obtrita & conculcata *Pietas*. Vestibulum verò ipsum fulciunt statuaë, primùm *Senectutis*, exsiccata & incuruiscentis, deinde *Pauoris*, statua est, quasi amens, exsanguis, sine colore. Deinde effigies, *Famis*, *Frigoris*, *Egestatis*, *Sitis*, quibus malis, sordidi & illiberales ferè conflitantur. Tribus nempe vestibuli portis, hæ statuaë fulciendis, appositæ sunt, per quas portas in palatium ipsum patet introitus. Portaë vero ipsæ, triplex genus declarant, illorum qui in Avaritiaë tecta ingrediuntur, ut paulò inferius patebit. Omnes autem ferè illi à quibus avaritiaë domus frequentatur, homines parvi angustique animi sunt. Itaque octo illas in avaritiaë vestibulo statuas, auctor pinxit togis quidem virilib. amictas, sed & stolis indutas muliebrib. Avaritia enim ut signanter à Salustio Crispo dictum est, *quasi venenis malis imbuta, corpus animumque virilem effeminat*. Deinde adiungit huiusce operis auctor omnibus quidem ingredientibus, trinas illas vestibuli Avaritiaë fores ultro patere: sed cum in penetralia ipsa ventum est, ibi omnes, quasi in custodiam perpetuam dati essent, detineri. Quod signum est, avaritiaë morbum insanabilem esse, & vix ac ne vix quidem sordidos & illiberales homines, siue, ut Lucilius dixerit, *adpetones*, animum suum ad munificentiaë laudem transferre. Itaque in foribus ipsis Avaritiaë inscriptum esse ait versum.

Ingredere egressum sed desperare memento.

Imitatum ex Dantis Aligerij Poëtae versiculo, quem ille, inferorum sedem ac locum describens, in limine ipso adposuit.

Lasciate ogni speranza o voi ch' entrate.

Huiusce versiculi denuntiatio Reginam ita conterruit, ut execrata illud tanquam Orci ostium, ac longissimè refugiens, omnino discessura videretur, nisi confirmata fuisset oratione Aristotelis docentis, tam munificam & liberalem, in sedibus avaritiæ non posse adtineri.

ARBOREO CERV STIPITE.

Imitatus illud L. Senecæ. *Inconsultus eis vanusque cursus est, qualis formicis per arbuscula repentibus, quæ in summum cacumen, deinde in imum inanes aguntur, &c.*

MOENIA QUÆ FLEXVS.

Reginæ ingredienti Aristoteles de palatij substructione loquitur, nempe avaros tignis illud sibi struxisse alienis. Intelligi vult avaros rapiendis alienis ditescere, & veram esse adagionem. *Diues aut iniustus, aut iniusti heres.* De qua Ælian. variis c. xxxii. lib. xiv. Eunapius in Iamblich. Præterea innuit, virtutum ac vitiorum tecta non differre materia vel structura: sed illa vitiorum deformata & diruta esse à vitiosis, tanquam ædes præclaras à sordidis negligentibus dominis aut inquilinis. Quales illi, quos iucundè sanè M. Varro increpuit *ταφῆ Μελίπποῦ*. *Sed quæ necessitas te iubet aquam effundere domi tuæ? Si vasa habes pertusa, polubrum non habes? Ad quam rem nobis est confluuium? ad quam rem vinarium? in pavimento non audes facere lacunam? at in humu facis calceos elixos, &c. In humu, dixit pro, in humo, &c. Et meliùs fuerit, ad quam rem vobis, &c.*

Sic autè & comicus Latinus elegantissimè in Phasmate sua Scæna II. comparationem ædium & animi fecit: Animum esse quasi ædificium structum examullim, ac pulcherrimè: hunc vitio immigrante corrupti, ut ædes ab inquilino aut domino indiligente, cum pigra familia, immundo, instrenuo, &c.

SERICA VTI SOLLERS.

Similitudine declarat ingenium hominis avari, opibus nimirum se inuoluentis, ut bombyces siue serici vermiculi, tela se ipsi intexunt sua. Hi enim, ut in illa ipsa quam detexerunt tela, moriuntur: sic isti, qui cum *Genis suis belligerant parcipromi*, ut Plautus dixerit, & *triparci, auidi, aridi* homines, animum suum mentemque in thesauro penitus abditam & defosam sepeliunt. Itaque ille apud Plautum *parcissimè parcus* senex Euclio:

Nam egomet sum hic, inquit, animus domi est:

quidni? in aula auri plena, sub terram abditus. Deinde autem, ut illi vermes cum diu multumque texuerunt, accedit dominus qui omnem carum operam deripiat: sic illi in Avaritiæ Orco miserrimi Tantali, illi *non tenaces, sed pertinaces*, illi thesaurum suum quasi dracones circumplexi,

postquam fœnore, fraude, fallaciis, periuriis ad ingentem pecuniam venerunt, aut indigno eam heredi relinquere coguntur, aut furtis, latrocinii, direptionibus, incendiis, naufragiis sæpissime amittunt, & Euclionis Plautini verbis eiulant:

Nam quid est opus mihi vita qui tantum auri perdidisti?

PRIMVS AVARITIÆ CIRCVS.

Illiberalium duo genera posuit in hoc primo Auaritiæ Labyrinthi circulo, vnum eorum, qui nihil vnquam largiuntur, sed ne rapiunt quidem alieni quicquam: alterum eorum qui non modo largitionem faciunt nemini, sed potius retrò contrâque alienum tanquam harpyæ terrimæ rapiunt. Prioris generis, molesti illi quidem, sed minus tamen pestiferi ac nocentes quàm hi rapones, hi *pecuniarum accipitres*, quorum umbra ipsa, commodis alienis perniciosa est, dignissimi vt Thyestæ verbis exclament, qui à se discedere quàm longissimè omnes iubet,

Ne, inquit, contagio mea bonis umbræue obsit.

In primo Auaritiæ circo illi de primo genere auari: in ceteris, reliqui.

CONGESTIS VNDIQ. SACCIS.

Vt Horatius in auarum satir. i. lib. i. *Congestis undique saccis. Indormis inbians.* Et Apuleius de rancido feneratoro quodam, *Pannofus, inquit, & sordidus aureos folles incubat.* Neque dissimilis ille quem falsissimè irridet Lucilius, *Cum bulga cœnat, dormit, lauit, &c.* Et ille de quo Nicetas in annalibus suis Calomodius, *συγκαθεύδων τῶ φασκολίῳ. Condormiens sacculo suo.*

HOS IUXTA LOCVS HIS.

Cum auaris in primo Labyrinthi circulo illos coniungit, qui sumtus magnificos restringunt, & tanquam circumrodunt.

PROXIMVS A PRIMO.

In altero circulo Labyrinthi *feneratores*, qui non merces, non operam suam aut industriam, sed tempus ipsum venale habent: meritòque L. Seneca c. x. lib. vii. de beneficiis vituperavit *feneratorum tabulas, computationes, venale tempus, sanguinolentas centesimas*, &c. Et benè *exactionem menstruam* Poëta dixit, vt etiam D. Basilius lib. cōtra feneratores *μικροῖς ἀπαιτηθεῖς*. Cum his conuenienter philosophus c. i. lib. iv. ad Nic. iungit, eos qui *τὰ μικρὰ ἔπι πολλῶν*, intellige, *λαμβάνει*, id est, *Parua super magno accipiunt*. Qui autē illi, neque Lambinus, neq. Zuingerus, neq. interpretes alij rectè accipiunt. Intelligi autem vult eos, qui in magno lucro, ne pusillum quidem aliquid contemnere audent. Cuiusmodi leno inducitur Plauti Persa sc. xvii. Atque hoc Plautus Rudente sc. xix. comicè dixit, *Conuerrere cum puluisculo*. Et huiusce loci exemplo, auctor Prologi ad Truculentum, dixit: *Auferre cum puluisculo*. Exempla quoque apud Theophrast. Charact. Eth. c. De Parsimonia. Sed vulgò nec intellecta.

Tertius circus habet *Lenones*, quorū sordes ac rapinæ fati depictæ in comædiis, grauitérq. & sanctè Iust. Nouella xiv. vocauit, *ὄλεθροῦς καὶ κινῶν λυμεῶνας τῆς σωφροσύνης*, pestilentes & publicos euersores castitatis ac tēperantiæ.

Quarta regione *aleatores*, de quibus Ammianus Marcellinus lib. xxix. nobilitatis Romanæ, temporibus illis turpem ac flagitiosam vitam, describens. *Quidam*, inquit, *ex his aleatorum vocabulum declinantes sunt, ideòq. se cupientes adpellari Tesserarios, inter quos tantum differt, quantum inter fures & latrones*. Sapienter sanè inrisit hominum leuitatem, non rei sed nominis turpitudinem abhorretium. Sed cur honestiùs nugones illi, *tesserarios* se, quàm *aleatores* dici putauère? Videlicet, quia tesserarum alea ceteris omnibus impensior. Etenim à talis exorsi ludere minores summulas, deinde cum incaluisent, maiores summas lusere tesseris. Eaque re Martialis epigr. Lxvi. lib. iij. ita scripsit in laudibus vitæ rusticæ, & inter vituperationes illorum studiorum quibus dediti urbani,

*Supposita est blando, nunquam tibi tessera talo. Quasi rusticus talorum ludus, quia pusillæ summæ: tesserarum, urbanus, quia summarum ingentium, & decoquere solitus. Tangit quoque anathematicus ille hoc discrimen, epigr. xv. lib. vltimi. Voluère itaq. illi trossuli videri, se tesserarios quidem esse, magnificè: at non minutè ac rusticè aleones talarios. Ergo & facetè Ammianus, tesserarios aleatoribus excellere, quantum furunculis latrones. Illi enim magna, & propalam rapiunt: hi clam & pusilla plerumq. & quasi verecundè. * Eleganter autem aleatores ac tesserarios Ammianus furum ac latronum similes fecit. Damnis enim aleatoriis cum exinaniti fuerint, miseri ac ieiuni, trāseunt quasi de fumo in flammam ad gregem furum & rapicidarum. Quinta est mendicorum statio. Postremi generis sunt, fures ac rapones, Lauernæ deæ *tagaces* ministri ac sacerdotes, in omni omnium auarorum genere pessimi.*

AT MEDIA LABYRINTHEI.

In Labyrinthi partib. intimis, pratulum esse voluit auctor, in eaq. ipsam pasci auaritiā, cuius speciem ex adiunctis non ineleganter pinxit. Immanissimū scilicet fædissimūq. esse monstrū, facie quidem muliebri, ventre maximo & tumente, ad exemplū hominis adfecti aqua intercute, sempérq. sitiētis. Qualē depinxit Horat. oda ii. l. ii. Diogen. apud Stobæū Sermone xxxv. & Polybius. Pelle autē id monstrū esse ait tanquā squamea, sed squamarū in loco ei esse innatas cautiones & syngrapha & chirographas debitorū. Atq. vt acerrimā auaritiæ rapacitatē ostēderet mēbris omnib. eam subornauit ad rapiendū aptissimis, vt caudæ hamato vncinatōq. acumine, tū manuum ac pedum *miluinis*, vt Plautus loquitur, *aut aquilinis unguis*, naso deniq. ipso tanquā promuscide siue manu elephantis. His ac talib. rapinæ instrumentis, monstrū illud omnes citri illius, quā Liberalitatis & Magnificentia arborem esse diximus, fructus florésq. diripiens, in terræ cavernis penitus abstrudit ac recōdit, ne quisquam eis perfruatur. De qua mihi specie cogitanti venit in mentem ridere simillimam Alcmaeonis cuiusdam apud Herodotū lib. vi. ex eoq.

* Quocirca etiam Saluius Iulianus raptorē definiuit, suam esse improbum vt l. xiv. Quod met. cau. l. ii. de vi bonor. rapt. D Et Instit. Eod. Improbum, accipe impulerēt. Glossa Inprohu, Auaritia. Et qui Odyss. xi. *ὄλεος ἀναίμων* hinc *lepus impudens*, Æneid. xii. est, *monstrum improbus*. Sic etiā improbus apud Terent. & C. Sueton. De clar. Gram. c. xii. Et *improbus natus*, eiusdē Vespas. c. xxiii. pronato impudenter, siue improbè, vt *malè natus*, nature inclinatione malus. Qui Tranquilli locus non intellectus Criticis.

apud Dionem Romanum orat. II. de Invidia, & interpretem Pindari ad Pythia Oda VII. imaginem, cui cum propter acceptum ab eo, nescio, quid beneficij, Rex Cræsus Lydorum, refertus omnibus præmiis donisque fortunæ, & *montes*, vt dicitur, *auri habens*, potestatem fecisset sumendi de regis thesauris auri, quantum semel corpore suo exportare potuisset, ille auro se penitus ingurgitare, & quasi diuturnam sitim explere cupiens, *ridiculisimam*, si Plautinè loqui licet, rationem excogitavit. Principio tunica sese induit, quantum potuit amplissima, sinumque illius tanquam velum laxavit, deinde cothurnos pedibus induit, omnium qui tunc inueniri potuere latissimos, atque ita exornatus, cum regis ministris introiuit, vbi cum ramenti aurei aceruum vidisset, cōtinuò inruens, cothurnos primùm vsque ad suras, auro penitus referfit, deinde sinum auro totum impleuit, ac ne qua corporis pars, aurea illius felicitatis expers esset, auri etiam *ramentas* capillis implicuit, os denique ipsum auro sibi totum quasi tibicen buccas, aut puer vesicam aura, inflavit, atque ita egressus est admirabili specie, cothurnos propter auripondus vix trahens, turgentibus autem & sufflatis mirificè buccis, corpore denique omni sic tumente, vt monstrum citius, quàm aliquis facie figuræque humana esse videretur. Itaque & Cræso, & omnibus qui aderant, risus maximos concitauit. Sed ille quidem Cræso regi, stultissima illa specie voluptati fuit, nobis autem depictum paulo ante Auaritiæ monstrum horribile est. *Auaritia* nempe, inquit C. Sallustius, *bellua fera, immanis, intoleranda est, quò intendit, oppida, agros, fana, atq. domos vastat, diuina cum humanis permiscet, &c.* Hæc tam detestabilis furia, & societatis humanae pestis, simul Reginam venientem aspexit, quasi noctua, tantæ Liberalitatis & Magnificentiae lucem refugiens, sublato clamore, larebris antri sui sese intimis, occultauit. Alcmaonem quidem illum auro etiam os sibi referfisse, non incredibile dictu est, cum interpres Aristophanis notet, multis in more positum esse, *τῷ σώματι φυλάτῃν τὸ ἀργύριον.* Minus quidem flagitiosè hoc custodes pecuniæ illi, præquam *Vuilla* Hugonis Italiae regis *fratria* siue *fratrissa*, siue fratris vxor, baltheum pretij immensi aureum, magnis fulgentibus gemmis inluminatum abdidit penitusque abstruxit. Narrat Luitprandus Ticinens. c. v. lib. iv. Rer. per Europ. gest. Libet autem quia huic loco non disconuenit, versus adpingere, quibus auctor operis huiusce ipse olim, sic quasi penicillo imitatus, illam Herodoti de Alcmaone Ethopæiam, in Ecloga sua, quam de auri cupidine lusit ex tempore olim. Ea huiusmodi est.

*Aurea quis dubitet nunc secula currite, fufis
Dicere velle suis Parcas? Spes omnis in auro est.
Aurum vita viri est. Aurum via publica, cuncti
Per quam purpureos ad honores tendere certant.
Omnibus in terris, aurum vnica & vna voluptas.
Aurea captatur, non laurea gloria. Zeno
Stoicus, ex omni sapientem parte beatum*

*Pinxit: at hic sapiens, est picta cucurbita, præ quam
 Est verè sapiens, & ab omni parte beatus,
 Copia quem circum fluit auri. Scilicet ille
 Pulcher, honoratus, sapiens, rex denique regum,
 Fortunámque suo letus sibi temperat ipsam
 Arbitrio, tristésque procul discedere curas
 Imperat, & si quæ incipiant fuscare serenam
 Mentem animi nebula, cunctas portare vocatis
 In mare dat Zephyris. Anne ergo beatior alter
 Quàm ille cluere potest, auri quem prouehit aura?
 Ingenium, virtus animi, sapientia, cultus
 Ipse Dei, cæli studium, sanctique recessus
 Mentis, & in terris, cælestia munia, vita,
 Quid nisi naniolæ, febrilia somnia, nugæ,
 Burræ, quisquiliæ, nebula, puerilia regna,
 Parte alia si aurum adspiret? Sunt cetera, ut aiunt,
 Nocturni lemures, qui cum sol igneus auri
 Paret, dispercutunt, neq. lucida tela diei
 Huius ferre queunt, fugit antq. ut noctua solem,
 Hic populi sermo est, hæc mens. Plebecula vellet,
 Indica si posset, fieri formica, sibiq.
 Nidos congerere, & cumulare perenniter auri,
 Hoc studium, clamant, parui properemus, & ampli.*

*Pythagoræ nec fas, in viscera viscera condi,
 Nunc populus si fas, in viscera conderet aurum.
 Et condunt pleriq. tamen: sua viscera fului
 Arcam auri faciunt, dictu mirabile, idémque
 Ridiculum, & veniens aliqua sub imagine fedi.
 De nostris aliàs. Nunc sat meminisse quod olim
 Iosepho referente sciunt, qui talia curant.
 Obsidione Titus Solymorum cinxerat urbem,
 Intus dira fames, certæq. pericula mortis.
 Ergo fugam multi meditarier, ipsaque castra
 Tendere in hostilis fossati, & millia multa
 De fumo in flamam ruere, omni ex parte videres.
 Queritis, anne domum, & velut in statione relicto
 Auro, illi fugere? Apage. Intra viscera multum
 Quin citò demisere aurum sibi, trãsque voratis
 Nummorum aureolis, hosti lucro inde fuere,
 Exitioq. sibi. Nam miles quando rescivit,
 Iudaicos multo tumefactos pondere fului
 Ire puerperij ventres, excepit cunctas,
 Profecuitq. exsta, & sibi venas eruit auri,
 Nascitur ut cæsa quondam genitrice, vigetq.
 Partus cesareus. Quanto felicior ille*

c. penult.
lib. v.

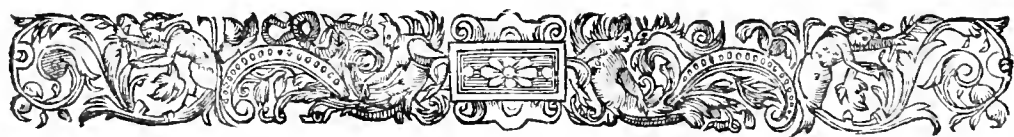
Sic &
apud
Athenæum
li. iv. quidam
in vltimis
agès,
transuoratis
ante
nò paucis
aureis, sic
opinionem
sua beatus
moritur.

*Alcmaeo, qui tam lepida, faciliq. rapina
Sardiaci regis totum se oppleuit ab auro.*

*Scire inuat credo, quale aurum, quæcque rapina,
Expeditam, ad tentas, brevis est fabella, per aures
Vestras illa meet. Legatos regis opimo
Hospitio quondam accepit, fouitque benignè.
Inde suas iterum ad sedes, regemque reuersis
Miltus in ore illis Alcmaeo. Rex quoque gestit
Scire quis Alcmaeo. Præsto est à rege vocatus.
Atria nummorum plena huic, aurique struices,
Rex pandi iubet ingentes, tum carpere, quantum
Hinc posset capere, & toto semel asportare
Corpore permittit. Tunc qua se expleuerit ille
Scire operæ pretium est artem, & cognoscere auri
Quam cluet ingeniosa fames, glæque nitentis,
Cum semel inuasit mentes, tam dira cupido.*

*Principio tunicas sibi laxas induit, esse
Carbasa velorum, atque auris implenda putares:
Tum pedibus quantum potuit reperire cothurnos,
Induit adstrictos minimè, lateque capaces,
Sic properans, ipsosque auidus prauertere Cræsi
Ductores, aurique furens inuadere aceruos,
Ceus lupus acer oues, ramentas protinus auri
Cum videt: hinc mox cura fuit farcire cothurnos,
Vndantes mox deinde sinus rutilante moneta
Sic totos impleuit, uti sub pondere tanto
Sudaret miser, & premeret vestigia lentè.
His satur, & tamen his minimè satiata rapinis
Auri sacra fames, ultra quoque tendit, & audax
Arte noua rutilæ glæ ramenta capillis
Implicat, os ipsum sibi de fulgente metallo
Distendit, ceus pinguis ebur Tyrrenus ad aras
Cum altius inflauit. Sic exornatus ab auri
Emersit regnis, specie, mirari omnes
Et ridere simul quæ cogeret: omnia plausu
Perstrepere, ut præbente aliquo spectacula mimo.
Sed multi risere, quibus tamen ille saluam
Tunc mouit iocus, & qui si data copia, vellent
Esse quod Alcmaeo, vel & hunc superare rapinæ
Ingenio simili. Nostris quoque moribus æquis
Alcmaeo fieri nollet? Non esse frequentes,
Res loquitur: nullos reperiri credere durum est.
Nostra suos etiam sapientes sæcula norunt,
Et voti modicos, simul & mentis bene sanæ,
Aura quibus cæli est aurum, quibus ipse creator*

*Auri, pro venis est unicus omnibus auri.
 Quo sine quid prodest aurum? quid vena metalli
 Diuitis est, nisi perfusum fulgore venenum?
 O curuas nimium mentes, quibus omnis in auro
 Spes posita est: caeli quibus ipsius atria sordent,
 Prae calato auro: lucis quibus auctor, & ipse
 Fons radij, quo terra nitet, quo calica gaudent
 Agmina, vesanis, praee gleba displicet auri,
 Quae ceu vepretis extracta nitedula, torquet
 Illorum in se oculos, quibus in caligine noctis
 Humanae, non ulla solent aliunde nitere
 Lumina, mens quorum demens & lippa recusat
 Diuinae lucis radium, ceu noctua solem.*

DIES DVODECIMVS, DE MAGNANIMITATE.

HOSPITII sordes, inlatâq. tectâ perosus,
 Mane sub auroram, dubiaq. crepuscula lucis,
 Collectis citò sarcinulis, ut deserit hospes:
 Limen Auaritia Sole exoriente scelestum
 Liqueamus, & piceam caeca caligine vallem.

*Atque alacres collem puris escendimus auris,
 Quâ prope vicini deuertitur orbita cliui.
 Hic Sapiente viam praeeunte, in limina templi
 Introiit Regina, colit quod splendida VIRTVS
 MAGNI ANIMI. Tum sic Regiam adfarier ultrò
 Exorsus Senior: tectum ingens adspice dixit.
 Nititur haec valido viui fundamine saxi
 Regia, magnificòque in calum fornice surgit.
 Sustinet hunc series bis senis structa columnis,
 Et spatio circum his incingitur ambitus aequo:
 Inter eas humiliter dena crepidine currens,
 De niueo mixta est columella & marmore nigro,
 Aureâq. imposita est rutilanti luce coronis.*

*Interiore domus gyro nitet ampla columnis,
 Parietibusque auro textis, & iaspide fulua,
 Et gemmis stellata micant laquearia tecti,*

Quattuor in templum referantur limina portis.
 Pomiferi prima est anni, pomosa corona
 Totam multiplici quam circum stemmate cingit.
 Altera, quam deformis hiems, ceu vellere spargit
 Densato niuis, & nebulis acriq. pruina.
 Insequitur quam Ver, & Veris coniuga Flora,
 Omnigeno variant fertis de flore corollis.
 Nuda Ceres quartam flauentibus ambit aristis.

Ipsa columnarum bis sex capita aurea, signis
 Respondent, per que Sol circumuoluitur orbe
 Annum signifero. Quæ postquam singula verbis
 Sic posuit Sapiens, alias euoluere cœpit
 Oras eloquij, & MAGNI celeberrima, dixit,
 Hæc VIRTUS ANIMI, via lata & regia vite
 Ad finem properare docet, summamq. beatæ.
 Nam quibus hæc virtus sub pectore gliscit, honores
 Promeritis magnos pariunt, rebusq. gerendis
 Iustos inueniunt multa cum laude triumphos,
 Nec tamen aut fatui plausus & murmura curant,
 Vulgi, aut si tulerint merita pro laude repulsam,
 Inuidia ridente, gemunt, curantue relictæ
 Limaces placare oculos, virtute: sed ultro
 Inuidiam plorare iubent, solitisq. dolentem
 Se cruciare ipsam curis: & imagine laudis
 Lati promerita, memori sub pectore gestas
 Res agitant, animumque acti remeante laboris
 Præteriti specie, solantur. Compita circum
 *Coticula Dente Theonino rodi, quasi *samia, laudis
 Curam illis acuit, neq. si Fors riserit, inde
 Alius excelluntue animos, tolluntue superba
 Sorte supercilium: neq. si reflauerit, altum
 Deiciunt humiles animum, sed semper eadem
 In statione manent, altaq. columine mentis,
 Compositaq. gradu, & quasi vertex summus Olympi.
 Ac neq. postulat opem magnus facile, aspera quando
 Urget fors animus. Quia sese intelligit esse
 Dignum, qui dubiis aliorum prabeat ultro
 Rebus opem, non qui postulat sibi. Multa benignè
 Presto idem facere est aliis, non accipere ipse.
 Sic ANIMI postquam MAGNI memorabile templum
 Carmine descripsit, Sapiens: nunc, inquit, HONORIS

Que

Quæ media est cellam, Regina inuisere tempus.

*Quattuor huc scalis adscenditur, omnia termes
Palmeus ante fores, & victrix laurea velat,
Et spoliis postes fulgent hostilibus, ipso
Culmine, stat prisco, celsum, de more, tropæum.*

*Spondis in graduum positis rutilantibus auro
Ipsis, effigies quorum VIRTUTE cluentes
Olim animi CELSA, laudem reperere perennem.*

*Socratis hæc prima est: vani sub crimine falso
Cecropidæ, infando indicio, nil tale merentem,
Demisere neci, mox cassum lumine, tristes
Eluxere diu, & statuam posuere, dolorem
Et desiderium quæ testaretur adempti.*

*Thebarum decus hic ingens, in limite dextro,
Atq. alij plures, MAGNIS celeberrima celsos
Græcia quos ANIMIS, quondam tulit: ordine læuo
Romulidæ positi, peperit quibus ARDUA famam
Hæc VIRTUS, seraq. etiam nunc laude cluere
Postuma dat, vitamq. sequens extendet in ævum.*

*Sed nulli propiore gradu, quàm Iunius inde
Brutus, & hinc bimaris magnum decus ille Corinthi,
Timoleo, qui contra ANIMVM, molimine MAGNI
Pugnauere ANIMI, & sese vicere, suosq.
Adfectus, patriæ quasi fasces, letus uterq.
Summisere, seges quò surgeret altior inde
Laudis: & ille patrem, hic fratrem mente exsui alta,
Esset ut in patriam pius, & cumlaret honorem.*

*Ardua quæ templi medio patet area, celsam
In qua purpureus sibi sedem struxit & aram,
Et sociis HONOR, hic etiam exteriore, quadriga
Virtutum posita est spatium, quibus ipsa beate
Premia nituntur vitæ, pectusque nitere
Puriter illius debet, qui tecta subire
Celsa triumphantis, felix mereatur HONORIS.*

*Hæc ita dum memorat Sapiens, iam limen ad ipsum
Ventum erat insignis templi, cum intrare parata
Regina, Senior, modo visere, dixit, Honoris
Hoc tibi fas adytum celsi venerabile, mecum:
Tempus erit tua cum radians hic stabit imago,
Inter honoratos æterni limine templi.*

Obstupuit Regina videns laquearia tecti

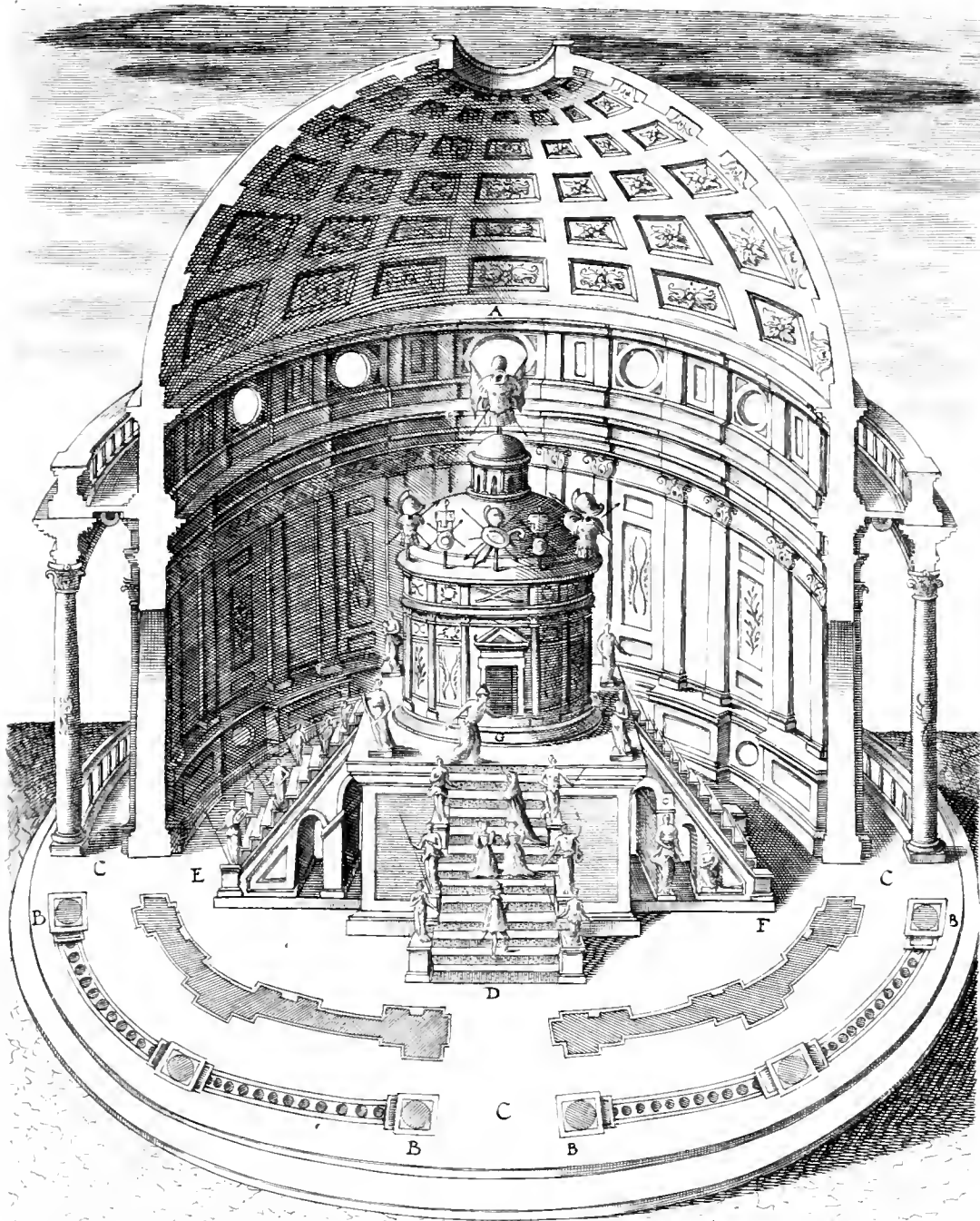
*Aurea convexi, rutilis stellantia gemmis,
Artificisque manu, variis expressa tropæa
Ductibus, & palmas, & Hetrusca magna corone
Stemmata, multiplicésq. è lauri termite nexus.*

 HOSPITII SORDES.

MORATISSIMUM principium, siue ex moribus ipsis vitæ communis expressum. Ait enim Reginam ex illis avaritiæ rectis existere non minus libenter, quam lauti hospites ex deversorio sordibus inquinatissimo discedunt.

Hodierno igitur die, in ciuitate Veri ex valle Auaritæ regina cū Aristotele suo ascendit in collem propinquum, vbi basilica est Magnanimitatis. Hanc autem quasi mediam auctor esse voluit in eo ipso tēplo, quod principiò totius operis sui de anno, posuit tanquam effigiem simulachrumq. anni siue temporis. Sed quare in medio anni templo est ædes Magnanimitatis? Nimirum, quoniam hæc illa est virtus, qua generosi animi, nihil nisi magnum & dignum immortalitate suscipiunt. Itaque in ipso anni templo fanum est Magnanimitatis, vt constet temporis siue anni decursu id nunquam vastari, vnâ enim ipsius anni siue temporis fanum destrueretur. In ipso deinde Magnanimitatis templo fanum Honoris quasi adytum siue penetrale positum est. Scienter quidem atque circumspectè. Honor enim præmium est virtutis. Quod cum Romæ olim declarare vellet C. Marius, tēplum Virtuti & Honori cōiunctum, & tanquam geminum dedicauit, vt est apud Symmachum epist. xiv. lib. i. D. Aug. c. xii. l. v. de ciuit. Dei. Sed quasi ædes vna ponitur in ipsa C. Marij inscriptione, quæ relata est in epigrammatis antiquæ vrbis. **DE MANVBIS CIMBRICEIS ET TEVTONICEIS ÆDEM HONORI ET VIRTVTI VICTOR FECIT VESTETRIVMPHALI CALCEIS PVNICEIS.** Alij vt Ræuardus Var. c. iix. lib. i. *calceis patricieis*, & intelligi volunt calceos mulleos, de quibus est apud Festum. Ego tamen rectum puto, illud *calceis puniceis*. Neque enim illud singulare, C. Marium virum triumphalem, *calceis vsum patricieis*, sed regum Albanorum exemplo, *calceis puniceis*. quod in C. etiam Iulio Cæsare notauit vt singulare Dio lib. xliii. cum vsum, τῆ ὑποδέσει ὑψηλῆ καὶ ἐρυθροχρόω, καὶ τὰς βασιλέας τὰς ἐν Ἀλβη, *pedum tegmine subinde alto & puniceo*, vt *Albanos reges olim*, &c. At patricij calcei quoque aliqui nigri, vt apud Iuuen. Sat. vii. Templum itaq. illud C. Marius Cos. vii. fecit & dedicauit, & quidem submissius ceteris, Eaq. de re Festus in *Submissiorem*, Vitruius c. i. lib. iii. & proœmio lib. vii. Cur autem iunxerit C. Marius ædem Virtutis atq. Honoris eleganter differit Aurel. Symmachus & D. Augustin. locis antedictis.

Ac omnium quidem virtutum propria illa est quasi merces, laudis & gloriæ. Sed quo præstabilior quæque ac maior est virtus, eo maius honoris flagitat præmium. Honoribus igitur summis decoranda est

- A. Basilica Magnanimitatis & Modestiae
 B. Columnæ xii. sustinentes basilicam inter quas xxx. modò, aliàs xxxi. vel xxxvii. columelle, quælibet earum ex candido marmore & nigro mixta. In capitellis autem columnarum, signa xii. orbis signiferi.
 C. Portæ huiusce vrbis iv. significationem habentes, iv. anni partium.
 D. Scalæ quibus in cællam Honoris ascenditur, à porta Auctumni. In latere autem utroque scalarum statuae posite magnanimorum.
 E. Scalæ, à porta Æstatis, in spondis earum, sed mediis tantum, vtrunque statuae modestorum, siue eorum qui in honore mediocti acquieverunt. His scalis vicina illæ, quæ a porta Veris sunt, ruinosæ & caducæ, ad quatum latus vnum iacent humi effigies, inanum ostentatorum Magnanimitatis, siue superborum: ad latus alterum effigies ambitiosorum iacent.
 F. Scalæ à porta Hiemis, quas columnatum vice fulciunt, vna ex parte pusillanimitis: ex altero autem latere humi sub scalis abstrusi iacent solidæ laudis vetæq. gloriæ contemptores.
 G. Cælla Honoris.

est Magnanimitas, quoniam virtutibus ceteris longè multúmque excellit. *Εὐκλειε γδ*, vt iam olim dixit Aristoteles c. III. lib. IV. ad Nicomach. ἢ μεγαλοψυχία, οἷς κόσμος ὡς εἶναι τῆς ἀρετῆς, μέγας γδ ἀπὸς ποίει. *Magnanimitas*, inquit, *ceterarum virtutum quasi ornatus quidam esse videtur, etenim ampliores eas facit, &c.* Nam ceteræ quidem virtutes, tenui apparatu laudis contentæ sunt: hæc sola est quæ nihil nisi grande, amplum, inlustre, ac pæne diuinum expetit. Quare in nullius virtutis quam Magnanimitatis domicilio, rectius Honor ipse potuit collocari. Apex enim virtutum Magnanimitas, apex Magnanimitatis Honor est.

NITITVR HIC VALIDO FVNDAMINE.

Describere ingreditur anni templum, in quo, vt iam diximus, fanum Magnanimitatis inclusum est. Huiusce vero templi columnæ duodecim, menses anni: triginta columnæ inter has minores interiectæ, siue columellæ, parte vna candidæ, parte altera nigræ: dies hæc quippe & noctes mensium. Tectum autem ipsum fornicatum est, vt Ennius poëta dixit, *celi ingentes fornices*. Denique distinguitur stellis, anni enim quasi tectum est.

Cælum, stellis fulgentibus aptum.

vt idem locutus est Ennius. Portæ huiusce fani, siue horæ, siue partes quatuor totius anni, Ver, Æstas, Auctumnus, Hiems. Capita ipsa columnarum siue mensium, denotant signa siue partes duodecim orbis signiferi, in quo Sol ipse procreator anni, conuertitur: Non dissimilis Atheniensium olim ciuitatis descriptio, vt apud Suidam, in γεννηταί. Nempe in phylas quatuor, tanquam horas siue anni tempora, ver, hiemem, æstatem, autumnum: Phylæ deinde rursus in tres fratras diuisæ, perinde vt anni tempora in tres menses: fratriæ, postremò in triginta γένεθ siue gentes. Quibus collectis numerus existit CCC LX. quot dierum annus fuit, in antiqua ciuitatis Atheniensium descriptione. Male apud Suidam est numerus CCCLXV. Nam is numerus, illa ciuitatis descriptione longè posterior est.

Græci quidem minoris anni, dies CCCLX. fuisse, plurimis Herodoti, Aristotelis, Cleobuli, M. Varronis C. Plinij, aliorum testimoniis doceri potest. At illa apud Suidam numeri CCCLXV. pro CCCLX. incorrecta critici alicuius correctio est.

MAGNI HÆC ANIMI VIRTVS.

Explicat nunc Regina, vim naturamque Magnanimitatis Aristoteles, & virtutis tantæ finem & quasi scopum ei proponit ante oculos. Magni scilicet animi esse ad res magnas difficilésque aggredi, & teneri vt honoribus amplissimis decoretur. Ita quidem, vt in illo quasi gloriæ cursu, ne tantillum quidem laboret, si debitus ei honos vulgi iudicio non fuerit delatus, si existimatio aut gloria clandestinis obtrectantium sermonibus & consiliis oppugnetur. Regia enim illa magni, excelsi animi virtus,

*Non sumit aut ponit secures
Arbitrio popularis auræ.*

NEQ. SI FORS RISERIT.

Hoc etiam magni animi atque excelsi officium est, æquabilem se in utrâque fortuna præbere, tum prospera tum iniqua. De Olympi autem cacumine notissima historia est.

AC NEQ. POSCIT OPEM.

Hæ iam propriæ quædam fortis magnique animi notæ sunt, ut non petere auxilium, sed petenti ferre: amplitudinem gloriæ, & virtutis, honestatem, diuitiis omnibus antepone: nihil nisi magnum & præclarum moliri: inusitatas gloriæ vias indagare, tritas relinquere.

NUNC, INQVIT, HONORIS.

Tempus inquit iam esse Aristoteles, Honoris adytum ipsum lustrare, quod in basilica Magnificentiæ medium est. Sed præclare auctor duo Magnanimitatis genera distinxit, perfectæ vnum, siue diuinæ & heroicæ, alterum inchoatæ, siue humanæ. Perfectæ sedem posuit in ipsis adytis siue penentralibus Honoris: humanæ autem locum dedit in ipsis gradibus scalarum, quibus in adytum Honoris ascenditur. In graduum vero lateribus ipsis siue spondis, utrinque statuæ sunt, virorum animi quidem maximi, sed nondum eò usque virtutibus exaggerati, ut in templum ipsum recipiendi sint.

Iam quaternæ scalæ, quarum gradibus templum ascenditur, sunt actiones Magnanimitatis primum, deinde virtutis quoque illius quæ modicis honoribus acquiescit: tum quatuor extremorum siue vitiorum quæ virtutibus his aduersaria sunt, ut die sequenti planius fiet.

In vnis igitur harum scalarum, ostendit Aristoteles Regiæ statuas illorum, qui magnitudine animi cæteris excelluerunt. In primis autem Socrates ibi est, qui cum ab Anito & Melito, conflata ex fraude, fallaciis & mendaciis accusatione premeretur, nec *patronum*, ut inquit Tullius, *quæ sicut ad iudicium capitis, nec iudicibus supplicis fuit, adhibuitque liberam contumaciam à magnitudine animi ductam, non à superbia. Et supremo vitæ die de immortalitate animorum multa disseruit, & paucis ante diebus cum facile posset educi à custodia, noluit. Et cum penè in manu iam mortiferum illud teneret poculum, loquutus ita est, ut non ad mortem trudi, verum in calum videretur ascendere.* Hæc M. Cicero. Lucianus tamen Socratis mortem, ut inani quadam magni & virtutibus exaggerati animi specie fucatam, inrisit, in mortuorum dialogis. Et Quintus Septimius Florens Tertullianus cap. 1. lib. de anima, virtutem illam Socratis ait *plebeiam fuisse ac vulgarem*. Vulgo enim solere homines, si aliter vindicare iniurias suas nequeunt, saltem vlcisci eas quadam specie contemnentis. *Quid, inquit, aliud sciret vir quilibet iniuria damnatus, præter iniuriæ solamen, ne dum philosophus gloriæ animal?* Sed Luciani quidem fabulas omittamus,

maledici conuiciatoris, & qui Ioui etiam ipsi iniquè iniurius ac infestus est. Tertullianus autem de Socrate locutus est facta cum Christianæ gentis virtutibus comparatione, in quarum splendore omnes profanorum siue ethnicorum laudes, vt stellæ in solis radio ne cernuntur quidem.

SOCRATIS HÆC PRIMA EST.

Atheniensium iniuriâ, Socratis gloriam ait inlustratam fuisse, quasi trophæo vel statua. Et quidem vt Laertius, & alij testes, breui post honorificentissimè statua Socrati Athenis posita fuit, mortem eius sub persona Palamedis interfecti miserabiliter lamentante in theatro Euripide, in qua tragœdia flebilis exclamatio illa fuit, ἐκείναι ἐκείναι τὰν πάνσοφον τὰν σοδὲν ἀλγιώστα ἀνδρῶνα μισῶν. *Occidistis, occidistis omnisciam, nihil de vobis male merentem, Musarum lusciniam* &c. Sic enim hæc à nonnullis prodita historia est. Melius autem ἀνδρῶνα Μισῶν, quam vt est vulgò in libris Laërtij, ἀνδρῶνα Μῆσαν.

HIC ET EPAMINONDÆ.

Proximum Socrati posuit Epaminondam, principem faciliè & summum virum vnum omnis, vt M. Cicero existimauit, Græciæ, qui in exitu ipso vitæ Magnanimitate fuit singulari. *Quem enim nostrum, inquit Cicero epist. ad L. Luceium, ille moriens apud Mantineam Epaminondas nō cum quadam miseratione delectat, qui tum denique sibi auelli iubet spiculum, postquam ei percontanti dictum est clypeum esse saluum, vt etiam in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur?* eaque à plurimis commemorata historia est, vt Valerio c. ii. lib. iii. Iustino lib. vi. Pausania in Atticis & Arcadicis, Paulo Orosio c. ii. lib. iii. aliis sexcentis, qui etiam vulgò noti sunt.

ORDINE LÆVO ROMVLIDÆ.

Altis atque excellentibus viris quos Græcia tulit, statuas in dextra scalarum parte collocavit: nunc Romanos eis ex altera parte opponit.

SED NVLLI PROPIORE GRADV.

M. Iunium Brutum, qui reges expulit, è regione positum ait Timoleontis Corinthij, vt ea res indicio sit pari eos fuisse magnitudine animi eisdemque in gradib. propiorib. templo constituit, præcipuam eis tribuens laudem magnanimitatis. Brutum verò ac Timoleonem pares fecit, quoniam Brutus filios suos & vxoris suæ fratres, Tarquiniorum tyrannidi velificantes, securi percussit: Timoleon fratrem suum Timophanem, regnum Corinthi adfectantem, oppressit. M. Bruti tamen facinus, à multis quasi immane vellicatum est, vt D. Augustino c. xvi. lib. iii. de ciuit. Dei, Paulo Orosio c. v. lib. ii. Qui nimis quidem fortasse inclementer ea de re sic locutus est. *Brutus, inquit, primus apud Romanos Cos. primum conditorem regemque Romæ, non solum exequare parricidio, sed & vincere voluit.* Sed hi quidem Christiani, quorum peculiare hac in

parte iudicium est: Romani autem ipsi M. Iunium Brutum, quasi liberorum salutem, patriæ libertatem suam fortiter anteposuisse summis in cælum laudibus extulerunt, ut Valerius c. lxx. lib. v. *Exiit, inquit, patrem ut consulem ageret, orbisque vivere quam publica vindictæ deesse maluit.* Et Claudianus lib. i. in Eutropium M. Brutum ait visum esse,

mifero ciuem præponere patri. Et Virgilius Æneide vi.

Vt cunque ferent ea fata minores,

Vincet amor patria

Siue dolenter, inquit Anchises, siue lætis animis *nostri minores* siue Romani, mortem liberorum M. Bruti accipient, parentis quidem certè animum *vincet amor patria.* Quanquam scio interpretationem aliam esse D. Augustini c. xvi. lib. iii. de ciuit. Dei, & Seruij Grammatici. Eademque de re sapiens Plutarchi disputatio est in Valerio Poplicola & Zonaræ in annalibus lib. ii.

QUADRIGA VIRTVTVM POSITA EST.

In puluini planicie siue area, cui Honoris adytum, siue penetrale impositum est, ad quatuor angulos sunt quatuor simulacra, virtutum scilicet quatuor maximarum, siue, ut vulgo vsurpari solent, cardinalium, quibus ornatum atq. instructum esse oportere ait, pectus hominis perfectè magnanimi, ac promerētis ut quasi Phidiæ Minerua in arce olim Athenis, sic statua eius in æde Honoris reponatur. Neque enim fas est simulachrum vllius hominis in adyto illo ipso locari, nisi qui totius honestatis amplissimo præmio, summæque amplitudine & gloria dignissimus inuentus sit. Ut enim sapienter ipse olim Aristoteles c. iii. lib. iv. ad Nic. *πάμπαν γελοῖος, ὁ μεγαλόψυχος, μὴ ἀγαθὸς ὢν.* *Omnino ridiculus est magnanimus, si non idem vir bonus.* Qua laudis atque honoris præcellentia cum paucissimos aut verius nullos existere, auctor significationem dare vellet, acutè Honoris adytum illud sine vllis statuarum ornamentis posuit. Conuenienter hoc illi Aristotelis sententiæ c. iii. lib. iv. ad Nicom. *Χαλεπὸν τῇ ἀληθείᾳ μεγαλόψυχον εἶναι, ἔγδ' οἶόν τε ἀνευ καλοκαγαθίας.* *Difficile est, reapse ac veritate, magnanimum esse.* *Nec enim eiusmodi esse quisquam potest, qui non idem vir bonus.* Dixit autem Poëta, Honorem ibi esse cum fociis, siue *συμβώμοις* siue *συνθρόνοις*, respiciens opinor ad Mediifidij Dei imaginem, quæ sic solita exprimi, ut à dextra esset *Honor* Deus, à læua, *Dea Veritas*, medius inter hos *Amor*, ut hodièque Romæ in marmore Pario, & Narbone Martio, in muro ipso vrbs. In hanc igitur Honoris cællam, Regina cum Aristotele & comitatu suo ingressa vespere, manebit donec cum solis exortu facultas reddita sit, aliud aliquid in Veri ciuitate contemplandi.

DIES TERTIVSDECIMVS,
 DE MEDIOCRITATE HONORVM,
 ET MAGNANIMITATIS ATQVE HVIVS-
 CE HONORVM MEDIOCRITATIS,
 extremis.

SIDERE ut hiberno, serm sub nocte viator,
 Verbere ventorum pluuiaq; exercitus acri,
 Difficiliq. errore via, si acceptus amici
 Hospitio lauti est, & qui bene focilet, illi
 Peninsula non scindenda, dies obducere paucos
 Ut velit, & lentè properat, nisi res aliqua urget:
 Sic de purpurei non cessit limine templi
 Præproperè Domina, & gradibus descendere cœpit
 * Ianitrix. Limen ad illius porta, ceu ianea * seruat
 Feruida quam spicis æstas incincta capillos.

Substitit, & breuiter Sapiensem adfata, Meretur,
 Dixit: Alexander, quondam tuus ille, reponi
 Intra purpureum Venerandi limen HONORIS.
 Suscipit, & Staret meus hîc cognomine laudis
 Magnus Alexander, Sapiens ait, omnia sano
 Pectore si recolens, mea quæ præscripserat illi
 Utiliter schola, de solida certamine laudis,
 Non temerè ambisset Deus immortalis haberi,
 Et Iouis Ammonis diuina stirpe creatus,
 Non genitore satus, dederant quem fata, Philippo.

Accipio dixit causam Regina, sed illud
 Scire velim, medio graduum cur limite, nulla
 Altior effigies posita est, primique relictî
 Sunt vacui? Debent quia laudis premia semper,
 Respondit Sapiens, velut æquo examine lancis,
 Adtribui, & rebus pariter concurrere gestis:
 Iustum quadriungis nec equis agere ille triumphum
 Debet, pro meritis cui merces ampla pedester,
 Aurea nec nitidè huic circum caput ire corona,
 Myrto qui meritis modica præcingere frontem.
 Qui rapit immeritò claros malesanus honores,

Turpior

Turpior ipse abit, & raptos infamat honores:
 Quisq. dat indigno Virtutis premia, laurum,
 Deripit herentem nulla cum laude coronam
 De capite ipse suo, famam sibi sauciat ipse.

Præterea medium nulla hic transcendit imago,
 Atq. micant circum minus omnes lumine claro,
 Quam quæ magnanimis posita regione propinqua
 Templi purpurei, modicos quia carpere honores
 Contenti, nihil ulterius extendere pinnas
 Solliciti, neq. magnanimis certare, nec infra
 Metas se abiicere, atq. animis reptare pusillis
 Gaudent, ut neq. magnanimi se tollere celo
 Scariis altè properant audaciter alis,
 Purpurei sæpe ut proceres, regesq. superbi,
 Dum Fors immeritis paullisper blanda, renidet,
 Excellunt animos, & pulsant limen Olympi
 Vertice, nec minus interea quoq. ludere & ungi
 Gaudent indecores, & lasciuire proteruè.
 Cæca saperueniens subito incautos heras, tangit,
 Sicut ab insidiis, & ouantes callida in ipso
 Opprimit articulo. Sudo velut aquore cali,
 Incita prægestit variis agitare columba
 Flexibus, & celeres iteratis plausibus alas:
 Fronde sub arborea mussans, speculatur ouantem
 Callidus accipiter, plaususq.prehendit in ipsa
 Latitia. Proclamat iò, Fastigia, serui
 Cingite mi longis circum festiua coronis:
 Mox heu heu, miserè longis ululatibus idem
 Rex Agamemno iterat. Scalis deiectus ab altis
 Adspice Tarquinius iacet hic, quæ limite verno
 Exitus est adis, magni ostentator ineptus
 Olim animi, & titulo sibi conueniente, S V P E R B V S.
 Hac quoq. parte duces, ventosa superbia fibris
 Insita, quos reges, non virtus regia fecit,
 Qui postquam Deus ille prius, dein vix homo, vesci
 Magnus Alexander vitali desit aura,
 Europæq. Asiæq. suis ditissima regna
 Diripuerunt armis, atq. vrbes stragibus omnes
 Implere & agros, umbris velut excitus imis
 Eumenidum chorus, aut vltrices æthere Diræ.
 Proiectæ latus ad leuum, fractæque ruina

Plinius c.
 xxxvi.
 lib.x.

Epiætetus

*Illorum statua, gradibus tentavit Honoris
Ponere quos leuis AMBITIO. Nunc illius umbra
Occulit hos templi & graduum, conamine magno
Quos, sed stultomalo tenuerunt turpiter olim.*

*Porta sed hiberni quâ frigida panditur anni,
Scalarum gradibus veluti fulmenta, pusilla
Sunt posita statua, risu contemnere quales
Promtius incipias, odio quam perprimere acri.
His statuis similes, ipsi bona qui sua stultè
Nescire, atq. animis soliti reptare pusillis,
Tendere non audent oculos ad limen HONORIS.*

*Paruula sub scalis veluti proiecta sigilla
His etiam cernis. Tales, quibus inclyta sordet
Gloria, queis nulla tentat dulcedine pectus
Segne, comes Virtutis Honor: sed viuere ruri
Contentè, & latebris tecti sese abdere, testa
Reptilis ut testudo sua se continet, usq.
Malunt, quam mersare foro, atq. in luce videri,
Purpureoq. aliis excellere vertice honoris.*

SIDERE VT HIBERNO.

TERTIVS decimus hic iam est dies in Veri ciuitate, quo die non egressus ex templo Magnanimitatis Aristoteles, pergit de alia virtute Reginam docere, nempe illa, quam ipse olim ad Nicom. c. iv. lib. iv. vacare dixit nomine. Non defuerunt tamen qui Latinè appellarent *Modestiam*, quanquam id à Cicerone & D. Thoma, longè aliter nomen vsurpatum est. Nonnullis etiam visa est nominari posse *Tranquillitas*, quoniam mediocri honore qui cōtenti sunt, ij remoti à studiis ambitionis, vt ait M. Tullius, *otium & tranquillitatem sequuntur*. Ego circuitione vsus, honorum mediocre studium dicere malim: sic enim videtur intelligi posse facilius, hæc illa esse virtus, quæ mediocribus siue modicis & paruis honoribus lætatur: vt Magnanimitas, quæ gaudet magnis & præclaris.

Hodierno igitur die, in Veri ciuitate, lustratio est tēpli, illius Virtutis quæ in omnigenere aliarum virtutum res mediocres adpetens, & modicis honorum præmiis contenta, sic à Magnanimitate differt, vt Liberalitas à Magnificencia: quarum altera modicarū, altera non nisi præclarissimarum rerum largitas est. Cū igitur duæ sint virtutes honorū gubernatrices, nempe Magnanimitas, & Mediocritas, honorum: vtrāq. à duobus extremis oppugnatur. Ac primū Magnanimitati aduersaria est, hinc *μικροψυχία*, id est, animi paruitas & angustia: inde *χαυρότης* siue

inanis quædam ostentatio & species Magnanimitatis, siue superbia, stultaque animi elatio. Vtraque labes animis humanis, à virum suarum ignoratione ac meritorum, infertur. Nam quibus honores amplissimi debentur, ad eos tamen vt indigni adspirare non audent, ij pusillo animo sunt: qui autem honoribus summis decorari non merentur, eos tamen sibi deferri & dari petunt, ij χαυνοί sunt, siue inaniter magnanimi, ac superbi. Modestix verò hinc φιλοτιμία siue ambitio repugnat, inde ἀφιλοτιμία siue animi abiectio & vilitas, nullius plane honoris adpetens.

Die igitur superiore de vi naturaque Magnanimitatis egit Aristoteles: nunc de virtute in mediocribus siue paruis honorum præmiis acquiescente, & vitiis cum hac ipsa virtute, cumque Magnanimitate pugnantibus, explicabit.

Eleganti autem Aristoteles comparatione, & vndecimi diei principio contraria, exorsus est. Nam die xi. Reginam ex Auaritiæ tectis tanquam sordido & illiberali hospitio lætanter emerfisse narravit: nunc viceversa ait, ex Honoris templo illam quasi hospitem ex amœnissimo deuersorio, per inuitam discessisse, vt ostenderet eam ad excellentem gloriæ formam amplectendam, ardentem fuisse incitatam.

MERETVR DIXIT, ALEXANDER QVONDAM TVVS.

Ante-occupatione artificiosa, principiò statim sustulit dubitationem de Alexandro. Quare is tantis rebus gestis, tanta apud omnes gloria, repositus non sit in sacello ipso & penetralibus Honoris. Itaque Regina inducitur huiusce rei causam sciscitans ex Aristotele, qui perinde vt die quinto agens de fortitudine, ita nunc respondet, Alexandrum nequisse vincere animum suum, aut fortunæ blandimenta moderatè ferre. Ergo nec iniuriâ ex Honoris adyto exclusum esse, abiectumque in vallem Audaciæ.

SED ILLVD SCIRE VELIM.

Duarum virtutum, *Magnanimitatis*, & *mediocris honorum studij*, ac vitiorum quatuor, *Animi pusilli*, *Superbiæ*, *Ambitionis*, *Animi abiecti*, statuas in basilica Magnanimitatis Poëta ingeniosissimè collocavit, facta distributione per scalarum gradus, quibus ad Honoris sacellum ascenditur. In templo enim anni portæ quatuor, vna *Auctumni*, altera *Æstatis*, tertia *Veris*, quarta *Hiemis*. A portis autem hisce totidem scalæ sunt, ad Honoris adytum directæ. In quarum primis, nempe Auctumni scalis, positæ Magnanimorum statux. In ipsis autem lateribus, & spondis graduum Æstatis, positæ sunt effigies illorum, qui mediocres aut paruos honores tantum expetunt. De gradibus autem Veris deiectos, pingit superbos & ambitiosos, humique illos à dextra iacentes, hos à læua. Ad scalas Hiemis quasi parastatæ, pusilli animi homines: sub ipsis autem abstrusi solidæ laudis, veræque gloriæ contemptores. Neque enim digni erant qui in gradibus locarentur, cum quasi in angulis mallent latitare, & sub gradibus occultari.

His ita intellectis, ordo huiusce diei apertissimus est. Nam gradus Magnanimorum die antegressio explicati sunt, hodierno autem die Regina transit à gradibus Auctumni ad gradus Æstatis, in quibus effigies contemplari licet illorum qui modicis honoribus latentur. In his autem scalis animaduertit Regina in mediis tantum gradibus simulacra esse, summos autem atque imos vacare. Itaque causam huiusce rei sciscitatur ab Aristotele. Is respondet, medios tantum his gradus occupari, quoniam hæ scalæ sunt illorum qui mediocribus siue modicis honoribus contenti sunt, neque ardua quædam & præclara suscipiunt, neque summi honoris præmium efflagitant, neque tamen aut inertia & languori sese dant, neque mercedem laudis gloriaque contemnunt.

SCALIS DEIECTVS AB ALTIS.

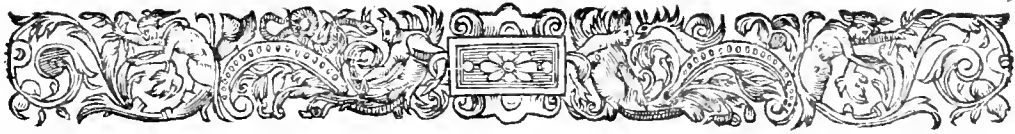
De gradibus vernis deiecti in dextrum latus superbi, siue inani quadam specie Magnanimitatis tumentes, ut tyranni ac reges, illi, quos non virtus vlla, sed Fortuna vocauit ad principatum, ut olim Tarquinium Superbum Romæ, & duces illos qui Alexandri armis quæsitum imperium, quasi prædam mortuo illo partiti sunt.

PROIECTÆ LATVS AD LÆVVM.

Ambitiosos pingit humi stratos, & iacentes, deturbatos nempe de gradibus vernis ad læuam, eosque umbra templi Honoris & graduum eius occultari fingit, quia ad honores ambitione, & gratia pecuniæ graffiati, non ipsos honores, sed umbras eorum adepti sunt, siue ut Tullius in Bruto dixit, non ipsos honores sed nomina. *Stultomalo* autem Poëta dixit *μωροπρονήρω*. Isidor. Glossis. *Stultomalus*. *Stultus malus*. Sic Plauti Patruo. *Mores mori & mali*.

PARVULA SVB SCALIS.

In scalis Hibernis gradus à minutis sigillis sustinentur, denotantibus animi pusilli homines, qui bona ipsi sua nescientes, non audent ad honorem aspirare. Sub gradibus autem humi proiectæ iacent paruulæ statuæ, significationem habentes eorum, qui honores contemnunt nullumque laudis & gloria gustatum habent. Ex qua gente Seruilius Vatia latitans in villa sua. In quem iocus L. Senecæ epist. LV. *Vatia hic situs est*.

DIES QUARTVSDECIMVS,
DE MANSVETVDINE ET PV-
GNANTIBVS EI VITIIS, IRA-
CVNDIA ET LENTI-
tudine.

LAET ARUBESCEBAT, croceum Tithonia pepulum
Eoa regione trahens: suffusa rubore
Ut noua nupta sui quæ sponsi limina tangit
Suspensæ pede, leta, suo mox Caia futura
Caio: præterito Senior cùm limine porte,
Auro quæ rutilat, flamæsq; imitante pyropo,
Restitit ad portam, quæ cardine stridet aheno,
Atq; nouem decorant summo quam vertice Musæ,
Et qua principio nos in pomæria misit
Vrbis huiusce intro Sapiens, celeberrima, Veri.

Hic prope visa domus, teneris pulcherrima saxis,
Molli structa manu: Tusci tornatile quale
Effodiunt, docti varios effingere in vsus.

Hancorsus Sapiens Regina ostendere, dixit
HAC ANIMI VIRTVS MANSVETI sede moratur.
Valuarum ante fores, dextra læuâq; columna
Stant gemine: imposita his aurata coronis, ahena
Hic lupa stat, geminôsq; suo velut ubere rumæ
Nutrit, belligero peperit quos Ilia Marti,
ALTELLVMQ. animi vegetum, REMVLVMQ. remissi.

At spatium interiore domus patet area, scabro
Occupat hanc moles mediam de marmore, celsa,
Cernitur impositum cui vasti corpus ahenum,
Et septemgemina toruum ceruice, draconis.
Tergeminum dextro lateri, mirabile dictu
Est caput, à læua totidem ceruicibus horret.
Septimus est, alios qui magno in corpore longè
Exsuperat vertex, medius, vinctusq; corona.
Omnibus è turpi feruens ac lutea rictu
Vnda fluit; qualis Tuscis de montibus humor
Labitur in thermas, agris qui sæpe salutem

Contulit optatam, vana spe sæpe salutis
Elusit, miseros tristésq. abscedere passus.

Hanc itaq. in molem gradibus conscendere iussit,
Atq. viam Sapiens simul ipse præiuit, & isto,
Adspicite ut capite ex medio, cinctóq. corona
Luteus, & multo medicatus felle veneni
Profluit in capidem subiecti marmoris, humor,
Dux ait; hinc proceres, hinc magni pocula reges
Hausta bibunt, irásq. acri sub pectore sævas
Concipiunt: labro vulgus se proluit amplo,
Et furere incipiens, armis contendere gestit:
Titan de meliore quibus præcordia finxit
Argilla, bibere hunc mediis qui profluit humor
De gradibus, gaudent, ubi magnis pocula miscet
Regibus, innocuósq. facit CLEMENTIA fontes,
At plebi, laticis PATIENTIA temperat æstum.

Est operæ pretium quoq. cernere, sæuus utrimq.
Ut geminæ multo caudæ draco verberare, subter
Effigies scabra sculptas in mole flagellet.

Agmine in hoc prima est, rugis perarata SENECTVS
Ponè subit squallens, & plena ruboris EGESTAS,
Hic etiam pugnax telis pharetráq. CVPIDO,

* Lassitudi-
do. D. Au-
gustinus
c. XXI. lib.
IV. De Ci-
uit. Dei.

Cuiq. mederi olim FESSONIA credita, morbus*
Et male suada FAMES pallenti inamabilis ore.

Ast alio caudæ monstrosa volumine stringit
Bellua, parte alia, sculptas in marmore scabro
Effigies, & AMICITIAE & PIETATIS. Habenas
Namq. sua laxans iræ, non parcere iunctis
Novit amicitia, Divísq. irascitur ipsis.

Ast ima egelidus qui margine defluit humor,
Et piger, ut stagnantis aquæ, cui potus, hebescit
Et stupet insensus, neq. res agere aptus, & ira
Omni expers, patitur vecors ruere omnia retro
In peius, laxisq. negocia perdit habenis.

Solis laus manet his, quos lenes hausta remittunt
In gradibus, summo atq. imo distantibus æquè
Pocula, clementi & patienti mixta tepore.

Arist. c. v.
lib. IV. ad
Nicom.
* Ferramē-
ta samiat.
Aurelia-
nus apud
Vopiscū.

Succensere sciunt, quibus, & cur, quatenus, & quo
Tempore, quoq. decet spatium. Sua miles ut arma
Samiat, * obtusamq. faber ceu cote securim:
Sic animos illis acuit, fortesq. gerendis

*Fra facit rebus, nimiumq. fluentia stringit.
Hæc sapiens, Noctisq. rotas iam Sole cadente
Adproperare videns, sermonis stamina rupit.*

LÆTA RVBESCEBAT.

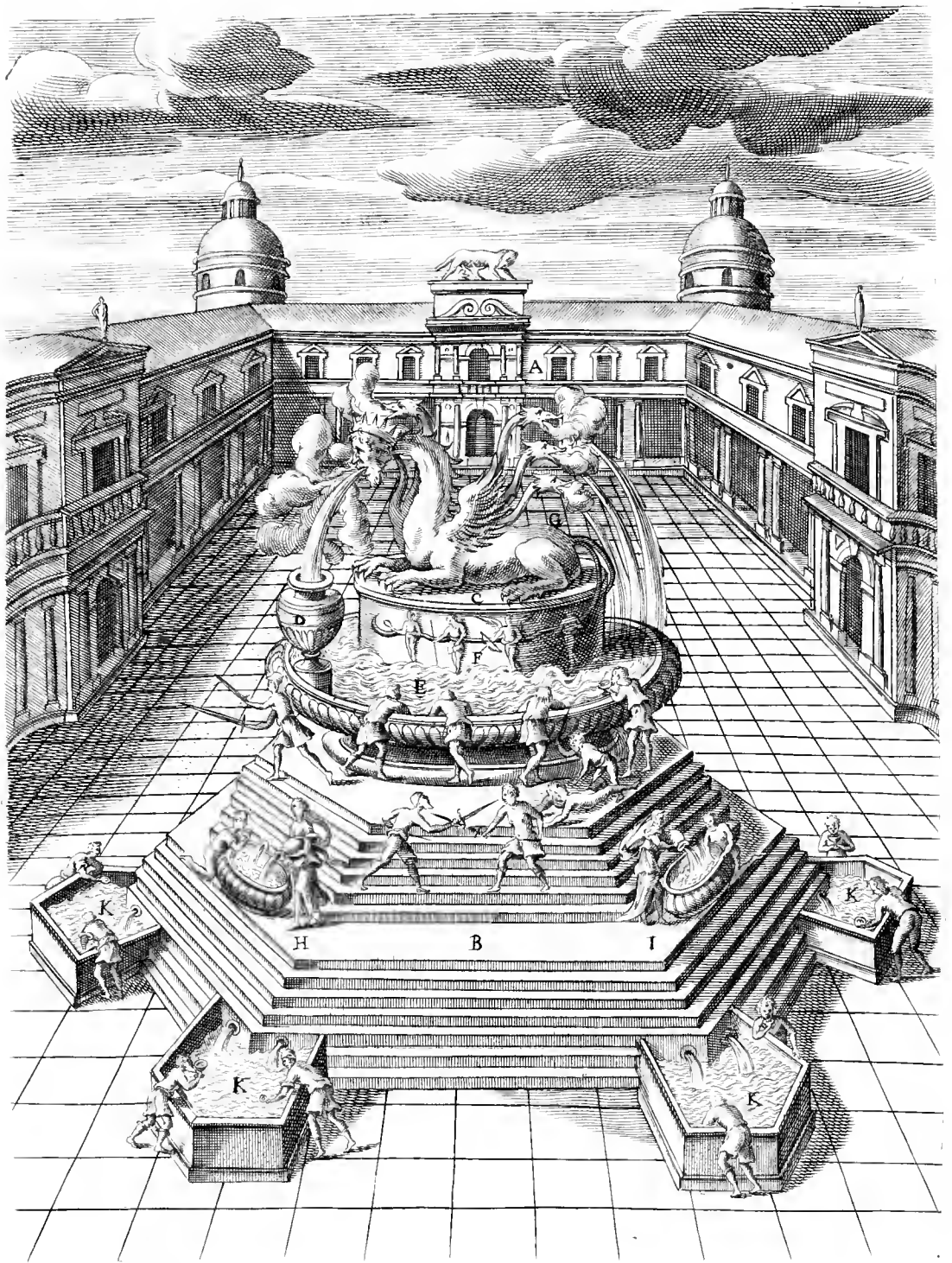
SATI S depictæ iam illæ virtutes, quibus animus humanus seorsum ipse instruitur & ornatur. Nam fortitudo in periculis ac rebus formidolosis versari docuit: temperantia opprimere voluptates: Liberalitas & Magnificentia largiri pecuniam: Magnanimitas, & virtus illa quæ modicis laudibus contenta est, petere honores: nunc illæ nobis exprimendæ virtutes sunt, quæ inter homines versari, siue hominibus commodissimæ, vti docent, siue vt à Græcis dicuntur, ὀμιλητικῆ.

Sed acerbitas quædam naturæ, & rabies, siue iracundia, vsum familiaritatis & consuetudinem vitæ in primis lædit, vitamque ex vita ipsa tollere videtur. Quis enim iracundis, acerbis, asperis hominibus delectari potest? In quam sententiam copiosè disputauit Plutarchus libro de cohibenda iracundia. Itaque ante ὀμιλητικῆς siue consuetudinis quotidianæ virtutes, de reprimente peste illam societatis iracundiam, virtute scilicet lenitate ac mansuetudine dicendum fuit.

In huiusce igitur ædes virtutis, hodierno die qui in Veri ciuitate mēsis Nouembris dies quartus decimus est, Regina introducitur. Egressa enim ex templo Magnanimitatis, proficiscitur in regionem ac sedem Mansuetudinis, vicinam auditus portæ, per quam Regina principio huiusce profectio in Veri ciuitatem introiuit. Ingeniosissimè autem hoc auctor ita commentus est, Mansuetudinis tectæ & Iracundiæ vallem, ad portam audiendi esse. Nam rerum displicentium auditione, ira efferuescit, eaque mansuetudini materies, nempe iracundiæ reprimendæ, occasio suppeditatur. Quod sapienter quidem Xerxes vidisse videtur, apud Herodotum lib. vii. qui Pythiæ cuidam hospiti suo, grauiter succensens, quod petitio eius quædam ipsi permolesta contigisset, *Animum dixit in auriculis habitare.* Εὖ νῦν τόδ' ἐξεπίρασσο, inquit, ὡς ἐν ποίσι ὡς τῶν ἀνθρώπων οἰκέτ' ὁ θυμὸς, ὃς χρεῖσά μιν ἀκέραιος τέρψιος ἐμπιπλέετ' ὃ σῶμα, ἰσταντία δὲ τέττοισι, ἀνοιδέει. Scito igitur, inquit, *animum in auriculis habitare, qui si res gratas auditione acceperit, corpus totum sensu quodam voluptatis adfcit: sin autem res iniucundæ & odiosæ fuerint, ira inflatur ac turgescit.*

Ordine igitur nunc ad Mansuetudinis tectæ peruentum est, quæ quidem peropportunè auctor exædificauit eo genere saxi, quod quia candore insigni est, & venulis quibusdam fuscis interpunctum, alabastrites quidem propriè non est, sed propter similitudinem tamen vulgò sic Hetrusci Florentiæ nomināt. Est autem saxi gen^o aut succini potius, ita molle ac tenerum, vt etiã tornari non difficulter possit, inque aliâ atq;

aliam

- A. Mansuetudinis palatium.
 B. Fons in area media impluuij, denotans vitia quæ cum Mansuetudine pugnant, Iracundiam & Lentitudinem.
 C. Draco in fastigio finis, Iræ significationem habens.
 D. Vas aureum in quod ex draconis capite aqua influit denotans iram regiam, & principum.
 E. Aqua quæ ex draconis alis fluxit in labrum, qua potati iras concipiunt.
 F. Quinque statuæ significationem habentes malorum quibus oppressi, facile irascuntur, Senectutis, Egestatis, Amoris, Famis, Suis, Defatigationis. Easque statuas draco caudæ suæ volumine vno flagellat. Ex altera parte statuæ sunt Pietatis & Amicitia, quas draco caudæ volumine altero verberat: sed pictura eas exprimere non potuit. Denotant autem valde iracundos, amicis etiam & parentibus, Deo etiam ipsi solere irasci.
 G. Tria serpentum ora in alis draconis, quibus denotatur iracundiæ genus triplex,
 H. Clementia, quæ hydriæ suæ aqua refrigerat temperatq. iram regiam.
 I. Patientia quæ lenit ac sedet iras punitorum.
 K. Aqua lenta & qualis stagnorum, denotans Stuporem, vitium Mansuetudini pugnans defectu

aliam speciem effingi. Itaque substructioni ædium illarum quas incolit Mansuetudo siue lenitas, hæc materies conuenientissima est. Mansueti enim animus, facillimè ad ignoscendum inflectitur. In ipso autem vestibuli fastigio, lupæ simulacrum est nutricantis Remum ac Romulum: argumento, mansuetudinis quoddam inter feras etiam & homines quasi commercium esse. Et dixit Poëta.

Altellúmque animi vegeti, Remulúmque remissi. Eo respiciens, quod Romulus dictus *Altellus* à nutrice Acca Laurentia, pueris blandiente, quasi dignus ali propter vires corporis & animi: frater autem eius Remulus quasi tardus & remissus, cuiusmodi homines dicti olim *Remores*. Auctor de Origine gentis Romanæ. Et alij.

AT SPATIO INTERIORE DOMVS.

Intellectum est mansuetudinem esse iræ temperationem. Sic enim Aristoteles iam olim quoque nominauit eam, ὀργῆς καὶ τέρσεως καὶ ἡρέμων. c.iii. lib. i. Rhetoric. Mediocritas autem hæc siue temperatio, à duob. extremis oppugnatur. Hinc ab iracundia, inde ab illa, quam Ciceroniano verbo nominemus licet, *lentitudinem*, qua tanquam stupore, sic animi obtorpescent, vt ne iustissimis quidem irascendi causis excitentur. Has igitur nunc maculas animi demonstrare incipit, quo cognitæ facilius eluantur. Sed principio iram ipsam quasi fontem iracundiæ & caput, signis certissimis notat, pingens eam esse quasi draconem, omni diritate atque immanitate teterrimum, cuius signum aheneum, positum esse ait in planitie quadam gradibus exaggerata, cuius latera dextrum læuumque, sigillis aliquot adornata sint. Draconem vero ipsum vtrinque ait alarum vice, deformatum esse tribus ceruicibus anguinis, collum quoque anguinum esse, sed caput specie figuræque humana, & redimitum diademate. Caudas præterea innatas ei geminas, ita demissas & pendentes, vt sigilla quæ in plani illius basi esse diximus, vtrinque astringere facillimè possint, atque hæc læuæ partis, illa dextræ effigies eminentes circumplecti. His ita versuum tanquam penicillo depictis, adiungit draconem illum immanem ac fœdum, è septem illis capitibus furenter efflare copiam aquæ feruentis ac flauæ, ex qua etiam vapores teterrimi excitentur, eumque humorem elegantissimè cum aqua in thermis Hetruscis efferuescente, comparauit. Molem verò illam cui draco impositus ex marmore scabro esse ait. Ira enim quasi scabritudo animi est. Hinc Petronius, *Omnem scabitudinem animo delere.*

HANC ITAQUE IN MOLEM.

Postquam adscensu arduo in puluinum illum peruenierunt siue molem exaggeratam, vbi sedes draconis est illius ac prodigij, à quo iam diximus humorem illum efflari, vident aquam illam defluere in labrum siue alueum, eoque multos venire potandi gratia. Itaque accedit nunc Aristoteles ad draconis paulo ante quasi ænigmate propositi explicationem.

Ac principio declarat, speciem illam portenti horribilem, iram esse ipsam, principium & quasi fontem iracundiæ. Tribus autem ex vtrâq. parte ceruicibus anguinis, tres designari species iracundiæ, *Excandescentiam*, *Amaritiam*, & *Acerbitatem*. Sic enim à vulgo philosophantium hi tres quasi gradus iracundiæ, & significanter quidem, nominati sunt. Verbis autem ex M. Cicerone sumtis fortasse indigetemus licet, primum quidem similiter *excandescentiam*, alterum *inimicitiam*, tertium *discordiam*, vt ex definitionibus à M. Cicerone lib. iv. Tuscul. quæst. positis licet intelligi. Nam excandescencia definitur à Cicerone *ira nascens & modo existens*: Inimicitia, *ira ulciscendi tempus obseruans*. Discordia, *ira acerbior, intimo odio & corde concepta*. Quæ definitiones ab Aristotelis sententia non alienæ sunt. Nam is Excandescentiam esse voluit animi habitum, iram celeriter concipientis, neque difficulter deponentis. Amaritiam habitum esse animi grauius ac diutissimè irascentis. Quod quidem inimicitia proprium est. Acerbitatem denique iracundiam esse Aristoteles voluit implacabilem. Hæc autem quid aliud quàm discordia est? Quanquam acerbitatem etiam ipse pro iracundia implacabili posuit M. Cicero ad Q. fratrem.

Collum autem draconis eius quo de nunc agimus cum capite humano, & insigni regio siue diademate, Aristoteles positum esse refert, tanquam signum iræ cuiusdam Regiæ, quæ totius iracundiæ extrema quasi linea est, & priuatorum in ciuitate hominum discordiis & acerbitatibus longè furentior atque immanior. Qualem callidè notis quasi propriis insignem fecit Calcha vates apud Homerum.

Κρείττων γὰρ βασιλεὺς ὅτε χῶσεται ἀνδρὶ χέρνι.
 Εἴωθε γάρ τε χόλον γε καὶ ἀντήμων κατὰπέψη:
 Ἄλλα γε καὶ μετόπισθεν ἔχθ' ἐχέτον ὄφρα τελέωσῃ.
 Ἐν σήθεσιν εἰοῖσι.

*Quis potis irato, inferior, contendere regi?
 Esto etenim ad tempus simulatè concoquet iram,
 Ast grauius post illa fremit, cum occasio ridens,
 Viuâque adhuc, veteres offensio suscitât iras.*

Bene & C. Tacitus Annali iv. huiusmodi irã pinxit in persona principis Tiberij. *Quæ, inquit, in præsens Tiberius ciuilitè habuit. Sed in animo reuolvente iras, etiamsi impetus offensionis languerat, memoria valebat, &c.* Qualis etiam Iustini Imperatoris iram pingit Agathias lib. iv. Et Clodouæi Francorum regis iram Gregorius Tur. histor. Francor. c. xxvii. lib. ii. Neq. ineleganter aut non verè Nicetas Annali i. οἱ ἐν ἀρχαῖς, ὅν χόλον ἐθαπτασι, καὶ ἐλάυσαν εἰς τιῶν καὶ καίρῳ φρυκτάρησιν καὶ κατὰπέρησιν. *Principes iram sopiunt, rursusq. accendunt, ubi occasio fuerit excitandi rursus incendij, &c.* Quare autem principum iræ grauius, est apud Aristotelem c. ii. lib. ii. Rhetoricor.

HINC MAGNI POCVLA REGES.

Narrat iracundiæ potione reges inebriari ex poculo illo, in quod ex

capite monstri, aqua profunditur: vulgus autem ex labro illo siue alueo quod in planicie ipsa est. Prima igitur hæc sedes attributa est alteri extremorum Mansuetudini ac Lenitati repugnantium, scilicet Iracundiæ.

TITAN DE MELIORE QVIBVS.

In medio scalarum ordine fonticuli sunt, ad quos depictæ Patientia & Clementia, miscentes aquam illam feruentem alia frigidiore, vt Clementiæ quidem aquis, regia: Patientiæ autem frigore, plebeia iraperetur. Est igitur hæc media tanquam sedes ac regio Lenitatis.

EST OPERÆPRETIVM QVOQ. CERNERE.

Duplex huiusce monstri draconis cauda. Volumine vno caudæ, Aristoteles implicari ait statuas à læua parte illius puluini effictas, videlicet, effigiem. *Senectutis, Egestatis, Amoris, Lassitudinis, Inediæ.* Quoniam his malis conflctantes facilmè, vt Q. Ennius dixerit, *effundunt irarum quadrigas*: alterius verò caudæ quasi verbere flagellari simulacra dextri lateris, nempe *Amicitia & Pietatis* effigiem. Ex quo intelligi debere, iracundia inflamatos, non amicis, non parentibus, aliisque caritatibus suis, non Diis deniq. ipsis parcere. Quod argumentum copiosè differit L. Seneca libris de Ira, Galenus libro de curatione morborum animi, Plutarchus libro de Iracundia. Sic apud Ciceron. epist. xii. lib. x. ad famil. *Ioui ipsi iniquus Seruilius.* Similitérq. epist. xxiii. lib. iix. ad Attic. Et Ouidij lib. xiii. *Agamemno rex Diuis irascitur ipsis.* Et Alexander Magnus irascitur Æsculapio, apud Epictetum Arriani c. xxii. lib. ii. Et Virg. Ecloga v.

Atque Deos, atq. astra vocat crudelia mater.

Hinc etiam *lapidatio templorum, subuersio ararum, larium familiarium projectio in publicum*, apud Sueton. Caij c. v. Neque dissimilis hodièque Sinarum barbaries.

In ipsas quoque res inanimas sæuiunt, furenter irati, vt *mensam evertunt, pocula adfligunt.* L. Senecæ c. vlt. lib. i. de Ira. Suetonij Nerone c. XLVII. Et apud Galenū libro de curatione morb. animi. Iracundi etiam *in ostia, in lapides, in claues* sæuiunt. *In ostia calcibus arietant, lapides frangunt, claues mordent.* Et D. Aug. c. xv. lib. xiv. De ciuit. Dei. *Nonnunquam, inquit, homo, etiam rebus inanimis irascitur, vt male scribentem stilum collidat, vel calamum frangat iratus, &c.* Sic Martial. epigr. Lxxv. lib. ix. *Frangit leues calamos, &c.* Sic Herodoti lib. i. Cyrus rex irascitur Gyndi amni, Xerxes Athoni móti, vt notissima res. In vestes quoq. suas sæuire soliti, easq. scindere non solum in luctu, sed etiam ira, vt ille apud Silium lib. xvi.

In se versus ab ira,

Auratam medio discindit pectore vestem. Et Galeni libro de curat. morb. animi. Irascentes etiam vestimenta ipsi sua scindunt. Et apud L. Senecam c. vlt. lib. i. de Ira. Appian. lib. v. Et in Mithrydatica.

Denique & in seipsi sæuiunt irati. Itaque & *labra sua ipsi mordent, & in columnas caput impingunt, & capillos suos euellunt, & femur, pectus percutiunt.* L. Seneca c. vlt. lib. i. de Ira. Aliqui & vitam sibi eripiunt ipsi, ira furenter

stimulati. Sed iucunda & ridicula Eurylochi philosophi apud Diogen. Laërt. ira, qui coquo suo iratus, cum veru ipso, carnibus semicoctis onusto, in forum plenum persecutus est, vt interficeret. Idq. eo magis ridiculum, quod philosophus ille de familia Pyrrhonis, & ἀκεταληΐαν & ἀδίαφοειαν professus.

AST IMA GELIDVS QVI MARGINE.

Imis gradibus fontes adiuncti aquæ prorsus refrigeratæ, qui significationem habent stuporis siue lentitudinis, quod lenitati vitium altera ex parte oppositum est.

SVA MILES VT ARMA SAMIAT.

Nam Academici, *iracundiam, fortitudinis quasi cotem esse dicebant*, vt posuit M. Cicero in Lucullo, atque idem lib. v. Tusc. Quæst. Peripatetici, inquit, *iracundiam cotem fortitudinis esse dicunt*, Quo loco Tullius etiam Aristotelis hanc & Peripateticorum sententiam mutuatis à Zenone argumentis oppugnauit: sed *subula*, vt aiunt, *leonem excipiens*. Quemadmodum etiam L. Seneca Stoicus in libris suis de ira, in Aristotelem quasi fluctus in scopulum incurrit. Cum autem M. Cicero ait, *Iracundiam Peripateticis videri coticulam fortitudinis*, iracundiæ nomine pro ira quasi abutitur. Sic enim dicere malo, quàm Aristotelis sententiam stoicè interpretatur, aut deprauat. Integrior L. Seneca c. iiii. lib. iiii. de ira *Aristoteles*, inquit, *iram calcar ait esse virtutis*. Et Plutarchus in eo libro in quo disputauit rationem esse in belluis, τῆς ἀνδρείας inquit, οἷβαφῆ τις ὁ θυμός ἐστὶ καὶ τόμα. *Ira, virtutis tanquam ferri temperatio est, & robur siue nucleus.*

DIES QVINTVSDECIMVS,
DE COMITATE SIVE ADFA-
BILITATE EIVSQUE EXTREMIS.

FRONTE gerens nitidum Veneris Tithonia sidus
Lutea, spargebat roseos cernice capillos,
Cum placida egressi de MANSVETVDINIS aula,
Haud procul inde amplas excellere vidimus ades.
Regine has Sapiens breuiter sic pandere cœpit,
Porticus hæc, inquit, quadruplex, distincta columnis.
Marmore de omnimodo, viden' vt nitidissima ridet,
Atq. vocare ultrò venientes voce videtur?
Peruia quadruplici portarum hæc limine semper
Regia. Purpureus primo sedet Æacus ipse
Ingressus: at circum huic acri schola verberat aures
Voce tegatorum: & totum, sua regna, per errans

Causidicina forum vaga, litcs lite resoluit.

*Opposita latus ad laeuum stat limine portæ
Cum petaso, & loculis, damnnum fugientis imago
Maiugens. Strepit hunc circum grex impiger, olim
Sicut apes populant verni que ruris honores,
Et sua collecto stipant aluearia melle.
Hic lucra magna inbiat magnarius, & vagus emtas
Institor exponit merces, propola tabernam
Explicat, inuitans rerum nouitate viantes,
Atq. breui anticipans hominum spes tempore, vendit
Spem pretio, hæc illi sua sunt mangonia mercis.
Hos interuolitant quasi vespa, fenoris acri
Qui figunt stimulo quemquem tetigere, nouisq.
Sic quasi peniculis fugit cum pictor, humoris
Quicquid inest, oncta exsugunt patrimonia, donec
Sanguis inest, & habent peragant quo pascere fenus.*

Plautus
Rud.

*Proxima sublimi stat culmine porticus, illam
Mars habet, horribili rutilat cui sidere vertex
Igneus, adfistunt celsa ceruice superbi
Marticola, & raucis feriunt clamoribus auras.
Centurio hircosus, miles, tiroq. proteruè
Lasciuus, Martisq. aly quibus impia crudi
Sacra placent, sanguisq. nouo de vulnere fusus.
Natio quantius pretij, cum finibus hostes
Defendit patriæ, REGEM LEGEMQ. tuetur:
Ast furis eadem quoq. pernitalior ipsis
Excitis Erebi picea de sede sub auras,
Cum prædas agit, aut incendia tristia miscet
Finibus in patriæ, & ciuilia commouet arma.*

*E regione autem cunctis excelsior aula
Ad dextram patet. In primo stat limine portæ
Proteus innumeris speciem variare figuris
Sollers. Frenet aper, rugit leo, sibilat anguis,
Ursus uti seuit, gannit vulpecula, flammæ
Induit, idem in aquas tenues dilabitur, idem
Nube caua tegitur: sic formas transit in omnes
Aulica, multipliciq. oculos imitamine ludit
Vita. Putes bene velle tibi, furialiter odit:
Credas diuitijs quoq. picos vincere, montes
Qui fodiunt auri, quia Serum vellere textis,
Purpureisq. nitent togulis: sed sæpe sub illa*

*Irus veste latet, seu quis mendicior Iro.
Exteriùs lata est, premit altàs pectore curas,
Callidaq; exteriùs malis ridere alienis,
Sanguine cum interiùs fleat. Est hæc deniq. vita
Pergula pictorum, veri nihil omnia ficta.*

*Passibus errantes hic vanis atria circant,
Et veniunt, abeunt, redeunt properanter inanes.
Scandere pars scalas, alij descendere contra
Pugnant, edensiq. ruunt, triduntur, & ipsi
Tridunt porrò alios: thalami pars plera moratur
Ante fores, regisq. sui, sua tempora cogit
Temporibus seruire, manens, dum limine tandem
Procedat thalami, lata ut comitetur euntem.*

*Aream ubi quadruplex incingit porticus, alta
Versicolorq. basis, muliebriter ore nitentem
Sustinet effigiem. Grauiterg. & comiter illa
Insimul, intrantes triplici de limine, cernit.*

*Est ADEABILITAS talis, placidissima Virtus,
Sollicita miscens quasi lata coagula vita.*

*Adspice circum humeros ardet quæ murice lana,
Oscula uti totam spargunt, & apicula crebris
Pingit imaginibus: quia nunquam parcus amicis
Oscula diuidere est, latum cui comica pectus
Instruit hæc Virtus. Idem sua dicta liquore
Omnia ceu mellis contingit: apicula dulces
Lata fauos solita labris quasi figeret arte.*

*Non tam sceptrigeros iterato murice reges
Lana decet, quàm quæ comes hilarissima virtus,
Communesq. facit, ne tanquam oracula tristi
Sacra supercilio fundant, interpretis ore,
Difficile q. aditus, clausasq. rogatibus aures,
Laudibus adnumerent generoso principe dignis.*

*Has etiam cerne effigies, basis opprimit alta
Quas sibi subiectas. Vna est PARASITICA, mures
Tanquam opici, lingens alienum sæpe salillum,
Aiens quicquid ait rex à quo pascitur, idem
Si neget hoc, negitans, & nutu semper ab illo
Vertitur, ut vario clavi moderamine cymba:*

+ πρὸς πάν-
τα ἀντι-
πῆσα C. VI.
lib. IV. ad
Nicom.

*Alterà MOROSOS facit, omnem murmure fuscans
Letitiam aduerso*, cuius contendere semper
Aspera, quòdq. sibi placet, aut verum esse videtur,*

Acritèr elatrans, facilis neq. cedere cuiquam.

*Sed ferrugineo vesper velamine Nocti
Præsternit iam serus iter, suadétq. silere,
Crastina dum extulerit reparatus lumina Titan.*

FRONTE GERENS NITIDVM.

MANSVETVDINIS domicilio lustrato, vbi consuetudinis quotidianæ pestem iracundiam cohiberi diximus, nunc ad conuictus humani & societatis virtutes ipsas ventum est. Quarum prima est Comitas, in cuius regionem Regina cum Aristotele nunc proficiscitur.

Est autem Comitas virtus in congressionibus excellens, & quasi artificium quoddam ita inter homines versandi, ne congressio nostra & conuictus molestiæ sit vnquam, sed magnæ potius voluptati, in rebus quidem certe honestis. Nam placere aut delectare velle in turpib. non est comitatis verum assentationis. Propriè igitur hæc tanquam virtus quædam comica est, quam pereleganter in Pamphili adolescentuli persona, comicus Latinus in Andria Act. I. sc. I. depinxit. Eâq. virtus quanta sit, exemplo C. Marcij Coriolani apud Dionysium Halicarnass. lib. IX. intueri licet, qui cum esset ceterarum virtutum laude cumulatissimus, & à natura ipsa fictus videretur ad honestatem, peruicacia sua tamen & morositate, laudes tantas inobscurauit pestemq. sibi ipse ac perniciem attulit. τὸ γὰρ, inquit, θεαὸν καὶ φαιδρὸν οὐκ ἐπιῶ ἀπὸ τῶν ἑσποῖς, οὔτε τὸ θεραπειτικὸν τῆς πέλας, ἐντε ἀσπασμοῖς καὶ παροσσηγρεύσει. Atque huiusce Aristoteles virtutis nullum in lingua Græca nomen esse ait, c. VI. lib. IV. ad Nicom. latinè autem Adfabilitas nominari posse visa est plerisque: mihi Comitatis nomen plenius videtur. Nam facilitas propriè in factis, adfabilitas in dictis, huiusce autem virtutis laus consistit in dictis ea quidem, sed multò etiam magis in moribus & factis, vt omni genere obsequiorum. Itaque Aristoteles ipse ad Nicom. exorsus hanc virtutem declarare, in principio statim, & in ipso quasi limine significationem dedit eam spectari ἐν ταῖς ὁμιλίαις καὶ τῷ συζῆν, siue in congressibus & conuictu. Id autem exponit, καὶ λόγων καὶ πραγμάτων κοινωνῆς, siue dictorum factorumque communionem & societatem. Horum vtrumque intelligi licet in verbo comitatis, vt apud Q. Fratr. de petit. consul. *Nam comitas tibi non deest ea quæ bono ac suauis homine digna est: sed opus est magnopere blanditia, &c.* Sic enim legendus is locus. Distinguit nempe Quinctus comitatem, & blanditiam, vt illa sit virtus, hæc non item. Sed parua sui ac propriij vocabuli ignoratio est, dum res ipsa teneatur.

Talis igitur est virtus Comitas: extrema vero eius duo sunt. Hinc morositas quædam & peruicacia: inde assentatio, eâque duplex, vna placere tantum expetens, altera & placere studens, & delectare spe lucri.

- A. Regia Adfabilitatis siue Comitatis.
 B. Effigies Adfabilitatis, cum caduceo Mercurij, & palla perspersa osculis & apiculis.
 C. Extrema duo, quæ pugnãt virtuti Adfabilitatis, Adsentacio & Morositas.
 D. Statua Æaci, ad eãmq. castra litigatorum.
 E. Statua Mercurij, ad eãmq. mercatores.
 F. Statua Martis, ad eãmq. porticus militiæ armatæ.
 G. Statua Protei versatilis in omnes formas, ad eãmq. porticus aulicorum.

cri. Qualem Cæcilius comicus poëta mulierculam depingit in Cratino,
Modò fit obsequens.

Hilaris, comis, communis, concordis, dum id quod petit potitur. Prius illud genus adsentationis Ἀρέσκεια dicitur: alterum χλακεία, vtrumque suis coloribus pinxit elegantissimè Theophrastus in Notis. Ἀρέσκεια Q. Fratris de petit. Consul. *Blanditia* est.

AMPLAS EXCELLERE VIDIMVS ÆDES.

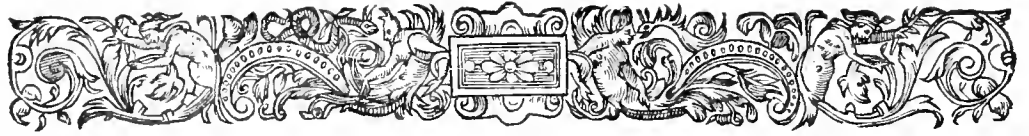
Depinguntur tecta Comitatis, posita in eodem colle, in quo domicilium virtutis gaudentis mediocritate honorum. Comitatis autem tecta præclarè auctor ingenio suo exædificauit. Principio enim domicilium effinxit amplissimum, distinctum portis quatuor, in earumque portarum qualibet amœnissimum deuerforium. Deinde porticus intra extrâque domum ipsam peramplas. Ad primam autem portam statua est Æaci regis omnium olim iustissimi, eoque confluunt, qui res iudicant, patroni, iurisperiti, alique ætatem agentes in litibus. Altera porta Mercurij est, eaque in ædium parte, locus & regio est mercatorum. Lateris læui porta prior, effigiem habet Martis, quàm circumfluunt imperatores, duces, milites, atque id genus alij castris militiaeque addicti homines. E regione aula est ornatissima, & porta cum statua Protei, ad quam picti aulici, quibus propter morum fortunæque varias commutationes, Proteus planissimè conuenire visus est. Sic igitur quatuor hæc genera vitæ in comitatis ædibus auctor disposuit, quoniam comitas & humanitas in horum vsu & conuictu cernitur maximè.

AREAM VBI QVADRVPLEX.

In media huiusce palatij area, simulacrum positum est Comitatis siue Adfabilitatis, cum læna, siue pallam mauis, apiculis perspersa, vt Comitatis delectatio, tanquam mellis dulcitus quædam, & suauitas è floribus adflata esse videatur. Adpersa eadem osculis, siue oribus paruis. Pars nempe Comitatis aliqua, ius osculi.

HAS ETIAM CERNE EFFIGIES.

Postquam ad Comitatis effigiem peruentum est, pergunt Aristoteles Reginam de repugnantibus Comitatu extremis docere, Adsentatione ac Morositate. Cum autem ait, *recentatus Titan*, fabellam videtur, tangere velle, Solem in mari exstingui cum occidit, postridiæque luce recepta oriri. De qua infra dicendi locus die xxiv.

DIES SEXTVSDECIMVS,
DE STUDIO VERI SIVE VT
DICITVR VERACITATE, EIVS-
QVE EXTREMIS.

MANE recentatam Sapiens albescere lucem,
 Ut vidit, iam vallis ait descendere sedes
 Tempus in aduersa. Kiden' ut domus eminent ingens,
 Splendida, & in celum sublimi tecta minantur
 Culmine? suppositis series ut longa columnis
 Frontem sustineat? Magica sed sicut ab artis
 Carmine, pro vario ventorum flamine, forma
 Atq. alia atq. alia sese induit, & quasi nubis
 Sole repercussa, vana sub imagine fallit,
 Hac sedes mendacis heræ, cui plerâq. gaudet
 Pars hominum seruire. Etenim larvata per omnes
 Terrâsq. tractûsq. maris, sua regna propagans
 Incedit, variis mortalia fallere secla
 Exemplis sapiens, verbis blanditur, amictu
 Adlicit, aut oculos præstinguit mimica gestu,
 Subdola sipario Veri, mendacia celans.
 Rem simulans præfert, spe sed frustratur inani,
 Ventorûmq. leui velut aura, pascit hiantes.
 Vana superstitio comes huic, cultu sibi ficto
 Callida multiplicare Deos. Sectæ quoq. multo
 Vertice dissecta, longo velut Excetra cauda
 Agmine repentes, erroribus omnia miscent.
 Democritique noui, multum ridere parati
 Sacra Deûmq. ipsum, Dominæ comitantur eunti.
 Sed propiore gradu quoq. nunc variabile vani
 Quale sit hoc limen tecti videamus. Aperta est
 Area, non ullis circumuestita columnis,
 Porticibus sue nitens: raro sed vertice circum
 Aërie cingunt ulmi, ceu vellere inani
 Vestitæ nebulis, specie exteriori virentes,
 Interius carie exesa, sua regna lacertis,
 Crabronûmq. lares genti, & cœnacula vespis.

Quincunces inter medios, mirabile dictu,
Quæ modo visa fuit, simplex in limine & una,
Desubito gemina est: SIMVLATIO plurima vanis
Adrogat auspiciis sibi quæ non debita: & vltro
Extenuat bona quæ sua, DISSIMVLATIO, fingens
Esse minora illis, alius quæ possidet. Ipsa
Nunc vide sis, quali facie SIMVLATIO. Rugis
Obsita cum sit anus, tamen esse iuuenacula gestit,
Personaque tegit rugas, celatq. capillos
Arte galericuli canos: iuuenaliter autem
Floridula corpus tunica velare vietum
Novit, & ingentem, sit quamuis paruula, sese
Ingenio facit, excelsis adiuta cothurnis.
Quinetiam fulcro sese sublimiter effert,
Quod congesta facit crebro vesica tumore.

Hac tali comitatus hera condignus, easdem
Adfluit in sedes, vlmorum margine septas.
Non ita Parthorum stipare gregaliter olim
Turba satellitij regem solet, Angulus omnis
Feruet, agyrta illis, magus, augur, somnisorator.
Quiq. oculos vanis spectantes ludere nouit
Callidè imaginibus, quo cali interprete discunt
Res sibi venturas alij, cum sortis oberret
Nescius ipse suæ: nullaq. empiricus arte,
Improba cui variis euentibus alea ludit
In capita, & verbis non re dat sæpe salutem.

Sed nullus propiore gradu, quam præditus arte
Omnia conflandi in nihilum chymista, cinisflo
Impiger, atq. sua fornace perustior ipse,
Adsiduâq. niger faciem fuligine: squallent
Sorde manus fæda, quàm Tethys eluat undis
Omnibus haud facile: à fumo est olidissima vestis:
Ignem rubent oculi, & flamarum verberare, lippi:
Pollicitis arcas alienas grandibus implet,
Ipsius haud vlllo turgescit sacculus are:
Semper egens, sempèrq. petens, & mutua sumens,
Quæuis, quaque potest, certus nil reddere cuiquam,
Acrius aut si instare velis, legesq. minere,
Inficias volet ire, solum aut cito vertere perget,
Inq. alios vacuam portus agitare celocem:
Tunc quoq. Mercurij si auris male surda vocanti,

*Fiet ad extremum magus, aut faber improbus, are
Nauiter incipiet fallaces cudere nummos.*

*Sed Phœbus media cœli regione, citatis
Fertur equis, turpiq. monet iam exscendere valle
Collis in aduersi cliuum, atq. ibi cetera porro
Visere, dum radio sua nobis lumina præfert.*

*Culmine sublimi totum nitidissima latè
Occupat hunc sedes, candore notabilis ipso.*

* dicata. *Dicta * ea Virtuti sacra est, quam dicere V E R I
Fas D O M I N A M. Specta quanto venerabile circum
Lumine sit fufum limen: paria omnia totis
Sedibus, atq. omnes nullo discrimine partes.*

*Quadrupla porticibus circum, intra extrâque renidet,
Phengitis niveo quasi tralucentibus æque
Marmore, consimiliq. modo. Regione sed ipsa
Impluuij mediæ, celso fundamine nitens
Effigies V E R A C I S H E R A E, velamine nullo,
Totâq. pellucens crystallina: pectoris autem
Versicolore micant de gemmis, intima, luce.*

*Cinctâq. pacifera frons termite candet oliuæ,
Suspiciensq. oculos ad tollit in atria cali,
Indice significans sublato ad sidera dextre,
Ætheriæ semper se viuere culmine sedis*

* valde
spretam. *Atq. coli, terris * despretam sæpe iacere,
Nullôque in pretio vel paruo viuere, paucis
De studio Veri feruente calefcere pectus.*

*Magnanimi circum, quos sæcula prisca tulere
Stant serie longa heroës, vatûmque supremi
Numinis adflatu sapiens chorus, omina vera
Fatidico fudit qui pectore, quiq. sacrorum,
Ritibus in veris curas posuere tuendis,
Quosq. suo dignos Sapiencia nomine fecit.*

*Hæc ita dum Sapiens viuo quasi flumine inundans
Defluit, inclinare dies iam cœperat, umbra
Longius à tecti labentes culmine visa,
Ergo ait, egrediens lauo de limine Veri,
Nunc properemus & hanc, quæ DISSIMVLATIO fertur,
Ante fores positam, paullisper visere. Limen
Hæc propior merito Veri contingit honestum,
Quàm soror ipsius S I M V L A T I O. Quippe nec hilum,
Aut nocet, aut odio est, limans sua commoda verbis*

Et tenuans ultrò, præ quàm non debita quisquis
 Adrogat ipse sibi, & multa cum laude coronam
 Herentem alterius capiti, decerpere gaudet,
 Dereptamq. suo vecors innectere. Ponè
 Socratis effigies sequitur, simulatio cuius,
 Dulciloqui scriptis superest animata Platonis.
 At basis hoc retinet breue scriptum in marmore carmen
 Nesciui omnia: sed me nescire omnia, sciui.

Paruula sed simulacra latent in margine cliui,
 His, soliti laudes qui dissimulare pusillas,
 Sic quasi præsignes, aura popularis amore.

Dicere plura etiam Sapiens voluisset, obortus
 Hesperus inuidit, biugos immittere Noctis
 Certans, inuitiq. reclusit * limen Olympi.

* Reclusit
 pro clau-
 sit vt Inst.
 S. Quod
 iterù. De
 legit. agn.
 success.
 Glossæ
 ἀποκλείω.
 Recludo. Et
 L. Florus
 fineli. iv.

MANE RECENTATAM.

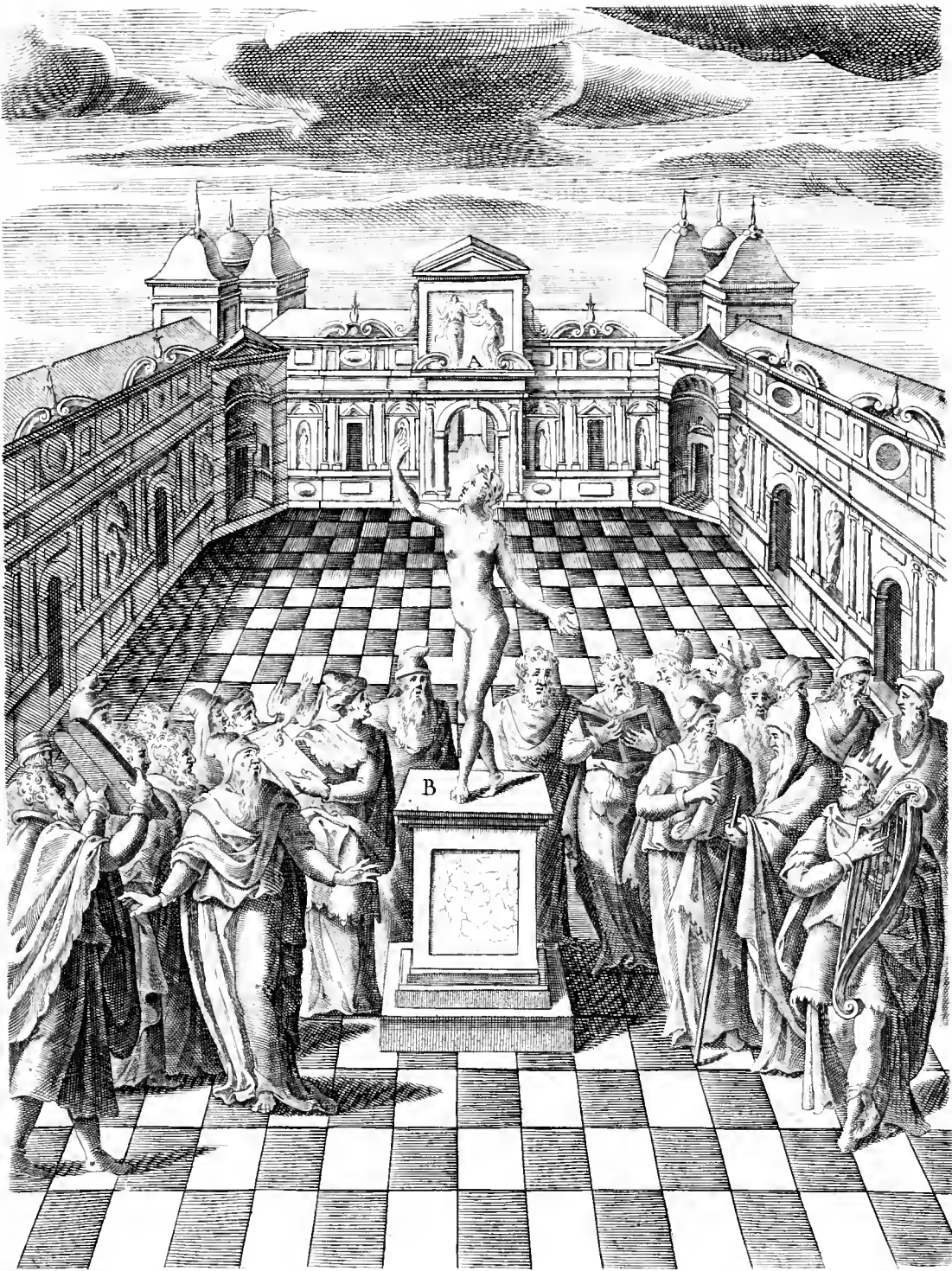
SEQUITUR altera conuictus humani & congressionum virtus,
 S cui ne ipsi quidem suum nomē & proprium Aristoteles imposuit,
 sed huiusce virtutis laude florentes vocauit ἀληθεικούς, quasi simplices
 apertos, re ipsa & veritate, non specie aliqua simulationis aut dissimu-
 lationis gaudentes. Itaque cōuenientissimum huic generi virtutis for-
 tasse nomen fuerit. *Sinceritas*. *Veritatem* scholæ vocant, sed nomine am-
 biguo, vt indicio est ipse Aristoteles c. vii. lib. iv. Quanquam etiam ipse
Veritatem vocat Magnis moral. c. xxiii. lib. i.

Sed alia veritas logica est, alia Physica, alia Theologica, alia porrò
 Ethica, eaque duplex. Vna in negotiis & stipulationibus, siue rebus
 contrahendis, eaque ad Iustitiam refertur: altera veritas vitæ & morum,
 quæ nihil fingit, nihil sibi adrogat, sed simplex aperta que est, nullius rei
 simulatrix aut dissimulatrix malitiosè.

Dixi, *malitiosè*. Nec enim verax desinit esse, qui sine fraude cuiusquam
 simulat aut dissimulat. Itaq. cum Ser. Sulpicius, & C. Aquilius Gallus, &
 Sex. Pedius, definissent, *dolum malū esse, cū aliud agitur, aliud simulatur*. An-
 tistius Labeo, & premens eius vestigia Vlpianus reprehendēre, quia *pos-
 sit & sine dolo aliud agi, aliud simulari*. Verè hoc quidem illi, simulatio-
 nem posse doli expertem esse, neque tamen ruit Seruij definitio. Intelli-
 gi enim vult, cum fraudulosè aliud agitur, aliud simulatur. Patet, quia
 Seruius idem prædixerat *dolum esse machinationem alterius decipiendi cau-
 sa*. Neque dixerat, simpliciter, *dolum*, sed *dolum malum*. Ponit autem Vl-
 pianus exemplum, aliud agendi, aliud simulandi, *sicuti*, inquiens, *faciunt
 qui per eiusmodi dissimulationem deseruiant & tuentur, vel sua vel aliena, &c.*
 Nullo idoneo sensu ea lectio est, & scripsit forte Vlpianus, qui per eius-

- A. Domicilium Arrogantia & Mendacij.
 B. Effigies Mendacij.
 C. Arrogantia.
 D. Chymistæ, Spagiritæ, circulatores, diuinaculi, mathematici.

A. Veritatis Regia.
B. Effigies Veritatis.

modi dissimulationem deferunt, ut tueantur vel sua vel aliena, &c. Sua, videlicet ut in fiducia cōtractu: *aliena*, ut si patronus in iudicio liberti destituat eum, ut aduersario eius opponat alium pro se potentiolem. Pro liberto id non iniquum. Sed litem ad potentiores transferre vetitum C. Ne liceat potentioribus &c. ut de rei translatione, est D. de al. iud. mut. cau.

Virtutem quidem qua de nunc agitur, non malè *Simplicitatem* quoque nomines. Nam etiam philosopho ipsi c. vii. lib. iii. ad Eudem. eodem significato est, ὁ ἀληθὴς καὶ ἀπλῆς καὶ ἀνυπόκριτος. Idest, *Verus & simplex*, & ipse siue suus quāq. in re. Peccant qui ἀνυπόκριτον interpretati eum, *qui singularis in rebus sui iuris atq. arbitrij sit*, ut Dionys. Lambin. Neque enim de iure hic & potestate, sed de statu eodem, siue ut scholasticè dixeris, *identitate* agitur. Siue ἀνυπόκριτος, qui in re qualibet suus & simplex, atque ut ex Isidori Pelusiotæ epist. cxxx. lib. ii. dixeris ὁ μὴ σωέσιως ἀπλάστος. id est, *qui simplex intelligenter*. Est enim duplex simplicitas, vna prudēs & iusta: altera demens & iniusta, ut distinguitur apud Suidam in ἀπλότης.

Oppugnatur autem hæc virtus ab extremis, hinc *Arrogantia* & *Simulatione*: inde à *dissimulatione*. Vtrāque semper implicata mendacio est. Itaque commentus auctor est ingeniosissimè, vnam videri huiusce aulae dominam à principio, & in ipso quasi limine ac vestibulo: sed mox geminam adparere. Quippe & arrogans & dissimulator siue εἰρων, uterq. mendax est, diciq. potest, veritatem vtrinq. oppugnari à mendacio, sed differenter. Quippe inde à mendacio in excessu siue arrogantia: hinc à mēdacio in defectu siue Dissimulatione. Argumēto est ipse Aristoteles. Nam vtrōsq. videlicet tum arrogātes tum dissimulatores vocavit ψευδομένους siue mētiētes c. vii. lib. iii. ad Nic. c. vii. lib. iii. ad Eud. Sic & Iustitia cui hæc virtus cognata est, vtrinq. oppugnatur ab iniustitia. Vtq. huiusce virtutis, sic & Iustitiæ extrema, quasi genere aliquo conueniunt, specie differunt, ut tempus dicendi erit die proximo sequente. Hanc virtutis vtriusque adfinitatem, Aristoteles quoq. ipse tangit ad Nicom. loco eodem, vbi de hac virtute extremisque eius agens, ait ὅσα εἰς ἀδικίαν ἢ ἀδικίαν σωτέιν. id est, *Quatenus ad iniustitiam tendunt aut iustitiam, &c.* Quem locum malè omnis legio interpretum accepit. Omnes enim *de rebus quæ ad iniustitiam aut iustitiam pertinent*, interpretati, longè abierunt à mente philosophi.

Alia quoque ratione mendacium quasi genus est, siue mentientium genera duo. Aliqui enim ipsius mendacij causā mentiuntur, siue non alia fini mentiuntur, quàm ut mentiantur, exq. ipso mendacio capiunt voluptatem, de quo genere totus Luciani liber est *Philopseudes*: alij sunt qui mentiuntur sed proposito fine aliquo lucri aut honoris. Vtrumque genus exsertim Lucianus principio illius libri distinguit, & anterior illo philosophus noster loco anted. vbi ait, mendaces alios ipso mendacio gaudere: alios ex eo lucrum querere aut honorem.

PLVRIMA VANIS ADROGAT AVSPICIIS SIBI.

Adrogantes simulatione quadam, & inani ostentatione, fictoque non solum sermone, sed etiam vultu se venditant: dissimulatores contra, quos Græci *ἑίρωτας* vocant, sua ipsi bona scientes obtegunt, aut verbis extenuant & abiiciunt.

Sed Ostentationis & Adrogantiæ, genus triplex est. Aut enim animi causa, & propensione sola mentiendi, mouentur ad ostentationem, vt fatui ac nugones: aut cupiditate honoris, & animi elatione, vt milites gloriosi in comædiis, & qualis apud auctorem ad Herennium lib. iv. ille *non diues, sed gloriosus ostentator pecuniæ*. Quales etiam Theophrastus penicillo suo pingit in Notis siue notationibus c. vlt. aut lucri causa ostentant se & gloriantur, vt circulatores, chymistæ non Stagiritæ sed Spagiritæ, horumque collegæ Chaldæi, mathematici, planetarij, genethliaci, *ὡς ἀγαθὸν εἶναι ἐπιωνυμίας πολλὰς ἔχειν*, inquit Aristophanes, *Habere multa nomina, est perutile*. Manipulares quoq. horum & participes, incantores, magi, qui *haruspicum fratres*, Arnobij lib. iv. Et pharmacopolæ circumforanei, diuini siue diuinaculi, coniectores siue *somni solutores*, præstigiatores cum acetabulis & calculis, alij sexcenti *λεπτοσθέντων λήρων ἱερῆς*, *nugarum subtilissimarum antistites*, omnes ad Fabulinum Deum ablegandi.

SED PROPIORE GRADU.

Domus Adrogantiæ siue Ostentationis hic pingitur, talis quidem, vt eminus, primoque adspectu, magnificentissimè substructa esse videatur, cum re ipsa & veritate, non substructio illa sit, sed vltimi arbores, in quincunces quadrato circum ambitu directæ, & velatæ nebula speciem habente ac similitudinem ædium, perinde vt in nubibus, radiorum inflexione, aliæ atque aliæ rerum imagines procreantur. Vltimi quidem illæ de surculis fatæ videntur vltimi Virgilianæ, vi. *Æncide, opacæ,*
 ----- *ingentis, quam sedem Somnia vulgò*
Vana tenere ferunt, foliisque sub omnibus herent.

Pro adrogantia autem quoque aliqui, vt Camerarius *gloriationem* dixere. Sed interest: Adrogans aliis etiã sua detrahit: gloriæ sua intemperanter exaggerat. Verum vtrâque plerumque res inter se nexa iunctaque est.

QUINCUNCES INTER MEDIOS.

Ingressi illud inanissimum *Adrogantiæ* domicilium, vident exaggeratum vesiculis quasi tribunal, in eoque stare cum cothurnis altissimis *Adrogantiam*, ramo innixam arboris * coluteæ, iuxtaque adstare geminam eius germanam Simulationem siue Ironiam. Vtriusque tam * Bague-naudier. eleganter & concinnè expressa Poëtæ versibus imago est, vt inluminare præterea quicquam velle, sit *lucernam in sole adhibere*, aut *teruncium addere Cræsi pecuniæ*.

Tempus inquit, iam esse Aristoteles de caliginosa Simulationis valle, in collem vicinum proficiscendi, in quo Sinceritatis siue ita est dicendum, *Veracitatis* domicilium est, quod quasi Poeticè ἀναρροίζων, ex lapide phengite struxit, de quo C. Plinius c. xxii. lib. xxxvi. Et ait intus & foris eadem specie figuráque esse: quippe vt hominibus veris ac sinceris conueniens habitatio sit, quorum vt dicitur, *apertum pectus* videre licet, neque *Momo* necesse est, in eis fenestellam aut lumen desiderare.

NUNC PROPEREMVS ET HANC.

Depicta Veritate siue Sinceritate, eiusque vno extremo Arrogantia: sequitur nunc alterum eius extremum siue altera quasi inimica, Dissimulatio: quæ non tam acriter Sinceritatem oppugnat quam Ostentatio. Itaque ne effigies quidem eius longè ab ædibus Sinceritatis in vallem abstrusa est, sed in ipso conspectu posita, inque ipso quasi frontispicio vestibuli Sinceritatis.

Duplicem vero dissimulationem esse docet, vnam eorum qui de rebus suis præclarissimis maximèque expetendis fictè simulatèque diffidentur. Qualis sapiens ille olim Socrates, qui tamen vt vetus poëta loquitur, *pectus egregiè sapientia munitum gereret*, tamen hoc in omni sermone profitebatur: *unum tantum scire se, nihil se scire*. Alteram dissimulationem eorum esse, qui leuia quædam habent & inania, eaque ipsa tamen quasi magna quædam præclaráque dissimulant: vt si quis fingeret amiculum purpureum sibi, aut calceolos Sicyonios non esse. Huc facit character siue Notatio Theophrasti ii. de Ironia, quam male interpretati *Cauillationem*. Quo dissimulationis genere vsi olim Lacedæmonij. Eaq. dissimulatio siue ironia, arrogantia & ostentationi est adfinis, vt illo ipso Lacedæmoniorum exemplo intelligi licet. Quos cum Diogenes male vestitos in Olympiis vidisset, hoc ipsum esse dixit ostentationis, & gloria, vt narravit Ælianus in variis c. xxxix. lib. ix. Non sat commodè autem pictor, & dissimulationis imaginem prætermisit aut parum expressit, & Mendacij Arrogantiæq; imagines discreuit.

DIES SEPTIMVSDECIMVS,
DE VRBANITATE EIVSQUE
EXTREMIS, ITEM DE VERE-
CVNDIA.

CYNTHIA flamifero decesserat aurea fratri,
Cum iuga vicini successit in herbida collis
Dux Sapiens, sedes ubi latè struxit amœnas
URBANOS TRIBVENS MORES, hilarissima VIRTVS.
Singulatum Sapiens sic orsus pandere. Campi

Cernite planitie vt viridaria quadrua rident,
Porticus illa virens circum patet : arbore Phœbi
Et Veneris tonsa trichila florenter opacant,
Quattuor à portis deuortia lata viarum.
Fons media leni scatet in regione susurro,
Perspicuis nitido viuens in marmore lymphis.
In medio effigies Domine, florentia letè
Prospiciens sua regna videt. De marmore leui
Structa basis, leges, hilaris moderamina vite,
Continet inscriptas. Procul hinc procul oris acerbi
Morsus, & inuidia, linguaq; vrtica proterua.
Nupta procul verba, & Veneris vocabula sunt.
Triste supercilium, caperata & fimbria frontis
Exesto: neq. in hæc illi mea regna licet o
Ire, suas quiqui curas ludòq. iocòq.
Ducere cessatum, durus male patruus, odit,
Scabritiemq. animo refugit delere, proteruis
Et dare venti auris crucias, ludibria, curas.
Non procul à Domina, sinuati tubere gibbi
Ridiculaque sedet specie, lepidissimus idem, &
Innocua salis in quosuis adspergine dicax
Æsopus, circumque suis præcordia doctus
Ludere fabellis, & vertere seria ludo.
Adsidet huic bello bellè, qui cognitus aulis
Hospes Aristipus regum, Cynicamq. perosus
Spurcitiem, & metuens scabiem mordere canini
Farris, in exemplum fuit, vti suauiter aula,

*Et sapere aduersis pugnancia frontibus esse
Qui statuunt, homines ludi de puluere & umbra,
Desipere, ut medico si quis cum visitat agri
Limen, obesse putet. Sapiens civilibus undis
Se mersare potest, neque mergi: carpere fructus
Aula, nec minus interea, mentis bene sana
Viuere, & ultrò alios rectè inter premia vite
Ducere, secretos ab inertis tramite vulgi.*

* Male
apud Ma-
ronem est
scuam.

*Putida SCVRRARVM gurgustia, vallis opaco
Inlatebrata sinu, * scuam lutulenta mephitin
Exhalant. Nec ego inluuiem Regina præire
Digner in hanc: tibi nec fuerit comitare decorum.*

*Ac neq. vicino, quam vepribus obsita vallis
Limine habet, fera RVSTICITAS hircosâq. nostros
Digna morari oculos. Tetricis inhumana clientes
Moribus illa suos fingat sine, lumine nunquam
Quos CHARITES placido adspiciunt, & amabile numen
Ad sua tam rigidos, hilarissima sacra venire
Non unquam RISVS sinit, aut exporgere frontem.*

*Sed venit Oeteos pratendens Noctifer ignes:
Adproperemus & has paulisper visere sedes,
Quas PVDOR impositas medio tenet aggere cliui,
Coctilibus structas muris, & suauè-rubentes.*

*Ipse quoque os iuuenale, suo quasi murice tinctus
Stat Pudor, ut solitus iuucnum suffundere sæpe
Ora verecundus, latum, color, indolis omen.*

*Sed citò transcursim primòq. à limine sedes
Sit satis has vidisse: nec est bene congruus annis
Iste color nostris: neq. cum maturuit etas,
Vlla, pudor, laus est, sed nil fecisse pudendum.*

*Sic fatus Senior, tacuit. Nam Vesper Olympum
Clauferat, & crebræ circare rubentia visæ
Culmina nycterides, celeres implumibus alis.*

CYNTHIA FLAMIFERO.

QUOD Leontinus Gorgias olim dixit apud Aristotelem lib. III.
Rhetoricor. rhetori faciendum esse, ut rebus aduersariorum seriis ri-
sum, eorûque ridiculis seria quaedam opponat: hoc per omnem vitam sa-
pienti seruandum est, ut cum grauibus seriisque rebus satisfecerit, det
se iucunditati paulisper, animûmque relaxet, qui cum ludo & ioco li-

A. Domicilium Vrbanitatis.
B. Imago Vrbanitatis.

berali exhilaratus fuerit, ad grauiora deinde maioraq; studia reuocetur. Quare nunc ludi atque ioci mediocritatem adiungit Aristoteles, siue reficiendi animi virtutem, cui nomen ipse indidit ἑπιδειξιότης siue ita loquendum est, *Dexteritatis*, sed eandem appellemus licet Ευτεγελίας siue *Vrbanitatem*.

Hæc autem virtus duas inimicas habet, vna ex parte Scurrilitatem, ex altera Rusticitatem.

Decimus igitur septimus iam hic in veri ciuitate agitur dies, *Vrbanitati dictus sacer*. Cuius tam vrba atque omni venustate circumfluens depicta hic tabella est, vt illud humanitatis, salis, suauitatis, leporis, specimen, ipsa videri possit finxisse vrbanitas.

Principio enim domicilium vrbanitatis expressum est specie figuræque horti amœnissimi, in cuius extremis partibus sint ambulationes fornicatæ, siue *trichilæ* potiùs, siue tabulata, siue pergulæ, aut vt Iul. Firmicus dixerit, *virides porticus in circulum, flexis vitibus*, &c. In medio fons aquæ purissimæ, siue in poëtica materie loqui licet poëticè,

nitidis argentæ undis.

ad quem octo viæ, myrto, lauru, hedera & id genus stirpibus atq; herbis semper virentibus vestitæ, persimiles illis quas Florentiæ intueri licet in horto magni ducis Hetruriæ. Fons autem ipse vmbaculo contentus, imposito sex columellis, inque medio ipso, & quasi vmbilico fontis, imposita effigies Vrbanitatis, ad octo illas de quibus commemoratum est semitas, intuentis, Pluribus autem horti locis.

Discubère, tenentq.

Pocula belli homines, & inumbrant ora coronis.

DE MARMORE LEVI.

Ad statuam Vrbanitatis Aristoteles appropinquans, leges in basi ipsa fontis incisas Reginæ pellegit, ex quibus planum fit, quæ sint partes hominis Vrbanitatis ac fluentis, vt Plautus loquitur, *facetiis*. Cui deinde opponit hinc, scurrilibus iocis velitates ac mimicis: inde vastos & agrestes, qui *gratiis nunquam litantur*, vt olim Xenocrates.

NON PROCVL A DOMINA.

Vrbanitatis exempla quædam adponit, vt *Æsopum* corporis quidem distortissimi, sed ingenij perurbani atque omni festiuitate affluentis hominem. Qualis à Plutarcho inducitur in conuiuio sapientium. Deinde Aristippum adiungit, in ipso Vrbanitatis quasi gremio educatum olim. Itaque inuidens ei hanc laudem canicula plebeia siue *canalicola* veriùs, Diogenes, *obstringilandi gratia, canem*, illum appellare solitus, *regium*.

PVTIDA SCVRRARVM GVRGVSTIA.

Artificiofa præteritione attingit vallem Scurrilitatis & Rusticitatis. Nam ita eas deformè adspectum habere, inquit, & turpem, vt *fannoni*

alicui & scurræ vel fossori & caprimulgo, conuenientior earum lustratio fit, quàm philosopho aut Regina.

SED VENIT OETÆVM.

In ædium vrbانيتatis inspectione necdū die omni consumto, quod reliquū dici est, inquit Aristoteles sufficere ad Verecundiæ siue pudoris recta perlustranda, posita in cliuo, quo in oppositas vrbانيتati valles descenditur. Neque enim Verecundiæ domum par fuit in regione ipsa virtutum ædificari, cum sit non virtus, sed affectio, quam ad virtutis indolem natura ipsa quasi notam adposuit, vt docet L. Seneca epist. xi.

Hoc autem ita fiet planius. Aut ante rem, aut cum re, aut post rem verecundari homines soliti. Nam & antè flagitium, cogitatione ipsa, & suscipientes facinus, aut facinore iam suscepto erubescunt, cum species quædam turpitudinis animum pepulit. Est enim pudor ἀδοξίας φαντασία vt Aristoteles definit c. vi. lib. ii. Rhetoricor. aut M. Cicero epist. iv. lib. ix. ad Attic. Αἰσχροῦ φαντασία. Horum autem nihil cadere & cōuenire potest in personam viri honesti & grauis. Neque enim ille in turpi cogitatione vnquam versabitur, multoque minus flagitij aliquid faciet.

Præclarè igitur hoc ita nunc inuentum atque excogitatum est, vt Aristoteles verecundiæ rectis, Reginae procul demonstratis, artificiosa quadam præteritione dicat, nihil attinere ingredi. Neque enim laudi esse hominibus ætatis maturæ, si verecundari & erubescere nouerint, sed potius si curent nihil in se admittere, quod pudendum aut rubore dignum sit. Sapienterque L. Crassus apud Ciceronem. *Non enim pudendo, inquit, sed non faciendo id quod non decet, impudentiæ nomen effugere debemus.*

Tamen quia non frequentissimi sunt ita integri, sancti, innocentes viri, vt ab omni etiam cogitatione flagitij aut sceleris alieni sint, etiam ij qui ætate matura sunt, à pudoris aliqua significatione laudari solent, vt L. Crassus apud M. Ciceronem, & L. Murena in ipsius defensione. De Cn. Pompeio item, & Fabiano L. Seneca narrauit epist. xi. *Nihil, inquit, erat mollius ore Pompeij, nunquam non coram pluribus erubuit, utique & in concionibus. Fabianum cum in senatu testis esset adductus, erubuisse memini, & hic mirè illum pudor decuit, &c.* Neque ab alia mente illud Homericum, Iliade xv.

Αἰδομένων δὲ ἀνδρῶν πλέονες σοοί.

Sapius incolumes sunt qui erubescere.

Præterea ruborem aut nostræ turpitudinis phantasia siue species gignit, aut alienæ. De priori intelligendus Aristoteles. Posterius autem hoc pudoris genus laudi est. Nam verborum obscœnitate aut turpitudine rerum aliena erubescere, nè grandi quidem ætate hominibus indecorum est: vt illi apud Lampridium senes erubescunt, obscœnè interrogati à tyranno Auito siue Gabalo: in quos & tyranni iocus ille mimicus, *Erubuit salua res est.* Huiusmodi ergo pudor etsi virtus non est, laudatur tamen, & medius est inter extrema, nimium scilicet pudorem siue

adfectum ad omnia verecundantis & quasi obstupescens, & impudētiam. Huiusmodi quoque res laudabilis est, Indignatio, media nempe adfectio inter Invidiam & Malevolentiam c. vii. lib. ii. ad Nicom. Huiusmodi quoque Misericordia, & id genus alij adfectus, qui non ipsi laudantur, sed modus eorum. Concinnè itaque Poeta finxit, vesperationes circum *Pudoris* tecta visas, ut enim vesperilio, neque musculus propriè neque avis est: sic *Pudor* nec virtus propriè nec vitium. Sic Varro Terentius in Agathone lusit, *Factus sum vesperilio*, &c.

DIES DVODEVICESIMVS,
DE IVSTITIA PVBLICA SIVE LEGI-
TIMA EIVSQUE EXTREMO
INIVSTITIA.

QRTA PV DORICOLOR simul ac Tithonia, clivo
Descendit Senior, tectòq. rubente PV DORIS
Egressus, procul ostendit rutilantia collis
Sidereo circum iuga lumine, quam sibi legit
Sedem IVSTITIAE VIRTVS: dehinc farier orsus
Est Sapiens, atq. his animos accendere dictis.

Omnia cum lustret, terras, mare, sidem, calum,
Nil Hyperionides se pulchrius adspicit uno:
Cumq. obit, & circo fessos agitare diurno
Destitit alipedes, & versicoloria terra
Pallia Nox remouens, calum velamine pullo
Implicat, anne aliquid, NOCTIS deformius ipsa
Esse potest caeca caligine? Sic & Honesti
In regione, nihil speciosius enitet vna
IVSTITIAE VIRTUTE, nihil distortius atris
Vallibus in vitij, quam iusti migrat & equi
Quae fines, varians bifido discrimine LABES
Tetra INIVSTITIAE: de qua nunc dicere primum
Ordinar, est vulgo quia trita & cognita inertis,
Notior ut sua sit nulli domus: at pia rerum
Arbitra IVSTITIA est oras celebrata per omnes
Illa quidem & gentes, claro sed nomine tantum.
Notior est non quisq. suo sibi nomine, cunctis

Nomine

Nomine *IUSTITIA* est quàm cognita, semper in vdo
 Illud, & extremo sepimine tinnit in oris.

Hoc pueri recinunt parui, iuuenésq. senésque,
 Hoc ita perspersus sermo sale, suavior omnes
 Influit, auriculas: sed res incognita *MULTIS*
 Ipsa, placens *PAUCIS* quos Iupiter & quus amavit,
PLVRIBVS est odio quasi formula Stoica, vitæ
 Infuscans faciem, quia circumscribere iniquè,
 Fallere, miluinos extendere qualibet ungues,
 Innocuo temerare manus impune cruore,
 Cingere se alterius raptis de fronte corollis,
 Dilapidare suam, atque alienæ incumbere famæ,
 Debita virtutis *LAVDI*, dare premia *FRAVDI*,
 Figere lucripetas pretio atq. resifigere leges,
 Imperiosa vetet: tanta caligine mentes

VIS INIVSTITIAE valet occæcare, nec illam
 In speciem patitur desifigere lumina, *VIRTVS*
IUSTITIAE rebus qua prænitet aurea cunctis,
 Qua neque Luciferi, calo nitidissimus alto,
 Ignis amabilior splendet, licet æquore lautus
 Eoo: neque Vesper, amans præcurrere stellis
 Omnibus, & dubiæ dirimens confinia lucis.

Hæc nobis facies vicino vertice collis
 Inspicienda venit, tanto perfusa decore:
 Ante sed hanc opus in subiectæ visere valle
 Sedem, *INIVSTITIAE* turpissima regna profana.

Adspice stant picea circum caligine, tecti
 Horrida tam laceri fastigia, dedecus ingens
 Omnibus in terris, inimicæque mœnia calo.

Excubat ante fores, pauidis exercitæ curis,
 Acris *AVARITIA*, & macro larualiter ore.
 Adsidet *AMBITIO*, & sibi propudiosa veneno
 Muricis infecit fulgenti pallulam, & alto
 Vertice fert oculos circum, sufflata, superbos.

Parte aliâ sedet unctæ, & florida versicolore
 Palliolo, & variè fertis incincta corollis,
 Atque vlnis *BROMIVM* hinc, *PAPHIAM* inde amplectitur, illa
 Quæ vino & Veneri malè perdita temperat, unde
 Dicta *INTEMPERIES*. Furiarum hæc triga nefandæ
 Regno Iniustitiæ fidissima conciliatrix,
 Hoc lacerum populo pandit ceu * ianea tectum.

* Ianitrix.

Horreat ut tecto viden' interiore triquetra
 Pyramis? Hanc sibi cum Furiarum maxima vellet
 Ponere, in hospitibus alienis ante ruinas
 Ingentes dedit, exq. illis sibi tecta locavit
 Talia maceris, raptisque aliunde tropeis
 Instruxit rutubam, furtivos induit olim ut
 Garrula plumarum, ignava ratione, colores,
 Et placuit sibi, sed neque longo tempore, cornix.

Tyrannis.

Dura TYRANNORVM, primum latus occupat huius
 Natio, Pyramidis: PAVCIQ. MALIQ. secunda
 Parte sedent PROCERES, iunctis malè perdere votis
 Rem populi, vigiles: VESANAE tertia PLEBIS
 Infelix regio, miscens sacra profanis.

Oligar-
chia.
Ochlo-
cratia.* Rapidus
ἀρρακτικός
Gl.

Omnihus his mens cruda, manus rapidissima, * ventus
 Omnia ceu Boreas conuerrere callida, & ipsas
 Vincere aues properans Stymphalidas, ungue tagaci.

Ipsa sedens summa celsa regione Celeno
 Impia Pyramidis, leges concerpit auitas
 Nauiter, & rapidis spargit ludibria ventis,
 Hæc INIVSTITIAE latè dominantis imago est.

Sed nimis hæc mora longa mihi est in valle profana:
 Iam properat mi animus vicini lucida collis
 In iuga, de bene questis ubi struxit ad auras
 Tecta sibi omnimodo splendentia marmore, VIRTUS
 Incluta IVSTITIAE, & vario distincta nitore.
 Porticibus latè circumdata quattuor, intus
 Area, portarum totidem quoque limina, Semper
 Illa patent cuius. Non hinc excluditur ullo
 Tempore, seu veniat ciuis tutamine legum,
 Seu peregrinus egens: aditum quoq. pauper in illa,
 Aequè ac diues habet: nullo discrimine iuris
 Inualidi veniunt & magnis viribus acres.

Nunc etiam vide sis, ut abenis porticus illa
 Nititur, & celo surgit quadrina columnis.
 Iussa licet legere hic cuius sanctissima legum,
 Principis imperio, sanctiue incisa senatus,
 Aut populi, serie triplici distincta, sacrarum
 Et populi rerum, & prius discrimine sortis.

Stat media tecti regione triquetra, & in auras
 Pyramis excellit, domine sanctissima sedes
 Iustitia. Hoc sanctè venerabile limen, ut aram

Poplite summisso par est, cultique piare.
 Hinc etenim populis vita est, regnisq. beata,
 Omnimodis cumulata bonis, expersq. malorum.
 Maximâq. hæc merito virtus cluet: unica nempe
 Est aliis semper bona, quam sibi, commoda curat
 Publica præ quam priua: sua & trans tempora mittit
 Temporibus populi, leges peccare vetantes
 Dum statuit, ciuésque regens, Chironia morum
 Ulcera, quæ serpunt populosas tetra per vrbes
 Sanat, & à vitio pœnis absterret, honesto
 Præmia constituit, fontes elidit, ut acre
 Cultor agri lolium filicemue, & mactat honore
 Promeritos benè, ceu flores fouet aura Fauoni.

Pyramidis residens *ASTRAEA* cacumine *VIRGO*

Defixis oculis cali in versatile templum,
 Sidereóq. micans stellantis tegmine palla,
 Ciuibus impertit pacem, latissima tecta
 Urbibus, & pleno fruges quasi Copia cornu
 Fundit agris, populis amplissima regna frequentat.

Inferius, lateris longo primi ordine, fulgent,
 Purpurei gradibus reges: seriéq. secundi
 Nobilitas, moderans rerum sapienter habenas:
 Postrema triquetri positus regione Senatus,
 Quem populi legere suo suffragia iussu,
 Temporis imperio parui qui reddere iura,
 Inq. vicem positus, alieno, sciret habenis,
 Parere imperio, & iuri ciuilitèr æquo.

Pyramis, & quadruplex ea circum porticus, atrum,
 Subter habet specus, & cæci loca senta recessus.
 Carceris hæc domus, & mala mansio. Tetricus illic
 Arte reos iudex audit, subigítq. fateri
 Ore dolos timido, & commissa piacula: raptam,
 Sauiter in fontimulto cum sanguine *VITAM*:
 Aut *BONA*, quæ miseris mortalibus altera vita:
 Siue trucidis multo confectam vulnere lingue
 Demisere neci *FAMAM*, quæ tertia vita est.
 Spurcidicis Criticus scriptis hanc ledere, laudi
 Grex sibi ducit iners. *VITAS* interprete credunt:
 Inlustrare stilo, *VITAS* loliginis atra
 Nequiter infuscant alienas, sanguine, * *VITAE*
 Nescia turba sua, neque cernens mantica tergo

* Plinius
 c. xxix.
 lib. x.

Gibbere quid celet, contemtis impia sacris,
 Mortiferóq. atrox iraq, odiq. veneno:
 Et misera vter vti multo spiramine turgens
 Gloriola: non vt ventis in vota paratis,
 Muneris Æoli, tumuit quondam vter Vlyxi.
 Sunt alia & maiora, sed hæc me vesper in oras
 Edere nunc lucis prohibet, neq. sacra mouere
 Sacrilega ista sinit. Venient labentibus annis
 Tempora, cum velis portum mea cymba citatis
 Ibit in hunc, lacerans inimici vela theatri.
 Sic ait, & Nocti Sapiens ea iura remisit.

ORTA PVDORICOLOR.

HACTENVS de virtutibus quæ referuntur ad illos ipsos, in quib.
 insunt. sequitur illa quæ refertur ad alios, nempe Iustitia, quam
 idcirco ἀγαθὸν ἀλλότριον siue *bonum alienū*. Thrasymachus sophista voca-
 uit apud Platonem lib. I. de republica, & tangit Aristoteles c. I. lib. V. ad
 Nicom.

Octauus igitur & decimus hic dies in veri ciuitate Iustitiæ dicatus
 est, quo non alius pulchrior inluxit: conuenientissimūque huic tam
 festiuo diei auctor cœpit exordium, partim à pulchritudine solis, cui
 parem fecit splendorem Iustitiæ, partim à tenebrarum horrida specie,
 cui sit persimilis turpitude & dedecus Iniustitiæ. Quemadmodū enim
 virtutis splendor in Iustitia maximus est: sic Iniustitia nihil turpius, ni-
 hil fœdius. Atque huius armis, vtrinque Iustitiæ laus acerrimè oppu-
 gnatur. Neque enim, vt in aliis animi virtutibus, diuersa etiam Iustitiæ
 extrema sunt: sed vltra citràque iustitiæ fines siue terminos, omnia in-
 iustitiæ labes occupauit. Aristotel. c. V. lib. V. ad Nic. Quanquam & Iusti-
 tiæ extrema sic differre possunt, vt hinc sit defectus Iustitiæ, siue δικαιο-
 σωμὴ ἐλλείπουσα, Iustitia deficiens: inde ἀκριβοδίκαιον siue *nimia seueritas*, ni-
 mius rigor Iustitiæ. De qua extremorum pugna, ornatè copiosèq. Dio-
 nysius Originum lib. II. Plutarch. in Bruto. Sed illud ipsum ἀκριβοδίκαιον
 profecto iniustitia est, vnde notissima illa vox, *Summum ius summa iniu-
 ria*. Manet itaque decretum illud, Iustitiam oppugnari vndequaque ab
 iniustitia. Et altera illa regula. Virtutum mediocritates, vtrinque oppu-
 gnari à vitio.

Iauellus nescio quis, & id genus alij, de puluere & schola proceres,
 disputauère, non esse Iniustitiæ vitiosum extremum vtrinque. Quippe
 iniuriam facere, vitiosum esse: iniuriam accipere quod Aristoteles alte-
 rum extremum facit, non esse vitium. Nemo enim voluntariè vltroque
 accipit iniuriam, neque si acceperit, eo vituperari nomine potest. Res-
 pondent aliqui hodie eiusdem farinae homines, quod ante dixi, Iniusti-

- A. Domus Iniustitiæ.
- B. Statua Iniustitiæ conterpentis Codicem legum.
- C. Auaritia & Ambitio, quibus maximè homines mouentur ad Iniustitiam.
- D. Intemperantiæ effigies inter Bacchum & Venerem. Hæc scilicet quoq. labes iniustos facere solita.
- E. Pyramis structa ex parietinis, dirutis nempe ab iniustitia virtutum aliarum ædificiis. Triquetra illius Pyramidis primo latere sedes Tyrannidis siue dominatus: in altero autem Oligarchiæ: in tertio deniq. Ochlocratiæ. In his tribus, dominatur Iniustitia.

- A. Legitimæ Iustitiæ regia marmorea, in eaque porticus, & columnæ quibus adfixæ legum tabulæ.
- B. Statua Iustitiæ legitimæ, siue vniuersalis, siue architectonicæ, cum palla distincta stellis, laeuâque codicem legum tenens, dextra spicam virginis Erigonæ, siue Astræ, siue Iustitiæ inter stellas.
- C. Pyramis triquetra. Primo latere sedes Regni: altero Aristocratia: tertio Democratia. In his dominatur Iustitia.

tiæ vtrumque latus oppugnari à vitioso extremo, si spectetur iniuste agens parum aut nimium, siue δίκαιος ἐλλείπων, & ἀκρίβος δίκαιος. Sed hoc quidem prode Aristotelis castra potius, quam tueri est. Nam verè hoc quidem dicitur, ea ratione quam ostendi: sed alia mens philosopho est. Videlicet docere vult, virtutes omnes esse mediocritates inter nimium & parum: sed cum discrimine. Nam virtutum quæ in adfectionum siue πᾶσιν moderatione ac mediocritate versantur, vt fortitudinis, temperantia, &c. & actuum vt liberalitatis, Magnificentia &c. nimium aut parum, æquè vitium est: virtutum autem quibus æqualitas proposita est, vt Iustitiæ legitimæ, commutantis, distribuentis, nimium & parum esse non æquè vitia: sed nimium, esse vitium, parum verò damnum aut malum. Damnum rei, malum personæ. Alio præterea discrimine, ceterarum virtutum nimium & parum, & virtutibus pugnare ipsis, & inter se ipsa quoque configere: Iustitiarum autem parum & nimium ipsa inter se dimicare: at virtutibus non repugnare propriè parum sed nimium.

De Iustitia igitur atque Iniustitia hodierno die Aristoteles ad Regnam dicturus est, ac primum de Iniustitia, ex cuius deformitate, Iustitiæ pulchritudo facilius agnoscitur. Obuia enim vbique furialis Iniustitiæ facies: at Iustitiæ illa cælestis diuinæque imago lucet in paucis,

quos æquus amavit

Iupiter

Quare totius virtutum chori domina & Regina Iustitia, omnibus quidem aliis anteponenda fuisse videtur, vt excellenti specie pulchritudinis suæ, faceret τηλαυγές, quod aiunt, ὁ πρόσωπον, siue splendidum principium: sed quoniam ceterarum virtutum quasi concursu exaggerata Iustitia est, illas primùm explanari necesse fuit, quo facilius ad eminentem huiusce tantæ virtutis regionem, illarum quasi gradibus adscenderetur.

Hoc autem iustitiæ generibus notatis apertissimum fiet. Duplex enim Iustitiæ tanquam facies & forma est: vna illius quam *Legitimam* vocant siue *Generalem*: altera illius, quæ in parte siue specie tantum excellit, vulgus dicit *Particularem*. Harum vtraque suum cuique distribuit, sed illa publicè, hæc priuatim: illa ex formula præscriptoque legis, hæc autem ductu & auspiciis tantùm rectæ rationis siue prudentiæ.

Sed genus illud Vniuersalis siue Legitimæ Iustitiæ diuidere ac distinguere rursus necesse est. Vnū est enim iustitiæ legitimæ genus imperantis: alterum vero parentis. Illa principis & magistratuum legitima Iustitia est: hæc priuatorum in ciuitate hominum. Princeps enim ceterique magistratus legibus descriptis, imperant ius vnicuique tribui pro dignitate cuiusque: priuatorum autem officium est, ita suam cuique tribuere dignitatem, vt à principe aut magistratu imperatum est, id est, ita vt legibus obtemperent easque obseruent. Vnde illud Ciceronianum 1. de legib. *Iustitiam esse obtemperacionem scriptis legibus: & illa iustitiæ definitio quam expressit Aristoteles c. III. lib. X. Sapientia, ὁ δίκαιος καὶ ἔξιν τινα πειθαρχεῖς τοῖς νόμοις. Iustus est, in quo inest habitus, legibus obtemperandi: Impe-*

rantem verò illam Iustitiam Hippodamus Thurius apud Stobæum *εὐνομίας* dixit, quasi *rectam legum descriptionem*, siue *rectam legislationem* dixeris. De omni autem specie honestatis, leges in ciuitatibus constitui solent. Itaque leges imponentem eisque obtemperantem licet omnium virtutum ornamentis abundare. Ex quo illud factum est iam tritum vetustate prouerbum, *Iustitiæ complexu omnes virtutes contineri*: perinde vt si totius honestatis compendium esse diceretur. Ergo & philosophus hanc *ὄλην ἀρετὴν* vocauit c. i. & ii. lib. v. ad Nicom. id est, *totam* siue integram, exque ceteris virtutibus ceu partibus ac membris constantem. Et *τελείαν ἀρετὴν*, id est, *virtutem perfectam*, cap. i. libri eiusd. vt & Theages apud Stobæum. Et in literis sacris, *πόλις δικαιοσύνης*. *Porta Iustitiæ*, sunt *ἑξέφοροι τῆς ἀρετῆς ἰδέαι*, *Varia species virtutis*, vt explicat Suidas. Item alij. Hinc illa Iustitiæ laus ex Poli Pythagoræ institutorum æmuli scriptis, apud Stobæum. *Δοκῶ μοι τῶν ἀνδρῶν πᾶν δικαιοσύνην ματέρα τε καὶ πηδύναμὸν τῶν ἄλλων ἀρετῶν θεωρεῖν*. *Placitum mihi est*, inquit, *Iustitiam ceterarum virtutum matrem atque nutriculam adpellare*. Item Theagis sententia illa. *Καί ἐστιν ἡ δικαιοσύνη σωτηρία καὶ πᾶσι ἀρμογῆς τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς, καὶ ἀρετῆς τελεία καὶ πανοπερέστα, πάντα γὰρ ἐν ταύτῃ. τὰ δὲ ἄλλα ἀγαθὰ τῆς ψυχῆς οὐκ ἀπὸ τῆς αὐτῆς*. *Iustitia*, inquit, *consociatio quadam & concinnitas conuenientiæque animi partium est, perfectæque & omnino summa quadam virtus*. *Huius enim vni laudes omnes domi nascuntur, ceteræ virtutes huiusce opibus carere nullo modo possunt*. Neque aliter in eodem ludo eruditus Hippodamus Thurius, in lib. de Beatitudine. *Εὐνομίαν* siue legitimam Iustitiam, *Cornu Amalthææ* vocauit. Nam iustis imperiis principum & ciuium obtemperantia, *quasi virgula diuina*, vt aiunt, ciuitatibus omnis omnium rerum expetendarum vbertas, varietas, copia suppeditatur.

Et tamen illud à nobis die tertio ex cuiusdam Pythagorei sententia dictum de prudentia, illam virtutem ceterarum *ducem esse ac matrem*, haud mutamus. Nam si administratio reip. & societas hominum inter ipsos, vitæque coniunctio spectetur, Iustitia excellit: sin autem virtutum in animis procreatio consideretur, omnibus anteponenda prudentia est. Huius enim radio iustrati & completi animi, omnia virtutum omnium quasi curricula sine offensione vlla conficiunt. Eaque mente Plato prudentiæ in omni virtutum genere attribuit principatum lib. iii. de legibus.

Et quoniam hæc à me tanquam schola explicari cœpta est: illud quoque ceu *mantisam* & corollarium adiunxero, virtutes omnes adfici quodammodo posse nomine Iustitiæ legitimæ siue publicæ, quatenus scilicet omnes illius admonitu & imperio, deseruiunt publicæ laudi & incolumitati. Nihilominus tamen eas à Iustitiæ vi naturæque differre ex subiecta illis materie intelligi licet. Nam legitimæ Iustitiæ materia est, vt in xii. tabulis, *salus populi*: fortitudinis verò, res formidolosæ, temperantiæ voluptates, Liberalitatis & Magnificentiæ pecunia, Magnanimitatis honores sūmi, mansuetudinis ira, comitatis, vrbانيتatis, sinceritatis, cōgressiones cōiuctusque humani. D. Tho. ii. ii. Quæst. Lix. Art. vi.

QVA NEQVE LVCIFERI.

Attingit veteris poëtae senarium, qui est cap. i. lib. v. ad Nicom.

ἔθ' Ἐσπερος, ἔθ' ἑώρος ἔτιο φάσματος.

Non tam Hesperus admirandus est, aut Lucifer:

Nempe quam species formaque Iustitiæ. Videtur verò quiqui est Poëta ille, sic locutus quasi alia Luciferi stella sit, alia Vesperis: sed eandem esse primus deprehendit Parmenides apud Laert. aut Pythagoras apud eundem, teste quoque ipso Parmenide.

HORREAT VT TECTO.

Pingit *Iniustitiæ* sedem ipsam, Pyramidem præcellam, & triangulam siue trigonam, siue triquetram, malè materiata, quippe ex dirutis aliarum virtutum tectis, exq. parietinis & maceris malè cõportatam. Latera verò eius tria nõ sine scalarum gradib. esse, eosq. teneri trib. inlaudatis reip. formis. In primo enim latere domini siue tyranni sedent, in altero deinde oligarchici siue pauci principatũ obtinentes iniustè, in tertio est ochlocratia, siue democratia, siue iniusta populi dominatio, quæ ἀκρατος Δημοκρατία, Plutarcho, in Cimone. In culmine Pyramidis Iniustitia ipsa rectam rationem, siue Prudentiam, pedibus premit, & quasi contemtim conterit. Iuxta basin siue *acropodium* Pyramidis, sedent nutriculae Iniustitiæ rerumque publicarum pestes ac furiae tres, *Auaritia*, *Ambitio*, *Intemperantia*.

SED NIMIS HÆC.

Pereleganti occasione ab iniustitia conuertit sese ad explicationem iustitiæ. Nam Aristotelem ait execrantem scelerata Iniustitiæ tecta, cõtendisse ad limen Iustitiæ quod in colle proximo. Depingitur autem Iustitiæ legitimæ regia, ornatus ceteris omnib. virtutum domiciliis, ædificata esse. In aliarum enim virtutum ædib. substruendis, certũ aliquod genus saxi aut marmoris adhibitum est: in huiusce verò tectis, omnia illa genera saxi, omnèsq. marmorum coloris varietates continentur. Qualis apud Strabonem lib. ix. ποικίλη λίθια, siue *marmoris varietas*. Neq. admodũ dissimili specie Thebaicus lapis, quem *Pyrrhopocilon* vocauere, apud C. Plinium c. xxii. lib. xxxvi. Hoc autem propterea sic auctor commētus est, quia vt iam dixi, omne virtutis genus ad iustitiam quodãmodo refertur. Deinde Iustitiæ domus columnis aheneis imposita esse fingitur, ita quidem vt sine ostiis tota sit, sempérq. patens, vt Romæ olim Tribunal. domus, quia nullum tempus vacare debet iustitia. Concinnèque olim Archytas, *iudicem aræ consimilem* esse dixit, apud Aristotel. c. xi. lib. iii. Rhetoricor. *ab vtriusque enim perfugio neminem oportere excludi*. Ad columnas autem aheneas cum Regina propius accedens Aristoteles, incisas in eis omnium præclarè institutarum ciuitatum leges ostendit, vt florente olim Romæ imperio, εἰς τῆς αἰτίας χαλκῆς ἐσσηγράφοντο οἱ νόμοι, id est, *in pilis aheneis leges inscribi solita*, vt est apud Dionem lib. lix.

Dionysium lib. x. Illas autem Iustitiæ leges, inquit Aristoteles, omnibus limen *Iustitiæ* intrantibus ad legendum esse propositas, vnde & legibus ipsis nomen Latine inditum est.

STAT MEDIA.

Lustravit iam affatim Regina materiam & columnas ædium Iustitiæ : nunc ad ipsius Deæ contemplationem piè religiosèque accedit, præmonente Aristotele, magnam huiusce Deæ, nempe Astratæ præsentissimo numini, sanctimoniam & religionem deberi.

HOC SANCTÆ.

Peropportunè ingreditur in explicationem Iustitiæ. Nam cultum ei ceremoniamque adhibendam esse ait propter constans ac perpetuum studium eius de aliis bene merendi. Nam iustitia præditi iustè legitimèque omnia faciunt. Ex tali autem vita, bonis omnibus augentur & cumulantur ciuitates.

PYRAMIDIS RESIDENS.

Depingit effigiem Astræ siue Iustitiæ, sedentis in fastigio pyramidis cuiusdam firmissimæ, & specie trianguli. Tribus autem lateribus, triplex genus ciuitatis laudabilis attributum est. In primi enim lateris gradibus locati ordine, iusti reges, in altero optimates : in tertio administri & consiliarij politiæ siue timocratia, siue status popularis censu temperati, siue in quo cæsus ratio habetur. In his enim generibus ciuitatum, scilicet *Regno*, *Aristocratia* siue optimatum imperio, & *Timocratia* siue Politia, siue censione, Iustitia efflorescit. Aristoteles ipse cap. x. lib. iix. ad Nicom. c. v. lib. iiii. de Repub.

DIES VNDEVICESIMVS,
DE IVSTITIA DISTRIBUTI
ET CONTRACTVVM.

*V*ERSICOLORE iterum terras Eous amictus
Induerat, Sapiens vicina palatia cæpit
Visere, quæ puro circumflua lumine struxit
IVSTITIAE GERMANA sibi. Quæ limina postquam
Contigit, Huncce diem, dixit, tibi sancta dicamus
IVSTITIAE SOROR, & summi Iouis altera proles.
Sit mihi fas lustrare tue penetralia sedis.

*Sed brevis una dies, etiam longissima, qualem
Axe vehit Titan vapido sub sidere Cancri.
Ac neque longa satis, quam senis mensibus anni
Sol Phaëton promit gelido sub vertice, duras
Horrifer unde nives Borea molitur, & urens
Spiritus, & rigido peruadit frigore terras.*

*Vna dies tamen hæc quanquam brevis, & cito nocti
Decessura, peplo velamina longa trahenti
Per calum piceo, satis hac regione sedentem
IUSTITIAM Regina tibi nunc carmine pandet.
Tempus erit tuus hæc vates, qui fluminis Arni
Editus ad ripas, mea nunc vestigia lustrat,
Latius omnia cum reteget, pennisq. fauoris
Sublatus Regina tui, stellantia DIVÆ
Ora videns propius, per singula promptius ibit
Multiplicis monumenta domus, pingensq. colore
Cuncta suo, ad seros mittet relegenda nepotes.*

*Adspice, stant, duplicisq. latus discrimine tecti
Atria, dextrum illinc, laeuum hinc, celeberrima claudunt
Quattuor: ast à fronte duplex, & ponè, renidet
Porticus. Hæc illi celebrant de more frequentes
Atria, quos operis sibi VIRGO ASTRÆÆ seueros
Dilegit sancti socios: spatiantur apertis
Porticibus, varioque moræ sibi tadia lentæ
Murmure longa leuant tristes, qui litibus atris
Impliciti, dum pigra vocet matricula scriptos
Ordine, Prætorisq. meet citò causa per aures.*

*Ast VIRGO media regione ASTRÆÆ sub auras
Ipsa sedet: solique vicem basis explet abena.
Inq. basi rutilat nitidissima Solis imago,
Sic quasi peruadens inter deiuergia mundi,
Scorpio dire tuas parili moderamine chelas,
Sive ASTRÆÆ tuas æquato examine lances,
Signifer obliquum qua cingit balthæus orbem.*

*Semper enim VIRGO sua iura petentibus, æquas
Et faciles, nullo variæ discrimine dedit
Personæ: pretio, precibus, lacrimisq. mouetur,
Quantum dura silex, luctantis verberare venti.
Et quanquam Iouis ad solium sedet aurea patris,
Purpureoq. bibit latices Dea nectaris, ore:
In terris viget vsque tamen, veriq. beata*

*Adsiduè placitas sibi sedes visit in urbe,
Nec minus interea celi quòque despicit alti
Vertice, non unquam connuens pupula sancte*

* Apertè · *Virginis, in terris quæ IUSTA IN IUSTA* geruntur:*

iusta & in
iusta, &
iniusta
velata Iu-
stitia spe-
cie, quasi
δικαιοδυνα.
Distri-
buens Iu-
stitia.
Contra-
hens.

Ipsa quoque aduolitans, præsto est sua reddere iura,

Sive petant multi, seu pauci, plectere fontes,

Et benè promeritis largiri præmia. Duplex

Scilicet officium est, quo terras VIRGO per omnes,

Portio mensura ut rata postulat, omnibus æquè

Supplicia indignis, & dignis auget honores:

Aut numero tribuit nihil euariante, cuiq.

Quod cuiusq. suum, & lances adtemperat æquas.

Hæc ita dum narrat Sapiens, dum tendit in aram,

Orâq. IUSTITIÆ, obtutus Regina, nec usquam

Mirantes oculorum acies deflectit, utrinq.

Adstantem vidit statuam, prope virginis aras,

Nesciâque, his causam à Sapiente requirere dictis

Cœpit, & ipsa, inquit, satis est mihi cognita VIRGO

ASTRICA: sed quorsum dextra leuâque figura

Adstante hæc statuæ multum variante? Relucet

Alterâ purpureis, aurôq. superba rigente

Clauatis tunicis, & fulgentissimus ordo

Ponè subit comitum: dextrum latus alterâ claudit

Inluvie squallens, annis atque obsita pannis,

Auxiliûmq. rogans, gestu quasi supplice, Diuæ.

Adspicit hanc statuam, rabiosi diuitis inde

Torruiter à leuâ effigies, dirâsq. minatur.

Scire velim quorsum hæc ita sint variata figuris.

Tum breuiter Senior. Statuis extrema notantur

Illis, IUSTITIÆ laudi pugnantiæ: leuam

Oppugnat latus hic diues, quia migrat honestos

IUSTITIÆ fines, quàm par est plura tenere

Pertendens: dextro veniens à limite, pugnat

Acriter huic, & habere minus se diuitis arte

Vociferatur inops. Inter NIMIVM Q. PARVM Q.

Acria multicolor, sic prælia gliscere cernit,

Terrarum facies, quâ Sol oriturq. caditq.

Et videt adsiduè, toto reuolubilis edit

Quotquot in orbe dies, agitato Cynthius axe.

Et ni Diuæ suo minuat sufflamine lites,

Quâsq. sua, partes, NIMIVM detraxit habenti,

*Lance, det huic propensa, MINVS qui possidet æquo,
In casum cadere incipiant chaos omnia retro.*

*Sed quo plura meus stilus haurit, plura supersunt.
Oceanum veluti mare qui diffundere tentet
In foueam, sudet frustra multumque laboret.*

*Iamque dies abiit, iam deserit Hesperus Oetam,
Cumq. die claudi sua vult confinia sermo.*

VERSICOLORE ITERVM TERRAS.

EXPRESSIS legitimæ Iustitiæ lineamentis: nunc illa nobis depingenda Iustitia est, quæ legitimæ tanquam pars subiecta est, & cuius laus omnis consistit primùm in pecuniæ vel honorum & id genus rerum iusta & æquabili distributione, deinde in rebus legitimè contrahendis.

Festiva autem præteritione hunc diem qui est in Veri ciuitate vndeciesimus auctor sic exorsus est. Cum illa quæ multis libri quinti ad Nicomachum capitibus Aristoteles vix amplecti atque explanare de vi naturæque Iustitiæ satis potuit, ea noster hîc, quoniam poësis tam accuratam præceptorum descriptionem, ac tantam disputandi subtilitatem capere non potest, per paucis versibus sibi tanquam strictim attingenda esse intelligeret, per opportunè inducit Aristotelem, negantem sibi vnus etiam si longissimæ dici spatium satis esse ad omnem qui de Iustitia est, sermonem explicandum. Itaque summatim ea se dicturum quæ in dici vnus angustias ex tam varia, multiplici, latèque fusâ materie deduci possunt. Tum fore ait vt poëta Florentinus, qui vt hæc tacitè omnia sublegeret, comitatus Reginam est, eadem post paulò, carminis sui penicillo imitetur. Vtque homo militaris neque de schola, sed aula & comitatu principis vnus, laudem reportet, huiusce glaciæ dissectæ, qua ipsi in scholis philosophi refrigerantur.

AST VIRGO MEDIA.

Hoc initium sermonis est de Iustitia in parte, siue *μεμνη*, siue ita per Ciceronianos licet, *particulari*. Quæ mihi quidem etiam *privata* vel *propria* dici posse videtur, vt superior illa siue legitimæ, rectè nominari *publica* vel *communis*.

Propriæ igitur siue priuata Iustitiæ duplex quasi facies ac forma est. Vna quæ per disiunctam geometriæ proportionem distribuit honores, pecuniam ceteraq. præmia fortunæ: altera quæ proportionem arithmetica suum cuique tribuit in rebus contrahendis, vt venditione, emptione, mutuo, fidei iussione, deposito, locatione, conductione, permutatione, atque id genus aliis negotiis quæ voluntaria sunt. Neque enim sine consensione partis vtriusque contrahuntur: sed contracta cum fue-

- A. Regia Iustitiæ priuatæ siue particularis habens non porticus, vt legitimæ Iustitiæ regia, sed vtrinq. atria: à fronte autem & tergo duplices porticus.
- B. Statua Iustitiæ, eadem specie qua Iustitiæ legitimæ effigies, præter quàm quod pro spica Virginis, mensuram habet. In basi verò eius incisa Solis imago, signum Libræ persuadens. Tunc enim *isonectia* siue æquinoctium, siue diei & noctis æqualitas. Libra autem & æqualitas huic maximè virtuti conueniens.
- C. Prius extremum Iustitiæ, *NIMIVM* siue excessus, specie superbi diuitis.
- D. Alterum extremum, *PARVM* siue Defectus, specie mendici ius suum persequentis.

rint, sequitur necessitas, & obligatio, & actio c. vii. lib. v. ad Nic. l. v. De obl. l. xi. de contrah. emt. C. l. xvii. §. Sicut. D. Commod. Neq. voluntaria negotia tātū, ad normā suam dirigit hæc iustitia: sed illas etiā res quæ nobis cum inuitis quasi contrahuntur, vel clam, vt si compilemur, aut periurio fallamur, aut adulterio violemur, aut id genus aliis modis iniuriam accipiamus: vel palam, vt verberari, pulsari, carcere aut vinculis iniuste affligi, spoliari, contumeliis vexari, aliāque id genus sexcenta, quæ tanquam vltra fines procurrentia, inuitissimis etiam illis qui auctores iniuriæ extiterunt, à Iustitia quasi *brabenta, inter cursores ad metam sedente, manu reprehendi, & reflecti intra mediocritatis limites*, necesse est. Et propterea Iustitiæ statuam paulo post inter duo extrema, nimium ac parum positurus est. Hanc itaque nempe *μεεξισω* siue particularem Iustitiam, definitione sua Vlpianus expressit l. x. D. de iust. & iure. *Iustitia est constans & perpetua voluntas, ius suum cuiq. tribuendi*. Ac potissimum quidem ad Iustitiam illam particularem Vlpianus respexit, quæ contractus regit, siue quæ commerciis præest. Hæc enim materies Digestorum & Codicis propria. Vt apertius explicare facile quidem, sed longum est. Illi quidem iuris interpretes opus perdidere, qui longis logis conati ostendere, illam aut Iustitiæ Legitimæ, aut Iustitiæ Deæ siue *Astreæ*, definitionem esse.

ADSPICE STANT.

Orditur nunc Iustitiæ priuatæ domum architectari Aristoteles, eodem marmore quo Iustitiæ legitimæ regiam die antegresso ædificauit: ac ne structura quidem ipsa & conformatione differentem effingit: extra quàm quod illa simplices, hæc duplices porticus & aulas habet: quarum illæ domicilia sint Iustitiæ distribuētis: hæc autem illius quæ præest rebus contrahendis. In vtriusque enim lateris domicilio atria duo amplissima depingit. Duo videlicet atria ad dextram esse Iustitiæ illius quæ distribuit, in quorum altero de honorum, diuitiarum & similibus fortunæ præmiorum æqua distributione, consilium haberi fingit: in altero ea ipsa promulgari, & quasi viritim distribui. Totidem Iustitiæ in rebus contrahendis atria esse ad laeuam, in quorum altero quæritur lucri æquatio, in altero damni. Hæc enim illa extrema sunt *Nimum & Parum*, à quibus æqualitas & arithmetica iustitiæ proportio in rebus contrahendis oppugnatur.

Admonet verò Regiam Aristoteles, vt contempletur lineamenta Iustitiæ priuatæ, quam basi aheneæ impositam esse ait, in eaque basi incisam esse effigiem solis meantis per illam orbis signiferi partem quæ dicitur libra: vt specie illa declaretur, nihil tam Iustitiæ proprium esse, quam in rebus causisq. ciuium æqualitatis conseruationem. Nam vt Solis radius in libræ signo, diem æquabiliter humanis omnibus disperit, neque magis ad Austrum se inflectit quàm Aquilonem: sic Iustitiæ munus est, non pati æquabilitatem iuris communis à quoquam præstantia dignitatis aut fortunæ transiri: omniāque sine amore & sine cu-

piditate, rursusque sine odio & sine invidia iudicare. Conuenit enim illos, qui res iudicant esse persimiles iudicum illorum statuis, quas Thebis ait Plutarchus lib. de Isid. fuisse mancas, & oculis conuiuentibus: ut earum admonitu, iudices neque muneribus se corrumpi, neque gratia cuiusquam flecti paterentur. Atque hoc pereleganti quadam Iustitiæ pictura Chrysippus expressit apud A. Gellium c. iv. lib. x. Lances autem Iustitiæ adpingi res notissima, & tangit quoque Orpheus ille qui quæ est, Hymno Iustitiæ, apud Stobæum Ser. m. LI.

HÆC ITA DVM NARRAT.

Haecenus de Iustitiæ statua: nunc adstantem ei utrimque statuam Regina videt, vnam egentis ac malè vestiti & pannosi hominis: alteram locupletis florentissima veste & ornatu regali, multo auro multisque gemmis visendum. Qua tam dispari specie Aristoteles intelligi ait, omnes controuersias haberi inter homines propter discrepantiam eius quod *nimum* & quod *parum* est. Nam Iustitia quidem ἰσότης, siue in reb. causisque ciuium æqualitatis, conseruatio est. ὃ δὲ ἴσον πόλεμον ἔποιεῖ, *Æqualitas autem* ut est in prouerbio, *non parit bellum*. At verò cum hi nimium & aliena pro suis adpetunt, illi autem sua recipere student, atque iis etiam ipsis de alieno multum adglutinare, multitudinem litium, & varietatem causarum existere necesse est. Perinde ut in corporibus humanis, si rerum illarum ex quibus constant æqualitas & proportio turbetur, ut pote si sanguis corruptus est, aut pituita redundat, aut bilis in corpore, morbi ægrotationesque nascuntur. Quamuis copiosè hoc & largiter Menenius Agrippa differit apud Dionys. Originum lib. vi.

DIES VICESIMVS, DE
ÆQVITATE.

PURA renidebat fugienti luce Diana,
 Mane sub aduentum fratris, cum VIRGINIS ad
 ÆTHERIE rutila digressus, florida cæpit
 In iuga vicini Sapiens, procedere collis,
 Et nitidam Lunæ faciem suspexit, & oris
 Suauiter ut puri resplendet imagine Phœbe
 Dixit, & enitet inter uti Regina minores
 Ætherios ignes; sed cum venit aureus ore
 Frater lucifico, species argentea Lunæ

Segnis

Segnis hebet, decus omne leues vanescit in auras.

*Pulchra velut Luna est facies, opus artis: at illud
Dadala quod natura suo ceu pollice fingit,
Instar habet Solis. Quid enim valet oris imago
Picta, vel educti ceu viuo marmore vultus,
Molliter aut are ex rigido spirantia signa,
Præ quàm viua cluent, ipsoque educta parentis
Naturæ in gremio? neque tantus splendor in arte
Vnquam erit, ut certet minor hæc, ceu filia, matri,
Argentive nitor fulgorem prouocet auri,
Candidaue ignifero contendat Cynthia fratri.*

*Sic neq. IUSTITIÆ quamuis pulcherrima VIRTUS,
Multiplices vnquam species æquare decori
Lucentes variè poterit, quibus enitet AEQVVM.
Certis IUSTITIÆ est causis locus: omnibus AEQVO.
Namque ubi scripta silent, vel egent interprete iura,
ÆQVA venit RATIO, quæ deficientia supplet.
Nec verò lex vlla potest sic ire per omnes
Articulos vitæ, aut tam clara promere sortes
Cortyna, nihil vt reliquum dubiũmve supersit.*

*Hæc fatus Senior, limen penetrauit amœnum,
Atq. ait adspiciens Reginam, Florea circum
Septa vides prati: latè violaria pascunt
Versicolore oculos pictura, narium & omnis
Copia ibi exspirans, gratissima spargit odoris
Munera. Natiui denso sæpimine valli
Cluditur, innumero quod nexa volumine citrus
Implicat, & spinis horrens, onerataq. pomis
Adspectu nitidis, auramq. imitantibus auri.
Spina notat pœnas, & pomi splendor honores,
Facta quibus bona pensari, mala plectier æquum est.*

*At spatium interiore virens, bisidoq. minatur
In calum rupes altissima vertice, qualis
Parnassus biuugo stat culmine Græcus * ad auras.*

*Hinc ceu Cyrrha viret Phæbeo termitè lauri,
Inde velut Nysa est, hedera vestita sequaci,
Labitur in medio quasi fons Aganippidos vnda,
Et leni strepitat per florea murmure rura.*

*Ad ripam, Themidis fani sunt tecta pusilli,
Stant iuxtim duo signa, latus de marmore leui*

* Achai-
cus.
Lactant.
ad Theb.

*Theſſalus ad dextrum, rex ſervantiſſimus equi
Olim Deucalio, leuümq. Epimethis. Utérq.
Non crebro lapidum (ficta eſt ea fabula) iactu
Tanta citò generis reparant diſpendia noſtri
Quondam, ſed placide facili rationis habena
Silueſtres domuère animos, & lenibus equi
Flexère imperij iuſſis, ſocialiter æuum
Degere vti poſita vellent feritate, in góq.
Subdere ceruices legum, quæ fontibus æqui
Atque boni fluerent, & in arca pectoris intus
Compoſita, non codicibus, fixóue columnis
* Capitolij. Ære tabellarum ſcripta, legrentur in * arce.*

*O felix animi, felix ter & amplius ætas
Illa prior, quæ iura fori neſciuit, & artem
Qua lites ſereret, meſſis conſurgeret vnde
Aurea, quam meterent qui * nigra in candida vertunt:*

* τὸν ἥπτω
λόγον κρείτ-
τῳ σοιοῦν-
τες.

*Integra ſed terris AEQVI cum regna vigerent,
Cum liſ nulla fuit, nimis aut ſufflamine longo
Penſilis, aut ſi quid dubitabile fortè, benigni
Arbitrij res tota fuit, non iudicis vlla*

*I. Hic partes tetrici: pœnas infligere culpæ
II. Si cui forte opus, haud pœna fuit omnibus vna
Formula, delicti licet vnus ſtringeret omnes
III. Nodus. Namq. tenor valuit vitæ integer acta,
IV. Et valuit minus in fraudem propenſa voluntas.*

*V. Atque ea gens AEQVI ſacris operata BONIQVE
VI. Scabritiem delere animo non dura, nec vllas
VII. Velle cicatrices ody ſuperèſſe, grauèsque
VIII. Corde inimicitias coquere, & meditari er acris
IX. Tempora vindictæ: memori ſed mente piabat
X. Numen amicitie ſanctum: quæ facta benignè
XI. Ipſis, adſiduè grato ſub pectore ſcripta
XII. Pellegere, ipſi aliis ſi quæ benefacta dediffent
XIII. Neclegere, & ratione magis decernere velle
XIV. Vindice quàm gladio, magis & contendere verbis
XV. Quàm certare manu: ſi quid feciſſet ineptè
XVI. Error, & humana minus occæcatio mentis
XVII. Cauiffet, veniam faciles dare. Talibus AEQVI
XVIII. Artibus atque BONI quibus eſt inſtructa taberna
XIX. Pectoris, hi non tam legem ſpectare, parentem,*

*X. Quàm certare manu: ſi quid feciſſet ineptè
XI. Error, & humana minus occæcatio mentis
XII. Cauiffet, veniam faciles dare. Talibus AEQVI
XIII. Artibus atque BONI quibus eſt inſtructa taberna
XIV. Pectoris, hi non tam legem ſpectare, parentem,*

*Ipsū quā soliti legis, nec verba tenere
Qualiacumque & in hæc res ipsas vertere, verba
Flectere sed quò res vocat, & quo conditor ipse
Legis: & hanc totam vult discere, nec sibi partem
Inde aliquam mutilans, res iudicat, aut citò fundit
Lubrica de dubio titubans oracula iure,
Lene sub arcano qui pectore condidit æquum.*

XII.

XIII.

*Has AEQVIQ. BONIQ. artes qui nec legit, omnes
Perlegit incassum leges: inscitia semper
Obiicit huic nubem, veluti nunc spargere bigis
Vesper ab Hesperia veniens regione citatis,
Ingreditur latè * crepem caligine terras.*

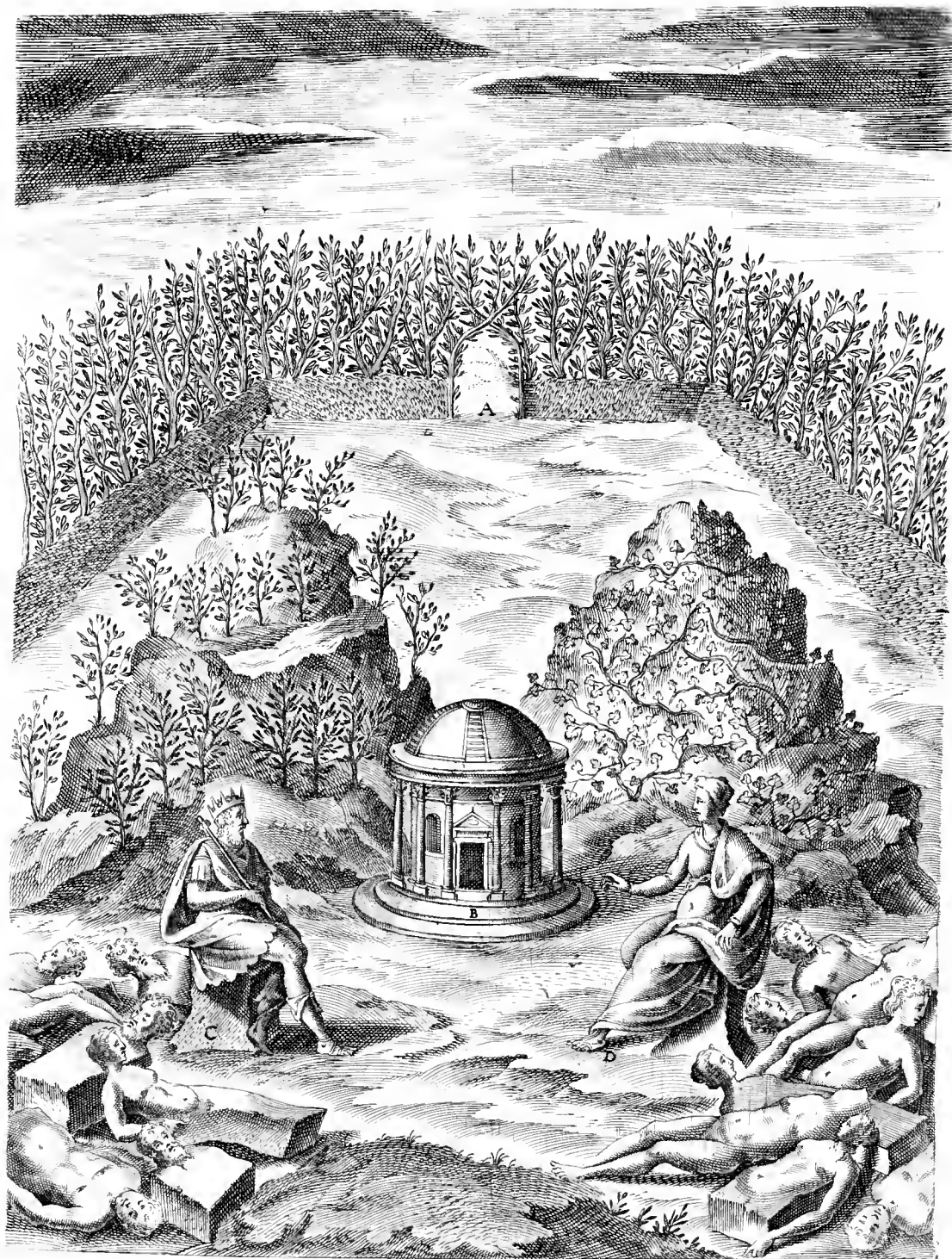
* crepuscu-
lo.

P V R A R E N I D E B A T .

QUO plures in hac Veri siue morum ciuitate dies, eo pulchriores. Pulcherrimus quidem Iustitiæ legitimæ dies, pulchrior etiam hic vicissimus dies Æquitatis. Quam vel vno verbo æquitatem adpellemus licet vt Aristoteles *Ἐπιχειρίαι*, vel coniuncto, *Bonitatem & æquitatem* vt M. Tullius pro Cæcina.

Æquitatis vero excellentiam auctor demonstrauit comparatione quadam artis & naturæ. Nam ars ipsa per se quidem locuples & copiosa est: vincitur tamen vbertate, varietate, copiæque naturæ, cuius tanta est facultas, tamque magnifica & lauta quasi patris-familias locupletissimi supellex, vt idem in pluribus negotiis nunquam vsurpet, cum aliis atque aliis semper abundare possit. Artis autem res *paupertinæ* sunt & angustæ, itaque vnius instrumenti ope pluribus in negotiis vti cogitur. Quod Aristoteles iam olim pereruditè cultri Delphici exemplo declarauit c. i. lib. i. de Repub.

Conuenienter itaque nunc Iustitiam arti similem fecit, æquitatem naturæ. Nam æquitas ipsius naturæ quasi norma quædam est, iustitia vero quasi artis & instituti humani. Itaque copiosior æquitas, quam iustitia legitima. Nam quæ legibus in ciuitate adstringi & vinciri non potuerunt, ea perpenduntur ad normam æquitatis. Breuitérque & commodè Aristoteles definiuit æquitatem cap. x. lib. v. ad Nicomach. *Ἐπιπέδιον τῆς νόμου* siue *correctionem legis*, & cap. x. lib. i. de arte dicendi *Ἐπίδος καὶ γεγραμμένης νόμου ἑλλείψις*, siue *propria legis conscriptæque residuum*. Nam si quid legibus præteritum est, id æquitate retrahitur: & si quid arctius quam par sit, legis vinculo adstrictum est, id æqui ac boni arbitrio laxatur.

- A. Pratum Æquitatis sæptum citris arboribus densatis & implicitis.
 B. Templum Themidis quasi ad radices montis Parnassi.
 C. Deucalio rex æquissimus, & restaurator generis humanis post eluionem terrarum.
 D. Pyrrha vxor & soror Deucalionis: iuxta vtrumque effigies lapidum verforum in homines.

HÆC FATVS SENIOR.

Præstantiam Æquitatis declarauit Aristoteles: nunc per vallem subiectam Reginae viam aperit in collem propinquum, vbi locus ac regio est Æquitatis: quam coloribus suis scitissimè pingit. Nempe amœnissimum pratum esse, aggere incinctum, fossâque maxima. In aggere autem ipso copiam citrorum esse, quæ sâpimenti ac muri vicem expleat. In prato deinde interiore duo tanquam Parnassi montis iuga esse vnum vestitum lauru: alterû hedera. Ad radices autem ipsas montis templû esse Themidis Cæli filia, vt apud Festum est, quæ Iustitiæ, & Æquitatis olim Dea dicta & habita est. Itaque Ausonius in Monosyllabis Deorum.

Prima, inquit, Deûm fas,

Quæ Themis est Graiis.

& carmine xxiii. in professores Burdigalenses.

Sub Ioue quæ Minos, quid Themis ante Iouem.

Iouem, leges siue ius constitutum dicit: Themidis autem nomine æquitatem, sine instituto fluentem ex natura intelligi vult. Quamquam generatim quidem Themis etiam vsurpari solita pro Dea legum & æquitatis. De templo autem Themidis Strabo lib. ix. Ouid. lib. i. De mutatione formarum. Iuxta verò templi aditum atque adscensum, dextrâ læuâque statuae sunt Deucalionis Thessaliae olim regis, & coniugis eius Pyrrhae, de quibus Poëta fictis fabulis prodiderunt eos ex oraculo Themidis, lapidibus proiectis à tergo, & in homines mutatis, post eluuiorem terrarum, rursus initium attulisse propagationis humanæ. Re autem ipsa & veritate intelligi voluerunt, Deucalionis regis iusti, integri, religiosi institutione ac disciplina, homines diritate ac immanitate sic efferatos, vt penè saxei viderentur, sic emollitos fuisse, vt ab institutis agrestibus ad religionem, æquitatem ac bonitatem flecterentur. Quod Plutarchus attingit lib. ii. disputationis suæ contra Coloten discipulum Epicuri, & Lucianus in comment. suo lib. de Dea Syria. Aliter tamen allegoriam huiusce fabulae Ioannes Tzerza expressit. Chiliadis vii. histor. cxxxiv. Aliter etiam Iustinus lib. iv. & Paulus Orosius cap. ix. lib. i. Philo quidem Herennius lib. de præmiis & pœnis, qui Græcis Deucalio est, hunc Chaldaeis esse Noe inquit, cuius tempore maxima illa contigerit, vniuersi orbis terræ eluuius, de qua est in literis sacris. Similitérque Iustinus Martyr. Apolog. i. Et argumento est, quod de arca Deucalionis, & columbae ex ea emissionem Plutarch. commemorat, lib. quo animalium prudentiam comparauit.

Benè autem Poëta fano Themidis & Æquitatis, quasi ædituos adposuit Deucalionem & Pyrrham. Quia vt canit Ouid.

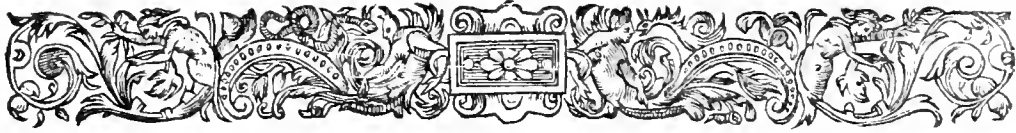
*Non illo melior quisquam, nec amantior equi,
Vir fuit: aut illa, reuerentior vlla Deorum.*

O FELIX ANIMI.

Digreditur in laudationem populi antiqui à Deucalione Pyrrhâque

propagati primitus, atque ita peropportunè ostendit, quamnam partes sint æquitatis ex Aristot. Rhetoricis c. xiii. lib. i. Vt si duo, conditione dispari homines, idem forte flagitium susceperint, sæpe hunc ad peccatam vocet, illi vero ignoscat, in voluntatem & animum eius qui peccauerit magis intuens quam in peccatum ipsum, De voluntate autem eius coniecturā faciens ex vita eius antegressa, *cuius perpetua vox*, inquit Tullius pro Sulla, *grauissima debet esse*. Huiusmodi æquitatis riuulus Persarum lex illa quam dilaudat Herodotus lib. i. vt reorum culpæ cum laudibus quasi bilance perpensis, fieret quasi compensatio, & hæc vel ad pernitiæ vel ad salutē rei valerent, quæ plures & grauiores inuentæ, &c. Qua & Philotas æquitatis defensione vsus apud Q. Curt. lib. vi. *Philotas* inquit, *Complexus regem, orate cepit, vt præteritam potius vitam quàm culpam intueretur*. Et M. Cato apud C. Sallustium hanc præscindit coniuratis defensionem, & quasi viam intercludens, *Videlicet*, inquit, *cerera eorum vita huic sceleri obstat* &c. Benè & Tullius Verrina ii. *Rectè factis vitia subleuari*. Sic Aristotelis loco anted. Æquitatis præceptum est, *σχεπεῖν, μὴ ποῖός τις νῶ, ἀλλὰ ποῖός τις ἦν αἰεὶ, ἢ ὡς ἔπιτοπολύ*. *Speculare, non cuiusmodi quisque in præsens, sed qualis semper, aut plerumque, &c.*

Sunt item æquitatis præcepta, vt citius iniuriam acceptam obliuisci quam beneficium: accepti autem magis quam dati beneficij meminisse: iniurias & contumeliam, aut æquo animo pati, aut depellere legibus ac iudicio magis quam vi & armis. *μᾶλλον λόγῳ ἐθέλει κείνεσθαι ἢ ἔργῳ*. *Malle ratione ac verbo decernere, quàm facto, &c.* vt ille apud Comicum. *Omnia prius experiri quàm armis, sapientem decet*. Eaque sæpe legationum causa: vt apud Dionys. legat. ii. Legati Romanorum ad Sabinos. Legationem, inquit, prius ad vos mittere voluere, *καὶ μὴ πρῶτον ἄρξαι τῶν ἔργων, πρὶν ἢ πρῶτα λαλῆσαι λόγων*, neque prius facere ordiri, quàm prætentare verbis. Et Menelaus apud Libanium. *τὰ δίκαια τῶν λόγων πρῶτα λαμβάνειν, ἀλλὰ μὴ τοῖς ὄπλοις ἐπιπιδᾶν, ἀνδραγαθώτερον*. *Ius suum dictis persequi & argumentis, humanius est: quàm armis mox incurfare.* &c. Similiter & Pericles apud Thucydidem lib. ii. sed verbis Latino interpreti non intellectis. Neque alius Creonti regi sensus, apud Euripid. Phœnissis Item, *arbitrium adigere potius, quàm ire ad iudicem aut reciperatorem*. Et legem totam spectare, non partem. Quod Iulij Celsi quoque præceptum l. xxiv. D. De legib. *Inciuite est, nisi tota lege perspecta, una aliqua parte eius proposita, iudicare vel respondere, &c.* Sed benè hoc philosophus generatim posuit, quasi ad omnes contractus omniâque negotia pertinens. Hæc taliâque iam olim exposuit Aristoteles c. xiii. lib. i. Rhetoricor.

DIES VICESIMVS PRIMVS,
DE VIRTUTE HEROICA EIVSQUE
EXTREMO, FERITATE.

SEDIBVS egressus placidi viridantibus *ÆOLI*
Sub lucem Sapiens, collis regione propinqui
Floriferum, & latè vestitum lumine campum
Purpureo cœpit proficisci, ac talia fari.

Jam solito citius propera *N*ox demere pepli
Uelatui, quibus & male-grata silentia nostræ
Lenta facis lingua, variòsque odiosa colores
Eripis ex oculis: tu contra lucide mundi
Præsul, & assiduo terras, mare, sidera cæli
Lumine qui comples, clara luce atq. serena
Nunc solito magis exorere, & de stamine textis
Auri flamicomante tui, festiuus horas
Indue, quas patitur nunc perbreuis area *Circi*
Paucas ire tui. Sedes lustrare beatas
Tendimus *Elysij* veterum latissima *P*RATA
HEROVM, quos acta piè sanctèq. mereri
Vita pias fecit sedes, agitataq. terris
Atq. homines inter varios, commercia cæli.
Labe procul vitij Ratio illis perstitit vsq.
In statione sua, & vigilaci mente voluntas
Optima: seu castris alacres ad signa, mouerent,
Sanguinei graue *Martis* opus: seu leniter æquo
Imperij regerent vrbes moderamine: pleno
Siue foro mersi, lites ac ciuica iura
Tractarent agiles; seu dulcia pignora natos
Coniugiúmque domi patria pietate fouerent.
Atq. ita dum media sese in vertigine rerum
Ipsi agitant, memoresq. sui populúmque patrèsq.
Promeritis faciunt, meliores inde magisq.
Felices abière: *Arabum* velut auis *Phœnix*
Vnica semper auis, lucos siluásq. pererrans,
Pulchrior est, rediuiua suo cum funere prodit.
Hæc ita præfatus senior, sese intulit altè

*Qua patet Elysij SEDES HEROICA campi,
Atque ait. Hæc circum læti sæpimine prati
Planicies videntur ut lauru palmæque vicissim,
Et myrto variè implicitis, est undique clusa?*

*Vincere consuetis frondes HEROIBVS, illæ
Victrices bene conueniunt, DIVINA coronas
De quib. implectens, circum illis tempora cingat
VIRTUS. Semper ut hæc viridissima in aggere cliui
Frons viget, Elysij semper pia natio campi
Floret, ut hi quorum simulacra dicata relucent,
Callis quæque suis, celsisque superba tropæis
Et spoliis. Numero sed paucis premia dantur
Talia diuini semper-florentia honoris.*

*Ardua nam virtus ea, vel magis vnicus omni
Ex virtute velut, caloque eductus aceruus,
Omnibus atque auis inuentu rarissima terris.*

*Stat prima tandem, vagus olim, limine calla
AMPHITRYONIADÉS, spolióque horrente leonis
Nunc quoq. terrificus, nodosæ & robore clauæ
Proximus Ægides, neque tantum proximus illi
Æde, sed & merito, & tanquam T yrinthius alter.*

*Conditor haud procul hinc Troianæ DARDANVS arcis,
Eminus ille sua clarum de gente nepotem
Respicit, eximium Troiæ decus, HECTORA, cuius
Restitit ad Troiæ magnis virtutibus arces
Annis lenta decem, Graiæ victoria classis.*

*E regione triseclis enex, atq. ore disertus
Dulciloquo NESTOR, mitis sapientia cuius
Plus nocuit Troiæ, quàm profuit hasta minacis
Pelias Æacida Graiis. Hunc Troiæ heros*

*ANCHISES sequitur, patriæ pereuntis amorem
Nunc quoq. testificans, ceu tristi in marmore vultu:
Atque suum cineri cinerem miscere volenti
Non licuisse dolens patrio, patriæq. ruinis.*

*Inde duo geniti summo Ioue, notus uterq.
Artibus Astrææ sanctis & laudibus æqui.
Terror uterque malis ingens, scopulúsq. reorum:
Hic atque ille domo Cretes, RHADAMANTHVS, & acer
MINOS. ELYSIVM domus his, regione tribunal
Terrifica dirum est Erebi, manésq. coërcet.*

Hæc Sapiens, atq. his venturi præsciens olim

Hæc quoque fatidico sic non temerarius ore
 Addidit. Extremo spatiosi margine campi
 Calla duplex superest : summa testudine pictus
 Unius, est meritis rerum cognomine *MAGNVS*
CAROLVS actarum dicendus : Saxonas ille
 Opprimet atroces armis : Saracenicæ belli
 Arte latrocinia elidet, summittere sese
 Hunnos terrifico bellutos pectore, coget:
 Nullus in omni ævo tanta feritate rebelles
 Perdomuit gentes, toties certamine belli
 Quamuis indomitos, sua victos sub iuga misit
 Hostes : nec minus interea quoque pectore fouit
 Munificaque manu, Musas & Apollinis artes.
 Æquimanus * sic ille erit. Ast qui sceptriger artes
 Martis amat crudas : Musarum spernit & odit
 Artes innocuas, & nullo sanguinis haustu
 Ebriolas, sed Castalio de rore madentes,
 Nectare apollineo saturas, & Hianthide lymphæ,
 Mancus, & extinctæ vivit quasi scævula dextra.

* æquid'Æquos

Alterius cællæ laqueari spirat in aureo,
 Effigies regis Ludouici, prælia fecit
 Multa Palestinis qui relligiosus in oris,
 Et Syriis : utcunque ferent ea facta minores,
 Vincet amor cæli, & studium pietatis auitæ.

Planitie in campi, celso sedet aggere vates
 Thracius, & blando citharæ moderamine mulcet
 Omnia, siluestresque feras, siluasq. ferarum
 Atria: quin terræ potis est penetrare per ossa
 Matris, & hac tanta dulcedine carminis, aures
 Insensis tribuit (dictu mirabile) saxi.

Hæc ita fabellis sunt prodita : at illa ferarum
 Secla fuere homines, ritu quibus acta ferino
 Ætas in siluis : stirpes, ut vinitor ipse,
 Agricolaue serunt qui stirpes : saxaq. duri
 Ceu rupices : posita hos dociles feritate subegit
 Orpheus in cœtu iustè & socialiter ævum
 Degere, in Elysijs etiam nunc vallibus idem
 Dulciloquo meritas *HEROVM*, pectine laudes
 Diuidit, & victum carpit, ritusque ferinos.

Elysijs procul à campo in caligine vallis
 Subiecta, Feritas sedes habet atra, nefandi

Illa specus latebris, & olente voragine mersa est.

*Hic PHALARIS qui elixa sui pater ipse comedit
Viscera filiol (si vera est fama:) nec inde*

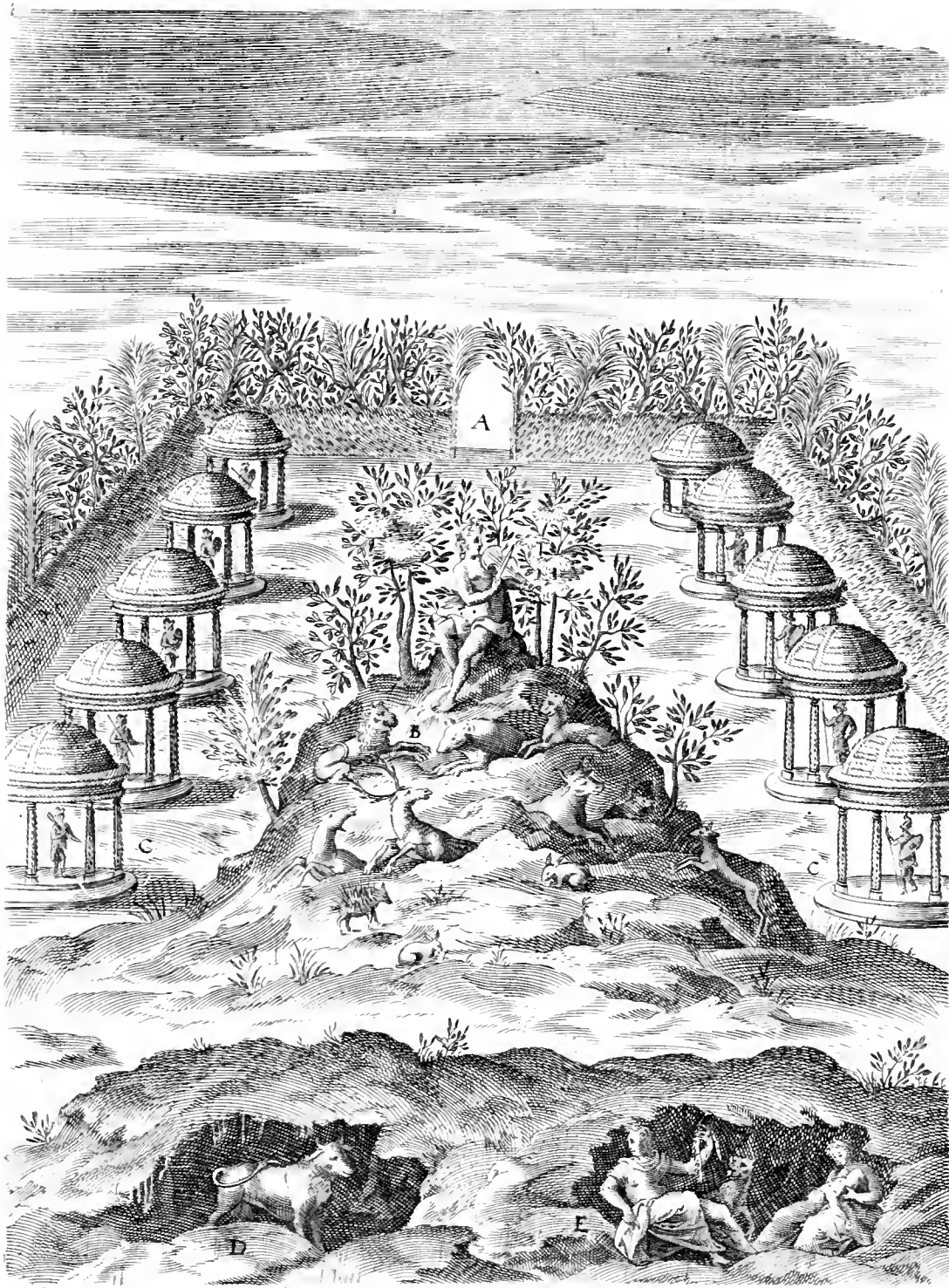
*Illa procul Lamia, ex uteris prandere puellos
Efferat quæ matrum extractos, consueverat. Illic
Pasiphae puri turpissima filia Solis,
Acriter infandi stimulata Cupidinis æstro,
Et nitidum cernens, oculo sitiente, iuencum.*

*Tales de scabro lapide, & fuligine tetra
Horrentes, propius statuas spectare, decorum est
Nec mihi, nec Regina tibi. Non tam mihi Noctis
Pulla parùm grata est facies, caligine cali
Atria quæ inuoluens, prohibet nunc visere plura.*

SEDIBVS EGRESSVS.

IN SVLÆ Rhodi aut Syracusarum vrbs, vbi nullo non die sol est, hæc veri siue morum ciuitas persimilis est. Nullum diem habent sine aliqua serenitate, & quin solis radio hilarentur: sed alius tamen alio clarior est. De clarissimis autem hic vnus est, in quo de virtutis Heroicæ præstantia dicturus Aristoteles, conuenienter in exordio radium à sole petit, antegressis omnibus inlustriorem, quo faciliùs Reginae locum & sedem Heroicæ virtutis demonstrare possit, quæ tantò virtutib. ceteris antecellit, quantò diuina præstantiora humanis. Hæc enim illa virtus est, qua qui instructi & ornati sunt, videntur tanquam Dij quidam versari inter homines. Itaque à virtutis excellentia *diuini* olim Spartæ viri nominati. Quam & Romani crebrò locutionem vsurparunt, vt M. Cicero, & ceteri. Atque iidem dicti *Heroes*, vnde nomen virtutis Heroicæ: iidem *Semones* & *Semidei* quasi altera tantùm parte homines. De serenitate autem illa perpetua Rhodi & Syracusarum, Cicero Verrina VII. L. Seneca c. XVII. Consolationis Marcia. C. Plinius c. LVII. lib. II. Solin. c. XI. & XVII. Neque dissimiliter de Alexandria Ægypti Ammian. Marcellin. lib. XXII.

Huic igitur tantæ virtuti non vt ceteris tecta quædam auctor ædificauit: sed campum Elysium depinxit, ad exemplum illius quem Virgilius poëta in sexto Æneidis suæ diuinitus expressit. In campo igitur tali degere ait auctor Heroica virtute præcellentes, ita nempe adfectos, vt nullis perturbationum flatibus animi eorum agitentur: sed in terris constituti, vitam agant cælestem. Qualem sapientis animum etiam Stoici esse voluere vt L. Seneca ep. LXI. *Talis, inquit, est sapientis animus, qualis mundi status super lunam. Semper illic serenum est, &c.* Eiusce autem modi Heroicæ virtuti opposita est Feritas. Interiectus namque inter excellentem Dei æternamque naturam & expertes rationis

- A. Sedes Heroicæ virtutis, sæpta palmis, lauris, & myrtis arboribus intextis & implicatis, è quarum ramis coronamenta olim heroum.
- B. Orpheus, qualem Poetæ pingunt, maximè que Maro *Æneide* vi. Ovidius lib. x.
- C. Decem cællæ in quibus Heroum statuæ vt Herculis Thesei &c.
- D. Antra feritatis, quod vitium Heroicæ virtuti oppositum.
- E. Efferatorum statuæ.

pecudes, homo est. Itaque licet ei vel ad similitudinem aliquam Dei appropinquare, vel ad immanitatem belluæ, vt apud Aristot. c.ii. lib. i. de Rep. qui tantopere *bellutus* ac ferus, siue vt Antidamas loquitur apud Fulgentium, expecuatus est, vt in hominum societate viuere nullo modo possit, vt Timon ille *osor hominum* apud Laërt. Plutarch. alios, & Q. Metellus apud Ciceron. epist. xiv. lib. i. ad Attic. & Bellerophon Iliade vi. is non homo sed bellua est: qui autem societate non egent, quia sint *ἀντίπεκός*, siue quia in veri contemplatione acquiescunt, aut ab hominibus abeunt, vt ad Deum magis adpropinquent, hi tanquam Dij sunt. Sapienterque olim Heraclitus, *Ἐσοφὸν ἔστι πάντων κεχωρισμένον. Sapiens ab omni commercio seiunctus est*, apud Stobæum Serm. xxix. Inter hos Deos, & feros illos siue *bellutos*, interiecti homines: inter diuinam siue *heroicam* virtutem, & feritatem media virtus hominis, quales illæ de quibus antea dictum est. *Heroica* illa virtus, eximia laudi est, vt viceuersa feritas, summæ vituperationi. Neque enim laus vlla præclarior est, quam illa quæ similitudinem & speciem aliquã diuinitatis homini attribuit, vt apud Homerum *θεοειδής, θεοείκελος, ἀντίθεος*, Neque ineleganter à Nicephoro Gregora dicitur, *ἄνωρ ἀνδραποῦν ἀνδραπος*, historiæ lib. x. siue *supra hominem homo*. De quo genere laudis Lucianus in apologia pro imaginibus. Neque maior esse potest vituperatio, quàm belluarum, in specie figuræque humana, feritatis. Quales in poëtarum fabulis Titani & Cyclopes. Hinc illa conuicia, *ursus bipes, asinus, animal, sus occisa, elephantis corio circumtectus*, &c.

PHOENIX VNICA SEMPER AVIS.

Phœnici merito similes auctor fecit *heroes*, siue diuina virtute homines. Tum quia perpauci sunt, vt est c. i. lib. vii. ad Nicom. tum quia vt ex funere suo Phœnix pulchrior: sic heroes illi ex negotiis.

HÆC ITA PRÆFATVS.

Topographia vel Topothesia veriùs, campi Elysiij cum domiciliis heroum.

NUMERO SED PAUCIS.

Infrequenter habitari ait Elysium, & perpauca in eo heroum esse tanquam sacella. Nam sacella quidem eis & fastigia tanquam diis attribuit propter diuinam virtutem, paucos vero esse inquit, quoniam diuina virtute homo, *rara avis*. Exempla tamen adiungit eorum, quos in numero heroum reposuit antiquitas, vt Hercules, Thesei, Dardani, Hectoris, Nestoris, Anchisæ, Rhadamanthi, Minois. Quibus illustri oratione & quasi poetica pictura expressis, deinde *αεθλή* siue anteoccupatione poetis vsitata, Caroli quoque Magni exemplum adiungit, & Ludouici Gallia regis sanctitate insignis. Quorum à diuinandi perito Zeuxide, iam tunc ætate Aristotelis, depictas in hoc Elysiio campo fuisse imagines fingit, multis saculis antequam ipsi nascerentur. Nam Zeu-

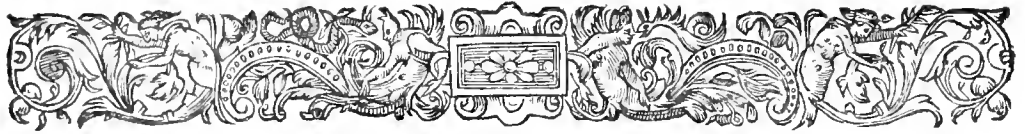
xis quidem ipsum quoque antecessit Aristotelem, ut videre licet in libris temporum. Argutè verò ingeniosèque Poeta, Rhadamantho & Minoi sedes posuit in Elysiò, tribunal apud Orcum, satis arguens aliorum Poetarum ineptias, qui tanta iustitiæ laude fulgentes, sinxerint habitare quoque, non autem ius dicere tantum in Orci Erebo siue tenebris. Optimè noster ut ciues in Elysiò, ut iudices in Erebo esse commentus. Tria nempe apud manes iudicia, & tribunalia, Vnum Minois in circulis, & quasi suburbiis siue procestriis: alterum Rhadamanthi in carcere siue Tartaro: tertium Catonis in Elysiò, ut Æneide IX. Æacus autem portæ ac vestibuli custos, apud Lucian. lib. de luctu. Atque ita capiendum, quod Æneide VI. Hercules dicitur, *Ipsius à folio regis Cerberum detraxisse. Regis videlicet Æaci, non autem Ditis, ut malè accipit Seruius.*

PLANITIE IN CAMPI.

Cum heroum statuis coniungit quoque illam Orphei, ad exemplum Virgilij in sexto Æneidis, apud quem Orphei partes in Elysiò sunt, dulcedine carminis sui mentes illas sanctissimas delectare & virtutem *Heroicam* laudando extollere, vituperandòque feritatem huic tantæ virtuti repugnantem, affligere. Ut autem Poeta nunc de Orpheo fabellam, interpretatur, sic & Ioannes Tzerzes Histor. XII. Chiliad. I. Clem. Alexandrin. principio sui Protreptici.

ELYSII PROCVLA CAMPO.

Hic iam quasi *de calo in cœnum*, ex virtutis *Heroica* regione, in vallem *Feritatis* eundum est, in qua speluncam eius esse, inquit Aristoteles, infinita quadam altitudine, eamque orationis suæ penicillo pingens, minimè dignam esse ait, cui regina appropinquet. Eminus igitur eam demonstrans, statuas in ea inquit esse, vili scabròque & impolito lapide, ut Phalaridis, Lamia, & ceterorum, de quib. Aristoteles lib. VII. ad Nicom. Et Græci interpretes. Item Pasiphaæ matris Minotauri, & id genus aliorum. Quippe ut Aristoteles ipse tradit c. IV. lib. VII. ad Nicomachum, Omnis quæ magnopere modum excedit vitiositas, siue amentia illa, siue timiditas, siue intemperantia, siue sauitia sit, ferina est, nisi ex morbo nata sit, aut nisi quid insitum à natura sit, aut à consuetudine profectum.

DIES VICESIMVS SECVN-
DVS, DE CONTINENTIA ET
INCONTINENTIA.

LV C I F E R ortus erat, Veneris nitidissimus ignis,
Ante diem, biungisq. citis properante vehebat
Axe suo terris, dubia confinia lucis:
Quæ non esse diem posses, non dicere lucem,
Ultimæ sed noctis posses, & prima dici.

Cum Senior lato migrans de limite C A M P I
E L Y S I I: neq. clara dies, neque tetrica Noctis
Hæc facies, dixit, sed & hanc imitatur & illam.

Haud aliter sero quæ circum vespere tecta
Multiplicat volitans cursus, variósque recursus
Assiduè, & vacuo sectatur in aëre prædam
Impigra, pelliceis alis agitabilis ales,
Nec censetur aues inter, pennatâq. secla,
Nec bene quadrupedum se gentibus addere tentet.

Sic ea quæ cliui nunc in regione propinqui
Visere tecta paro, neq. sunt V I R T V T I S honore
Splendida, nec V I T I I squallent polluta veneno.

Scilicet his tectis habitant, qui sæpe rebelles
C O N T I N V E R E animi motus, furiata cieret
Quos V E N V S, imperiûmque G V L A E: nec prorsus eosdem
Edomitos habuere tamen. Qui C O N T I N E T, ille
Dimicat & vincit, medio ut discrimine Martis
Miles, at ille animum cui T E M P E R A T aurea virtus,
Iam quod vincat habet nihil, aut quod subiugat. Illi
Namq. triumphata & V E N V S & G V L A, desit olim
Responsare serox, & contra tendere velle:
Clarus uti magno belli certamine victor,
Hostibus imposuit qui leges, ante rebellis
Cui populus, quæ nunc prouincia facta quiescit.

Talia præfatus Senior, penetrauit in ipsum
Limen, ubi sedes iuis, rationis habena
Qui tenuere animum, ne se V E N E R I S V E P V E L L O
Dederet, imperiõne G V L A E. Dehinc, Aspice dixit

Hanc Regina domum, minus est excelsa, minoris
Luce nitens radij, quàm quæ colit aurea virtus
Tectæ, suus tamen huic decor est, sua laus quoq. sedi.
Ut neque laus tantum est, bellis imponere finem,
Et tutæ iam pace frui, & peperisse quietem:
Sed quoq. laus pugnare aliqua est, & vincere belli
Prælia, nec trepidè unquam hosti dare terga feroci.

Ipsa domus facies octangula, fluminis Arni
Ad ripas nunc quale videt Florentia templum,
Sæcula quod Marti posuerunt prisca Quirino.
Nusquam ad prospectus tota patet ad fenestra,
Rauca strepit, raroq. aperitur cardine porta,
Nec multo teritur pede limen. Porticus ambit
Interiùs totam, crebris suffulta columnis,
Quælibet instructa ut Vestali schemate virgo,
Atq. incincta caput candentis termite oliuæ
Vittatum, atq. solo fixis conuiet ocellis.
Inter eas prima est, aliisque excellit AMATA,
Ordine post alia, quas omnes dicere longum.
Omnibus in dextra est rutilanti lumine lampas.

Parte autem supera thalami stant ordine circum
Longo compositi, sua cuiq. ut cellula, Vestæ
Structa sacerdoti. Media penetralibus ædis,
Marmore de Pario Vesta est, atque arula iuxtim,
Sic quasi perpetui foueat quæ luminis ignem.

Ante pedes VESTÆ, suras euincta cothurnis
DELIA puniceis altrinsecus, & Dea fulgens
Ægidis * horridæ clypeo, galeaque MINERVA
Adstant, religantq. manus post terga PVELLO
ALIGERO VENERIS, pennasque euellere certant,
Deripiuntq. humeris pharetram, franguntq. sagittas,
Comminuantq. arcum. Stat inermis, fletq. misellus
Pusio, & ad pinnas rapiunt ludibria venti
Quas Zephyri, limis, contractaque respicit arma.

* Ægis,
clypeus
Minervæ.
Iliade v.

Vesta quid est, & sancta micans de fomite flama,
Perpetuò nisi mens Rationis lumine rectæ
Inradiata suæ, casta intra limina vitæ
Et sicca, cohibens sese? ceu clausa puella
Intra se tenuère olim penetralia VESTÆ.
Dardana quod coluit tellus, imitatâq. deinde
Alba sacrum, simul & rerum quoque maxima ROMA.

*His ita lustratis, transiit in altera collis
 Adproperans Senior, decliua, sunt ubi sedes
 Haud procul à Vapido subiecta limite vallis,
 His posita qui se malè continuère. Supremo
 Nempe iugo VIRTUS, veneris quæ TEMPERAT astus,
 Exstinguitq. faces, frangitq. Cupidinis arcum,
 Atque Gula ingenium perdit, sibi Diua locavit
 Sedes purpureo vestitas lumine: dextro
 Hi cliuo resident, quibus oppugnata VOLVPTAS
 Turpis, & imperium VENERIS VENTRISQUE: sinistra
 Parte, INTEMPERIAE vallem prope, margine cliui
 Ima illis locus est, qui se in certamine vinci
 Cum VENERE atque GULA, sunt passi turpiter. Octo
 Hæc etiam laterum domus est, ait, & data circum
 Porticibus, Sapiens, & crebra virgine fultis
 Vestali, sed habent radiantes lumine nullo
 Lampadas in dextris, quoniam sub pectore vivit
 Cecus AMOR tacito, atque incestos excitat ignes.
 Ergo nec vlla istis canæ reuerentia VESTAE,
 Dedecorisue metus tanti, nec cura pudoris.*

*Ast ipsum penetrale tenet de marmore nigro,
 Quale fuit Luculli olim, DEA lurida NOCTIS.
 Mirifico Deo furua caput sibi stemmate cinxit,
 Non vittis, non arborea de fronde, corolla aut
 Floribus è variisserta, sed plegmate fuscis
 Nycteridum ex alis: Luna & sibi cornua fronti
 Imposuit, longoque nigrantem syrmate pallam.
 Induit, & vario stellarum sidere pictam.
 Occulit hac Veneris pupum, blanditæque molli
 Delinit articulo, & tacitis fouet improba votis.*

*Ponè stat, & digito piceus puer indice labrum
 Perprimit Harpocrates, taciturna silentia suadens:
 Brachio item, textas de restibus occulit idem,
 Fur ope consilio scalas, prædulcibus aptas
 Matris Acidaliæ furtis: strepitûq. loquaces
 Ne prodant soleæ cæpti tentamina furti,
 Induit & molli pedibus de vellere soccos.*

*Parte alia, corpus tecti de culmine praeceps
 Heronis iacet incestus, quæ sacra Deosq.
 Ebria, & Sbydeni iuuenis complexibus olim
 Posthabuit, vitamque amens impendit amori.*

*Oppia virgo suum sibi, adhuc de matre rubentem
 Fert incesta sinu partum, subitura sacerdos
 Sanguine adhuc viuo terram: hic & Opimia turpem
 Turpis habet statuam, & Minuti de stemmate virgo
 Ne-virgo, adsimilésq. alia, quibus hæsit in ore
 Virginitatis AMOR, cæco sub pectore fecit
 Vulnus AMOR, VENERIS furtiuum PVSIO. Tethys
 Sedium diua meum pridem manet hospita Solem,
 Abluat vt longi perfusum puluere Circi,
 Fluctibus Hesperis, & eburno pectine crines
 Digerat auratos, nobisq. silentia suadet.*

LVCIFER ORTVS ERAT.

EXORITVR dies non tam subiecta materie, quàm poëtica descriptione quadam, siue ita licet, *ἡμερογραφία* præclarus. Agitur enim de *Continentia* & *Incontinentia*. Quarum hæc vitio, illa virtuti est adfinis. Sed neque hæc planè virtus, neque illa prorsus vitium. Itaque non *Heroica* tantum virtute, siue diuina, sed humanis etiam, vt fortitudine, temperantia, iustitia & ceteris, quarum iam celebrati sunt dies, inferior est.

Hodierno igitur die, qui est in Veri siue morum ciuitate alter & vicessimus, egressus ex Heroicæ virtutis regione Aristoteles cum regina, porrò pergit ad contemplationem domicilij *Continentiæ* & *Incontinentiæ*. Quarum tecta posita sunt aliter, quam ceterarum virtutum aut vitiorum. Nam virtutum quidem domicilia in colles imposita sunt, vitiorum autem ædes in vallibus abdita & retrusa. At *Continentiæ* domus non ipso in colle, sed in cliuo est siue adscensu: & *Incontinentiæ* domus non ipsa in valle, sed extra vallem paucis passibus in collis cliuo quasi altero. Hoc autem earum positu auctor declarauit, neque *Continentiam* virtutem perfectam esse, neq. *Incontinentiam* planè vitium.

NEQ. CLARA DIES.

Descriptio crepusculi matutini, quod tempus *Continentiæ* *Incontinentiæ*q. regionibus accommodatissimum est, vt-pote *creperum* siue dubium. Neque enim diei nomine planè aut noctis adfici potest, sed vtriusque similitudinem aliquam gerit, perinde vt neque *Continentia* virtus, neque *Incontinentia* vitiositas propriè nominatur, sed animi adfectio quædam, illa quidem ad virtutis, hæc autem ad vitij similitudinem adpropinquans. Hoc autem ipsum etiam declarauit specie *vesperilionis*, siue vt Tertullianus loquitur, *vesperuginis*, qui neque terrenum propriè, nec volatile animal est, & tamen habet similitudinem vtriusque. Differuit ea de re Aristoteles c. xiii. lib. i v. de partibus animal. Macrobius Saturn. cap. xvi. lib. vii. Facetè

- A. Domus Continentiæ , quasi ædes Vestæ , ac Vestalium castarum.
 B. Vesta cum igne sempiterno.
 C. Minerua & Diana exarmantes ac vincientes Cupidinem. Virgines autem Vestales quæ sub porticibus , easque vt columnæ sustinent.

- A. Domus Incontinentiæ, quasi ædes incestarum Vestalium, quarum malè pictor lampades accensas expressit, cum extinctas debuisset.
- B. Statua, Noctis Deæ, cum corona de alis vespertilionum & longissimi sylvæ quasi pallam distinctam stellis, siue stellatam trahens, sub eaque occultans Veneris puellum Cupidinem.
- C. Harpocrates siue Sigalio, cum foccis laneis ne strepant, & cum scala nexa de restibus, & os sibi digito premens, quod aliter quam oportuit, à pictore imitatum est: vt neque rectè virum pro puero, & scalas collo eius iniectas, non sub brachio occultatas pinxit.
- D. Hero sacerdotula quæ de turri seipsam deiecit.
- E. Oppia Vestalis incesta.

quidem vt alia Terent. Varro in Satyris. *Quid multa?* inquit, *Factus sum vespertilio, neq. in muribus planè, neq. in volucris sum.*

Nòn est autem plena virtus Continentia, quoniam ij qui se continēt, pergunt illi quidem ad Temperantiæ laudem: sed tamen necdum intermortuæ in eis titillationes voluptatum illarum, quæ vel attrectatione vel gustatu percipiuntur: sapientérque Plutarchus lib. de virt. mor. hæc ita diuisit, vt temperantia quidem sit perfecta virtus, intemperantia expletum vitium: continentia inchoata virtus, incontinentia imperfecta vitiositas, comparationémque fecit incontinentis animi, cum ciuitate in qua partim læti sunt partim mœrore oppressi. Sic enim animus ægrè sibi temperans ex parte quidem rationis adpetitum vincentis hilarior fit, ex parte autem adpetitus repugnantis angitur. Ac si repressus paulisper adpetitus ille fuerit, tunc illa continentia est: sin adpetitui succumbit, ea incontinentia est. Ergo & quod Poëta die vii. de temperantibus agens, dixit, *Sed soliti Baccho & Veneri pugnare,* &c. accipe nõ quatenus iam illi temperantes: sed antequam adepti Temperantiæ virtutem essent, siue quatenus continentes adhuc illi, & quasi in aditu ac vestibulo Temperantiæ.

SCILICET HIS TECTIS.

Enucleatiùs iam agere pergit de Cõtinentia, Incontinentia, Temperantia Intemperantia. Continentiam videlicet minus laudabilem esse temperantia: & incontinentiã minus vituperabilem vitio intemperantiæ. Continentia enim reprimit adpetitum illa quidem, sed non planè opprimit: temperantia verò non prælio sed bello vincit adpetitum, vt Annibalem olim Scipio apud T. Liuium lib. xxx. contráque intemperantiæ labes rationem adpetitui tradit in seruitutem. Macula vero incontinentiæ talis est, vt vincatur quidem ratio adpetitu, sed pugna quasi *Osculana* atque ita, vt verum illud fiat.

Quondam etiam victis redit in præcordia virtus. Et illud victique resurgunt, &c.

IPSA DOMVS FACIES OCTANGVLA.

His ita expositis, Aristoteles peruenit cum Regina in cliuum, vbi tecta Continentiæ, quæ specie tali depingit, quali templum Martis antiquum est Florentiæ, nunc D. Ioanni sacrum, & videri vult esse quasi ædem Vestæ, & habitationum Vestalium. Sed has in ciuitate Veri ædes Continentiæ multo laxiores auctor facit, quàm fanum illud Martis Florentinum est, eamque Continentiæ domum clathris & cancellis omni ex parte clausam finxit. In area verò ipsa effigiem posuit Mineruæ ac Dianæ, quarum illa frugalitas denotetur: hac autem castimonia. Ab iisque constricti & vincti Cupidinis Bacchi que imagines ibi ad Vestæ pedes, vt intelligamus hanc subiectam esse Continentiæ materiam, idque munus atq. officium, vt refrenet libidines, vétrisq. ac gutturis vitio, & ebriorum siti, & vomentium fami, vt M. Senecæ verbis dicã, obluçtetur.

DARDANA QUOD COLVIT TELLVS.

Vestales primum Troiæ, deinde Albæ, post Romæ fuerunt, perpetuæ siue *perpetuæ*, vt Lucilius loquitur, *signatæ virgines*, siue ἀειπαρθέναι, siue vt Catulli verbum est, *Percenni-virgines*, ad custodiam ignis sempiterni, in templo Vestæ. De quibus M. Cicero lib. 2. legum *Vestæ*, inquit, *colendæ virgines præsent, vt aduigiletur facilius ad custodiam ignis: & sentiant mulieres in natura fæminarum omni castitatem peti.* Plura de his Dionysius lib. 11. Plutarchus in Romulo & Numa. Flamma verò illa indicium corporis puri & casti, animique incorrupti & vincentis adpetitum. Sic enim Plutarchus in Numa inquit: κερταρὸν καὶ ἀφθαρτὸν τὴν ἔργον εἶναι, ἀκνεστῶς καὶ ἀμείπτως παρεστῶς σώμασιν. *Puram & incorruptam ignis naturam, quasi notam esse corporis inlibati & intacti.* Etli non nescij fumus terram Vestæ nomine, à multis bonisque intelligi, aliis aliud placere: sed nobis ita nunc quadrat, Vestam esse animi puritatem, ac de voluptate victoriam. Itaque statuæ illæ Vestalium quibus Continentiæ recta quasi columnis fulciuntur, oliua & palma coronatæ sunt. Antèque omnes *Amata*, quæ prima virgo Vestalis capta fuit, & à cuius nomine deinde omnes cum à Pontifice caperentur, *dicis caussa* nominatæ fuerunt, *Amata*, A. Gellius c. xii. lib. 1. Etli Plutarchus in Numa, eas quæ primæ Virgines vestales captæ fuerint, nominauit *Geganiam & Veraniam*: deinde verò consecutas fuisse *Tarpeiam & Canuleiam*. Troia verò Albam Vestales translatas: deinde Alba Romam, patet Symmachi epist. cxix. lib. ix. *Primigenia*, inquit, *dudum apud Albam Vestalis antistitis*, &c. Iuuenal. Sat. iv. *vbi quanquam diruta, seruat. Ignem Troianum, & Vestam colit Alba minorem.*

HIS ITALVSTRATIS.

Transitio ad Incontinentiæ historiam, in cuius domicilio Vestales longè multumque aliæ sunt, siue alius-modi. Quippe.

Νύμφαι τ' ἀνυμφοί, παρθέναι τ' ἀπάρθεναι.

Nuptæ ne-nuptæ, virgines ne-virgines.

Verficulum illum scribere & cantitare gestientes, qui apud M. Senecam vestali vt probrum obiicitur.

Felices nuptæ, moriar nisi nubere dulce est.

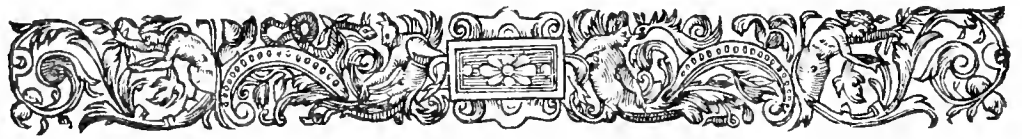
OCTO HÆC ETIAM LATERV M.

Digressus in collis huiusce cliuum Aristoteles, Incontinentiæ recta Regiæ ostendit, in quibus impudicarum Vestalium, siue cum Apuleio & Arnobio loqui licet *imminutarum Virginum* statuæ cum lucernis restinctis, in areaque ipsa, virginitatis Deæ Vestæ locum tenet obscura quædam effigies noctis cum palla fusca distincta stellulis. Qualis apud Claudianum lib. ii. de raptu Proserpinæ.

stat pronuba iuxta,

Stellantes Nox picta sinus. Atque hæc sub veste sua latenter ample-

ctitur, ac fouet puellum Veneris Cupidinem. Ponè autem est Sigalionis siue Harpocratis effigies cum scalis, & nocturnæ illius pallæ syrma siue caudam tenens, tanquam pedissequus. Administra enim quædam & tanquam satelles flagitij, taciturnitas. Neque longè abest Heronis puellæ effigies, quæ sacerdotula olim Veneris, amore Leandri faucia, illo submerso, desperatione se ipsam è turri altissima præcipitauit. Statuæ præterea sunt Vestalium illarum, quæ olim stupri conuictæ, viuæque ac spirantes ad portam Collinam in campo *Scelerato* defossæ, miserri-
mo mortis genere perierunt. Qualis Oppia, de qua T. Liuius lib. II. & aliæ apud alios.

DIES VICESIMVSTERTIVS, DE AMICITIA ÆQUALIVM.

LETHROS æquoreo Titan genialiter vsus
Perpetuam hospitio noctem, sub frena iugales
Pastos ambrosia reuocauerat, inque recentis
Curriculi spatium iam cæperat ire, citato
Axe diem reuehens: hesterni limite cliui

Digrediens Senior, vicini tendere cæpit
In iuga, Phæbeo iam splendida lumine, collis
Atque ait. Hoc age iam lustremus amabile dulcis
Limen AMICITIÆ. Liceat mihi dicere pace
Phæbe tua. Radio tu luminis omnia complex
Ætherij, sine te noctis damnata perenni
Concubio, & nulli vitalis vita iaceret:
Sed Sol est alius vita quoq. lumina præfert
Qui sua, quo sine nil in vita optabile, clarum
Sidus AMICITIÆ. SOL & SAL dicier illa
Iure potest vitæ. Nam si de finibus acta
Orbis AMICITIES procul exsulet, omnia densis
Inuolui tenebris, fierique insulsa necesse est.
Sola potest lucem his dare, qui caligine merisi
Tristitia, nullo recreantur lumine Phæbi:
Solâq. AMICITIES condire aut tollere vitæ
Tristis amaritiem potis est: neque diues, egensue,
Aut sortis modicæ quisquam, sine viuere fructus
Latus Amicitia valet: omnes una tuetur.

*Adspice nunc, gemine in quadrum de marmore structæ
Ut niteant moles: his interposta sacella
Sunt tria, & has nectunt veluti tria vincula rupes.*

Marmore de Pario primum est, & culmine DIVA Benevo-
Stat summo, cunctisq. velut facere vna BENIGNE lencia.
Discupiens, atq. amplecti, sua brachia pandit.

Alterius posita est CONCORDIA vertice. Tendit Concordia.
Laeva iugum manus, in dextra est moderamen habena.
Ut tenuit Romæ, gentes frenare superbas
Quæ solita, & victis equas imponere leges.

At DEA postremi retinet fastigia templi Liberalitas.
MVNIFICA: in laeva ramus nitet aureus illi,
Dexteram distringit frondes, & spargit amicis.
Trinos quæq. gradus moles habet, inq. supremo
Aurea AMICITIAE latè resplendet imago
Illius, & lucem celo radiata remittit,
Candida conciliat quam virtus. Lucida nostræ
Et quasi Phæbea est hæc vita lampas, & atræ
Nubila tristitiæ cispellit, frena iuuentæ
Innectit, senij ceu scipio sustinet, annis
Curuiscentis onus: læta sua gaudia sorti
Auget: in aduersa dictis solatur amicis,
Aut dat consilium sapiens, aut re adiuvat ipsa.

Inferiore gradu sedet hanc imitata, sed illi
Dissimilis longè, quam conciliare VOLUPTAS
Novit AMICITIAM: læta hinc VENVS adsidet, inde
EVHIVS, at faciem iuuenili schemate velat
Et nitida & ridens personula: vellere Serum
Texta, virens humeros incingit læna: corollæ
Circumeunt caput, hibernis genialiter illi
Arte rosis multa fertæ, quia veris honores
Purpureos, illi longum expectare morantes.
Cerea sed tota est, & cum breue transferit ver,
Sole sub ardenti radio contacta, liquefcit.

Est ea quæ lucri gratos sectatur odores
Semper AMICITIES, nummiquæ cupidine feruet,
Postremi regione gradus in amœna moratur.
Hæc etiam solida speciosum effingere gestit
Instar amicitie, studij sed dispare multum
Ingenio est. Rugis caperata seniliter illi
Larua tegit faciem: manus est caua semper: aperta

*Aut sinus aut gremium, & quasita recondere sollers:
Pectore sub vapido semper sitis ardet habendi.*

Lucio MERCVRIVS comes huic, & vena metalli

Diuitis assidue cui profluit aurea PLVTVS,

Cæcus, & occæcans fidos sibi, sæpe clientes.

Hos media inter ficta luto resolubilis vdo est,

Et facile aut pluuia, niuis aut aspergine quauis,

Diffluit in nihilum, & tenues vanescit in auras.

Circumstant stimulos quibus anxius admouet acres

Terror egestatis, vel opum vesana cupido.

In radio puri ludunt corpuscula Solis

Paucula, præ quàm turba frequens, quos tale moratur

Fœdus AMICITIÆ, speratâque tramia lucri.

Ast ea quam Virtutis amor quasi fœderis æqui

Iungit AMICITIES nexu, paucisque bonisque.

Adfluit, adsiduo longi quos temporis vsu

Mutua spectatos fecit prudentia, & etas,

Et fortuna pares. Tales non deingat vlla

Temporis aut sortis variatio: fœdere perstant,

In bene composito, seu fors mage lata renidet

Quàm prius alterutri, seu votis dura malignè

Respondet, licet indulgens & prospera plures

Adlicit & citius, quam saua & tristis amicos.

Huius AMICITIÆ gemina est soror, utraq. nectens

Fœdere disparili, quos vel fortuna, vel ipsa

Condicione parens iussit natura coire.

Quamuis qui potior, sese demittere & vltro

Par in AMICITIÆ potis est descendere fœdus

Ille qui minor est. Sed ubi discrimine largo

Vtrâque condicio distat, pollentior æquum

Conuenit haud facile ad fœdus. Quæ causa, superbos

Numen AMICITIÆ reges cur nectere frustra

Incipiat, tantisque iugo summittere fastus.

Nunc in AMICITIA, quoq. te Regina docebo

Quæ mala sint fugienda procul, quibus illa tepescit

Aut perit, ac veluti morbo corrumpitur acri.

Ut procul à nostro refugit cum Phæbus ad austrum

Vertice, districti sterilescunt frigore campi,

Sed cum vere nouo remeans, aurisque Fauoni,

Prouocat educens gremio telluris aperto

Quæ latuere diu variarum semina frugum:

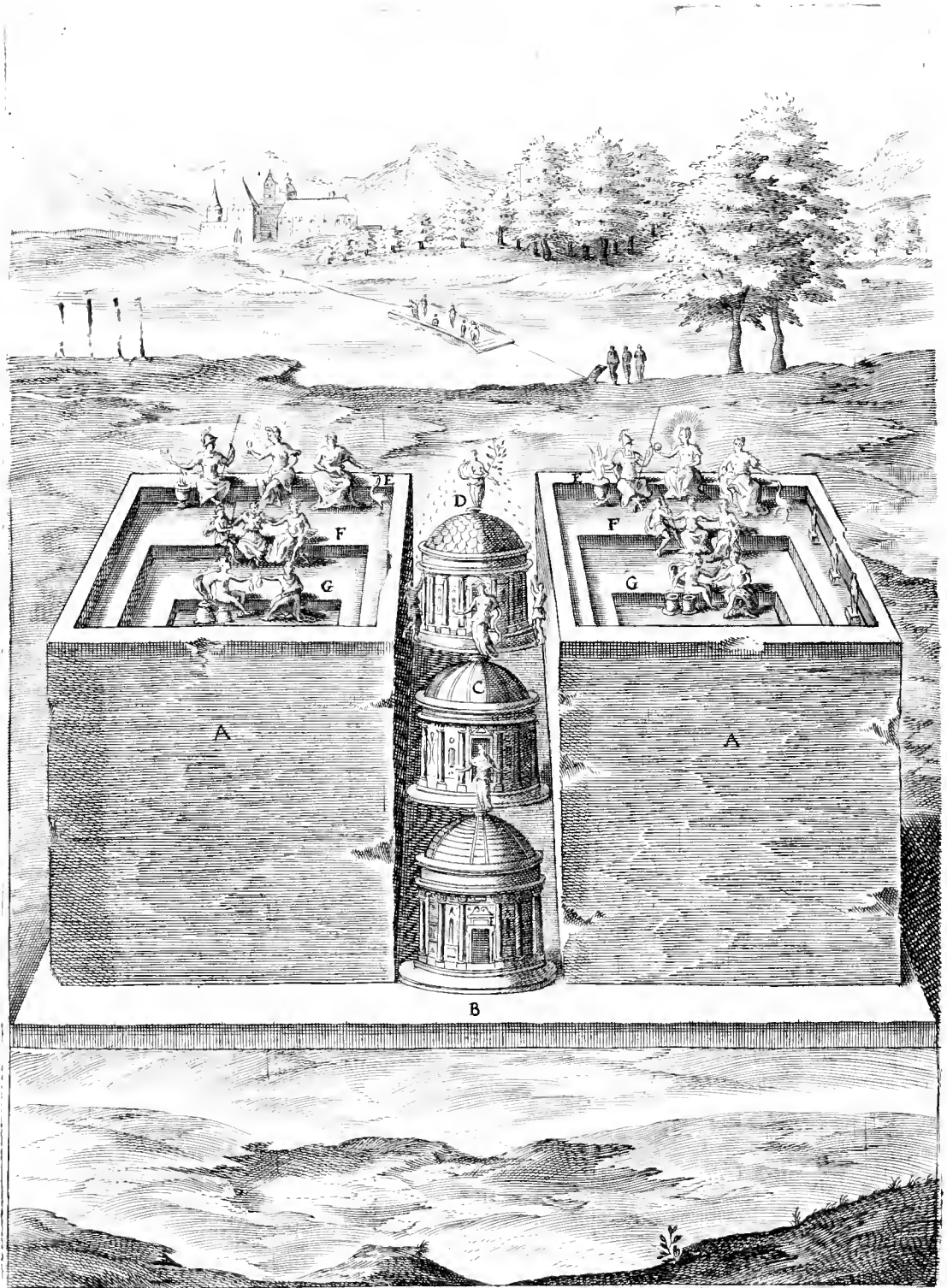
*Sic & AMICITIES sterilis quasi languet, amici
 Cum procul absentis, nullo ad spectūve foueri
 Ad loquūve potest: eadem reuivescit & ultrò
 Induit in florem sese, redeuntis amici
 Ceu Zephyris recreata nouis, atque enitet ore
 Purpureo, & solito circumuestitur honore.
 Est & AMICITIAM ut subito discindere, saltem
 Dissuere ut sit opus lentè, cum cœpit amici
 Prodere se improbitas nulla medicabilis arte,
 Alteriusue suo maculet quæ crimine vitam,
 Vulneret aut famam, nihilum peccantis amici.
 Ast leuibus maculis, & quas sapientis amici
 Eluat ingenium, aut veniens maturior atas,
 Fœdus AMICITIAE non est resolubile sanctum.
 Nosse in AMICITIA mores, odiòq. vacare
 Verum est, & meditari hostis quid distet amico.*

*Pestis amicitiae grauis est Parasitica, cuius
 Ebria magnorum ructu sunt atria regum.
 Nec regem ut simulat, sed se & sua commoda blandè
 Insidians parasitus amat, ceu vellus Iason
 Iuit in auratum sapidè, sudaret an algu
 Ipse aries tremere, multum nescire paratus.*

*Verus AMICITIAE, nulla mercede mouetur
 Ædituus, neque diuitias aut captat honores,
 Hortulus aut Paphia quos fert decerpere flores
 Gestit, AMICITIES ipsa est & fructus amico, &
 Ampla satis merces, de qua nunc dicere plura
 Cesso perinuitus: sed enim Nox inuida cogit,
 Eripiens Solem, sine quo nil dicere fas est.
 Postera cum veniens aurora retexerit orbem,
 Quod superest, Solis renouatus lumine, reddam.*

TETHYOS ÆQVOREO TITAN.

SOLEMNIOR dies fortassis aliquis, sed iucundior nullus adhuc in
 Veri ciuitate inluxit, quã hic est tertius & vicesimus, in quo de Amicitia
 dicendum est. Cui enim homini potest vita esse vitalis, ut loquitur
 Q. Ennius, qui non in amici mutua beneuolentia conquiescat? Quid autem
 dulcius quàm habere qui cum omnia sic audeas loqui ut tecum? Ingenio-
 sèque Aristoteles à Poëta inducitur historiam huiusce diei narraturus,
 principium orationis suæ conuertens ad Solem, ait Amicitiam.

- A. Duæ moles quadratæ, sedes Amicitiaë.
- B. Sacellum BENEVOLENTIAE, & in fastigio eius statua Dæ brachiis passis, quasi ad amplexum.
- C. Sacellum CONCORDIAE, & statua eius, in fastigio, manu iugum tenens.
- D. Sacellum MUNIFICENTIAE, & statua eius in fastigio, quasi ramum aureum læua tenens, qualis apud Maronem *Æneide* vi. dextra stringens folia eius, & largiens. Sed pictori læua pro dextra est.
- E. Statua in vtrinque arcis primo summòque gradu aurea, signum veræ Amicitiaë, cum virtute semper coniunctæ.
- F. Statua cerea in secundo gradu, Amicitiaë levis ac momentanea, quæ comes ac socia voluptati.
- G. Effigies lutea in tercio gradu, quæ comes sociæque vtilitatis

Solem vitæ nostræ, siue terrenum esse, quia *Solem*, vt inquit M. Cicero, *è mundo tollere videntur, qui amicitiam è vita tollunt*. Atque sic D. Ioannes Chrysostomus apud Stobæum Serm. cxxiii. Βέλτιον ἡμῖν σβεσθῆναι τὸν ἥλιον, ἢ φίλων ἀποστρεφθῆναι. πολλοὶ γὰρ τὸν ἥλιον ὀρώντες, ἐν σκοτῶ ἐίσι, φίλων δὲ εὐποροῦντες ἐδ' αὖ ἐν ἡλίῳ γένοιτο, &c. *Satius nobis est Solem exstingui, quàm orbari amicis. Multi enim qui Solem vident, nihilominus in tenebris sunt: amicis autem qui adfluunt, in calamitate nulla versari possunt, &c.* In tenebris nempe esse dixit metaphoricè, pro in mœrore & luctu iacere. Rectè autem atque ordine, quoniam de virtutibus perfectis, & inchoatis siue adfectionibus iam exposuit auctor, adiungit de Amicitia, quæ virtutum omnium socia est. Nam virtutes morales actionibus vitæ & hominum societati inter ipsos deseruiunt: omnis autem vitæ nobis vel cum amicis vel cum inimicis. Amicitia igitur post virtutes adhibenda fuit explicatio.

SOL ET SAL DICIER ILLA.

Laudatio Amicitia. Illam totius vitæ condimentum esse, neque vllam ætatem, aut cõditionem, vllimue tempus carere posse fructu amicitia: Hi enim quibus amplissima fortunæ sunt, amicorum affluentia non mediocriter egent, quorum ope & consilio thesauri ipsis conferuntur, & in quos vt possint munificentia & liberalitate, cum quidem occulta, vt musica ita pecunia, nulla sit delectatio: Eleganter in hunc sensum Aristoteles c. xv. lib. ii. Magnor. moral. Tenuissimis autem opibus homines, aut, quæ Plautina locutio est, *hominum mendicabula*, quid omnino aut ipsi aut vitæ ipsorum esse potest sine amicis quasi ferentariis, quorum largitate & copia ipsorum indigentia & inopia sustententur? Neque dissimilis ratio est illorum qui mediocri fortunæ sunt conditione. Hi enim, siue vt hoc ipsum quod iam tenent, bene teneant, siue vt accessione aliqua id cumulent, amicis & gratia egent, qua si spoliati fuerint, herent, vt nauigia quæ in ipso cursu aura venti omnino destituuntur. Eaque ipsa de re Valerius c. vii. lib. iv. Ad summam pernecessarium quiddam & honestum, & naturæ in primis consentaneum, amicitia est, neque familias tantum ac priuatorum opes, sed ipsas etiam ciuitates, regumque fortunas, multorum beneuolentia munit ac tuetur. Itaque vt iam olim dixit Aristoteles, ij à quibus ciuitates optimis temperatæ sunt & institutis & legibus, non minus de amicitia curasse videntur, quam de iuris æquabilitate cap. i. lib. ix. ad Nicomach. vbi & copiose ac deinceps quoque de vtilitate amicitia differit.

ADSPICE NUNC.

Nunc amicitia sedem ac regionem describit, facie figuræque à cæterarum virtutum hospitibus longissimè diuersam. Neq. enim domus est, sed geminae moles & quasi puluini duo exaggerati, qui figura quadri

sunt, & tribus templorum quasi vinculis tenentur. Primum Benevolentiae templum est: alterum Concordiae: tertium Beneficentiae. Benevolentiam brachiis apertis pingit, atque exporrectis & paratis amplexari. Concordiae simulacrum effinxit cum freno & iugo, quae ceu notae sunt vinculi amicitiae, Amici nempe quasi coniugati sunt, siue quasi boues eidem iugo adligatae. Vnde apud Horat. Oda xxxv. lib. i. *Amici ferre iugum pariter dolosi*. Propert. eleg. vlt. lib. iii. *Tu bene conueniens non sinis esse iugum*. Aufonius epist. xxiii. ad Paullinum. *Discutimus Paulline iugum &c.* Hinc *deiugare* dicuntur amici apud Plaut. Trinummio. Sc. vi. vbi male Critici corrigunt *deiuuare*. Beneficentiae verò attribuit ramum aureum, quasi materiam munificentiae & liberalitatis. Qualis aureus Proserpinae ramus apud Virgil. in vi. Aeneid. Ouid. lib. xiv. Metamorph. Claudian. de raptu Proserpinae lib. ii. Nec vero tam fabula illa de ramo aureo est, & Poëtica res, quam videtur. Audire operæpretium est quid Galeotus Martius narret c. xxvii. De dictis & factis Mathiae regis Hungariae, agens de territorio & districto Sirmienti. *Nascitur, inquit, ibi aurum ad similitudinem virgulti, simile asparago. Nonnunquam verò sicut capreoli circa truncum vitis intorti, ad magnitudinem plerumque duorum cubitorum, quod nos vidimus saepe. Sed ille aureus asparagus siue capreolus, iuxta vites natus, non est auri valde puri. Est enim vena auri Rhenani. Et anuli ex hoc auro facti, (cum facile fiant, quis enim labor contorto auro digitum circumdare?) dicuntur sanare verrucas. Nam & ego quoque ex huiusmodi aureis virgultis anulum possideo, &c.* Hæc Galeotus ille, fides sit penes auctorem, aut penes illum vt Pausanias dixerit, ὄτῳ πικρά. Liberalitati quidem aureum illum ex Aeneide ramum tribuit Poëta noster conuenientissimè. Vt enim ex arbore illa Poëtica, sic de Liberalitatis quoque arbore, ramo

Vno auulso non deficit alter

Aureus, & simili frondescit virga metallo. Eaque de re dictum die ix. Concinnè vero etiam Aurelius Cassiodorus epist. iv. lib. v. cum aureo illo Virgilij ramo comparationem fecit familiae quae tanquam seminarium esset, summorum virorum. *Concordat, inquit, huic familia ramus ille ditissimus, qui Virgiliano carmine semper renascitur, &c.* Sunt autem hæ tres animi affectiones, *Benevolentia*, *Concordia*, & *Liberalitas*, à quibus & principium & status siue incolumitas, & incrementum ac robur amicitiae promanat.

Gemina vero tantum hæc amicitiae sedes, non multiplex poetæ ingenio depicta est, quoniam germanissimum illud genus amicitiae, cuius est virtus conciliatrix, fere inter duos tantum solet, non autem plures conglutinari. Qua de re commentarius Plutarchi est inscriptus, *Ἐπι πολυφιλίας* siue *de multorum amicitia*. Et Aristotelis præceptio c. vi. lib. iix. c. x. lib. ix. ad Nicom.

Puluini autem illi æquales, atque omnibus rebus gemini, vt intelligatur æqualitas quasi mater esse amicitiae. Sic enim Plato lib. vi. de legibus, contritum vetustate prouerbum esse ait, *æqualitatē matrem esse amicitiae*, & Aristoteles c. v. & c. iix. lib. iix. ad Nicom. Idemque c. iix. lib. vii.

ad Eudem. *μὴ μάττω λέγεται. Ισότης ἢ φιλότης. Non temere dicitur. Æqualitas, amicitia, &c.* Neque non eleganter Minucius Felix in Octauio. *Amicitia pares semper aut accipit, aut facit, &c.* Quanquam alia item ratione æqualitas mater inimicitiae, Vnde illud Fab. Quintilianii Declam. cccLxxix. *Inimici ex pari.*

TRINOS QUÆQ. GRADVS.

Tria rerum genera sunt, in quibus innatum ἐλκυστήν quiddam, & vis alliciens homines ad diligendum, *utilitas, voluptas, virtus*, siue honestas. Vnde genus triplex amicitiae. Vnum illius quam utilitates conglutinant: alterum quod refertur ad iucunditatem: tertium quod conciliatur opinione virtutis, quam *ῥησοφιλία* Aristoteles vocauit c. v. lib. i. de arte dicendi, & *τελεία φιλία*, id est, *amicitiam perfectam*, c. iiii. lib. ix. ad Nicom.

Tertium autem hoc genus veræ sinceræque amicitiae proprium est. Priora illa duo genera sunt amicitiae leuis & momentaneæ, & quauis temporum aut fortunæ permutatione tanquam flosculi celerrimè decidunt, quales apud Q. Fratrem. *Breues ac suffragatoriae amicitiae* L. Seneca epist. ix. *Hæ, inquit, sunt amicitiae, quas temporarias populus appellat.*

Hos igitur amicitiae tres quasi gradus & varietates cum declarare auctor vellet molibus illis siue puluinis, tres cuique gradus adpinxit, in quorum supremo amicitiae veræ, nempe illius quæ virtute contrahitur, statuam auream statuit, latè longéque fulgentem. Proximo sequente gradu est amicitiae voluptariæ imago cerea, inter Venerem & Bacchum media, personata illa quidem, sed tamen adspectu hilari, formæque iuuenili & integra, colore autem suauis & florente. Idcirco, quia id genus amicitiae ferè proprium est ætatis florentis siue iuuentutis. Postremo & infimo gradu, est amicitiae fructuosæ siue illius quam gignit continetque utilitas, imago ficta ex luto & argilla, cõlocata verò inter statuam Pluti atque Mercurij, personam habens etiam ipsa, siue histrionicam faciem, sed striatam rugis & senilem, quoniam talis amicitia existit fere inter homines senes. Atque huiusce imaginis caua etiam exporrectaq. manus est, qua declaretur lucri esse adpetens & rapax, vt de puella sua siue domina Tibullus conqueritur.

Illam caua pretium flagitat vsque manu.

Quales item illi apud Marcellinum lib. xvi. agentes in rebus, non expansa chlamyde, vt mos faciendi erat, sed vtraque cauata manu in consistorio aurum accipientes, quos Iulianus Cæsar, *rapere scire, dixit, non accipere, &c.* Neque dissimili salua Vespasianus C. Suetonij c. xxiii. *cauam manum ostentat.* Et Augustus eiusdem c. xci. *cauam manum asses porrigentibus præbet.* Athenis quoque iudices cum reistacitè significare vellent, se corruptelæ & munerum acceptioni paratos, sub palliolo cauam manum effingere soliti clanculum, vt reus obseruare posset, ceteros ea res lateret, vt narrat interpret Aristophanis ad Equites. Hinc & ille Aristophanis Thesmophoriazusi iocus in iudicem domipetani, minimèque

vt locuti olim edecumatum.

Ὡς πρυτάνι, πρὸς τῆς δεξιᾶς, ἢ πρὸ φίλης

Κόιλην πρῶτίνην, ἀργύριον ἢ ὕς διδῶ.

O Prytani per tuam te dexteram rogo,

Quam tu cauam porrigere amas ad munera.

Sed pulchrè causam horū iudicū asinus ille Madaurensis agit lib. x. Causidicis enim qui ea in re disputare soliti, & culpæ talis farina iudices. *Quid ergo*, inquit, *miramini vilissima capita, immò forensia pecora, immò verò togati volturij, si toti nunc iudices sententias suas pretio nundinantur*, &c.

Sed vt de semita in viam, veræ quidem solidæque amicitia statua, ex auro solida est, vt & pretium eius excellensque præstantia & firmitas siue cōstantia declaretur. Voluptariæ vero illius fructuosæque amicitia, è cera lutoque sunt imagines, vt materia tali & vilitas earum & inconstantia, mutabilitas varietasque intelligatur. Eademque imagines laruatæ, quia natiuam veri amoris, germanæque amicitia faciem imitando quasi adulterant, tam me hercle, quàm fictus iste amor amicitia siue ἔρως ἔστι φίλια, de quo M. Tullius lib. iv. Tuscul. quæst. Cui amoris personam belle detrahit Aristoteles c. xii. lib. vii. ad Eudem. Amorem esse amicitia similem, differre tamen, quia expetit quidem amator bene vivere, vt & amicus: sed dissimiliter, videlicet amicus ἢ μάλιστα δὲ quàm maximè conuenit: amator autem κατ' ἀίεθρον siue sensus titillationi conuenienter. At ἔρως quidem sic nudè & simpliciter: ἔρως ἔστι φίλια, siue amor amicitia simulatè, & sub palliolo & mantello. Sed amicitia voluptariæ statuam secundo gradu posuit, fructuosæ vero imaginem extremo. Similior enim amicitia veræ, iucunda est amicitia, quàm utilis, vt est c. vi. lib. iix. ad Nicomach. De triplici autem illo genere amicitia exfertim quoque Aristot. c. ii. lib. vii. ad Eudemum. Et c. ix. lib. iix. ad Nicomac. Cicero in Lælio. Breuitérq. sed argutè Dio Pisonianus, & deinceps alij apud Stobæum Serm. ccxiii.

AMOR AST EA QVAM VIRTVTIS.

Hæc eo pertinent vt amicitia vitæ morumque similitudo esse intelligatur, & dignitatis siue conditionis æquatio, omniumque rerum, cōsiliorum, voluntatum sine vlla exceptione communitas.

HVIVS AMICITIÆ GEMINA EST SOROR.

Æqualium amicitia duas inquit esse tanquam sorores. Amicitiam scilicet naturalem, & illam in qua dispari fortunæ conditione amici, quam Aristoteles indigetavit φίλια κατ' ἰσοχίω ad Nicomach. & φίλια ἐν ἀνισότητι c. xi. lib. ii. Magnor. moral. Iuuenali Sat. iv. est, *Magna amicitia: vt magnus amicus* apud Cicer. epist. xxix. lib. vii. ad famil. Iuuen. Sat. i. & vi Horatio *amicus potens* epist. xlix. & Oda xlix. lib. ii. *venerandus amicus*, epist. xlix. Quibus amicitia generibus auctor locum designauit in altero puluino siue mole amicitia, vt die sequenti patebit. Ac naturalis quidem est amicitia vt patris & filij, deinde fratrum, tum viri

& vxoris. Cui amicitia, Demosthenes contra Midiam, opposuit *φιλίαν*, ἐκ τῆ παρατυχόντος συμβαίεσθαι vt si diceret, amicitiam forinsecus aduentantem, siue *φιλίαν ἐκ παραρέσεως*, *amicitiam ex instituto*. Atque huiusce generis, amicitia illa de quibus antedictum. Interpreti Terentij Euanthio in Adelph. hæc *amicitia voluntaria* est, nempe quæ *inter alienos*, eamque opponit. *Necessaria amicitia*, siue *sanguinis propinquitati*, quæ nunc Aristoteli est *Naturalis*. Inæqualium autem amicitia est vt diuitis & egentis, fortis & infirmi, docti & indocti. Scienterq. illud sapientia interpres ac sacerdos Aristoteles admonuit olim c. vii. lib. ix. ad Nicom. sic demùm inter superiores & inferiores gigni amicitiam, si mediocris ac modica sit non autem summa inæqualitas: vt principi cum priuato aut tenui homine, vix aut ne vix quidem potest esse amicitia. Demittere tamen sese possunt reges etiam & possidere amicos, vt Alexander Magnus, de quo mentio erit die sequenti.

VT PROCVLA NOSTRO.

Comparatione exprimit amicitias non alia re sapius quam absentia diuturnoq. silentio dissolui, & vanescere paulatim: sed amici tamen ad spectu & colloquiis rursus eas, vt ignem sopitum excitari. Non dixit autem philosophus c. v. lib. ix. ad Nic. ἡ χρόνιος ἀπουσία, τῆς φιλίας λήθει ποιῆ. Id est, *longa absentia, inducit obliuionem amicitia*, &c. Sed δοκῆ λήθει ποιῆν *Videtur inducere obliuionem*, &c. Etenim verè D. Petrus apud Clementem Rom. in Epitoma. σωζῆσιν οἱ φίλοι τῷ μνήμας, καὶ τοῖς σώμασιν ἐκείνων ἀπολιμπανονται. *Amici mentibus & memoriis iuncti sunt, etsi corporibus distantes*. Itaque inter amicos etiam absentes & tacentes manere posse amicitiam.

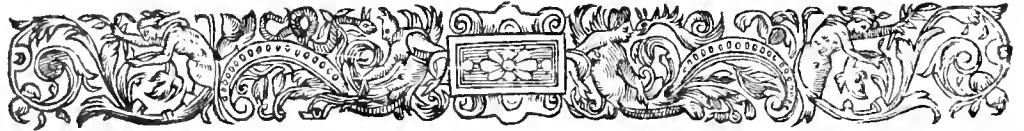
EST ET AMICITIAM.

Pergit alias amicitia pestes demonstrare, siue vt M. Cicero loquitur *calamitates*: vt si eruperit vitium amici tale, vt corrigi non possit, ex eòq. ad nos ipsos redundet infamia. Nam leuicula quidem peccata, & quasi *verruca*, vt Horatius loquitur, amicorum, ferendæ sunt, quod Ciceroni *περποφορῆν*. Neque non sapienter Demosthenes apud Stobæum Serm. ccxiii. ὡσπερ οἶνος κινᾶται τοῖς τῶν πινόντων τέτοις, ἔτω καὶ φιλία τοῖς τῶν χρωμένων ἦθεσι. *Vt vinum ad potantium mores temperatur: sic amicitia ad mores amici*. Altera item est amicitia multoq. capitalior pestis *adsentatio*, quam auctor scitissimè admonet diligentius cauendam esse in amicitia, quam in mercatura numos adulterinos, tantòque adsentatores fabris qui cudere soliti plumbeos numos, siue adulteratoribus moneta videri magis detestabiles ac pestiferos, quantò grauius est animos humanos, quod faciunt parasiti, quam aurum vel argentum corrumpere.

VERVS AMICITIÆ ÆDITVVS.

Veri amici hæc nota est. Non spe lucri, aut voluptatis, aut honoris amare, sed ipsius amicitia causa, vt tantæ lucis radio perfusus animus, omni virtutis laude facilius compleatur. Sic magister sapientia Aristoteli

teles Topicis cap. 1. lib. III. differit. *Amicitiam per se expeti.* Et Cicero in Lælio.

DIES VICESIMVSQVARTVS DE AMICITIA IN ÆQUALIVM.

ACTA rubescebant orientis lampade Phæbi
Vix iuga vicini collis, transmittere pontem
Adgressus Sapiens instratum marmore, puri
Et radium fortè adspiciens Hyperionis, ingens,
Dixit, honor cæli, diuûmq. hominûmq. voluptas

*Cynthie, quid sine te nisi nox, humana fuisset
Vita, quid aut doctè fieri aut potuisset honestè
Auspiciis sine Phæbe tuis? Te mergere in aquor
Audent Oceani, radiósq. exstinguere vates,
Dime tuos, sed tu neq. sinciput equore tingis,
Thetyos, aut vlla tuus vnda exstinguitur ignis.
Adsiduè exoriens radiorum munera gentes
Diuidis in varias, noster quas continet orbis:
Aut obiens hilaras populos, tua munera lucis
Spargens his, aduersi pedes contraria nostris,
Oppositi figunt sua qui vestigia terris.*

*Sic & AMICITIAE per gentes didita lucent
Munera, pérque omnes spargit face lumina terras
Sidus AMICITIAE, quam si quis tollere posset
E medio, vitam è vita quoq. tolleret idem.
Mutua non colerent homines commercia, nullis
Cætibus vtentes agerent socialiter cuum:
Montiuage sed more fera, sua quisq. seorsim
Pabula toruè inhians, pradas & praelia circum
Quereret insultans aliis, sibi commodus vni,
Atque intus caneret sibi quisque odiisque furenter
Mutua certarent, velut hostes omnibus omnes.*

*Ast in AMICITIAE regno, germanitûs omnes
Omnibus officiis certant, neque curat amici
Commoda quisque magis tepidè, quam qua sua: nempe
ALTER AMICVS EGO. Quod quisque impendit amico.*

Ipsus

*Ipsus in acceptis referens sibi, gaudet: honesti
Regula quòd patitur, longa suavis vita
Condimenta vouens illi, seu FORS ea, siue
Ipsa potest NATURA parens, siue addere VIRTUS.
Mutuus hic animus sic com meat inter amicos
Communis quasi Mercurius, non lege iubente
Sic aliqua: ast inhibens sapido sub pectore VIRTUS
Imperium, atq. animi subigit propensa voluntas.*

* quoad,

*Non igitur lites miseri legisue timerent
Triste supercilium mortales, muta silerent
Iudicia, herbosumq. forum, vox rauca togati
Vulturij streperet nusquam, feralior illo
Carminè, quod gemit in tectorum culmine bubo,
Fædus AMICITIAE sanctum si adstringeret omnes.*

*Esse in honore studet, multaque indagine captat
Quilibet, ille etiam dignus qui cerite cera,
Quisq. rudis tiro, parmæque inglorius alba,
Nec tali arte potens vlla, cui debita merces
Sit speciosus honor, clara vel adorea laudis:
Rarus AMICITIAS sibi iungere quarit honesto
Fædere sancitas. Longè tamen, esse in amore
Præstat, quàm esse in honore aliquo. Nam quarit honorem
Sæpe, alium statuens finem sibi: gaudet a mari
Quisq. licet nihil hinc aliud se acquirere speret.*

*Sed litat ille magis sacris operatus, honesta
Numini AMICITIAE, qui sanctè diligit vltro,
Quàm qui diligitur: veluti matercula gaudet
Filiolo in cunis, nulla qui parte in amoris
Respondere potest. Non si mihi commodet omnes
Ipse suas linguas, Dea linguis consita FAMA,
Enumerare queam numerosas carmine laudes
Quamuis multiplici, quibus adfluit hæc pia vita
Mater AMICITIES: non si mihi commodet omnes
Ipse oculos ARGVS, cui corpore lumina toto,
Ipse mihi sua si det mutua lumina Olympus,
Omnibus eualeam satis instar amabile Diuæ
Displicere ipse, aliisue omnem depingere formam.*

Et iam alacres properanter ad intermetia Circi
Phæbus equos agit, properemus nos quoq. tecta
Visere, ubi statua his posita, quos fædere iniquo
Iunxit AMICITIAE, fors aut natura, parenti*

* Inter-
metium
τὸ μεταξύ
τῶν κακῶν
παρ.

Pignora coniugij, fratres aut fratribus, alto
Cives & tumido regi, ceu paruula magno

* μύρμηξ
ἢ κάμηλος.

Se societ, magnos formica imitata, camelo.*
Pulcher in hac primus serie est Hephæstio, magni
Deliciæ regis. Micat aurea vertice lato
Cassida, & in cono, vice prominet aurea cristæ
Glande sua & foliis flex letissima ramis,
Pendientes demittit apes, examine longa
Implicitas vna, quarum de murmure bombi
Verba sonare putes: Τ Ε Ν Ο Ν Τ Υ Α. Scilicet ille

* φιλαλέ-
ξανδρος.
* φιλοβασι-
λεύς.
* æquum,
par.

Verus ALEXANDRI *potius, quàm REGIS *amicus,
Nec sua in officiis aula, sed commoda spectans
Semper Alexandri. Hoc exemplo viuere verum * est
Quos comitiua fouet, si rem spectemus, & ipsa
Officij moneat quid formula: sed quasi falsum
Esset, agunt pars plera, quibus nutricula mamam
Aula dat indulgens, scopus illis vnicus, ipse
Quisq. sibi quid ALEXANDER, quid postulet usus
Regius, haud plerique magis quàm somnia curant.

*Alphon-
sus Arag.
rex, apud
Anton.
Panorm.
lib.ii. de
gestis Al-
phonfi.
* 5072.

Sicut hiant gausia *circantes mœnia longa
Nauis, & excipiunt si quis proiecerit inde
Vescum aliquid, subita læta, fugiuntq. rapina.
Sunt aliæ hinc statua illorum quos necit abeno
Ceu clauo pietas. * Hic est in amore parentis
Filius, & versa vice, nato vita parentis
Cara sui. Æneam vide sis, vt dulce parentem
Gestet onus, tardum senio, iuxtaq. parentis
Implicitus dextra vestigia paruula signet
Adtrepidans puer ASCANIUS, flamas ita Troie
Triga sua fugiens, gemina pietatis imago.

JPHIAS hic pia, quæ corpus complexa mariti,
Insiliitq. rogam, & cumulauit funere funus.

CASTORES hic deinceps, duo lucida sidera, fratres,
Nobile fraterni pariter spectamen amoris.

Sed piceos Nox iungit equos, circumque citatis
Lasciuire choris, iam cœptant sidera: SOMNVS
Insequitur, secumque pater variata figuris
SOMNIA mille trahit, pariterq. silentia lingua.

TACTA RVBESCEBANT.

Saturni festus dies vnus principio Romæ olim fuit, qui deinde læ-

titia blandiente alium ex sese procreauit: non aliter ex amicitia die lætissimo in Veri siue morum ciuitate, hic natus est quartus & vicissimus, qui est de amicitia inæqualium. Quem diem auctor ingreditur celebrare bonis verbis, nempe laudibus amicitia. Hanc enim esse ait qua societas hominum inter ipsos, & vitæ quasi communitas continetur, eaque sublata, vitam fore non minus infuauem, ac si lucidus orbis solis ita in oceano mari extingueretur, vt accendi amplius non posset. Commentum enim poetæ sunt Solem obire in mari, ex eoque rursus emergere. Poetis nempe vt Homero & priscis philosophis, Oceanus fuit horizon siue linea finiens, vt Geographus docet lib. i. & Eustathius interpres Homeri ad Iliad. lib. v. Theo Alexandrinus ad Arati Phænomena. Nugator autem homo L. Florus c. xv. lib. ii. narrans de expeditione D. Bruti in Lusitanos & Callæciæ populos, peruenisse Brutum ait, non quidem eò, ubi mures ferrum rodunt, sed ad formidatum militibus flumen Obluionis, peragratoque victorem Oceani litore, non prius signa conuertisse, quam cadentem in maria Solem, obrutumque aquis ignem, non sine quodam sacrilegij metu, & horrore deprehendisset. Neq. minus ad Fabulinum Deum ableganda persuasio illa, quam profert C. Tacitus in Germania sua. *Trans Suionas, sonum Solis emergentis audiri, formasque Deorum, & radios capitis, adspici, &c.* Benè scriptum, *emergentis*. Opponit nempe Cornelius, *Solis orientis sonum, & formas Deorum, & capitis radios, solis cadentis fulgori, in ortus edurant, &c.* Neque accedendum opinor v. c. Iusto Lipsio, legenti, *se mergentis*. Etiam Moameth in Corano suo apud Euthymium in Saracenicis Ἐν ἡλίῳ φησὶν εἰς θερμὸν ὕδωρ κατὰ βασιλέα, πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐπειρίας, καὶ λουόμενον αἰετὸν πρὸς ὄρθηθον καὶ ἀπὸ τῆς. Solem, ait, *in aquam calentem demergi ad extremum Hesperia siue Hispania: deinde lotum ascendere mane, & oriri, &c.* Hem, alterum ex homine illo, scilicet Floro, hunc natum dicas. Sed de Moametho nihil miramur, *Arcadico germine, & in cuius ἀργυρικῆ γοποιᾷ* ingenium aut mentem quærere, tondere asinum est,

Ædepol certo scio, inquit Comicus,

Occisam suam sæpe plus sapere

Cum manducatur.

Neq. Poetas moramur vt Iuuenalem cuius illud est Sat. xiv.

Sed longè Calpe relicta, Audiet Herculeo stridentem gurgite Solem.

Tali autem ianua in descriptionem huiusce diei auctor ingressus, pergit laudare amicitiam, & inherere illam ait in voluntate animi humani, siue habitum esse voluntatis, qui animum ita instituit, & ad omne aduersus amicum officij munus instruit, vt ipsius commodis nihilo minus gaudeat quam suis, solaque opinione quam de amici virtute habet, arctissimè cum eo quasi vinculo & nexu copuletur.

ALTER AMICVS EGO.

Prouerbij vice vsurpari solitum, vt apud Arist. c. iv. & ix. lib. ix. ad Nic. Et magnis moral. lib. ii. Laërt. Zenone. Cicer. Lælio, Et epist. v. lib. vii. ad famil. Ortum autem à Pythag. Synesius epist. xcix. ὁ πυθαγόρας, φίλον ἄλλον εἶναι ὡς ἐαυτὸν. Pythagoras definiuit, *amicum esse alterum seipsum.*

NON IGITUR LITES.

Tantarum virium esse amicitiam, ut si omnes eam colere vellent, legitima iustitiae imperium quasi consulare dictatorio tolleretur, fieretque, ut paucitate litigantium, herbis, ut dici solet enatis, forum ipsum ac iudicium siluesceret, ut in vrbe amplissima & ornatissima Syracusis contigisse olim adnotavit Plutarchus in Timoleonte. Neque dissimiliter in literis sacris, Macabæorum historiae c. iv. lib. i. Et apud Dionem in Euboica.

PURPUREOS VIGILAX INDAGINE.

Aliud argumentum laudis, amicitiam esse quiddam præstabile vehementerque expetendum, quoniam quidem minus optabile sit, honore affici quam diligi. Honor enim propter aliud expeti solitus, amicitia ipsa per se. Deinde aut virtus amicitia est, aut non sine virtute. Sic enim Aristoteles principio lib. ix. ad Nicom. Ἐστὶ γὰρ φιλία, ἀρετῆς, ἢ μετ' ἀρετῆς. *Amicitia aut virtus quaedam est: aut cum virtute.* Et Tullius in Lælio. *Nec sine virtute amicitia esse ullo pacto potest.* Et ibidem. *Virtutum enim amicitia adiutrix à natura data est.* At honorem esse virtutem nullus dixeris. Optabilius item diligere quam diligi. Nam illud nostri arbitrij est: hoc autem alieni. Quo ipso etiam inlustratur dignitas amicitiae, quoniam eius rei semper compotes sumus, quæ in amicitia excellit. Nam ut honorem tribuere, sic diligere in nobis situm est: diligi autem & honore adfici est in potestate aliena. Hæc taliæque Aristoteles c. ix. lib. ix. ad Nicom. & Tullius in Lælio.

NON SI MIHI COMMODET OMNES.

Magnifica superlacione laudes amicitiae conclusit. Famam ipsam linguis suis omnibus satis dignè laudare non posse Amicitiam, aut formam eius, faciémque satis, etiamsi oculo tota est, contemplari.

IAM Q. ALACRES PROPERANTER EQVOS.

Quasi hymno Amicitiae dicto, vergente Sole in meridiem, cum Regina ingreditur Aristoteles in alteram molem, quæ sedes ac regio est Amicitiae illorum qui fortis naturæue conditione inæquales.

PVLCHER IN HAC PRIMVS.

Amicitiae imparis exemplum Alexander Magnus & Hephæstio, quem, ut est apud Plutarchum, Alexander nominare solitus fuit φιλαλέξανδροι quasi *amicum Alexandri*, ut Craterum φιλοβασιλέα siue *amicum regis*. Itaque illum valde amare solitus: hunc autem reuereri. Hephæstionem verò auctor cum galea pingit, in cuius apice cristæ loco est ramus ilicis, glandibus aureis incuruis, eiusque rami cauum, apicularum examine compleri fingit, cuius admurmuratione disertim expressum hoc verbum exaudiri possit, *Non tua sed te*, arborem scilicet ipsam

cordi sibi esse, non adfluentes in ea glandes.

SVNT ALIÆ HINC STATVÆ.

Subiungit exempla naturalis amicitiae, ut parentum in liberos, & liberorum aduersus parentes. Item fratrum inter se, & coniugum caritates.

ÆNEAM VIDE SIS.

Exemplum caritatis in liberos & parentes ponit Æneam Troianum, cuius celebratissima in historiis pietas in patrem Anchisen & filium Ascanium. De qua item Ælianus in Variis c. xxii. lib. iii.

IPHIAS HEIC ETIAM PIA.

Exemplum amicitiae maritalis Euadna, quæ desiderium viri sui Capanei extincti non ferens, in rogum eius ardentem se coniecit, ne à viro suo morte ipsa diuelleretur. Itaque sic loquitur apud Ouidium.

Accipe me Capaneu cineres miscbimus, inquit,

Iphias, in medios desiluitq. rogos.

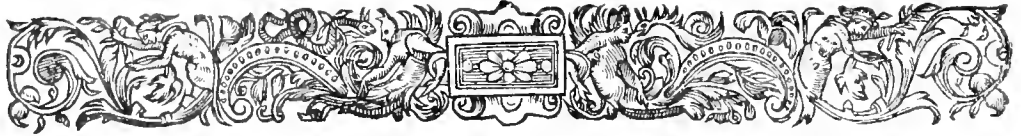
Nec minus eleganter illud auctor nunc enunciauit, *Mariti*
Insiluitque rogum, & cumulauit funere funus. Quale illud
Poetae Lucretij lib. vi. *cumulabat funere funus.* Notum autem ex
fabulis, alteram item Euadnen fuisse Neptuni & Pitanae filiam. Sed
nunc de Euadna Iphidis filia sermo est, quæ primùm dicta fuit Ianira.
Interpres hoc Pindari narrat in Olympia. Oda vi.

CASTORES HINC DEINCEPS.

Inlustre φιλαδελφίας siue amicitiae fraternae specimen Pollux, cui ne immortalitas quidem sine fratre optabilis visa est. Itaq. rogatu suo impetrauit à Ioue, ut sibi liceret immortalitatis praemium illud cum fratre partiri. Vnde ἐτερημόεσος vocat Homerus odyss. xi. quasi *alternis morientes*

SED PICEOS NOX IUNGIT EQVOS.

Nox Dea etiam priscis nota ut Homero, Hesiodo, Orpheo: sed currum ei iunxere, bigas scilicet, Poetae neoterici siue posteriores Homero, ut Theocritus Idyll. ii. Apollonius Argonaut. lib. iii. in eaque loca id Graeci obseruauere interpretes. Imitati post etiam Latini ut Tibullus eleg. i. lib. ii. Ex quo hic Poetae nostri locus imitatus videtur.

DIES VICESIMVSQVINTVS,
DE VOLVPTATE, DOLORE, ET DE
ADSCENSV IN ARCEM BEATITVDI-
NIS POSITÆ IN CONTEM-
platione.

RUPERAT occentans vix longa silentia Noctis,
Ales, & in curas reuocârat præco diei:
Iam vigil, inq. alias agitans quoq. visere sedes
Vrbis deinde suæ Senior, cum lumine Solis,
Talia præfari cœpit. Dea tetrica, terras

Frigore contristans, & pepli horrentibus atris,
Inuoluens latebris, & spargens munera, somnos
In caput omne tuos variè. NOX CASCA DIEI
STELLARVMQ. PARENS, curru flamante coruscus
Iam prope Phœbus adest, parua est mora, pinge DOLOREM
Diua mihi, namq. ille tibi notissimus vni est.

At simul auricomu tu veneris axe citatus
Cynthie, mi pinges, quali sit blanda VOLVPTAS
Ore, potest nemo facere id te doctius vno.
Filia nempe tua est, & te comitatur euntem,
Adsiduè, tecumq. vicens oriturq. caditq.

Juncta VOLVPTATI est semper, cruciòue DOLORI
VIRTVS aut VITIVM, neque ab his se deingrat unquam.
Illa salus animi certa, hoc lethale venenum.

Cum VIRTUTE DOLOR si tetricus ambulet & quis
Passibus, aut vitam sollers condire VOLVPTAS,
UTRAQ. RES LAVDI est; vitio sin utraq. turpi
Conspiret sese indulgens, est UTRAQ. FRAVDI.

More fluit nitidi fontis sincera VOLVPTAS,
Quæ bene composita de mentis origine manat:
Ast lutulentus uti torrens ruit agmine aquarum,
Obscæno, è scatebris fudit quam caca Libido.

Denique felle DOLOR tingens, aut melle VOLVPTAS
Omnia, personas agit in proscænia vita
Omnimodas, DOLOR à vitio dum terret, honesti
Aspera vel studij pingens, deflectere suadet

*Tramite Virtutis recto, versaque VOLVPTAS
Dum vice, melle suo, ceca caligine fœdis
Vallibus à vitij reuocat, vel in atria blandè
Mollibus imperiis, alacres inuitat, honesti.*

*Talia cui melli est contendere in atria, viuit
Illi sub sapido latissima pectore VIRTUS,
Testis ut esse potest locuples etiam ipsa VOLVPTAS:
Parturiens veluti cùm in florem se induit arbor,
Fructiferam lato se tegmine prodit amictus.*

*Hinc venit & maior virtuti gratia, fronde
Arbor uti felix, * formaq; decore iuuenta
Quæ nitet, hac oculis specie se gratior infert.*

* fructifera

*Atque eadem studiis rectis letata VOLVPTAS,
Indole florentes prodit iuuenalibus annis,
Florea ceu vestis promittit in arbore poma.*

*Nec verò aut acet, aut confusa DOLORE VOLVPTAS
Effluit hac in fine, velut comes altera prauis
Quæ studiis: sed abit multo perfusa relinquens
Pectoris in tacito sensu vestigia melle.*

*Hinc exesto itaque, hinc procul, editus vrbe Cyrenis
Ganeo Aristippus quam condidit impia secta,
Carminè Sirenum quouis feralior, ausa
Omne VOLVPTATVM discrimen tollere: vitæ
Esse VOLVPTATES metas finésq. beatæ
Dicere, seu turpes illæ, Venerisq. ministræ
Atque Gula, siue ingenij de fonte, & honesti
Profluerent animi: quæ nunc sapientia summa est.*

*Nec minus ex sensu, quos victis inlita Medis
Porticus argutè nugantes audiit olim,
Omne VOLVPTATVM nullo discrimine recti
Aut prauis genus ex animis qui posse putarint
Stirpitibus elidi, neq. non & posse DOLORIS,
Si saperent, homines intactos viuere sensu.*

*Ista Promethidæ * sapientia stulta repugnet
Ingenio nimium quantum, sic collige: Fecit
Scilicet hic lapides iaciens post terga, renati
Ut fierent homines: illi lapidescere contra
Velle docent homines. Tanta est recordia cæci
Pectoris, & Sophia quod gaudet imagine vanæ.*

* Deuca-
lionis.

*Propterea nostram trepidant fluitare per urbem,
Bis seni adsiduè bifido discrimine riuu.*

*Nempe decem dulces, totidem gustantur amari:
Atque decem nitidi per colles, vallibus imis
Turbiduli totidem fluitant, DOLOR atq. VOLUPTAS
Ut vitis comes it, vel se coniungit honesto.*

*Sed medio cali iam limite Cynthius axes
Incipit aurigare suos: monet hora diei
Scandere in hanc arcem, sedes ubi Vita beata
Constituit, tacito gliscens spectamine rerum.
Omnia nunc memori mea pectore dicta repone
Regina, & sedis regiones disce beata.*

*Quinque patet celsam scalis adscensus in arcem,
Bis denique scatent ima de margine riui,
Signa Voluptatis varia, variiq. DOLORIS.*

*Antra sub his scalis: ibi vis latet abdita, quiduis
ADPETERE, atque aliquo sensu qua carpere gestit.*

*Ipsis trina sedet rupis radicibus ima
Effigies inter graduum deuortia. Earum
Prima viden' species perceptas quolibet ante
Adripit à sensu, atque omni regione viarum.*

*Accipit has, fingitque premens dehinc altera: fictas
Formatasq. diu, sibi tertia colligit omnes,*

*Ipsa sua inspetans retro vestigia semper,
Anteriora nihil curans, sempérq. sorori
Visaq. & inuisa est. Summa rutilantis in arce
Lampadis, hæc semper solita in statione sorores
Tergemina velut ancille, sua pensa ministrant.
Illi ceu domina. Est ea nostra mentis imago,
Cui census venit, & fundata pecunia sensu est.*

*Quinq. etiam à portis, quina & regione viarum,
Iugiter adspirant aura, accenduntq. fouentq.
Flammam, qua rutilat supremo in culmine saxi.*

*Lucidior sed enim longeq. citatior illa,
Surgit ab his auris, qua summa postibus arce
Puriter à quinis templorum, limite spirant
Quæq. suo: quorum hic agitated flatibus ignis
Assiduè, celum peruadit, & aurea cali
Sidera stellati, & penetrabilis omnia lustrat.*

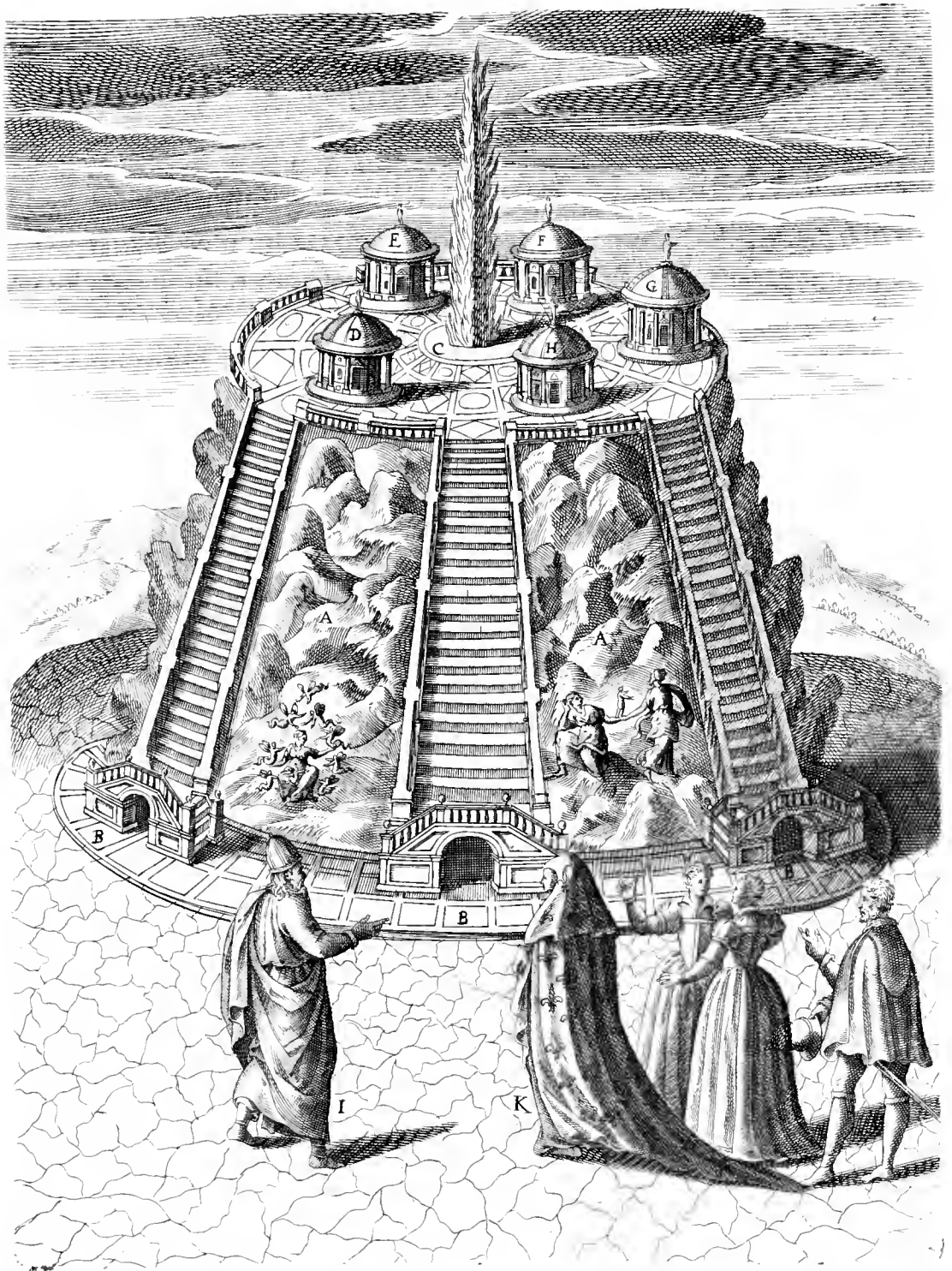
*Sed sua iam Titan subducens lumina, mentis
Non patitur nitido de lumine plura mouere.*

RUPERAT OCCENTANS.

LVSTRATIS omnium virtutum moralium & vitiositatum hospitiiis, peruenit iam Regina cum Aristotele, ad molem marmoream illam, quæ media, & quasi umbilicus est ciuitatis huiusce, & per quam adscensus patet in rupem excelsam cui templa quinque imposita sunt, dicata virtutibus Intelligentiæ siue Mentis. Sic Lucret. lib. v. *Humanum in pectus, templaque mentis*, &c. Eò respiciens quod *Mens* Quiritibus Dea. Sed ante huiusce puluini marmorei siue molis adscensum, dies oritur in Veri ciuitate, materia quidem ipsa voluptatis ac doloris partim serenus partim pluuius: sed tractatione pulcherrimus ac plenus serenitatis. Ingenij enim sui luce & quasi radio auctor hilariorem fecit omnem philosophiæ moralis locum illum, qui est de voluptate, atque inimica eius ægritudine siue dolore, quarum vtrâque materiam virtutis & vitij, habitumque ipsum, atque ipsam ad eò Beatitudinem, vt corporibus umbræ comitantur. Nam & omne id in quo virtutes & vitia exercentur, molestum aut iucundum est: & actiones virtutum & vitiorum molestiam pariunt aut delectationem: & Beatitudo ipsa, postquam virtutibus acquisita fuerit, non est sine sensu voluptatis, vt Aristotelis c. iii. lib. iix. de Republ. c. vii. lib. x. ad Nicom. sed hodierno die in Veri ciuitate, voluptas & dolor spectabitur potissimum, vt comes virtutis & vitij. Voluptas enim & dolor cum virtute si copuletur laudi est, si cum vitio, vituperationi. Quemadmodum differit Aristoteles cap. xi. lib. vii. ad Nic. c. xii. & deinceps lib. vi. ad Eudem. Quemadmodum autem virtuti vitioque sint comites dolor & voluptas exemplis fiet planius. Munifici ac liberalis viri animus lætatur cum benignè facit bene merenti: contraque auarus percipit voluptatem si quid sordidè ac inliberaliter fecerit, vt ille apud Horatium. Sat. i. lib. i.

*Populus, inquit, me sibilat, at mihi plaudo,
Ipse domi simul ac nummos contempnor in arca.*

Aliaque ex parte munifici dolent, facultatem sibi deesse bene merendi. Vnde illa Titi principis notissima vox apud Suetonium, *Amici diem perdi*: auaris contra nihil acerbius quam occasio & necessitas aliqua largiendi. Exprimit ergo nunc Aristoteles voluptatem ac dolorem designari in ciuitate morum viginti riuulis scaturientibus ex rupe illa quæ in ciuitate quasi umbilicus est, moli siue puluino marmoreo vitæ politicæ impositus. De his autem viginti riuulis decem turbidi sunt & amari, totidemque dulces & perlucidi, ita vt turbatione illa & amaritie declaretur dolor, dulcedine autem & claritate voluptas. Decem autem riuuli nimirum dulces ac puri adluunt ciuitatis huiusce quinque colles, ita vt virtutum ades quasi interamnæ sint, siue inter illos fontes mediæ & interiectæ: reliqui vero decem riuuli in valles influunt, stagnisque turbidis incingunt domicilia vitiorum.

- A. Magna moles & quasi rupes, in rotunda planicie, in eamq. adscenditur viis quinque, quarum initia sunt à portis quinque vrbis Veri.
- B. Gradus scalarum quinq. in rupe incisi, quibus in summum adscensus est. Inter gradus autem ipsos, parte infima effigies, à læua *SENSVS COMMVNIS & VIS IMAGINATRICIS*: à dextra *MEMORIAE*.
- C. Flama quæ in cælum adscendit, splendore suo denotat *MENTEM* siue *INTELLIGENTIAM*: calore *VOLVNTATEM*.
- D. Templum *SCIENTIAE*.
- E. Templum *ARTIS*.
- F. Templum *PRVDENTIAE*.
- G. Templum *INTELLIGENTIAE*.
- H. Templum *SAPIENTIAE*.
- I. *ARISTOTELES*.
- K. *REGINA*.

DEA TETRICA TERRAS.

Noctis caligo tristitiam parit, vt apud Ouid. lib. II. Remedij, Fabium Declam. ccxc. i. *Nox*, inquit, *est tempus doloris*, contraque Solis splendor adfert hilaritatem. Vnde apud Orpheum Hymno Solis, ἥλιος, ζῶων ἡδύσα. ἠέσοψις. Sol, *iucundus animalium adspectus*. Et Iphigenia apud Eurip. ἡδὺ γδ, inquit, ὁ φῶς βλέπειν. *Iucundum enim est, adspicere lucem*, &c. Ergo nunc, cum quasi crepusculo matutino auctor institueret depingere Dolorem ac Voluptatem, tali principio exorsus est, vt petat primum à Nocte ipsa, quæ nondum plane discesserat, vt pennis suis atris & colore tristifico sibi adsit in descriptione Doloris: deinde Solem orat iam alia in parte cæli emergentem, vt quoniam parens lætitiæ est, in Voluptatis, quæ ipsius filia est, descriptione sensibus suis præluere velit. Noctem verò *stellarum matrem* vocat, vt & Tibullus eleg. i. lib. II.

currumque sequuntur

Matris, lasciuo sidera fulua choro.

Tibullus autem ex Orpheo, cuius illud in Hymno Astrorum.

Ἀστέρες ἑσπῆιοι Νυκτὸς φίλα τέκνα μελαίνης

Ignes atherij Noctis pia pignora nigra.

Etiam Euripides in Electra.

ὦ Νύξ μέλανα χροσίων ἀστρον Ἑσπέ.

Nox aureorum nigra materignium.

Quippe Nox stellas parere videtur, quia noctu adparere incipiunt. Diei autem quoque Nox mater apud Hesiodum Theogonia, siquidem illa Hesiodi est. Hinc Apuleius lib. XI. *Diem*, inquit, *qui dies ex ista nocte nascetur*, &c. Aristoteles verò etiam ipse c. VI. lib. XII. Sapientiæ, notauit fuisse aliquos sapientes ἐκ νυκτὸς γεννώντας πάντα, id est, *qui ex nocte procreata dicerent omnia*.

CVM VIRTUTE DOLOR.

Laudi sunt voluptates & dolores si comites sint virtutis: turpes autem ac vituperabiles si adiuncti vitio c. XI. lib. VII. ad Nic. c. XII. & deinceps, lib. VI. ad Eudem.

PARTVRIENS VELVTI ARBOR.

Similitudine declarat voluptatem quæ ex honestis actionibus capitur indicem esse virtutis, vt flores in arbore, fertilitatis. Vt cum is qui largitate munificentiaque vtitur in bene merentes, læto id animo & hilari vultu facit, eo ipso liberalitatis habitum testatur, & munus suum quasi cumulo & commendatione auget. Nam asperè quidem datum beneficium præclare Fabius Verrucosus, *panem esse dixit, lapidosum, quem esurienti accipere necessarium sit, esitare acerbum*. L. Seneca c. VII. lib. II. de beneficiis. Concinnèque Ouid. fabular. lib. IX. *Super omnia vultus accessere boni*. Et Catullus, siue qui qui ille est, epithal. Pelei. *Dona ferunt præ se, testantur gaudia vultu*.

NEC VERO AVT ACET.

Voluptates comites virtutum, distinguit à voluptatibus flagitiosis, vt illis Bacchi & Veneris. Nam voluptates honestæ permanentem & solidam lætitiã pariunt: turpes autem fugitiuam & inanem, & cui statim comes pœnitentia & ægritudo. Itaque non sapienter minus quàm acutè Aristoteles ipse apud Valerium præcipit c. II. lib. VII. vt *voluptates abeuntes consideremus*. Bene & Horat. Epist. II. lib. I. *Nocet empta dolore voluptas*.

HINC EX ESTO ITAQ. HINC PROCVL.

Pergit paucis refellere insanas multorum opiniones de voluptate & beatitudine. Ac primùm Cyrenaicorum & Epicureorum damnat *insanientem*, vt Horatius dixerit, *sapientiam*, siue vt Gregor. Nazianz. orat. I. contra Iulianum ἀσοφον σοφίαν, qui contenti in voluptate finem bonorum posuisse, non curarunt distinguere sordidas & flagitiosas voluptates, à synceris & honestis. Itaque impiè ac nefariè neruos omnes virtutis inciderunt, & philosophiam quasi mimulam aut saltatriculam habuerunt, non vt magistrã virtutis & sapientiæ. De multiplici autem discrimine voluptatum, sapientiæ magister ipse Aristoteles cap. XII. & deinceps lib. VI. ad Eudemum c. V. lib. VI. ad Nic.

NEC MINVS EX SENSI.

Refellit iam Aristoteles Zenonis siue Stoicorum sectam, quæ in aliam partem peccauit, damnans voluptates omnes generatim, neque distinguens illiberales & obscœnas à liberalibus & laudatis. Horum philosophia quasi annus sine die festo est, aut quasi dies omnino expers serenitatis. Itaque sapientia talis non facit ad Veri siue morum ciuitatem, in qua vt in Elysio Virgilij.

solemque suum, sua sidera norunt.

Sed hoc etiam ipsum, nempe Zenonem ab Aristotele refelli, anticipatione siue *αεγλίη* poëtica accipiendum est. Zeno enim Aristotele posterior fuit: quemadmodum quidem etiam Epicurus, & tempore posterior & morib. id est nequior. Benè autem Poeta noster, Stoicidas, *docere homines lapidescere*. Sic enim & Plutarchus lib. pro Nobilitate, Chrysippum, vocat *Stoicum Lapitham, atq. ex adamante compactum*.

PROPTEREA NOSTRAM.

Descriptio riuulorum XX. quorum deni honestarum voluptatum ac dolorum: totidem turpium significationem habent vt ante dictum die secundo.

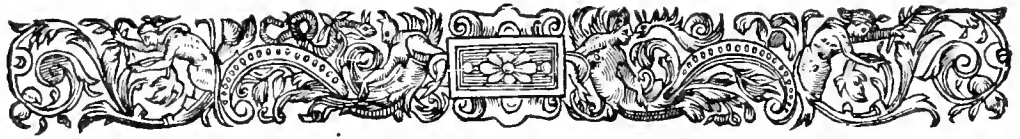
SED MEDIO CÆLI.

Significat iam Aristoteles Reginae tempus esse in ciuitatis huiusce puluinum illum, siue molem marmoream illam adscendere, ad quam

directæ sunt vr̄bis quinque portæ totidémque viæ & colles , in quibus virtutum hospicia sunt, à quibus portis, & viis, & collibus, spirare inquit auras, iisque gradus perflari rupis illius excelsæ, cui templa imposita virtutum Intelligentiæ siue mentis, flammámque illam quæ inter quinque templa elucet, mentis que imago est, foueri. Quo commento auctor declarat, virtutum actionibus mentem foueri, omniúmque rerum cognitionem à sensibus quasi inter nuntiis, ac præcipuè à sensu oculorum & auditu ad mentem siue intelligentiam deferri. Itaque M. Cicero lib. i. de finibus, *Quicquid, inquit, animo cernimus, id omne oritur à sensibus*, Et Epicurus apud Laertium , Πᾶς γὰρ λόγος ἀπὸ τῶν αἰσθησέων ἤρτηται. *Omnis, inquit, ratio apta est à sensibus*. Etiam ipse philosophiæ princeps Aristoteles c. iv. lib. iii. de anima. Mentem absque sensu, ait videri esse ὡς περ γραμματῶν, ἃ μὴδὲν ὡς ἀρχὴ εἰδελεχέια γεγραμμένον, *tanquam tabellas in quibus perscriptum adhuc nihil fuerit : sed perscribi omnia possint*. Hanc enim recipiendi omnia facultatem declarauit Aristoteles , adiectione verbi εἰδελεχέια. Neque dissimili ratione idem philosophiæ totius auctor & magister posuit cap. ix. lib. i. de demonst. illum qui aliquo sensu orbatus fuerit, scientia rei alicuius haud dubiè cariturum. Similia quædam Plutarchus c. xi. lib. iv. de philosophorum decretis , & M. Cicero lib. i. Academicarum quæst. Contra tamen Cæsar Scaliger venit, Exercitatione cccvii. & xlix. Qui si ad Euangelij formulam examinetur , ferri potest: si ad naturæ cognitionem, fallitur. Deinde si naturæ principia spectemus : non pessimè Scaliger: si conclusiones, non optimè. Neque enim hæ sine sensuum adminiculis. Sed longus hic, neque vnus dieculæ sermo est.

QVINO. PATET CELSAM.

His ita expositis, nunc Aristoteles in ciuitatis molem illam ascendit cui imposita rupes, siue arx ipsa, & quasi ἀκρόπολις. In rupis autem huiusce cliuo, Regiæ ostendit philosophus tres imagines. Prima significationem habet *Sensus communis*, altera *Vis imaginatricis*, tertia *Memoria*. Has auctor sic notis propriis insignes fecit, itaque coloribus suis pinxit, vt actum agere sit, copiosius eadem velle interpretari. In cliuo autem rupis hæ imagines sensuum interiorum positæ, quia sine horum opera non existunt virtutes mentis, vt Scientia, & ceteræ, quarum templa in planiciem rupis imposita.

DIES VICESIMVSSEXTVS,
DE SCIENTIA PRIMA
VIRTUTE MENTIS.

* Sagitta-
rij.

PRIOR Oceani perrarò Cynthius undis
Emitat, aut citiùs cispellit nubila cali,
Tunc etiam vapido metas sub sidere Cancri
Cum propior nobis longas obit: Arquitis * hospes
Quàm veteris puro radiat nunc lumine, dixit,

Adspiciens Phœbum Senior, de littore rubro
Lata serenata iaculantem tela diei.

Scilicet in iuga nos voluit quasi ducere, tendens
Cynthius ipse manum, templis rutilantia quinq.

MENTIS ubi residet quino discrimine VIRTUS.

Migrat in has animus sedes, in collibus olim
Ante diu multum, varièq. exercitus illis

Quinctuplici per quos hac limite peruia rupes.

Sic fatus Senior, celso iam culmine molis
Constiterat, gradibus nos per vestigia celsis
Illius, in summam quoq. anbeli euasimus arcem.

Atq. ibi tantarum nobis miracula rerum

Præstinxere oculos, caligine pupula mergi
Cæpta diu, stupuere animi, vestigia ferre
Vltiora pedes ipsi timuere, repente

Adtonuit sic relligio, & circumstetit horror.

Haud secus ac rutilum si quis delatus Olympi
Desubito ad limen, terras, mare, sidera spectet
Sub pedibus, Solisque iubar, reparatâq. Luna

Cornua, & aduerso semper vaga limite, quinq.

Lumina, & obliquum per mundi, balthens, orbem

Quæ rotat horrificis rutilantia signa ferarum
Vultibus, & toto pascentes æthere flamas.

Tum Sapiens: Hæc templa vides variantia quinque

Luce sua & tectis, circum substructa perennem

Quæ micat in calum, crinito vertice flamam?

Singula quo veniunt lustremus in ordine. Primum

Caruleis structum sapphiris prænitet, aureo

*Sic quasi conspersis de puluere. Conscia rerum
 Ingens quas variè calique solique saliq.
 Ambitus includit, certisq; SCIENTIA causis
 Principiisq; potens nullo variantibus auro,
 Callida spectatrix rerum, quas tangere parcat
 ORTVS & FNERITVS, quorum ccu limine fluxa
 Antico * veniunt res in proscania mundi,
 Posticóque abeunt: via duplex illa theatri.*

* anterio-
re.

*Sed penetremus in hac venerabilis intima templi.
 Quinq. perinlustres radiant circum ordine calle.
 Latior hac prima est aliis, & imagine Diuæ
 Vnius haud vno spectandam se exhibet ore.*

Scientia.

*Alterius Domina est, errantis semita Lunæ
 Cognita cui soli varia est, Solisq; labores,
 Consciáque astriferi quid cogitet area cali,
 Urania, ut digno indigetarunt nomine Graij.
 Picta choro tunica est flamarum prepete, quinq;
 Gracia quas errans, erroris nomine falso
 Reddidit infames: palla est variata figuris
 Astrorum, in facies hominum, rerum, atque ferarum.*

Astrolo-
gia.

*Tertia at omnimodis permulcet cantibus aures,
 Assa voce opus est, carmen seu dicere plectro
 Et fidibus, querulo aut animanda est tibia flatu.*

Musica.

*Insequitur numeri quæ colligit imparis * aras
 Atq. paris quosuis abaco, caliq; meatus
 Queis amor est radio, & variis describere metis,
 Astricáq. in vulgus, surgentia prodere signa,
 Cesa minutatim his numerorum fragmina prebet.*

Arithme-
tica.
* summas.

*Ultima multiplices sulcare in puluere formas,
 Metiriq; docet terras, mare, sidera cælum*

Geome-
tria.

*Fornicis aurati quæ sustinet alta coronis *
 Signa, manu referunt imitati molliter illos
 Artificis, quorum testata SCIENTIA FAMAE
 Nunc etiam pennis ad seros viua nepotes
 Peruolat, inq; omni viget indelebilis auro.*

* corni-
che vt 3.
p.119.

*Primus in his ATLAS, perhibet quem nenia vatuum
 Risiloqua, * ingentis rueret ne machina cæli,
 Sustinuisse diu nitenti fortiter armo:
 Deinde fathiscentem sub iniquo pondere templi,
 Et trepidum ne se, terrasque inuolueret omnes
 Vna ruina simul, donec Tyrrinthius illi*

* Tertyll.

Ferret opem, subdens oneri sua terga vicissim.
 * Atlas. *Sic sospes T E L A M O * sic sospita regia cæli.*
Et tamen his sensus nugis quoque serius: aethræ
Destina flamicomæ, & stellati baiulus axis
Dictus A T L A S, mundi quia per convexa volantis
Fre solens animo, & speculari conscia fati
 * Planeta- *Errorum* spatia, & trepidantia signa choreis*
 rum. *Astrica: non humeris sed vi fulciuerat aëris*
Ingenij celum, quia cæli deditus vno
In studio, vt populi qui rem gerit impiger, illam
Sustinet, imperiique sui rex ipse columna est.

Proximus huic nulla religatus rupe P R O M E T H E V S
Verùm in Caucasæa, vigilax speculator Olympi.

O R P H E V S hinc citharæ fama super aethera notus:
Carminèque Æolio mulcens delphinas A R I O N
Hic alij quoq. mensuris, numerisque potentes,
ARCHYTA, & E U C L I D E S, multiscia M V S A P L A T O N I S,
Atq. alij, vaga quid sibi vellet opinio plebis
Solliciti nihil, aut quali res schemate fluxæ.

I N S C I A sed N O X iungit equos, inimica volenti
S C I R E, nec in præsens patitur describere verbis,
Latè possideat quos dia S C I E N T I A fines.

P V R I O R O C E A N I.

NON iam hi vulgariter fereni dies in Veri siue morum ciuitate, sed planè Alcedonia sunt. Sequuntur enim explicationes virtutum Mentis siue Intelligentiæ, quæ neque perturbationum flatibus, nec vitiorum tempestate ac repugnantia, neque doloris morsibus distrahuntur. Harum enim virtutum habitus, tanquam Olympi cacumen est, quod poëtæ semper quietum esse aiunt, neque vllis ventorum aut tempestatum mutationibus agitari.

In hac autem operis sui parte, auctor nonnihil Aristotelis ordinem mutauit, sed necessariò. Nam ille totius nature quasi edituus, fortitudinis, temperantiæ, ceterisque morum siue animi virtutum adibus libro tertio & quarto lustratis, libro quinto, subiungit quasi animi totius siue morum *Σφικρόν* & apicem Iustitiam. Deinde lib. vi. quasi descripta iam totius animi siue morum regione, transfert se ad Mentis siue intelligentiæ virtutes, vt scientiam, artem, prudentiam, & similes. Quibus ante oculos propositis, reflectit se libro septimo tanquam ad subseciua quædam, & relicta in descriptione morum siue animi, & subiungit

- A. Templum SCIENTIÆ structum de Sapphiro gemma.
 B. Quinque cellæ Scientiarum i. quasi GENERALIS SCIEN-
 TIAE, ii. ASTROLOGIAE, iii. MUSICAE, iv. ARITH-
 METICAE, v. GEOMETRIAE.

iungit duo quasi extrema virtutis laudabilia: vnum virtute ipsa excellentius, siue habitum virtute humana maiorem, quæ *virtus heroica* nominatur siue diuina: alterum virtute perfecta vilius, & genus quasi quoddam virtutis inchoatæ, vt Continentiam. Quibus ita pertractatis, voluptatem ac dolorem, imperfectis virtutibus ac vitiis quasi materiam adiungit. Libris autem sequentibus, octauo & nono de totius virtutis loca & consorte amicitia narrat. Denique libro decimo de felicitate ipsa, eique adiuncta voluptate. Atque hæc pæne totius de moribus ad Nicomachum disputationis lineamenta sunt.

Noster autem à doctrinæ filo isto recessit paullisper, & sine vlla præceptorum Aristotelis offensione, virtutes intelligentiæ siue mentis reseruauit ad extremum. Neque aliter quadrare ipsi hæc in Veri siue morum ciuitate potuissent. Ciuitatis enim huiusce tres sunt partes. Prima vitæ voluptariæ, altera politicæ siue actuosæ. Tertia philosophicæ & contemplantis, quas die secundo plenissimè auctor descripsit. Nam primam siue infimam vitiis attribuit, alteram siue excelsiorem virtutibus adsignauit, & felicitati politicæ: tertiam excelsissimam, & arcem quasi vrbs munitissimam, esse voluit sedem ac regionem felicitatis philosophicæ & contemplantis. Quare non debuit intelligentiæ virtutes cum hac vltima felicitate, natura coherentes, diuellere.

Quinque autem virtutes mentis sunt, Scientia, Ars, Prudentia, Intelligentia siue habitus principiorum, & Sapientia. Harum duæ sunt mentis actuosæ, illius quæ contemplatur quidem, sed tamen refert se ad finem aliquem actionis, vt Ars & Prudentia: tres verò sunt virtutes siue habitus mentis, ita contemplantis, vt in illa ipsa veri cognitione acquiescat, non desiderans agere aliquid aut moliri, vt Scientia, Intelligentia, Sapientia. Itaque vt ex virtutibus animi siue morum felicitas politica, ita ex virtutibus mentis beatitudo philosophica siue contemplatrix efflorescit, conuenienterque vt felicitati politicæ virtutes animi, sic beatitudini philosophicæ, virtutes mentis adiungens, ordinem seruauit auctor illum, quo nihil fieri fingiue potest descriptius.

SIC FATVS SENIOR.

Indicantur nunc à philosopho Reginae quini scalarum gradus, quibus in ipsam mentis arcem adscenditur, vbi templa virtutum quinque posita, illarum quæ superius enumeratæ sunt. Nec malè templa illa esse Poeta finxit. Nam & Lucretius lib. v. dixit,

Humanum in pectus, templaque mentis.

Ac mens quidem, siue omnis regio illa animi quæ compos rationis est à sensu distat longissimè, sed propius paulò tamen abest illa pars quæ in ipsa contemplatione respicit ad finem aliquem actionis. Atq. huiusce partis sunt virtutes Ars, & Prudentia. Remotior autè est à sensu pars illa mentis, quæ tota in se vertitur, & in ipsa veri cognitione terminatur: eaque habet virtutes

Scientiam, Intelligentiam, Sapientiam. Ac mentis quidem illius actio-
fæ finis est dilectus boni & mali: Ars enim bene efficere docet, Pruden-
tia bene agere. Contemplatricis autem mentis extremum est, veri falsi-
que discretio.

ATQ. IBI TANTARVM.

Depingitur adscensus Reginæ cum Aristotele in arcem veritatis siue
contemplationis: in cuius planicie incredibili quadam latitiæ volupta-
te mētes eorum ait perfusas, propter copiam & suauitatem lucis, quam
illa inter templa erumpens eisque adfulgens flama emittebat.

Flama verò illa signum est mentis veri videndi studio vehementer
inflamata. Templa vero distincta esse ait omni varietate gemmarum,
eaque dicata esse virtutibus Mentis in veri contemplationem acriter
defixa. De his templis ante commemoratum est.

PRIMUM CÆRULEIS STRUCTVM SAPPHIRIS.

Descriptio templi Scientiæ, vndique sapphiro inluminati. Sapphiri
enim color cæruleus est, *aureis punctis lucens*, vt inquit Plinius c. IX. lib.
XXXVII. Color autem cæruleus cæli est. Cæli autem stellæ, quasi aurea
sapphiri puncta sunt. Itaque sapphiri materies Scientiæ templo conue-
nientissima est, Scientia enim cognitio est rerum cælestium, certarum,
& immortalium, siue ortus atque interitus expertium, quos eleganter
Poëta noster *duo quasi limina esse dixit, anticum, & posticum*, per quæ res
mortales quasi intrant atq. exeunt. Sic enim Aristoteles quoque ipse
olim ortum & interitum esse dixit, *ὁδὸς εἰς ἁσίαν vias in substantiam*, c. II.
lib. III. Sapientiæ. Idemq. c. I. lib. II. Physicor. *Γένεσις*, inquit, *ὁδὸς εἰς ἁσίαν*
Ortus via in substantiam.

QUINQ. PERINLVSTRES RADIANT.

Pictura quinq. cællarum templi Scientiæ. Quarum prima Scientiæ est
generalis: altera Scientiæ siderum, siue Vranix, siue Astrologiæ: tertia
Scientiæ sonorum siue Euterpæ siue Musicæ, quarta Scientiæ numero-
rum siue Arithmeticæ: quinta Scientiæ mensurarum siue Geometriæ.

IMAGINE DIVÆ VNIUS HAUD VNO ORE.

Ingeniosè vno verisculo alteròue Poeta se de plurimis quæst. expedi-
uit, quæ de multitudine Sciētiarū igitari solitæ in scholis. I. Vna sciētia
an multæ? II. Si multæ illæ, tresne vt *Sapientia* quā *Metaphysicam*, vocāt,
Mathematica, *Physica*: an verò etiam plures? Et plures si ponimus, anne
quatuor illæ sint, earūq. prima sit, de transcendentib. & vniuersalissimis,
siue *prima Philosophia*, altera de intelligētis & Deo, siue *Sapiētia*, siue *Di-
uina scientia*, siue *Theologia*, siue vt loquelariter dixeris *Metaphysica*, ter-
tia *Mathematica*, quarta *Physica*: an verò quinq. sint. Prima videlicet de
Deo, siue *Diuina sciētia*, siue *Theologia*, altera de intelligētis, siue *Postphysi-
ca*, siue vt vocāt *Metaphysica*, tertia de transcendentib. & vniuersalitis. siue

Prima Philosophia, quarta Mathematica, quinta Physica, &c. De his omnibus ita me extricavi, vt dicerem.

*Imagine Diua
Vnus, haud uno spectandam se exhibet ore.*

FORNICIS AVRATI.

In ipso templi fornice quinque Scientiarum cællas ambiente, locatæ sunt statux hominum scientissimorum. Primum Atlantis Mauritanix regis, qui vnus omniũ fuit Astrologix peritissimus. Ex quo illud poetæ fictis fabulis prodiderunt cæli axem ab eo sustentari. Itaque ab indigenis *κίονα τῆς οὐρανῆς*, *Columnam cæli*, vocari ait Herodotus lib. iv. *cæliferum Atlantem* Virgilius adpellauit lib. vi. *Æneid.* Papinius *astriferum* lib. iix. Thebaidis. Arnobius lib. ii. aduersus gentes, *gestatorem, baiulum, tibicinem, ac destinam cæli*. Quod autem Poeta memorat de Hercule Atlantis vicario siue subadiuua paullisper, id aliqui sic tradidère: sed aliter Apollodorus in Bibliotheca. Et benè Poeta noster allegoriam fabellæ adposuit, de qua etiam Cicero Tuscul. v. Isacius ad Lycophronẽ, Tzetzes histor. i. Chiliad. v. Cedrinus in compendio. Eustathius in Homerum, alij. Plinius quidem Athlantem Sphæræ barbaricæ inuentorem facit: Isidorus etiam Astrologix.

Sequitur deinde statua Promethei, qui cælum & sidera contemplatus dicitur in Caucaſo monte excelsissimo. Quod M. Cicero indicauit proœmio lib. v. Tusc. quæst. & interpres Virgilij ad Eclog. vi.

ORPHEVS HINC CITHARÆ FAMA.

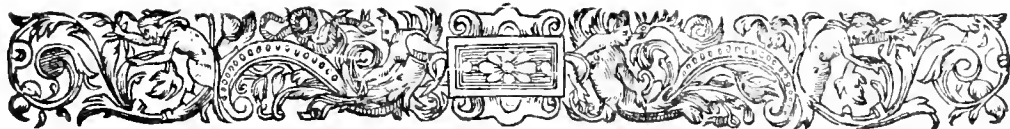
Sequuntur statua muscorum, vt Orphei, & Arionis,

HIC ALII QVOQ. MENSVRIS.

Imagines Geometrarum & Arithmeti corum Archytæ Tarentini, Euclidæ Megarensis & Platonis.

ATQ. ALII VAGA QUID OPINIO.

Ad extremum, quasi profanos, huiusce templi septo & tanquam *ἕως ἄεπιπάρτητων* summouet, opinionem quæ & incerta est, & veri non minus quàm falsi persuasio. Exesse item iubet rerum singularum cognitionem, quæ incerta etiam ipsa est, anceps, lubrica, obscura, fallax, neq. digna quæ certissimis scientiæ mysteriis initietur.

DIES VICESIMVS SEPTI-
MVS, DE ARTE, ALTERA
VIRTUTE MENTIS.

N E C D V M puniceos digesserat ordine crines,
Nec thalamo veteris, quanquam pertasa, mariti
Prodierat, remorans Phœbi Pallantias ortus,
Esse dies nobis iam visa in culmine rupis,
Luce rubescebant circum sic omnia flammæ,
Inter templa micans, cæli quæ sidere lambit.

Sed Senior, iam parua mora est, albescere, dixit,
Incipiet cælum, nitidûsque referre citato
Cynthius axe diem, monet homi inuisere templum,
Læua parte situm, quod plurima turba frequentat,
Et varians, atq. omnimodas excolta per artes.

Scilicet hoc *ARS* diua solit celeberrima fanum.
Magnificum minus est, parili neq. luce coruscat,
Qua, sibi constituit quod dia *SCIENTIA*: pulchrum
Est tamen, & specie mentes oculôsq. moratur.

Myrrhina materies, triplici variata colore est,
Hinc artita * manus refecans, aut callida vertens
Aut minuens, opus hoc eduxit in ætheris auras.

* artifex.

Artifices operis tanti Dea blanda *VOLVPTAS*,
Adliciens trepidas tacito inuitamine mentes:
Et Dea, quæ duris deprensa in rebus *EGESTAS*
Inuenit, & studio varias vigil excolit *ARTES*.
Utraque supposita est celsi testudine templi
Effigies. Hilari vultu prior illa renidet,
Exq. humeris Tyrio saturatam murice pallam
Demittens, oculos iucundo lumine pascit:
Altera stat mærens, & vilibus obsita pannis.

Has interposita est bicolori insignis amictu
FORS HERA. Candentes sub pectore fibula Diua
Incingit tunicas, humeros circumdata pingui
Palliolo est, pullôq. & decute. * Sic *HERA* duplex
Possidet ingenium. MODO leta & candida ridet,
Blanditur, fauet ac fouet: atrox rursus, acerbè

* detrito.

Savit & insidiis aut Marte oppugnat aperto.

*Plumis texta eadem, summo de fornice templi,
Pensilis est, quouis agitataque flamme venti.*

*Tale & in artifices leuis atq. volatica Diua
Exhibet imperium. Nempe ARTIS formula certa est,
Res ipsa fluitant. Tales dum, callida quamuis
ARS subigens fingit, formæque imitamine vestit,
Fali Diua potest, non quod Dea cæspitet ipsa,
Sed quia FORS inimica nocens, interuenit ARTI,
Et facit artifices res ut parere recusent.*

At bene habet, cum FORS atque ARS miscentur in unum.

*Interiore nitent septem circum æde sacella,
Signis queque suis variantia. BELLICA primo*

Ars militaris. *ARS posita est, graue Martis opus tractare superbi
Impigra, & infestos defendere finibus hostes.*

Poetica. *Alterius domina est, Dea docta POETICA, lauri
Circumeunt hederaque caput. Stat proximus illi
MÆONIDES, oculis captus, sed lumine mentis
Lynceus, & Domina gremio innutritus in ipso.
Nec longè MARO VIRGILIUS, Latialis Homerus,
Pascua, rura canens, & prælia semper: amores
Transcribens aliis, quibus hæc mysteria cordi,
Quos Veneri seruire iuuat, Venerisq. puello,
Inq. leues cytharæ studium consumere curas,
Et dictare legat quæ carmina miles in armis
Matris Acidalia, medio non agmine miles
Martius, Iliadas velut inter classica legit
Magnus Alexander, comite ac duce maxima vate
Bella gerens, & voce animans sua signa Poeta.*

Oratoria. *Tertia dehinc FANDI prægestit COPIA, flores
Spargere in auriculas varios, atque influere vdo
Mentes, dulciloque medicatas verbere lingua.*

Medicina *Vicini MEDICINA potens est liminis, HERBIS,
Sine opus est VERBIS, varios sanare dolores,
Largiriq. nouas doctissima GRAMINE vires,
CARMINE seu manis, & vita reddere vitam.*

Architectura. *ARS quoque templa struens superis immania Diuis,
Regibus edificans visenda palatia magnis,
Fruatistq. lares ponens, & ciuica tecta,*

* Vitruuius c. 1. *Cellam habet, ac multas * una in se continet artes.*

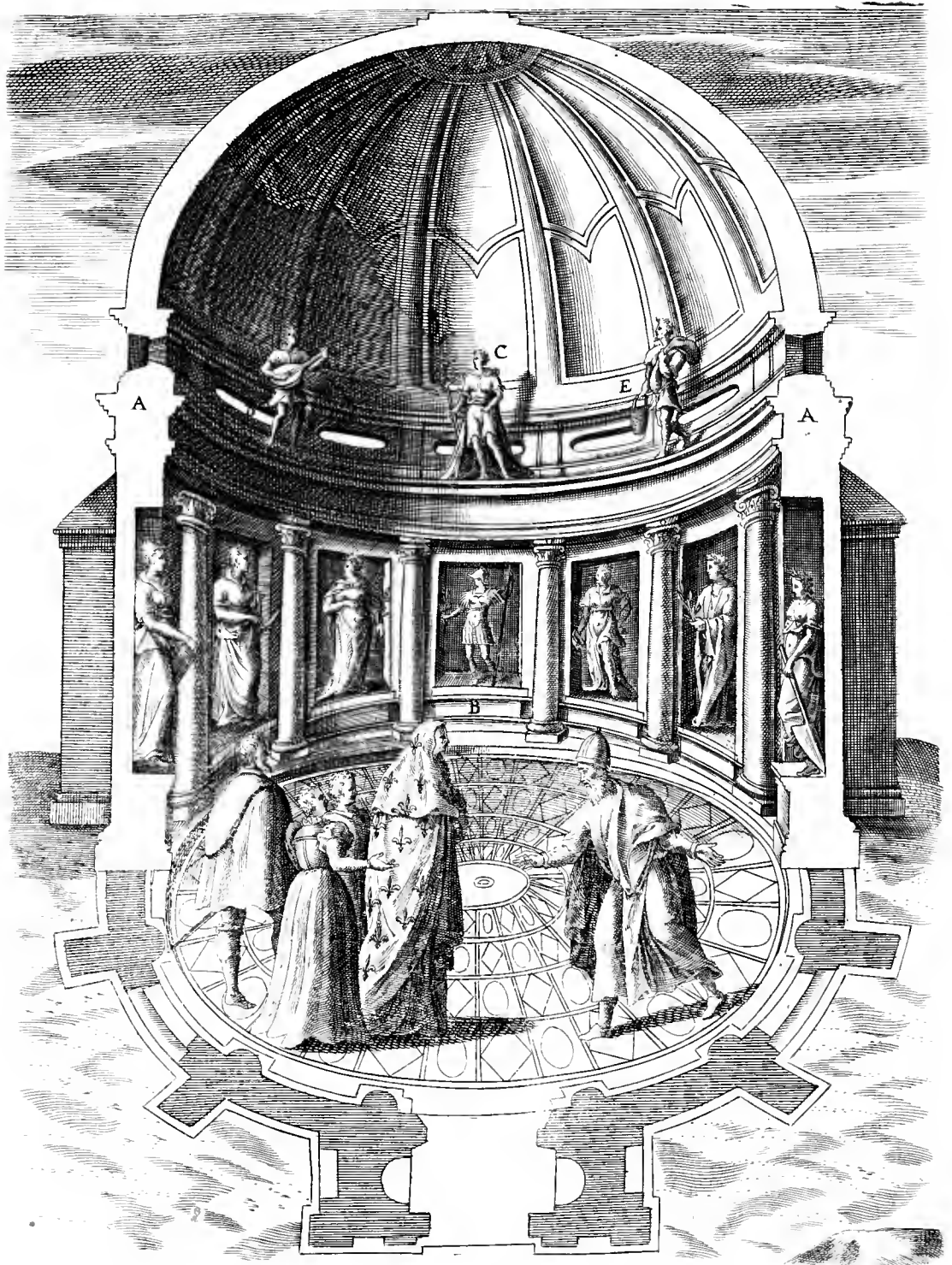
lib. 1. *Mirifica hic etiam CRITICA est Dea, Sancta Dearum *
* QEnnius ex Homericis illo Δία δεικν. Idemq. apud Probum. Pulchra Dearum.*

Atq. illi comes, ut satagens ancillula, primas
 Garrula litterulas, verboq. ac verberere sua
 Quæ docet in triuiis, Domina & violentior ipsa.
 Quamuis & Domina ipsa nimis violenta, superbe
 Quidlibet in quo suis audens, mutilare poetas,
 Commaculare notis & inurere Rhetoras, ipsis
 Auriculam historicis peruellere, conscia quamuis
 Cana Fides illis, cui & matura Vetustas.
 Quosq. sinu fouet in vapido semel orsa clientes,
 Artibus auersos alius facit, ardua templi
 Limina nec patitur penetrare, SCIENTIA sedem
 Dia ubi constituit: vanus certare sed urget
 Laudibus inter se, tumidi dum flatibus utres
 Ulterius nihil inueniant, quo crescere possint.
 Sic partitus iners Musarum regna triumuir,
 Atq. aliquis factus subito est, auis unica Phœnix,
 Graculus ante leuis, pennaque inglorius atra,
 Ales, quem cupidè mutatis addere formis
 Naso poëta velit, sacroque intexere peplo.
 Est alius, qui non homo sed Deus, inclutus Heros
 Sol præ quo nebula ipse: Deum certissima proles,
 Ultima, sed meritis prima est, quæ tradere terris
 Semina, & arboreas ulmis adiungere vites,
 Aut palis humiles, pecoriq. impendere curam
 Atq. apibus docet. Hanc etiam nunc lumine virgo
 De calis Astræa videt placido: inque paternos
 Cum vitis offensa lares migraret, in huius
 Restitit ante diu tecto, dum se induit alis.
 Sed satis hæc: iam NOX venit aduersaria SOLI
 Et merus est, versus radio sine Solis INERTES
 Ne faciam, mea dum varias it Musa per ARTES.

Agricul-
tura.
Pastio.

NECDVM PVNICEOS.

TAM excellens species pulchritudinis est in veri contemplatione,
 ut nullius hanc oratio satis explicare possit. Noster hic tamen
 poetico penicillo proximè ad similitudinem eius aliquã accessit. Nam
 solerter ita exorsus est. Tantum crepusculo ipso in arce illa contempla-
 tionis, lucem fuisse, ut media diei pars, siue ut Plato loquitur in Phædo-
 ne, ἡμέραν ἢ μεσημβρίαν ἢ καλομένην σταθερά, esse videretur. Tantam verò
 lucem adfulsisse ait ex flamma illa mentis philosophicæ siue contem-

- A. Templum ARTIS ex materie myrrhina, siue lapide myrrhino.
 B. Septem artium cellæ. ARTIS MILITARIS, POETICÆ, RHETORICÆ, MEDICINÆ, ARCHITECTURÆ, GRAMMATICÆ, AGRICULTURÆ.
 C. FORTVNA.
 D. VOLVPTAS.
 E. EGESTAS. Sed FORTVNÆ, VOLVPTATIS & EGESTATIS effigies pictor non rectissimè expressit, neque designavit cellas septem artium, quæ in templi circuitu.

plantis, in media illa templorum planitie. Itaque hac prælucente Aristoteles cum Regina pergat nunc ad templum Artis, quod minus firmiter fundatum esse ait, minusque præclarum illo Scientiæ: sed ipsum tamen per se pulcherrimum: Nam Scientia quidem rerum est, quæ necessariæ vniuersæq; sint, summeq; constantes: Artis vero materia mutabilis, siue vt loquitur Cæcilius, *profluvia est*, quemadmodum etiam illa Prudentiæ. Nam vtrâque rectæ rationis admonitû in rebus singulis exercetur: illa in efficiendis, hæc in agendis. Sed ipsæ tamen per se generatim ac sine materia singulari siue ratione formæ suæ, expertes sunt mutationis & inconstantia. D. Thomas I. II. Quæst LVII. Art. III.

SCILICET HOC ARS DIVA COLIT.

Templum artis depingit substructum materie myrrhina cuius pretiû aliquanto est vilius quàm sapphiri, ingens tamen: & nitor autem eius veriùs, quàm splendor aliquis. Ingeniosèq; hoc Poëta commentus est. Sapphiri color caruleus conueniens Scientiæ: myrrhini color variantibus maculis est, itaque artis similis, quæ & ipsa variare solita propter varietatem materiæ. Operæ pretiû est audire. C. Plinij ex c. II. lib. XXXVII. verba de myrrhinis. *Splendor his, inquit, sine vivibus, nitorque veriùs quàm splendor. Sed in pretio varietas colorum, circumagentibus maculis in purpuram candoremq; & tertium ex utroque ignescentem, velut per transitum coloris purpura rubescens, aut lacte condescens, &c.* Hinc illud Martialis lib. X. epigr. xxc. *Maculosa pocula myrrha.* De ortu autem myrrhinorum, aliqui cõtra Plinium imperitè disputant, sed hoc agere nunc velle, aliud agere esset. Tripliciq; artificio id templum exadificatû esse. Quippe ars *diffingendis* siue aliter fingendis, aut ordine alio disponendis materiæ partibus, aut in augenda materia minuendâue exercetur. De hoc artiû discrimine, nimirû eas in materiæ aut mutatione versari, aut additione, aut deminutione, aut compositione, aut appositione, aut adglutinatione, aut mixtura simul & adpositione, &c. exfertim Alexander Aphrodis. Problem. XLIX. lib. I.

ARTIFICES OPERIS TANTI.

In adyto ipso templi Artis, effictæ statua Delectationis siue Voluptatis, & Inopiæ: quarum illa quasi blandiendo inducit: hæc vi & necessitate cogit homines ad industriam & artis tractationem. Media vero inter has imago Fortunæ, quæ consors & socia est Artis. Nam vtrâque in rebus singulis est. Itaque vt geminæ germanæ sorores vicissim sese amplexari videntur: verèque Aristænetus in epistolis, *Artem egere Fortuna, & Fortunam Artis industria exornari.* τέχνην, inquit, πάντα προσδέονται τύχης, & τύχη διακοσμήται ταῖς ἐπιτημίαις, &c. Quam ex Agathonis Poëtæ versu γνώμῳ imitatus est, quæ Aristoteles profert c. IV. lib. VI. ad Nic. Neq; dissimiliter de mixtura virtutis & artis. Valerius c. III. lib. II. agens de P. Rutilio.

INTERIORE NITENT.

Septem in artis templo sacella constituit artium singularum. Ac primum Arti militari adsignauit: alterum Arti Poëtica: tertium Rhetoricæ: quartum Medicinæ: quintum Architecturæ: sextum Grammaticæ: septimum Agriculturæ.

ALTERIVS DOMINA EST.

Transit Aristoteles à Martis & rei bellicæ facello ad facelli alterius descriptionem, videlicet Artis Poeticæ, in quo statua Homeri & Virgilij: factâque digressione opportuna, dignum hoc studium esse ait, in quo excellentibus à natura præditi ingeniis homines, & *Musarum*, vt Varro loquitur, *Pompilij versentur*. Hanc enim artem illam esse, quæ diuorum & hominum bene de re communi priuatâque merentium laudibus adhibenda sit, non autem flagitiosis cantilenis, & Veneris vocabulis, quibus tanquam fescenninis aures, non nouæ nuptiæ, sed vt Varro loquitur, *acerbæ virginis redurentur*. Laudabilis quidem Persarum mos de quo narrat Herodotus lib. 1. & Nicolaus de moribus gentium apud Stobæum. Serm. cxlv. Ο κόλα σφοδρὸν ποιεῖν οὐκ ἔξεστι, τὰ δὲ ὀρθὰ λέγειν ἔξεστι. *Quæcunque illis facere nefas, ea neque dicere fas est*. Eiusdemque modi est illud Sophoclis præceptum, apud Stobæum.

Ἀλλ' ἔγδ' αὐδᾶν ἐστὶν ἂν μὴδὲ δρᾶν καλόν.

Quæ turpe fieri est, ea profarier nefas.

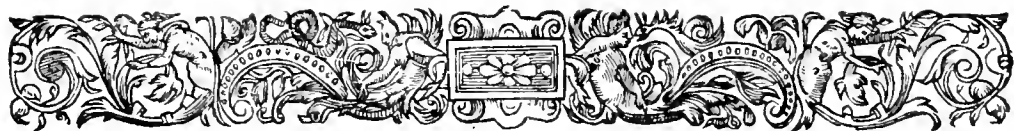
HERBIS, SIVE OPVS EST VERBIS.

Paragrammatissimi, *Herbis & verbis: gramine carmine*. Sic Marcellus Empiricus Carmine ad Theodosium A.

Gramine seu malis ægro præstare medelam

Carmine seu potius, &c.

Et Gaufridus Abbas Altæcumbæ in vita S. Petri Tarentasij. *Pocula verbis & herbis infecta*, &c. Duplex nempe Medicina olim, *Rationabilia*, herbis, siue gramine: & *Physica*, verbis siue carmine. Passimque ita diuidit Marcellus Empiricus, comes officiorum Theodosij. Tangit quoq. D. Augustinus hoc discrimen c. xx. lib. 11. de doctrina Christiana, sapienterque ostendit, quo actu talia remedia vocarint olim *Physica*, & differit, hanc medicinæ partem rectè, non solum ab Ecclesia, sed à medicis quoque ipsis condemnatam esse.

DIES VICESIMVS OCTA-
VVS DE PRVDENTIA.

TECTA rubescebant orientis lumine Phœbi,
Humana dux regnat ubi PRVDENTIA vita
Et domina. Hoc Senior templum prospexit, & inde
Orsus profari breuiter. Quam candidus iste
Dixit, in orbe dies oritur, quam Phœbus amico

Ore iacit radios terris; Nitidissimus alti
Rex celi merito meus audit Cynthius, omnes
Unus sic hilarans. Sed non minus ille coruscum
Sol, facit humano sub pectore lumen honesti,
Mores qui regere, & rectæ rationis habenis
Aurigare monet, certas PRVDENTIA metas
Rebus in humanis statuens, quas flectere nostra
Circum opus est vita variata negotia: rectas
Inquirens quoque cauta vias, quibus itur in arcem
Lumine quæ semper rutilat perfusa beato.
Ignis ab hoc ille est veluti scintillula Sole,
Vnde suis vitam pius inspirare sigillis
Surrapiens potuit, sollerti corde Prometheus.

Fabella est, memorant quod inani carmine vates,
E curru rapuisse faces Hyperione nati.
Callidus hoc faceret quamuis, & vulpio furtum
Japeto genitus, SOLI? videt omnia SOLVS
Terris quæq; agitant homines, & in aethere Diui
Cynthius, atque audit, neque Solem est fallere cuiquam.
Vita hominis RATIO est, atque hoc velut igne Prometheus
Inspirans homines, tunc inter lustra ferarum
Montiuagos, similésq; feris, toruümque tuentes
Tanquam vrsos bipedes, animauit lumine rectæ
Mentis, & humane docuit commercia vite.

Scilicet à brutis homines, seclisq; ferinis,
Separat hæc virtus animi PRVDENTIA recti.
1. Fluctibus illa docet mediis educere vite
Nostra, animi cymbam, & tutæ subducere terra,
Remigio nixos virtutum, collibus infra

Quarum tecta sua sunt quæq; nitentia luce.

11. *Hæc eadem vitæ cum stant placida æquora ventis,
Præcipere instantes animo iubet ante procellas.*

111. *Cúmq; mari desæuit hiems, crebérq; procellis
Africus, & densi veniunt ad littora fluctus,
Illa monet constare animo, claviumq; tenere.*

1V. *Blanda voluptatum iubet inuitamina, tanquam
Carmina Sirenum, scopulis quæ figere acutis
Tentant, auriculis surdis audire. Serenat*

V. *Nubila tristitiæ, tempestatésq; doloris,
Posse venire hiemes quoniam præsciuerat illas.*

VI. *Quæque colunt homines fluxæ miracula FORTIS
Regna & opes, dulces grata de coniuge puppos:
Quæne solet natura parens impendere, vires,
Egregio speciem florentem corpore, magnum
Ingenium, seruat rationis luce, vel auget.*

VII. *Strenua se mersans eadem civilibus undis
Purior emergit, varij commercia vultus*

11X. *Consilio aurigans, rerumque perita bonarum,
Sistere profluum, vario velut Euripus æstu
Quæ ferri solita. Nec non tamen hæc quoq; FORTIS
Excipit interdum vesana corpore tela,
Sed minus atq; aliæ, quas inferiore locauit
Urbe, suo priui seclusas limine tecti:*

1X. *Lumine ut accenso quas omnes dirigit, una,*

X. *Omnibus una in concilio est. Ubi rectus honesti,
Varus ubi vitij sit limes docta monere:*

XI. *Quæ bona quæ mala sint, quo distent candida nigris.
Utque malis leuiora, bonis meliora præoptes:*

XII. *Induat & vita ut varios humana colores.*

*Laudibus his animum cumulat celeberrima Virtus,
Limina nunc cuius radio perfusa virente
Lustrare est animus. Viden' ut, Regina, topazio
Exstructus paries circum est, oculosq; relucens
Adlicit intrantum viridi reficitque nitore?*

*Quinque micat circum callis penetrabile. Cuiq;
Trina sua est lampas, vario discrimine lucis:*

Cuiq; sua effigies nullo discrimine, cauta

Palladis, & comitum sacris operata Minerua

Stat iuxtim manus, atque suis variata figuris

Qualibet. Hæc callæ referunt, PRUDENTIA virtus

Quàm facie sit multiplici. PRVDENTIA prima est
 Quæ leges statuit populis ac gentibus æquas.
 Hanc referens velut occipiti est oculata MINERVA
 Effigies, bifrons ceu Janus. Fronte LYCVRGVM
 Anteriore videt Dea, posteriore SOLONEM.

Prudètia
legitima.

Alterius cællæ domina est PRVDENTIA SANIS
 INCLYTA CONSILIIIS, rebus Dea callida vitæ
 Incertis certare * vias, & tangere metam.

Prudètia
delibera-
tia.
* certas
facere.

Atq. ea consiliis comites sibilegit amicos,
 Ut PERICLEM, & qui olim specioso nomine Iusti
 Clarus ARISTIDES, ingratis lumen Athenis.

Hinc DEÆ QUÆ LITES DIRIMIT dans iura, foròq. Prudètia
 Præsides. Adstitit caperata fronte seuerus iudicialis.
 MINOS & RHADAMANTHVS, humo sua lumina figens
 Velatisq. toga manibus, ne munera captent.

Quarta MINERVA DOMVM curat, priuòsq. penates, Prudètia
 Coniugiùmq. fouet gratum, paruòsq. Quirites domestica.
 Sufficit, & bene quæsitis sua regna tuetur.

Ultima CAUTA SIBI SOLI sapiensq. MINERVA est,
 Et citharista canit velut olim Aspendius, intus Prudètia
 Omnia, nil curans alij sudent, pereântue singularis
 Algu, dum sibi proueniant satis omnia rectè.

Omnia quæ simulacra vides sub fornice templi,
 Sunt tristiq. supercilio, facièque senili,
 Nulla iuuentutis geniali fronte renident.
 In iuuenem, præcox nisi qua est, PRVDENTIA nunquam
 Pectore constituit sedes. Temerarius illos
 Error agit, neque longa dies, quæsitæque multis
 Usibus, actores rerum experientia fecit.

Pensilis à cællæ lychnus laquearibus aureis
 Tergeminus, clarèq. micans cuiusque, fidele
 Usque satellitium facit, & comitatur euntem
 Hunc animi Solem, veluti sua sidera Phæbum.

CONSILII prima est BONITAS, scitissima rectas ἐυβουλία.

Vestigare vias, quibus in portum itur honesti,
 Altera quæ meditans hera quid PRVDENTIA rectè συνέσις.

Imperet, atq. illi quæ sint contraria SENTIT. Τραπέζη.

Tertia consiliis SENTENTIA, si quid acerbi est

Lenit, & in melius durè consulta retractat, Sollertia.

Ut locus, aut tempus varians, personæue poscit.

Porro etiam Domine hoc templum quæ possidet, una

*Est vterina soror simul & cognominis, illa
 Quam NATURA parens, sine CONSVETVDINE & VSV
 Tanquam patre parit, SOLLERTIA. Lumen & illa
 Menti aliquam præfert, sed quo duce; plurimus error
 Obiicitur, ni dia suam PRVDENTIA lucem
 Iunxerit. Haud secus ac Luna sub luce maligna
 Est iter, aut dubis sub prima crepuscula lucis,
 Suspenso pede, & ambages metuente viarum,
 Et lapsus faciles, oculisq. horrentibus umbras:
 Ut nostros iam Noctis equi caligine terrent
 Vicina picei, postquam sua lumina Titan,
 Vertit ad Hesperium sero iam vespere, littus.*

TECTA RVBESCEBANT.

CERTAT in Veri ciuitate, pulchritudine dies diei, ac sequens prio-
 re latior semper inlucescit, vt hodiernus Prudentiæ dies, quem
 auctor ipse concinnè sic ingressus est describere, vt à poetarum de Pro-
 metheo fabula exorsus, eam vere sapientérque ad Prudentiæ laudem
 accommodarit. Neque enim illum qui oculis cernitur, sed Prudentiæ
 solem fuisse ait, de cuius radio sumpserit igniculum Prometheus olim,
 vt hominis formatam è luto imaginem animaret; ipsóque id Prome-
 thei nomine declarari ait, nam esse *ἀπὸ τῆς προνοίας* quæ Latinè prou-
 dentia siue prudentia est, radius nimirum ipse & quasi acies animi hu-
 mani, qua qui orbatu sunt, ij persimiles Cyclopi sunt illius, qui indu-
 citur ab Euripide, cum Vlyxes oculum ei effodisset, velle quidem corri-
 pere Vlyxem, sed in scopulum incurrere amens ac lamentari. Sic apud
 interpretem Apollonij Argonaut. lib. II. Theophrastus censet, Prome-
 theum fuisse virum sapientem, qui primus generi humano impertitus
 philosophiam: atque hinc fabellam ortam de igne hominibus opera
 eius dato. Hinc Prometheus *callidus* apud Horat. Oda XII. lib. II. *Sollerti
 corde Prometheus* apud Catull. epith. Pelei. Et *ποικίλος ἀιολόμητις*. Hesiodo
 est, à versuta & varia mente. In hanc sententiam iucundè Hyginus in fa-
 bellis suis c. CCXX. narravit Curam Deam fuisse quæ prima finxit ho-
 minem. Et Anaxagoræ discipuli Prometheum esse dixerunt *νοῦν* siue mē-
 tem, vt posuit Georgius Cedrinus in compendio historix. De homini-
 bus autem ex luto fictis à Prometheo fabella, est apud Æschylum in
 Prometheo. Propert. eleg. v. lib. III. Horat. Oda XVI. lib. I. Ouid. Meta-
 morph. lib. I. Hesiodum *Dier. & Oper.* lib. I. & in Theogonia. Apollo-
 dor. Biblioth. lib. I. Cic. Tuscul. v. Lucian. in libro. Prometheus es in di-
 ctis. Seruium ad eclog. VI. Claudian. alios.

- A. Templum PRVDENTIAE, structum gemma topazio.
- B. Cælla PRVDENTIAE legitimæ, siue leges ferentis in Republ.
- C. PRVDENTIA deliberatiua, quæ Rempubl. regit consilio.
- D. PRVDENTIA Iudicialis, siue res iudicans.
- E. PRVDENTIA Domestica, siue in re familiari.
- F. PRVDENTIA singularis siue vt vocant aliqui Monastica. In qualibet cælla tres lampades. Sed pictor parum aptè, modo tres, modo plures pauciorésue expressit: vt neque sat rectè in cælla Prudentiæ legitimæ Mineruam quasi habitu virili, vnâq. fronte pinxit, non vt auctor voluit, bifrontem.

FLUCTIBVS ILLA DOCET.

Pergit enumerare aliqua Prudentiæ officia, & eleganti comparatione vim Prudentiæ declarat. Hac scilicet vna, vitæ nostræ quasi nauiculam gubernari, & feliciter in portum adpelli. Perinde vt Titinnius olim poeta comicus de sapientia dixit,

Sapientiâ gubernator nauim torquet, haud Valentiâ.

Et adiungit Prudentiam moderatricem esse Fortunæ. Et verò sapientissimi homines Fortunam aliud nihil esse quam prudentiæ & consilij penuriam, totumque hoc nomen esse inane suspicati sunt. Ex quo illud Appij Cæci in carminibus apud Sallustium orat. i. de Rep. ord. *Fabrum esse suæ quemque fortunæ.* Ex Appio deinde Plautus Trinum. *Nam sapiens quidem pol ipse, fingit fortunam sibi.* Ex eodem Cornel. Nepos in Attico. *Sui cuique mores, fingunt fortunam.* Ex sapiente Poeta idem Tullius Parad. v. vbi sapiens Poeta ille Appius, vt arbitrati alij, vt ego, Plautus. Eiusdem modi & illud L. Senecæ. *Valentior omni fortuna est animus,* &c. Neq. dissimiliter Satyricus. *Nullum numen abest, si sit Prudentia: sed nos,*

Te facimus Fortuna Deam, caloque locamus.

Bene sic locus ille apud Lactant. c. xxix. lib. iii. Ab eadem verò mente etiam illa Epicuri. *κνεία δόξα. βραχέα σοφῶ τύχη παρεμπιπτή.* Quod interpretatus Cicero. *Fortuna exigua interuenit sapienti.* lib. i. & ii. de finibus. Profert & L. Seneca cap. xv. lib. ii. de Tranquill. & Plutarch. lib. de Fortuna.

VIDEN' VT REGINA TOPAZIO.

Descriptio templi Prudentiæ pulcherrima. Primum parietes eius topazio gemma totos constare, neq. id temerè. Nam *topazin* verbo, Troglodytarum lingua significationem *quærendi* subiectam esse, inquit Iuba rex apud Plinium c. iix. lib. xxxvii. Proprium autem est munus officiumque Prudentiæ, rationes quarere ac peruestigare conducentes ad felicitatem politicam siue actuosam, vt iam explicatum est die tertio. Cum autem perquirat has vias siue rationes Prudentia, dilectum atque discrimen adhibet, salutaria atque præclara fecernens à pestiferis ac nocituris, totaque in vsu, & vita communi, & rebus iis quæ deliberatione habent versatur. Deinde templum totum auctor conlustrari ait lucernis quindecim, à Prudentiæ sole accensis.

QUINQUE MICAT CÆLLIS PENETRALE.

Pingere pergit interiora templi, & quasi adyta, quæ distincta esse ait, quinque cællis, in quibus omnibus effigies sit Mineruæ, sed alia atque alia specie & ornatu. Imaginibus autem illis declarari quinque species Prudentiæ. Quarum prima est *Legitima*, siue illa quæ leges ac iura ciuitatibus describit, quamque νομοθετικῶν Aristoteles vocauit, eandemque ἀρχιτεκτονικῶν quasi *ducem vitæ ac magistram officiorum.* Atque hæc principis & legislatoris prudentia est. Altera est Deliberatiua siue βουλευτικῆ, qua

quæ speciatim de singulis reipublicæ negotiis deliberationem habet, qualis prudentia est consiliarij. Tertia est iudicialis siue *δικαστική*, quæ legibus, generatim descriptis vitur, ceu normis singularum in ciuitate actionum, eaque prudentia est iudicis. Quarta est Prudentia domestica *οικονομική*, illa quæ rei familiari ac domesticæ prouidet, quæq. coniuges, liberos, & familiã tuetur: eaq. patris familias prudentia est. Quinta est prudentia singularis, siue vt D. Thomas loquitur, *Monastica*, qua sibi quisque consulit ac prospicit, eaq. hominis industrij prudentia est, quasi intus omnia struentis, & intus capentis, vt Aspendius olim citharista.

Ad summam igitur quinque species prudentiæ sunt, *Legitima, Deliberatiua, Iudicialis, Domestica, Singularis.*

PRUDENTIA PRIMA EST.

Prima species Prudentiæ *Legitima*, cui tanquam satellites adiunxit Lycurgum & Solonem. Horum ille *Rhetris* suis, siue institutis, Lacedæmoniorum ciuitatem optimè temperauit: hic autem leges Atheniensibus exaratas in tabellis dedit, quæ dictæ fuerunt *Axones*. Ex gemino autem illo quasi fonte Romanum ius ciuile haustum putant, sed alij quoque illius multi fontes. Nam ex omnium pene iis temporibus bene institutarum siue *εὐνομιῶν* ciuitatum legibus & iussis collectum fuisse illi sciunt, qui non prorsus *ἀπιστόρητοι*.

ALTERIVS CÆLLÆ.

Alter species Prudentiæ, *Deliberatiua*, stipata Pericle, Aristide, hominibus in Atheniensium ciuitatis administratione olim ad consilia prudentissimis.

HINC DE A QUÆ LITES.

Tertia Prudentiæ species *Iudicialis*, comitata Minoë, Rhadamantho, qui summa in rebus iudicandis æquitate fuerunt, ita vt Iouis diuino semine suscepti viderentur, eosque auctor persimiles inducit statuis Thebanis, de quibus commemoratum est die XIX.

QUARTA MINERVA.

Quartum genus Prudentiæ *Domesticum*, cui adiuncti agricolæ & homines rusticani. Hæc enim augendæ rei familiaris siue *οικονομικῆς* ratio integerrima est.

VLTIMA CAUTA SIBI SOLI.

Quinta Prudentia est *Singularis*, quam perurbanè solam finxit, ac nihil habentem sodalitiij aut clientelæ, præter sacculum suum & arcam. Est enim hæc illa Prudentia, qua præditi homines, quasi Epicurei sapientes, *omnia sua causa faciunt*, eamque vulgus imperitorum arbitratur summam esse Prudentiam. At contra quidem disputauit

iam olim Aristoteles c. iix. lib. vi. ad Nic. & D. Thomas II. II. Quæst. VII. Artic. x. sibi sapere, genus quidem Prudentiæ vnum esse, non autem optimum, aut præ cæteris expetendum. Sed vulgi opinio mutari vix potest, ad eamque ingeniosi etiam sæpe tanquam ad Sirenarum scopulum aliquem adherescunt.

His autem prudentiæ generibus, D. Thomas Prudentiam quoque adiunxit *Militarem*. Sed verum si quærimus, ea partim ad *Legitimam*, partim ad *Deliberativam* & *Iudicialem* referri potest. Nam & pacis & belli sunt leges, ac Prudentia *Legitima*, temporis vtriusque est domina & moderatrix: & in vtróque deliberationes quædam & iudicia sint necesse est. Itaque vt Iustitia, sic Prudentia, & pacis & belli est.

OMNIA QUAE SIMVLACRA VIDES.

Ait in templo Prudentiæ statuam nullam esse iuuenilem sed omnes feniles, quoniam Prudentiæ & consilij magnitudo senum propria sit, aut ætatis maturæ. Vsu enim rerum, experiéntiæque nititur, quæ nisi temporis diurnitate, & ætate matura vel ingrauescente non ferè existit. Eademque causa est cur iuuenis aut puer geometriæ, aliarúmque rationum mathematicarum sciens euadere possit, Physicæ verò siue naturalis philosophiæ, & Sapientiæ siue philosophiæ primæ, non item: videlicet, quia in Physicarum, & earum quæ post physica, philosophiarum principiis experientia opus est & vsu: in mathematicis non item quia principia earum à rebus abstracta sunt c. iix. lib. vi. ad Nic.

PENSILIS A CAELLA LYCHNVS.

Singulas prudentiæ cællas tribus lucernis, tanquam stellis conlucere atque inlustrari ait, quibus declarentur illæ tres virtutes quasi administræ & comites Prudentiæ. Primùm *Bonitas consilij*, siue *εὐβελία* siue vt alij loquuntur, *bona consultatio*. Deinde *Celeritas intelligendi* ea quæ bene consulta fuerint, siue *σώεσις*. Postremo. *Sententia* siue *Γνώμη*.

Ac Bonitas quidem consilij est, qua excogitantur honestæ rationes, quibus ad finem laudabilem & quidem opportunè siue nō alieno tempore peruenitur. Eaque differt à prudentia, non ipso consilio siue deliberatione, sed vi præcipiendi. Nam bona consultatio boni consilij inuentio est: Prudentiæ vero sunt partes non modo consulere, verum etiam cōsulata imperare atque exsequi. Intelligendi autem celeritas siue *σώεσις* ea est quæ de rebus à Prudentia imperatis existimat, siue aut conducibilia esse illa sentit, aut quæ his contraria sint, videt esse inutilia vel perniciosa. Prudentia enim, quasi doctor est præcipiens: celeritas intelligendi siue *σώεσις* tanquam discipulus, præcepta siue dictata intelligens & laudans. Sententia denique siue *γνώμη* illa est quæ consulta interpretatur benignius ac lenius, eaque temperat pro varietate, temporum, locorum, personarum: estque talis sententia in deliberatione, qualis æquitas in iure.

Ad summum igitur, bona consultatio, ad inueniendum refertur:

intelligendi celeritas siue *συέσις* est iudicij : sententia est æquitatis.

Bona vero consultatio , celeritas intelligendi , & sententia , ecquid partes prudentiæ sint , præclarè D. Thomas enucleauit , II. II. Quæst. XLIX. Partes nimirum prudentiæ tanquam totius integri esse , *memoriam , intelligentiam , docilitatem , solertiam , rationem , prouidentiam , circumspèctionem , & cautionem*. Partes autem prudentiæ tanquam generis siue species quinque illas posuit , de quibus iam dictum est , *Legitimam , deliberatiuam , iudicialem , domesticam , & singularem* , siue solitariam . Partes verò prudentiæ *potentiales* , vt ipse loquitur , id est quasi adiumenta quædam esse , *bonitatem consilij , celeritatem existimandi de consilio , & sententiam* , siue æquitatem in existimando .

PORRO ETIAM DOMINAE.

Adiungit de Prudentia naturali quæ dicitur ab Aristotele *δφρότης* c. XIII. lib. VI. ad Nicomach. quam interpretati aliqui *Sollertiam* , vt Dionys. Lambinus , parum aptè , vt *ἐτυμον* ipsum huiusce nominis inspectanti , facile patefceret . Et vero iis auctorum locis quæ ille profert naturale vestigium artis declaratur magis , quàm prudentiæ . Ego *acumen* dicere malim . Hoc enim à natura est , & oculi instar habet , quemadmodum philosopho c. V. lib. III. ad Nicomach. *ἐυφύια* est , ὡς περ ὄψις . Et c. XIII. lib. VI. *δφρότης* quasi ὄψις . *Δφρότης* nempe est *ἐυφύια* comparatione ad Prudentiæ virtutem . *Ευφύια* nempe est duplex , videlicet practica vna , quæ vt dixi tractatur comparatione ad Prudentiæ virtutem : altera theoricæ , de qua philosophus c. VI. lib. IX. Top. & sine lib. prioris de Demonstr. Practicæ in boni , theoricæ in veri electione versatur , vt Topicis loco eodem , ἢ κατ' ἀληθείαι *ἐυφύια* , ὅ δὲ δυνάσθαι καλῶς ἐλέσθαι τ' ἀληθές , καὶ φυγῆναι ὅ ψεῦδος . *Bonitas naturæ ad veritatis finem , est posse verum eligere , & fugere falsum* , &c. Atque huiusmodi *ἐυφύια* est duplex *ἀγχινοία* , siue facultas celeriter inueniendi mediij siue argumenti : & *ἐυσοχία* , siue facultas , facili coniectura adsequendi quid sequatur ex medio siue argumento , siue conclusionem , lib. I. de Demonstr. loco eod. Eaque lumen suum præfert animis , est enim *Δεινότης* , *facultas videndi* , ἐν τίνων ἀν' ἀκασον γένοιτο τῶν πεπρακτῶν . *Quemadmodum quicq. in rebus agendis fieri possit* . Magnis moralibus c. XXXV. lib. I. c. XII. lib. VI. ad Nicomach. sed quo lucente , nihilominus aberrare possint à semita felicitatis , nisi prudentiæ vsus consuetudóque accesserit . Nam facultate quidem aliqua naturali alios aliis magis inclinari ad virtutem , sed talem felicitatis hanc viam esse ,

*Quale per incertam lunam sub luce maligna,
Est iter in siluis.*

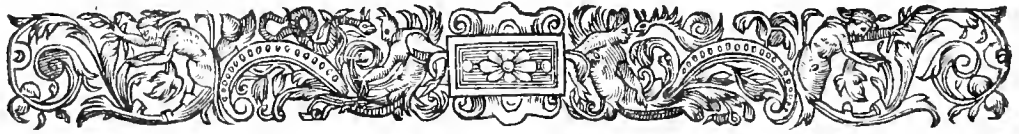
Benéque philosophus c. XII. lib. VI. ad Nicom. qualis scopus *δφρότητος* : talis & ipsa . Laudabili enim fine proposito , laudabilis & ipsa est : malus autem si finis & scopus , iam calliditas illa , & *πανουργία* est .

At vero prudentiæ lux nunquam fallit , nunquam est sine comitatu

omnium virtutum, ut quidem verè Iuuenalis in satyra dixerit.

Nullum numen abest si sit Prudentia.

Neque obliuione vnquam prudentia deleri potest, ut artes. Nam artis quidem exercitationi sæpe locus non est: at nulla vitæ pars vacare potest prudentia. Itaque conuenienter hunc vitæ nostræ Solem appellauit.

DIES VICESIMVSNONVS,
DE INTELLIGENTIA SIVE
MENTE, SIVE NOTITIA
PRINCIPIORVM.

DIGRESSVS Sapiens ANIMI PRVDENTIS ab'ade,
Adspiciensq. nouum radiofo scandere Solem,
Orbe. Quis hoc Phæbi dixit, iubar inspicit aureum,
Ut neque conuiuens, aliò neque pupula sese
Auertens oculi maneat defixa, nec hilum.

Perpetua incipiant mergi caligine noctis?

Aut quæ mens animi potis est vim discere, fontis

Quo fluit adsiduè hic radiorum lucidus amnis?

Sed minus & mentem facile est comprehendere magnam,

Quæ maria & terras implet, calúmque profundum,

Cuius in omnimodis lucet sapientia rerum

Vultibus, & mittens quasi de se prædicat ipsa

Voces adsiduè, inq. sui mortalia seclæ

Notitiam tacito laciens hortamine ducit.

Ac neque per causam fas cuiquam scire, latentes

Notitias Diuæ, cuius nunc visere templum

Ingredior. Vide sis ut circum quâque renidet

De nitido structum solidóq. adamante, sed ipsa

Cerulea conuexi resplendet imagine cali

T estudo, & vario flamarum sidere, tota

Interstinctæ micat: media regione meantis

Effigies Phæbi rutilat, Phæbiq. sororis,

Et spatia Erronum variè distantia quinq.

* è carlo. *Vnde * trahit primæ variarum semina rerum*

Notitiæ mens nostra, quibus dotata, vigere

Pergit & in causas inquirere, & omnia porro
 Per causas ea scire, parens Natura patere
 Quae voluit, caeco gremij neque cauta recessu
 Abdidit, & multa circum caligine cinxit.
 Templi etiam tectum lorica peristylos ambit.
 Impositæ effigies, defixis lumen Olympi
 Adspiciunt oculis, terræq; negocia spernunt.
 Interiùs mediis templi penetralibus aurea
 Effigie vates Rhodopeius enitet, olim
 Primula qui cecinit mundi primordia, Divùm
 Cultus instituit, mentesq; cupidine cali,
 Bellutas * priùs, incendit, nec originis altæ
 Inmemores, passus turpi languere veterno.
 Et statua basis hoc inscripta est carmine plana,*
 Vna quod ut comitum Regina dicere iussa est,
 Explicuit tinctam mellis dulcedine vocem,
 In simul & citharæ percurrens pectine fila.

* Belluarū
similes.

* τὸ πρῶτον
τῆς βασίλειας.
Strabo.

CANTICVM.

Terra quid vestras, Homines, moratur
 Inscij mentes, pedibus terenda?
 Cur leues cordi est agitare caeco
 Pectore curas?

Montis inuitant iuga vos beati,
 Flatibus nullis agitata venti,
 Quæq; nec velant nebula, nec Austri
 Verberat imber.

Sed QUIES semper Dea leta, summa
 Est potens rupis, faciémque cali &
 Cordis humani varios recessus;
 Fronte serenat.

Ipsa vos nutu Dea blandientis
 Incitat vultus, facilésque spondet
 Rupis adscensus, propriúmque celsæ
 Limen Olympi.

*Ite, nec terra trepidos retardet
 Aura conatus, quid amica terra est
 Aura, si mentes dociles Olympi
 Præmia spectent?*

*Uosq. per cliui tetricum rigentis
 Repitis qui iam latus, in latentes
 Valle subiecta insidias referri
 Spernite longè.*

*Culpa in exemplum mea sit, meam qui
 Perdidi caram Eurydicen, tueri.
 Dum volo, & gaudens oculos reflecto in
 Ponè sequentem.*

*Scrupeum dorsi hoc iter est, & hirtum
 Sentibus, sed mox veniens VOLUPTAS
 Et QUIES, summa regione, pascunt
 Nectare mentes.*

*Semitam vobis RATIO præbit
 RECTA per cliui nebulas, suamq.
 Præferet lucem: fugietq. longè
 Deum ERROR.*

*Ille pertingens radio quadrinas
 Per plagas mundi speculatur: ipsum
 Sed nimis calum penetrare paruo
 Lumine tendens,*

*Scari fatum metuat, liquatis
 Sole qui pinnis nimium propinquo,
 Decidit præceps, pelagóq. nomen
 Fecit & omen.*

DIGRESSVS SAPIENS.

IAM præne solstitium ipsum & dies in veri ciuitate longissimus est: quo die cum Regina ingressurus Intelligentiæ templum Aristoteles, à solis descriptione quadam eleganti exorsus est. Depingit enim radium eius tanta lucis copia fluentem, ut oculis eam defixis acriter intueri nemo possit: quemadmodum etiam Dei præpotens atq. excellens natura animo & cogitatione nequit comprehendi. Id autem huic diei, quo

- A. Templum INTELLIGENTIAE.
 B. Statua Orphei.
 C. Tabella in qua inscriptum quasi canticum Orphei, hortatorium ad contemplationem cæli.
 A.C. Puella de comitatu Reginæ, canticum illud canens monitu Aristotelis, & iussu Reginæ.

de Intelligentia agitur, conuenientissimum exordium est. Intelligentia enim habitus siue scientia principiorum est, quam Tullius quoq. *Mentem* vocat, vt Aristoteles νοῦς: vtérque ambiguè. Mens enim est quoque in qua inest mens illa siue scientia principiorum. Sic enim nomine *scientiæ* communiter accepto, habitus omnes mentis, non malè scientias nomines. Sed principiorum notitiæ habitum, philosophus ipse nominare solitus ἀρχὴ ἐπιστήμης, siue, *principium scientiæ*, propriè videlicet acceptæ, vt c. xxvi. lib. i. c. vlt. lib. ii. de Demonstr. At nomine vno hunc habitum haud facile dixeris. Antiquissimum verò principium & ἀρχιγένεθλον est, omni dignitate princeps, natura diuina. Quæque conditio principiorum est vt demonstratione scientiæq. comprehendi non possint, hæc in Deo præcipue cernitur, qui à seipso tantum plenè potest intelligi. Optimus igitur hic dici de Intelligentia exorsus est.

Nec vero ineleganter Dei cum Sole comparatio facta est. Imagines enim Dei geminæ: mens humana, & radius solis, vt est apud Philonem Herennium libro de somniis.

CIVIS IN OMNIMODIS.

Tanquam in transcurfu attingit qualis Dei cognitio sit: ex reb. enim illam à Deo effectis ac procreatis efflorescere, non ex causa, cum ipse causarum sit omnium prima & antiquissima. Quod etiam Ægyptij olim volentes innuere, Mineræ suæ siue Isis templi vestibulo inscripsere, quasi prædicantis de seipsa Isis verbum. Εγώ εἰμι πᾶν ὃ γερῶνός, καὶ ὄν, καὶ ἐσόμενον: καὶ ὄν ἐμὸν πέπλον ὁδὸς πῶ θνητὸς ἀπεκάλυψεν. *Ego sum id omne quod fuit, quod est, quod futurum est, & pepulum meum nullus adhuc mortaliū aperuit*, Plutarchus lib. de Iside. *Pepulum* scilicet, Dei, siue vt literæ sacre loquuntur, πὰ ὀπίσω θεῶ quæ post Deum, vident homines, non autem faciem eius.

VIDE SIS, VT CIRCVM QVAQ.

Descriptio templi Intelligentiæ siue Scientiæ principiorum structi adamante, in fornice autem siue testudine templi stellarum similitudines cerni errantium atque inerrantium, quarum specie animi excitentur ad contemplationem causarum cælestium, & cognitionem diuinitatis. Adamas autem lapis huic templo idoneus fuit. Intelligentia enim habitus principiorum, principiis vero perinde vt adamante lapide, nihil constantius, nihil firmitus.

QVIBVS DOTATA, VIGERE PERGIT.

Rectè illi apud Suidam in κριναὶ ἐννοιαί. ὁ νῦς, inquit, ἀρχὴ ἐπιστήμης. *Mens principium Scientiæ*. Et principia siue κρινὰς ἐννοίας, vocant ἰνδάλματα. ἰδ. *simulacra mentis*. Et, ἔνδρα ἀποσκιόματα. *Mentis adumbrationes*. Cicero i. legum. *Rerum plurimarum obscuras & necessarias intelligentias, quasi fundamenta quadam scientiæ, &c.*

CÆCO NEQVE GREMII, &c.

Intelligi vult, *ἰδιοπαθείας*. Vulgus quoque *ἰδιοσυγκεισίας* vocat, sed melius Galenus *ἰδιοσυγκεισίας*. Alexander in Problem. *ἰδιότητες ἀρρήτους, & ἰδιώματα*.

ADSPICE VT IN MEDIIS.

In medio Intelligentiæ templo siue in ipso penetrali, siue adyto, statua est Orphei vatis Theologi, cuius nomine inscripti etiam nunc de laudibus diuinis hymni esse creduntur qui tamen nouitij alicuius Orphei sunt. Eiusdem quoque in æs incisum esse fingitur in hoc templo carmen, adfixúmque ad basin Orphei statuæ. Quod carmen vt adspexit Aristoteles, ait Regina, dignum esse quod decantetur. Itaque Regina id ita fieri voluit. Vna igitur nunc de puellis Reginae suauissimam vocem explicans, canit canticum illud conscriptum quidem à Poeta nostro, sed conclusum definitione illa, qua præstantis æternæque naturæ conditionem quodammodo expressit Orpheus, cum inquit *Deum esse diem & noctem*. Ex rebus enim effectis Deus perillustis, & quasi dies: ex causa vero & vi naturæque sua menti humanæ perobscurus, & instar noctis. Orphei autem dictum illud est in Iouis hymno, quem Proclus aliique Platonis interpretes attulerunt, & plenius ceteris Eusebius lib. III. Præparationis Euangelicæ, in quo Iupiter inter cætera esse dicitur,

Πῦρ καὶ ὕδωρ, καὶ γαῖα, καὶ αἴθρη, νύξ τε καὶ ἡμᾶρ.
Ignis, aqua, & tellus, & calum, noxq. diésq.

TERRA CVR VESTRAS.

Hymni principium quasi *ἑπικέλευσις* quædam & cohortatio, qua inflammantur animi ad capeffendum iter in supremam felicitatis arcem, quæ sapientiæ ac veritatis.

MONTIS INVITANT.

Inuitat mentes Orpheus in fastigium montis Olympi, in quo rectissimè Orpheum auctor fingit hæc ita commentari. Nam Pieria, Olympus, Pimpla, & Libethrus olim loca Thraciæ, Orpheus autem Thracius fuit. Atque hæc ita esse Strabo disputauit lib. x. Deinde quia vertex Olympi aptissimus animis in veritatis contemplatione defixis. Commentum enim poetæ sunt, nullis eum ventis aut tempestatibus agitari propter excelsitatem, de qua Solinus c. xiv.

SED QUIES SEMPER DEA LAETA.

Intelligi vult summam Felicitatis positam esse in contemplatione, vt copiosè differit Aristoteles c. vii. lib. x. ad Nic. Contemplationis autè quasi foror, *Quies* à negotiis. Corporis enim labor & agitatio aduersaria est cogitationi c. iv. lib. iix. de republ. *Quietem* verò Deam fuisse Romanis patet D. Augustini c. xvi. lib. iv. de ciuit. Dei. Et *salutarem Deam*,

voçat Amm. Marcellin. lib. xix. Quieti & contemplationi etiam cognata Democriti *ἠρεσώ*, de qua Suidas.

CULPA IN EXEMPLVM.

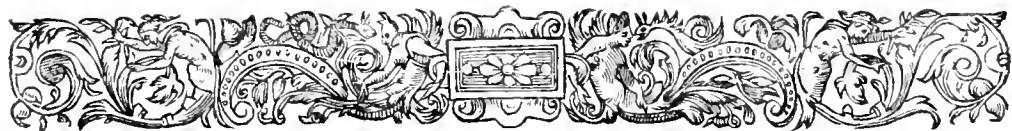
A seipso exemplum sumit Orpheus, quo nullum fingi potuit, accommodatius. Nam quod ipse in Euridica vxore ab inferis educenda seruare debuit, ne retrò ad illam respiceret, hoc tenendum esse omnibus eximiæ felicitatis iter ingressis, ne rursus velint Politicæ vitæ molestis operosissq; negotiis implicari, aut referri ad inimicum rationis adpetitum, & obscœnas vitiorum valles.

SCRVPPEVM CLIVI.

Perdifficile quidem iter esse in arcem philosophicæ felicitatis, sed laborem præmio felicitatis vberissimo compensari. Vt in adytu Olympi montis, venti ac nubes molestiam pariunt, sed voluptati est tranquilla in vertice planicies. Ex quo intelligi vult, quantò sit contemplationis felicitas excellentior politica siue actiuosa, quæ nihil aliud quam iter & quasi adscensus est in arcem felicitatis illius supremæ, quæ latissima, ex veri contemplatione efflorescit. Benè autem Poeta iunxit *Voluptatem* & *Quietem*. Comes nempe vtraque Beatitudinis. De *Quiete* iam dixi: de *Voluptate* autem res protrita ex Aristotele, vt c. iii. lib. ix. de Rep. vbi τὸ εὐδαιμονίαν, inquit, μετ' ἡδονῆς οἰοῦται πάντες εἶναι. Id est, *Beatitudinem cum Voluptate omnes autumant esse*. Ac verbis fere iisdem c. xi. lib. vii. ad Nic. vbi & illud notauit, μακάριον id est *beatum*, dictum esse, quasi μα χαίροντα id est, *valdè gaudentem*.

ILLA PERTINGENS RADIO.

Adiungit Orpheus humanæ sapientiæ radio non satis viam muniri ad veram cognitionem diuinitatis: sed prælucente illo, volitare quidem posse mentes ad verticem vtrumque cæli, & à sole oriente ab obeuntem, resque omnes intueri: sed si altius efferre se diuinâque ipsa contemplari perrexerint, Icaris eis exemplo pertimescendum esse, ne in errorum pelagus immensum deuij ac præcipites ferantur. Familiæ Pythagoricæ Symbola olim fuit, *ἄνευ φωτὸς μὴ λαλῆ*. De *mysteriis Pythagoricis, sine luce ne loquitor*. Refert Iamblichus Symb. Pythag. xiii. Bene hoc in pleròsque nunc ieceris parodicè. De *rebus diuinis, sine luce ne loquitor*. Commemoratione dignissimum quod ex Aristotele profert Romanus ille Stoicus, Natural. Quæst. c. xxx. lib. vii. Egregiè, inquit, *Aristoteles. Nunquam nos verecundiores esse debere, quàm cum de Diis agitur, &c.*

DIES TRICESIMVS, DE SAPIENTIA.

NON aliàs loto se purius extulit ore,
Cynthius, hæc lustrò dum orbis pomæria nostræ,
Quàm nunc manè nouo, nitidus pexisq. capillis
Exoritur, dixit Senior. Celeberrimus omnes
Iste dies inter, stellas vt Luna minores

Enitet, atq. hilarat festiuo lumine terras.
Scilicet illius hoc Titan largitur honori,
Visere nunc cuius sancti penetralia templi
Ingredior. Dia hic spargit SAPIENTIA lucem,
Præuia quæ menti est ad Solis regna supremi
Filius, hic radians quem Phœbus imagine terris
Inferiore refert. Templum hoc penetrabile menti est,
In regione prius virtutum exercita curis,
Quæ iam pura nitet, quarum alta palatia splendent
Collibus imposita his, summa sub mœnibus arcis.
Vita beata illic in agendis strenua floret
Rebus: & hanc pars plena colit, cui firmior ætas,
Et valido vegeta superant in corpore vires.

Cærulea Sapphiro & solida est adamante beati
Materies templi, primiq. imitata nitorem
Cæruleum fani, & candentia limina quarti.

Celsa quidem stant tecta tui PRVDENTIA templi,
Pluribus & circum cellis rutilantia: cælo
Sed domus hæc quam dia colit SAPIENTIA, longè
Notior est, minus & domina exagitata superbis
Fortune imperiis, Sapiens sibi nam * satus vnus
Semper, & insensa nil curans murmura plebis,
Plaudat in hoc vite mimo anne exsibilet, vtrum
Lædere vulgus iners, an sit laudare paratum,
Non mage respiciens campo quàm fortis aperto
Curat equus, quantum ad se stulta canicula latret.
Aut veluti Rhodopes, aut celsi culmen Athonis,
In vaga non metuit salientes littora fluctus.

Mente pia semper, nullisque erroribus acta,

Vertitur ad cæli sapiens spectacula : sacris
Sic operans litat , indomiti non sanguine tauri
Sed domito sensu , & menti seruire parato.

Et nec opes inhiat sitiens , nec curat honores:
Nec minus est solus , quàm solus cum viget , unus
Pro populo sibi nam sapiens , celebrisq. theatri
Est vice. Sol veluti solus licet , adfluit vsque
Luce sua , nec eget trepidantibus athere stellis.
Quin satis * est , de luce faces accendere cunctis
Unicus ille sua , si Fors exstinguere posset.

* par siue
sufficiens
vt Æneide
vii.

Talis Anaxagoræ sapientia Clazomenij,
Qui pedibus terram peragrabat , sidera mente ,
Corpore terrigeno piger , ast animo incola cæli
Impiger , & rerum sollers cognoscere causas.
Illius effigies in cæli suspicit arcem ,
Et digitum tendens ad sidera , voce videtur
Dicere sic veluti missa , **M I H I P A T R I A C A E L V M .**

Stant alij **S O P H I A E** proceres clari ordine longo:
In primis numero sapientes Gracia septem
Quos dedit : exsensos quot nunc reperire saperdas
Sit labor haud facilis. Tanta est sapientia sacli.

Cuncta sub aurata magni testudine templi
Stant simulacra velut minitanti seria vultu,
Adspiciuntq. oculis quasi fixis atria cæli,
Solis & vt summi sitientibus ora tueri.

Hæc postquam Sapiens docta sub voce peregit,
Cuncta beatificam memorans visenda per urbem ,
Iam , dixit , Regina dies monet , ipsaque meta
Urbis , & hoc templo residens **S A P I E N T I A** , fessæ
Vela ratis trahere , & tuto requiescere portu.

Te Regina tuus qui paruus lusitat aula
Filiolus , votis iam pridem oculisq. requirit,
Te pater ipse domus , atque Eridanitides omnes
Iamdudum reuocant Nymphæ : mî sede manere
Conuenit hac , placidâq. **D E A E S A P I E N T I S** in æde,
Menti mente pia precibusq. litare suprema.

Suscipiens Regina , imo sub pectore dixit
Hæc oris mihi fixa tui documenta manebunt ,
Semper , & hæc eadem de me meus audiet olim
Filiolus , regni superest qui solus auiti
Heres , & generis spes magna sed unica nostri.

*Cui mea quid melius poterit pia cura vouere,
Quàm gemina ut statua dignus PRUDENTIS in aede
Stet DOMINAE argento nitidus, SAPIENTIS in aede
Aureus, & gemina felicia premia meta
Occupet, aeternum cali statione beatus?*

*Sic ait & sapienti animæ, * gratissima tantis
Grates pro meritis fassa est Regina, suosq.
Inde lares repetens abiit, labentibus annis
Culmine sub templi sedes habitura perennes,
Dans ubi perpetuo SAPIENTIA munere vitam,
Ambrosio mentes contingit rore beatas.*

* Aristoteli.

NON ALIAS LOTO.

OMNES libri sui partes auctor ita concinnè peritèque distribuit, ut à diebus latis ad latiores, & postremò ad latissimum sapientiæ diem perueniret. Quid enim latius ac festiuus, quid omni specie decoris ac dignitatis plenius, quàm Sapientia, quæ totius contemplationis quasi regina est? Consideratio enim contemplatióque naturæ, qui est vnus suauissimus pascus animorum, eam adferre potest delectationem propter quam labores ærumnæque omnes vitæ exantlentur. Itaque & bella suscipimus pacem optantes, *maximèque optabile omnibus sanis, & bonis, & beatis, cum dignitate ocium, c. vii. lib. x. ad Nicom.*

Conuenienter itaque Sapientiæ templum & illustrius ceteris omnibus, & maiore artificio constructum, & sublimius, auctor effinxit. Est enim Sapientia mentis habitus limatissimus, scientiarumque ipsarum quasi magistra & domina. Principia enim & firmamenta illarum si oppugnentur, ad sapientiam illis perfugium est, quæ & propria scientiarum initia per causam siue demonstrationem, & communia principia per inductionem, & ut vulgus philosophantium loquitur, à posteriori defendit. Proptereaque Eustratius in vi. de morib. ad Nicom. *primam philosophiam siue theologiam*, vocari ait, τέχνῳ τεχνῶν, ἐπιστήμῳ ἐπιστημῶν, *Artem artium, Scientiam scientiarum*, διότι, inquit, τεχνοὶ εἰς τέχνας, καὶ ἐπιστημοὶ, εἰς ἀνυποδείκτους αὐτῶν ἄρχάς, εἰς ἀφ᾽ ἑαυτῶν καὶ ἀδιδούσας αὐταῖς αὐτῶν, καὶ ἀσχευάσας αὐτῶν, ἐκ τῆς παρ' αὐτῆς ἀδεδιδυμένης, τὰ οἰκία κατὰ τοῦ τέλῃ, &c. Id est. Quia facit ut artes sint artes, & scientiæ sint scientiæ siue & artib. & scientiis formam tribuit, & quidem trifariam. Primum quia principia earum explicat, deinde quia tradit eis principia postremo quia sic instruit eas, ut ex iis quæ acceperint à Sapientia, ipsæ ad suum sibi quæque finem collineare possint, &c. Quod autem Eustratius Sapientiam, siue σοφίαν, vocari ait *primam philosophiam & theologiam*, cum discrimine accipiendum est, de quo dictum die xxvi.

Merito igitur hanc virtutem plurimis nominibus insignem fecit atque honestavit Aristoteles. Nam & σοφίαν, siue Sapientiam, & ἀρχαίῳ φιλοσοφίας, siue *primam philosophiam*, & μετὰ τὰ φυσικά,

- A. Templum SAPIENTIAE ceteris omnibus excellens, structum adamante, & sapphiro.
- B. Anaxagoras Clazomenius digito in cælum intento, iuxtáq. hunc in aliis cællis SAPIENTES alij.
- C. Aristoteles VALE Reginae dicens.

siue *res natura superiores*, & θεολογία, siue *rerum diuinarum scientiam indigerant*, vt est apud Stobæum sermone xxix. Idemque φιλοσοφίαν *philosophiam* nomen dedit vt c. vii. lib. ii. Sapientia. Et πρώτην σοφίαν. *Primam Sapientiam* c. iii. lib. iii. Sap. Et δεύτεραν φιλοσοφίαν, *secundam philosophiam* c. xi. lib. vi. c. vi. lib. x. Sapient. & φιλοσοφίαν θεολογικῶν siue *Theologicam philosophiam* c. v. & vii. lib. i. Sapient. c. iii. lib. i. De ortu & interitu, & absolute θεολογικῶν siue *Theologicam*, c. vi. lib. x. Sapient. Et σοφίαν, ἢ τιμιωτάτῃ ὀπισθῆκεν *Sapientiam*, & scientiam honoratissimam c. x. lib. xi. Sapient. Et ἄρχικωτάτῃ, ἢ ἡγεμονικωτάτῃ, ἢ ἡ ὡς ἀπὸ δ' ἄλλας, ἔδ' ἀντιπερὶν τὰς ἄλλας ὀπισθῆκεν δίκαιον, id est, *Omniū maximè principem ac ducem: & cui ceteras scientias quasi ancillulas dominae, respondere aut obloqui fas non sit.* Eandem vir diuinus Plato lib. vii. de repub. *Dialecticam* vocauit, eandemque ait ὡς ἀπὸ ἑργικὸν τοῖς μαθημασὶν ἐπάνω κείσθαι, *quasi apicem esse omnium scientiarum.* Sed non sine suo sibi discrimine, omnia illa nomina conueniunt in *Sapientiam*, vt nunc differere longum esset. Digitum verò quasi ad fontes intendi supra die xxvi.

PRAEUIA QUAE MENTI EST.

Sapientia enim rerum diuinarū ac præclararum scientia est, qua mētes inluminatae, surgunt ad præpotentis rerum omnium Dei cognitionem. Aristot. c. xxxv. lib. i. Mag. moral. Ergo & Sapientia ceteris omnibus scientiis excellit. Nam scientiarum dignitas est subiecta eis materia elucescit. Materies autem sapientia præstantissima est, nempe res diuinæ & præclaræ, longissimæque ab omni corporis & materiae contagione distantes. Quæ disputatio est apud Aristotelem c. vii. lib. vi. ad Nic. c. xxxv. lib. i. Magn. moral. c. vii. lib. x. Sap. c. ii. lib. i. Sap. maior. Solis autem supremi nomine Deum Poëta intelligi vult, vt Orpheus in hymno Iouis, quem profert Eusebius Pamphili.

Ζεὺς ἥλιος ἠδὲ σελήνη

Luna & Sol, Iupiter idem.

TEMPLUM HOC PENETRABILE MENTI EST.

Ad Sapientia templum, & contemplationis beatitudinem, perueniri via moralium virtutum, ni perturbationum ventis agitetur animus contemplari volentis. Ergo & ætate firma robustaque plures ad Felicitatem actionis animum adpellere, quam ad beatitudinem cognitionis & veritatis. Quoniam prudentia quæ dux & magistra est agendi, in rebus cum materia coniunctis versatur, actionibus nempe humanis: Sapientia verò quæ domina est contemplationis, rerum est seiunctarum ab omni materia. Itaque auctor distinguit hoc in loco munus atq. officium, & quasi arbiter fines regit Prudentia & Sapientia, vt Aristot. c. ix. lib. x. ad Nic.

CAERULA SAPHIRO.

Sapientia templi descriptio magna. Nam exædificatum esse ait

sapphiro & adamante : Adamantem ad Intelligentiam , sapphirum ad Scientiam refert. Nam ex utroque, scilicet Intelligentiæ Scientiæque habitu , sapientiæ decus efflorescit c. vii. lib. vi. ad Nic. ubi etiam elegans illud *Sapientiam esse quasi ἐπιτήμιω κεφαλῶν ἔχων*, id est, *Scientiam cum capite*, &c. vt contra dixeris. *Scientiam esse quasi Sapientiam ἀκέφαλον* siue *caput non habentem*. Cur autem sapphirus Scientiæ : adamas Intelligentiæ conueniens sit, iam declaratum est die xxvii. & xxix.

C E L S A Q U I D E M S T A N T T E C T A .

Sapientiam potiolem esse Prudentia , nam Prudentia telis fortunæ magis exposita est , quia in actionibus humanis versatur , at Sapientia quasi ex arce munitissima despicit omnes fortunæ tempestates. Ac Prudentia quidem fortunæ præmiis ad rerum magnarum susceptionem eget : sapienti autem in ipso thesauri omnes repositi sunt, paucisq. contento licet omnibus sapientiæ copiis abundare. Quod ipsum Epicurus quanquam magister voluptatis, non ineleganter expressit , cum diceret *Fortuniam exiguam interuenire sapienti*. Atq. hoc à tam multis vsurpatum est, vt iam prouerbij speciem habere videatur, vt Cicerone lib. i. de finib. Plutarcho lib. de Fortuna. L. Seneca c. xv. lib. ii. de tranquill. & dixi ad diem xxix.

I N S E N S Æ N I L C V R A N S M V R M V R A P L E B I S .

Alia sapientis conditio. Vulgi ab eo laudes contemni, quia est ἀγροκνης, Quod poetica similitudine auctor inlustrauit. Nam vt Athonis aut Hæmi montis accolæ non terrentur æstu, aut inûdatione maris: sic animus sapientis neque laudibus imperitorum, neque probris commouetur. *Est enim philosophia paucis contenta iudicibus, multitudinem consultò ipsa fugiens, eique & suspecta & inuisa*, inquit M. Tullius lib. ii. Tuscul. quæst. Quod à Lactantio c. xxv. lib. iii. iniuria reprehensum est. Nam eadem quoque mente Socrates fuit, qui τὰ τῶν πολλῶν δόγματα, λαμίας ἐκάλει, παιδίων δείματα, *Imperatorum iudicia Lamias vocare solitus est, & cassas puerorum terriculas*. Nihil enim est, vt idem Cicero in libris de diuinitione posuit, tam vulgare, quàm nihil sapere. Concinnéque ac rotundè Plutarchus, ὃ γὰρ τοῖς πολλοῖς ἑρέσκον, τοῖς σοφοῖς ἔστιν ἀπαρέσκον, *multitudini placere, est sapientibus displicere*. Lib. de institutione puerili. Neque non sapienter Epicurus apud L. Senecam epist. xxix. *Nunquam*, inquit, *volui populo placere, nam quæ ego scio, non probat populus: quæ probat populus, ego nescio. Quis placere potest populo, cui placeat virtus? Malis artibus popularis fauor quæritur. Similem te illis facias oportet. Sed pausam facio, ne quis mihi illud Ciceronis: Desine quæso communibus locis, domi nobis ista nascuntur.*

M E N T E P I A S E M P E R .

Alia sapientis nota purissimam & sanctissimam ab eo mentem Deo tanquam pro victima offerri. Quo loco bellissima auctoris allusio est. Non litare sapientem tauris indomitis, sed domitis sensibus. Tauros ve-

ro indomitos intelligit hostias iniuges, siue intactas siue ἀδμήτους & ἀζύγους. Nullis unquam stimulis, nullius operis excitatas conatu, vt Arnobius loquitur lib. vii. aduersus gentes.

NEC MINVS EST SOLVS, &c.

Aliud sapientis adiunctum siue alia nota, qua secernitur à prudente. Solitudinem sapienti per placere. Sapiens enim officio suo in solitudine ac recessu perfungi potest: prudens in luce ac populi frequentia verferur necesse est. Nam sapiens cum discessit à multitudine ac negotiis, propius ad veritatis cognitionem, Deumque ipsum accedit: contraque in communitate hominum, vitaque operosa, L. Senecæ verbis ex epist. vii. sæpe lamentari licet, *Auarior redeo, ambitiosior, luxuriosior, imò verò crudelior & inhumanior, quia inter homines fui.* Et argutè Symmachus. *Seriam solitudinem, solitate plebcia fuscari,* hoc est, frequentia populari. Et Romanus Dio πρὸς ἀπειρίας. πολὺ ἀσφαλεστέρον, inquit, ἐκ κρείττων ἢ ἐρημία, τῆς πρὸς τῶν ἀνθρώπων κοινωνίας. *Multò securior & melior solitudo, quàm societas hominum.* Et nota maioris Africani vox. *Se nunquam minus solum esse, quàm cum solus esset.* Ex qua illud Poetæ nostri de sapiente. *Nec minus est solus quàm solus cum viget,* &c. Et pro populo dixit Poeta sapientem sibi, & pro theatro esse, imitatus voces Democriti & Epicuri, quas laudat. L. Seneca epist. vii.

TALIS ANAXAGORAS.

In prima templi sapientiæ cælla statuam posuit Anaxagoræ Clazomenij, qui lautum & copiosum patrimonium præ studio sapientiæ contempsit. Cumque admoneretur, vt patriæ suæ curam aliquam susciperet, ego verò inquit, suscipio, & digito sublato, cælum eis demonstrauit, germanam sibi illam patriam esse intelligens. Diog. Laërt. in Anaxagora. Tangit quoque declamator Himerius. Neque dissimile illud huiusce Anaxagoræ, quod Philo Herennius refert lib. de immortalitate mundi. Interrogatum cur plerumque in agris sub dio pernoctaret, respondisse, cæli contemplandi causa. Et intelligi eum voluisse ait Philo, τὰς χορείας ἐκθειφορὰς τῶν ἀστέρων, id est, *Choreas siue tripudia & conuersiones stellarum.* Eiusdem modi est quod rogatus olim, cuius rei causa natus esset, cæli ac solis videndi causa, respondit. Quod reprehendit Lactantius c. ix. lib. iii. quanto iudicio, ipse viderit.

EXSENSOS QUOT NVNC, &c.

Lusit ad dictæ Aristarchi qui Theodectæ pater, quod refert Plutarchus lib. πρὸς φιλαδ. *Olim vix septem Sapientes in Græcia exstitisse, hodie non facile totidem idiotas reperiri.* Et saperdas Poeta dixit pro insipidis. Sic enim Varro Terent. accipi voluit, non vt Festo & Marcello visum, pro sapientibus.

Tetigit figuratè summum bonum, & vltimum illud vitæ præmium & finem, Dei visionem *de facie ad faciem* vt Hebræi loquuntur, & D. Augustinus c. XIII. lib. x. de trinitate, siue *τὴν ἑξ ἑαπίας*, vt Origenes posuit lib. II. *Ἐὶ ἀρχῶν*. Quemadmodum etiam D. Ambrosius c. III. lib. II. de spiritu sancto. *Vitam æternam esse ait videre patrem, filium & spiritum sanctum*. Et D. Cyprianus epist. IIX. *Summam esse voluptatem admitti vt videas Deum*.

HÆC POSTQVAM SAPIENS.

Vela iam orationis suæ contrahere incipit Aristoteles, ac finem facere, postquam Regina ciuitatem Veri totam aperuit, rationisque ac vias tradidit perueniendi ad felicitatem, actionisque & contemplationis auxilio, cum terreni exsilij tempus absolutum fuerit, reuertēdi in patriam cælestem. Discessurus igitur nunc sapientiæ magister, tempus esse ait Regina post diurnam dierum xxx. viam remeare ad suas caritates, coniugem & liberos, sibi autem ipsi illud Sapientiæ templum incolendum esse, vbi continuatis precibus à Deo suppliciter ac demissè petit veniam erratorum, quibus deletis migrare possit in cæleste illud felicitatis domicilium, vbi beati fruuntur æuo sempiterno.

SVSCIPIENS REGINA.

Respondens Aristoteli Regina, eandem felicitatem etiam filiolo suo Carolo Emanueli tunc fere quadrimulo exoptat, multò quidem sapientior mater quam auix illæ & nutricula, & pædagogi, qui alumnis suis voluptates tantum, aut magnam pecuniam optant euenire, vt apud Persium in satyris.

Hunc optent generum rex & regina, puella

Hunc raptant, quidquid calcauerit hic rosa fiat.

Et apud L. Senecam ep. LX. At Regina sapienter filiolum suum duabus tantum staturis ornatorem videre expetit, argentea vna, altera verò aurea: illamque in templo ei prudentiæ statui, hanc vero in æde sapientiæ. Quibus in templis omnis vitæ felicitas continetur. Quo tam sapiente voto & huiusce diei, & totius morum ciuitatis sermo sapienter ab auctore tanquam salutis quodam augurio conclusus est.

Errata scriptura.

P. 2. vers. 6. Profusio rerum, lege effusio rerum p. ead. v. 27. In præceps iaciens l. In præceps laciens p. 9. v. 20. legisse olim mihi l. legere olim mihi p. 23. v. 18. Choridis l. Chloridis p. 24. v. 12. & mens conscia veri, l. & mens conscia veri p. ead. v. 16. quæ temperat æstus l. quæ temperat æstus; p. 26. v. 21. male, sanus l. male-sanus p. 30. v. vlt. rietas l. varietas p. 35. v. 8. effusa caligo l. offusa caligo p. 37. v. 36. Ingenio sedem l. Ingenio sedem; p. 39. v. 30. ac boni propositi l. ad boni propositi p. 60. v. 5. Tempus mire l. Tempus inire p. 62. v. 31. tuta timere Omnia l. tuta timere Omina vt Æneide 4. Omina tuta timens p. ead. v. 32. & adfiduis tepidos l. & adfiduis trepidos p. 63. v. antepen. Salmonæi l. Salmonei p. 64. v. 7. exstrixit l. exstinxit p. 76. v. 3. sit, non dicam l. si, non dicam p. 79. v. 14. sæpe liquoris l. sæpe liquoris p. 84. v. 33. ἐχθράσειν l. ἐχθαίσειν p. 88. v. penult. latuti l. daturi p. 99. v. 27. ruuntq. sues, velut l. ruuntq. sues velut, p. 101. v. 32. quibus hydrope venter l. queis venter hydrope p. 103. v. 7. Lucida l. Lurea p. 110. v. 9. Sicut inexploro tumet hydrope l. Sicut hydrope tumet diro, tum p. 114. v. 19. faccis, indormit l. faccis indormit p. 127. v. 35. Veritas l. Veritas p. 155. v. antep Aristipus l. Aristippus p. 136. lenit ac fedet l. lenit ac sedat p. 147. v. 20. agyrta illis, l. agyrta illic, p. 180. humanis l. humani p. 182. v. 11. orate l. orate p. 192. v. 23. Deo furua l. Dea furua p. 197. v. 25. seruat, Ignem l. seruat Ignem p. 207. v. 23. simulatè l. simulatæ p. 210. v. 7. lætissima ramis. Pendentes l. lætissima, ramis Pendentes p. 220. v. 16. sincetis l. sinceris p. ead. v. 29. fydera l. sidera p. 223. v. vlt. Tyrinthius l. Tiryntius p. 230. v. 24. cytharæ l. citharæ p. 234. v. 20. Paragrammatissimi l. Paragtammatismi Quod autem est p. celerissimns, pro celerissimus, rectè est. Sic enim veteres Poetæ & iuris auctores. Et quod p. 68. est, pugnare, intellige vt explico p. 196.

Extrait du Priuilege.

VYVANT le priuilege du Roy nostre Sire, il est permis à Ambroise Drouart, Libraire Juré en l'Vniuersité de Paris, d'imprimer ou faire imprimer, mettre en vente & distribuer vn liure intitulé, *Ciuitas veri, siue morum, Bartholomei Delbene*, & fait des defences ledit Seigneur à tous Libraires, Imprimeurs, ou autres, de non Imprimer ou faire Imprimer, vendre ny distribuer en ses pays, terres & seigneuries, autres que ceux qu'aura Imprimé ou fait Imprimer ledit Drouart, sur les peines contenues esdictes lettres, & ce iusques au temps & terme de six ans, à compter du iour & datte qu'il aura esté acheué d'imprimer, comme plus a plain est contenu esdictes lettres patentes. Veut aussi ledit Seigneur que l'extrait du priuilege mis au commencement ou à la fin du liure qu'il soit tenu pour deuëment signifié. Donnè à Paris le 23. iour d'Octobre, 1608. signees par le Roy en son conseil.

DEHVMERY,

Special 87-B
Folio 9591

